

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**KAZAN TATAR DÜĞÜN TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELTEM DÖNMEZ

GAZİANTEP
KASIM 2019

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**KAZAN TATAR DÜĞÜN TÜRKÜLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELTEM DÖNMEZ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜLTEKİN

GAZIANTEP

KASIM 2019

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI

Kazan Tatar Düğün Türküleri Üzerine Bir İnceleme

Meltem DÖNMEZ

Tez Savunma Tarihi: 29/11/2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN

SBE Müdürü

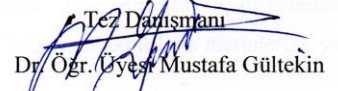
Bu tezin Yüksek Lisan tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Gültekin

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Gültekin.

Prof. Dr. Mehmet Erol

Prof. Dr. Cengiz Gökşen

İmzası:

ÖZET

KAZAN TATAR DÜĞÜN TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

DÖNMEZ, Meltem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜLTEKİN

Kasım 2019, 243 Sayfa

Türkü, halkın sevincini, kederini dile getiren, belli bir şekli olmayan ancak bir ezgiyle söylenen halk edebiyatı ürünüdür. Türkülerde konu sınırlaması yoktur. Toplumu etkileyen her şey türkülerde yer bulmuştur. Kazan Tatar Türklerine ait cırların konusu da Türkiye sahası türkülerine gibi çok çeşitlidir. Çalışmamızda Kazan Tatar Türklerine ait cırlar, Latin harflerine transkripte edilmiştir. Daha sonra Türkiye Türkçesine aktararak içerik, biçim, işlev, yaratım ve aktarım bağlamı özelliklerine göre incelenmiştir. Bu çalışmayla Türkiye sahasında Tatar Türkleri sözlü geleneği üzerine yapılan çalışmalara kaynak oluşturmak amaçlanmıştır. Çalışmamızın sonunda Tatar cırlarına ve bu cırların Türkiye Türkçesine aktarılmış metinlerine yer verilmiştir.

ABSTRACT**AN INVESTIGATION ON KAZAN TATAR WEDDING SONGS**

DÖNMEZ, Meltem

Master's thesis department of Turkish Public Science
Supervisor Dr Academic Member Mustafa GÜLTEKİN

November 2019, 243 pages

The folk song is the product of anonymous folk literature which expresses the joy and grief of the people and has no particular form but is sung with a melody. Folk songs are the voice of the people. There is no subject limitation in folk songs. Everything that affects society has been found in folk songs. Like folk songs in areas of Turkey, the 'cir's (ballads) which belong to Kazan Tatar Turks have multifarious subjects. In our study, the 'cir's of Kazan Tatar Turks were transcribed to Latin letters. Later, being transferred to Turkish of Turkey context, they were examined in the context of content, style, function, creation and transfer. Thus, it was created a source for following the researching which may about oral traditions of Tatar folk songs in Turkey area. At the end of our study, it has been given place to the texts including 'cir's of Tatar and translated to Turkish of Turkey.

ÖN SÖZ

Türkü, bir duyguyu, düşünceyi anlatan, söyleyeni belli olan veya belli olmayan, halka ait olan her şeyi içine alan bir türdür. Halk, duygu ve düşüncelerini belli söz veya ses kalıplarıyla anlatır. Böylece halk edebiyatı ürünleri çeşitlenerek türlere ayrılır. Tatar halk edebiyatı içinde eskiden beri varlığını devam ettiren birçok tür vardır. Bunlardan biri de cırlardır. Cır, Tatar halkının zengin mirasıdır.

Çalışmamızda Tatar Türklerinin yaşadığı coğrafya ve Tatar folkloru hakkında bilgiler verdik. Kazan Tatar Türklerine ait cırları, konusuna ve şekline göre inceledik. Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm: "Giriş" bölümünde çalışmanın tanımı ve amacı belirtildikten sonra Tataristan'ın coğrafi özellikleri, Kazan Tatar Türklerinin tarihi, Kazan Tatar Türklerinin folkloru, Kazan Tatar Türklerine ait cırlar hakkında genel bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm: "Kaynak Özetleri" bölümünde türkü ve cır üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm: "Materyal ve Yöntem" bölümünde tezimizde nasıl bir yol izlendiği ve hangi yöntemin kullanıldığı açıklanmıştır. Türküleri Türkiye Türkçesinden Kazan Tatar Türkçesine aktarılırken karşılaşılan sorunlar ele alınmıştır.

Dördüncü bölüm: "Bulgular ve Tartışma" bölümünde türkünün teşekkülü ve tanımına, diğer türlerle ilişkisine, türkü sınıflandırmalarına yer verilmiştir. Tatar Türklerine ait cırların tasnifi, şekil özellikleri ve konusu hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın metinler kısmında Kazan Tatar Türklerine ait cır metinleri kitaptaki sırasıyla numaralandırılarak verilmiştir. Ele aldığımız cırlar, Kazan Tatar Türklerinin düğün cırlarıdır. Cırlar, Türk Dünyası halk bilimi araştırmalarına katkı sağlaması için Türkiye Türkçesine transkribe edilerek kayıt altına alınmıştır.

Tezimi yazarken hep destekçim olan aileme, Yağmur TOPRAK'a, nişanlım Agit SARICA'ya, Halk bilimini sevdiren, tez sürecimin en başından sonuna kadar her an bana yardımcı olan, kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜLTEKİN'e sonsuz teşekkür ederim.

MELTEM DÖNMEZ
KASIM 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
KISALTMALAR	vi
1.GİRİŞ	7
1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	7
2. TATARİSTAN VE KAZAN TATARLARI	8
2.1. Tataristan Cumhuriyeti Hakkında Genel Bir Bilgi	8
2.2. Tatar Adı.....	8
2.3. Tatar Folkloru Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	10
2.KAYNAK ÖZETLERİ	19
2. 1. Türkiye Sahasında Türkü Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	19
2. 1. 1. Kitaplar	19
2. 1. 2. Tezler/ Makaleler/Bildiriler	23
2. 2. Tatar Folklorunda Cırlar Üzerine Yapılan Çalışmalar	26
3.MATERYAL VE YÖNTEM	29
4.BULGULAR VE TARTIŞMA	31
4. 1. TÜRKÜ	31
4. 1. 1. Türkü Tanımları ve Türkülerin Teşekkülü.....	32
4. 1. 2. Türkülerin Sınıflandırılması	36
4. 1. 3. Türkünün Özellikleri	44
4. 1. 3. 1. Türkünün Şekil ve Yapı Özelliği.....	44
4. 1. 3. 2. Türkünün İçerik Özellikleri	47
4. 1. 3. 3. Türkünün Yaratım ve Aktarım Özelliği	48
4. 1. 3. 4. Türkünün İşlevleri	49
4. 1. 4. Türkünün Diğer Tür ve Nazım Şekilleri İle İlişkisi.....	50

4. 1. 3. 1. Türkü Ağıt İlişkisi	51
4. 1. 3. 2. Türkü Ninni İlişkisi	53
4. 1. 3. 3. Türkü Mani İlişkisi	54
4. 1. 3. 4. Türkü Tekerleme İlişkisi	56
4. 1. 3. 5. Türkü Halk Hikâyesi İlişkisi.....	56
4. 2. CIR	56
4. 2. 1. Tatar Cırlarının Tanımı	57
4. 2. 2. Tatar Cırların Teşekkülü	58
4. 2. 3. Tatar Cırlarının Sınıflandırması	61
4. 2. 4. Tatar Cırlarının Şekil ve Yapı Özellikleri	65
4. 3. TÜRKİYE SAHASI TÜRKÜLERİ İLE TATAR CIRLARININ KARŞILAŞTIRILMASI	72
4. 3. 1. Türkiye Sahası Türküleri ile Tatar Cırlarının Şekil ve Yapı Bakımından Karşılaştırılması	72
4. 3. 2. Türkiye Sahası Türküleri İle Tatar Cırlarının İşlev Bakımından Karşılaştırılması	76
4. 4. TATAR CIRLARININ İNCELENMESİ.....	80
SONUÇ	105
METİNLER	112
ÖZGEÇMİŞ.....	241

KISALTMALAR

Age.	: Adı Geçen Eser
Agm.	: Adı Geçen Makale
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
S.	: Sayfa
Ss,	: Sayfa Sayısı

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yaşamın üç evresinden biri evlenmedir. Her milletin kendine göre evlenme törenleri vardır. Her insan, kendi gelenek ve göreneklerine göre evlenme törenini gerçekleştirir. Düğünler halkın kültürüne göre şekillenen evlenme törenlerinin vazgeçilmezidir. Çeşitli türkülerin, ağıtların, manilerin söylendiği düğünler, halk kültürünün bir parçasıdır. Halk düğünlerde söylenen türkülerde kendini, milletini, töresini anlatmıştır.

Kazan Türklerinde düğün gelenekleri, kültürel zenginlikler içermektedir.

Kazan Türklerinin düğünleri kız isteme, söz kesme, düğün, gelin alma, gelini kaynananın evine getirme, düğün yemeği gibi birkaç safhadan oluşmaktadır. Yapılan bu törenlerde Tatar halkının kültürünü, yaşama biçimini, geleneklerini görmekteyiz.

Cırların, düğün törenlerinde duygu ve düşünceyi ifade etme yönünden büyük önemi vardır. Anne, baba, dönürler ve gelin, duygu ve düşüncelerini bu cırlarla dile getirir.

Yaptığımız bu çalışmada Kazan Tatar Türklerinin düğün cırlarını inceledik.

Bu çalışmanın amacı, Kazan Tatar Türklerine ait düğün türkülerini; içerik, biçim, işlev, yaratım ve aktarım özelliklerine göre incelemektir. Çalışmamızın önemi, sözlü geleneğin kültürel mirası olan Kazan Tatar Türklerinin düğün cırlarını, Tatar Türkçesinden Türkiye Türkçesine aktararak Türkiye sahasına kazandırmaktır.

2. TATARİSTAN VE KAZAN TATARLARI

2.1. Tataristan Cumhuriyeti Hakkında Genel Bir Bilgi

Tataristan Avrupa kıtasında, Orta İdil'in kuzeyi Kama ve İdil nehirlerinin birleştiği alanda yer almaktadır. Başkenti Kazan'dır. Resmi dili Tatarca ve Rusça'dır. Nüfusun %48,5'ini Tatarlar, %43,3'ünü Ruslar, %0,5 Başkurtlar, %0,5'ini Marilar, %0,8'ini Mordvalar, %3,7'sini Çuvaşlar ve %2,0'ını ise diğer milletler oluşturmaktadır. Tataristan'ın batısında Çuvaşistan Cumhuriyeti, kuzeybatısında Mari Cumhuriyeti, kuzeyinde Kirov Bölgesi, kuzeydoğusunda Udmurt Cumhuriyeti, doğusunda Başkurdistan Cumhuriyeti, güneydoğusunda Orenburg Bölgesi, güneyinde Samara ve Ulyanov Bölgeleri bulunur.¹

Tataristan Cumhuriyeti; 27 Mayıs 1920'de Tataristan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti adını almıştır. 30 Ağustos 1990'da adını Tataristan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirip bağımsızlığını ilan etmiştir fakat bu durum Rusya tarafından kabul edilmemiştir. Tatar Beysizlik Partisi'nin çalışmalarıyla Tatar Milli Kurultayı toplanarak Milli Meclisi kurulup 1 Şubat 1992'de Tataristan bağımsızlığını ilan etmiştir. Tataristan Yüksek Sovyet'in kararıyla referandum yapılmıştır. Bu referanduma %80'lik bir katılım olmuş %61,5'lik bir oranda bağımsızlık için oy verilmiştir. Tataristan, 31 Mart 1992'de yeni Rusya Federasyonu anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır.²

Tataristan bugün Rusya Federasyonu içinde yer almaktadır. Rusya federasyonu içindeki diğer Cumhuriyetlere göre ekonomik açıdan daha zengin olduğu bilinmektedir.³

2.2. Tatar Adı

Tatar adının ne anlama geldiği konusunda çeşitli fikirler vardır. Tatar adı bir millete, bir boya veya yenik bir orduya verilmiştir.

K. Yıldırım'a göre Tatar adına ilk kez 5. ve 6. yüzyıllarda rastlamaktayız. Bu yüzyıllardaki "ormancı" "ağaç eri" anlamlarında kullanılmasının olası olduğunu söylemektedir.⁴

¹ Erdal, Şahin. (1999). Yurt Konulu Tatar Cırları. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. ss. 31-41.

² Erdal, Şahin. a.g.e. s. 40.

³ Erdal, Şahin. a.g.e. s. 41.

⁴ Kürşat Yıldırım. (2012). Tatar Adının Kökeni Üzerine, Türkiyat Mecmuası, C, 22/Güz. ss. 172-173.

Mirfatih Zekiyev Batı Avrupalıların Tatar adını Moğol devletleri için “Cehennem zebanileri” anlamındaki “Tartar” biçiminde kullandıkları bilgisini vermektedir.⁵

M. Zekiyev Çinlilerin Tatar Türlerine ta-ta “pis, barbar” adını verdiklerini söylemektedir.⁶

Çingizilerin fetih ordularına Tatar ordusu deniliyordu. Ve Tatarlar uzun bir süre Çingiziler olarak adlandırılmışlardır.⁷

Rus bilim adamları Altın Orda halkının hepsini Tatar olarak adlandırmıştır. Rus bilim adamları Tatar Türklerini bulunduğu yere bağlı olarak adlandırmışlardır. Örneğin Azerbaycan Tatarları, Abakan Tatarları gibi.⁸

Barthold Tatar adının Avrupa’da Cengizhan’dan çok önce Çin’deki Hitay sülalesi döneminden beri bilindiği bilgisini vermektedir. Kitapta Avrupa’ya yapılan saldırılara karşı öncü birlik olarak Tatarların gittiği bu yüzden Tatar adını aldıkları yazmaktadır.⁹

Ziya Gökalp tatar kelimesinin tat eri anlamında olduğunu ifade eder. Tat sözcüğü Farsî yani İranlı demektir.

“Farsilere tat denildiği gibi o zaman Buda dininde olanlara da tat deniliyordu.

Demekki Türk olanlar da baika dinde bulununca tat tabirine layık görülebiliyordu. O hâlde, tat olanlar, Türk’ten lisanca farklı olanlar değil, belki dince ve törece ayrı olanlardır. Arap nazarında kâfir ne mana idiyse, Türk nazarında da tat o manaya idi.”¹⁰

Ziya Gökalp Tatar kelimesi tat-eri tabirinden kısaldığını, Türklerin tatar sıfatını cahil, yani töresiz olan Moğollar ve Tunguzlar için kullandığını söylemektedir.¹¹

Moğol-Tatarları adı yenik milletlerin oluşturduğu topluluk olan Çingizi orduları için kullanılmıştır.¹²

Rus tarihçileri Altın Orda Devleti’nde yaşayan Özbek, Bulgar-Tatar, Başkurt, Nogay, Kazak, Fin-Ugor ve Karakalpak ataları için “Orda Tatarları” ifadesini kullanmışlardır.¹³

⁵ Mirfatih, Zekiyev. (2019). *Türklerin ve Tatarların Kökeni*. Selenge Yayınları, İstanbul, s. 218.

⁶ Mirfatih Zekiyev. A.g.e. ss. 218.

⁷ Mirfatih Zekiyev. A.g.e. ss. 219.

⁸ Mirfatih Zekiyev. A.g.e. ss. 220.

⁹ Vasilij Viladimiroviç Barthold. (2000). *Asyanın Keşfi*. Rusya’da ve Avrupa’da Şarkiyatçılığın Tarihi. Kaya Bayraktar Ayşe Kaya (Çev.). Yöneliş Yayınları, İstanbul, ss. 144-145.

¹⁰ Ziya Gökalp. (2017). *Türk Töresi*. Ötüken Neşriyat, İstanbul, s. 23.

¹¹ Ziya Gökalp. a.g.e. s. 29.

¹² Mirfatih Zekiyev. a.g.e. s. 220.

Moğol öncesi İdil-Bulgar Devleti'nin himayesinde yaşayan Türk dilini kullanan halklar için Ruslar sonra ise 19. yüzyılda kendileri de Bulgar-Tatar adını kullanmışlardır.¹⁴

Mustafa Öner *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü* adlı eserinde Tatar sözcüğünün anlamını “yabancı kişi” anlamına gelen “Tat-eri” sonra da Tat-er şeklinde kullanılmıştır. Öner, Tatar adının İdil boyu merkez olmak üzere Kırım, Astırhan, Samara, Saratav, Moskova, Penza, Orenburg, Ufa ve Batı Sibirya bölgelerinde yaşayan Türk topluluklarında kullanıldığını söylemektedir.¹⁵

2.3. Tatar Folkloru Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Tatar Türkleri, çok zengin mitoloji (*mifologik hikâye*), efsane (*rivayet*), masal (*ekiyet*), atasözü (*mekal*), deyim (*eytimner*), fıkra (*mezek*), bilmece (*tabışmak*), dua ve beddua (*alkış/kargış*) ile bezenmiş bir folklorla sahiptir.¹⁶

“Folklor; mitler, efsâneler, masallar, fıkralar, atasözleri, bilmece, tılsımlar kutsamalar, beddualar, küfürler, yeminler, hakâretler, takılmalar, kadeh kaldırmalar tekerlemeler, selâmlaşma ve vedâlaşma. Folklor, bütün bunların yanı sıra, halk sanatı, giyim-kuşam, halk dansı halk inancı, halk hekimliği, halk müziği, halk şarkıları (ninniler, balladlar gibi), halk dili (argo gibi), halk benzetmeleri (meselâ yarasa gibi kör), halk mecazları ve adları (lâkaplar ve yer adları gibi.) da içerir.”¹⁷

Tatar¹⁸ Türkleri tarihte birçok zulme ve şiddete maruz kalmıştır. Sovyet Rusya'nın kendilerini asimile etme çabalarına karşı hep bir direniş içinde olmuşlar, baskı altında olmalarına rağmen Türk kültürünü yaşatmaya devam etmişlerdir.¹⁹

Tatar Edebiyatı'nda folklor terimi G. Rehim ve M. Vasilév tarafından 1926 yılında kullanılmış ve 1930'da ise “Halık İcatı” adlandırması yapılmıştır.”²⁰ Fatih Urmançı'ye göre halık icatı; “Bizde Tatarlarda halk icadı diye, esasında, dilden icat edilen nesri ve şiiri eserleri, halk müziği ve oyunları adlandırılır.”²¹

Marsel Bakirov Tatar folklorunu epik, lirik, drama olarak üç gruba ayırmıştır. Epik türler; ekiet (masal), epos, destan, rivayet, mezek (fıkra). Lirik türler; gelenek cırları (lirik cırlar), oyun-büyü cırları, mönecetler (münacatlar),

¹³ Mirfatih Zekiyev. a.g.e. s. 221.

¹⁴ Mirfatih Zekiyev. a.g.e. s. 221.

¹⁵ Mustafa, Öner. (2015). *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*. TDK Yayınları, Ankara, s. 453.

¹⁶ Fatih Urmançı. (2005). *Tatar Edebiyatı*. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Megarif Yayınları, Kazan, s. 13.

¹⁷ Alan Dundes. (1965). *Folklor Nedir?*. Gülay Mirzaoğlu (Çev.) Milli Folklor Dergisi, S, 36, s.73.

¹⁸ Aksi söylenmedikçe Tatar adıyla Kazan Tatarları kastedilmektedir.

¹⁹ Mustafa Öner. (1999). *Yurt Konulu Tatar Cırları*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 35-41.

²⁰ Fatih Urmançı. a.g.e. s.14.

²¹ Urmançı, a.g.e. s.350.

takmaklar (tekerlemeler). Lirik-epik türler içinde tarihi cırlar, beyitler bulunur. Drama ile birlikte icat edilen ise; gelenek edebiyatı, halk oyunları, oyun-büyü cırları, çocuk folklorudur.²²

Tatar folkloruyla ilgili yapılan araştırmalarda karşımıza çıkan ilk Türkçe kaynak Yusuf Has Hacıp tarafından yazılan Kutadgu Bilig ile yine Kaşgarlı Mahmud'un yazdığı Divanü Lügat-it Türk adlı eserde Tatar-Türk folkloruna ait efsane, deyim, atasözü, halk oyunu gibi pek çok ürünü görebiliriz.²³

Urmançı'ye göre Bulgar-Tatar folklor ürünleri taşa ve kâğıda kaydedilmesiyle başlar. Özellikle 11. ve 13. yüzyıllarda ise bunun örnekleri artar. Bulgar-Tatar folklorunun araştırılmasında aydınların da rolü büyüktür. Örneğin Kul Ali Kıssa-i Yusuf adlı eserinde bir olayı anlatırken aynı zamanda Tatar folkloru hakkında da geniş bilgiler vermiştir.²⁴

Urmançı, Tatar Halk edebiyatının Altınordu Devleti zamanında çok ilgi gördüğünü ifade etmektedir.²⁵

Tatar edebiyatı 19. yüzyılda güçlenmiş, dünyevi motiflerin kuvvetlendiği bir duruma gelmiştir. Bu yıllarda söz sanatında nesir ve şiirle ilgili türler gelişmiştir. Şiir kinayeli söyleyişlerle güzel bir edebiyat haline gelirken nesir ise daha çok bilimsel içtimai-siyasi yazılara daha yakındır. Bu dönemde yazılan şiirlerde üç eğilim görülmektedir. Nazımla yazılan eserlerde dini ahlaki içerikler ön plana çıkar. Bu şiirlerde insanların dürüstlük, doğruluk, adillik sıfatlarıyla eğitilmesi gerektiği savunulmaktadır.²⁶

Abdullah Taymas 18. ve 19. asırlarda edebiyat alanında belli başlı eserlerin öne çıkmakta olduğunu dile getirmektedir. 19. asırda Arap harflerini içine alan bir matbaanın açılmasıyla birçok dini içerikte eserlerin basıldığı bilgisini vermektedir. Ancak esas anlamda bu eserlerin çok da nitelikli olmadığını vurgulamaktadır. Genel anlamda bakıldığında 18. yüzyılın sonlarına kadar fikir hareketlerinin gevşek olduğunu bu nedenle de şu, bu fikir cereyanının ifadesi demek olan edebiyat

²² Marsel Bakirov. (2008). Tatar Folkloru, Yugarı Ukıv Yurtları Öçen Deréslék. Megarif Neşriyatı. Kazan, s. 10.

²³ Fatih Urmançı, a.g.e. s. 63.

²⁴ Fatih Urmançı. a.g.e. ss. 63-64.

²⁵ Fatih Urmançı. a.g.e. s. 18.

²⁶ Sadık Tural.(2007).Tatar Türkleri Edebiyatı. Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Projesi. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, C. 9, s. 679.

tanımlamasının yanlış olacağını söylemektedir. Taymas'a göre Kazan Türklerinin yeni edebiyatı ve o edebiyatın yeni dili Kayyum Nasirî'den sonra başlamıştır.²⁷

19. yüzyılda gelişen edebiyat, Tatar kadınlarının ve kızlarının ellerine kalem alarak faaliyete geçmesini sağlamıştır. Dönemin en zengin ürünlerinden biri de destanlardır.²⁸

Taymas, Kazan Türklerinin 20. Yüzyılında Usul-ü Cedid hareketinin öneminden bahsetmektedir. 19. yüzyılın sonlarına kadar Türkler arasında şehirlerde düzenli ilkokul olmadığını, mektep ile medrese hocalarının aynı olduğunu, erkek çocuklarına okuma eğitiminin verilip yazma eğitiminin verilmediğini, kız çocuklarına ise yazma kesilikle yasak olduğunu dile getirmektedir. Usul-ü Cedid hareketinin; mektep ile medrese ayrılacak, kız çocukları da erkek çocukları gibi eğitim alabilecek, her yaşa göre ders kitapları kullanılacak gibi amaçlarının olduğunu dile getirmektedir. Bu hedef doğrultusunda da bu yüzyılda birçok sıkıntının çekildiğini de söylemektedir.²⁹

“Destan edebiyatın canlanmasına neden olan millet olarak şekillenme sürecinde, geniş sınıf halkın folkloruna ve halkın edebî düşüncesini geliştirmeye önem verir. Kıssa ve destanları ihtiyat kaydıyla üç kısma ayırmak mümkündür. 1) Halk edebiyatından alınan kahramanlık destanları, 2) Masal destanları, 3) Kitabî destanlar.”³⁰

Kazan Hanlığı ve başkent Kazan şehrini İvan Grozny alınca, Tatar halkı, tarihindeki en büyük acıları yaşamaya başlamıştır. Bu zor zamanlarda halkın kendi yaratmaları olan destan, beyit gibi ürünler meydana gelmiştir. Bu eserlerin bir kitap haline gelmesi 17. ve 18. yüzyıllarda gerçekleşir. Eserlerin konusu Bulgar Devleti, Bulgar Devleti'nin yaşam biçimi, halkın İslamiyet'i kabul etmesi, Timur ile ilgili olaylar, çeşitli destanlar ve İdegey Mirza ile ilgili efsanelerdir. 18. yüzyıla ait Tatar folkloru üzerine araştırmalar yapanlar ise şöyledir: P. İ. Rıçkov, G. F. Miller, İ. İ. Lepehin, P. O. S. Pallas, İ. G. Georgi.³¹

Urmançı 18. yüzyılda Tatar folkloruna dair bir derleme çalışması olmadığını söylemektedir. 19. asrın ilk yarısında Kazan Üniversitesi Profesörü Karl Funks'un Kazan Tatarlarının etnografyası, gelenek göreneklere, inanma ve töreleri ile ilgili özel

²⁷ Abdullah Battal Taymas. (1966). Kazan Türkleri. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Kazan, S. A3 Seri, III ss. 132-133.

²⁸ Sadık Tural. a.g.e. s. 689.

²⁹ Abdullah Battal Taymas. A.g.e. ss. 160-162.

³⁰ Sadık Tural. a.g.e. s. 689

³¹ Fatih Urmançı. a.g.e. ss. 64-65.

çalışmaları olmuştur. Mustafa Gültekin *Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma* adlı doktora tezinde Tatar folklorunda derleme çalışmalarının 19.yüzyılda başladığını ifade etmektedir.³²

Urmançi Tatar folklorculuğunun müstakil bir bilim olmasını 19.yüzyılın ikinci yarısında Kayyum Nasırî ile olduğunu söylemiştir. Nasırî'nin ; “Kırık Bakça” “Fevakihèl Hölesa”, “Heberler” adlı eserlerinde Tatar halk ürünleri ile ilgili önemli bilgiler verdiğini ifade etmiştir. 20. yüzyılın başlarında halk yaratması ürünleri halktan derlenerek çeşitli dergilerde ve kitaplarda yayınlanmıştır. Bu yüzyılda halk ürünlerinin kuramsal olarak incelenmesinde F. Tuykin, G. Rehim H. Bedigiy gibi bilim insanlarının ve G. Tukay, G. İbrahimov, F. Emirhan gibi şair ve yazarların önemli katkıları olmuştur³³

Tatar halk edebiyatının çok köklü ve özgün bir yapısı vardır. Zaman içinde daha da gelişip ilerlemiştir. Tatar halk edebiyatı içinde en eski ve en karışık yapıyı mitoloji (mifulugik hikeyat) oluşturur. Fatih Urmançi kitabında 1917 Devrimi'ne kadar mitoloji ile alakalı araştırmalar yapıldığını ve bu alanda birçok makale yayımlandığını söylemektedir. Urmançi, Ekim Devrimi'nden sonra mitoloji ve dini kaynaklı efsanelere (rivayet) olan ilginin azaldığını belirterek bunun nedenini dini kaynaklı mitoloji ve efsanelerin sosyalist düşünceye ters düşmesine bağlamaktadır.³⁴ Bu yıllardan sonra kişisel olarak araştırmalar yapılmıştır fakat çok rağbet görmemiştir. *Tatar Halık İcatı* adlı eserin bir cildi mitoloji ve menkıbelere ayrılmıştır.³⁵

Tatarlarda folklor çalışmaları 1917 devriminden önce az sayıda olup sonrasında da devam etmiştir. Mevsim törenleri, geçiş dönemi ile ilgili uygulamalar, bayram törenleri, Tatar folklorunda yer alır. Yine atasözü, deyim ve bilmece de önemli bir yer tutmaktadır. Tatar halk edebiyatında Atasözleri (mekalbler) ve deyimler (eytimner), kesin hükümler içeren anayasa gibi değerlidir. Toplumun kültürünü ortaya koyarak yaşamın anlamının önemini teşkil etmişlerdir. Bilmece (tabışmak), insanın etrafındaki varlıkları bilmesini sağlayan, üzerinde düşünmeyi sağlayarak fikir üretme yetisi kazandıran genel anlamda çevreyi kişiye özgü

³² Mustafa, Gültekin (2010). *Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. s. 9.

³³ Fatih Urmançi, a.g.e. s. 65.

³⁴ Fatih Urmançi, a.g.e. s. 65.

³⁵ Fatih Urmançi, a.g.e. s. 65.

anlamlandırma görevini üstlenmiştir. Maddi ve manevi dünyayı kişiye has anlama ve anlatma görevini yerine getirmişlerdir.³⁶

Masallar (ekiyet), Tatar halk edebiyatında önemli yer tutar. En eski çağlarda hayatı anlamaya çalışan insan, dini boyuttan haberi olmadığı için doğa olaylarını olağanüstü bir varlığa bağlamıştır. İnsanın inanma ihtiyacını bir nesneye veya herhangi bir varlığa dayandırarak karşılamışlardır. 15. ve 17. yüzyıllarda konusu gerçek hayatı anlatan hayat konulu masallar vücuda gelmiştir.³⁷

Fıkralar (mezekler), toplum yaşamıyla daha yakın olan türdür. Tatar edebiyatında yeri ayrıcalıklıdır. Bir halk yaratması, yaratıldığı toplumdan bağımsız değildir. Tatar Halk edebiyatına ait fıkralarda (mezekler) Tatar halkının hazır cevaplılığı, neşeli nükteli oluşu görülür. Fıkralar konusu itibariyle halkla iç içedir. Fıkralarda kusur ve aksaklığa gülümseten bir anlam vardır. Fıkralar halen Tatar halk edebiyatının en rağbet gören türlerinden biridir.³⁸

Efsaneler (rivayet) ve menkıbelerin Tatar halk edebiyatında önemli bir yeri vardır. Bu iki tür tarihle iç içe olduğundan önemini kaybetmemiştir. Efsane ve menkıbeler bir milletin geçmişi hakkında biraz da olsa bilgi verir. Tatar halkının menkıbeleri ve efsaneleri de onların geçmişi, tarihi hakkında bilgi vermektedir. Tatar halk edebiyatında, Bulgar ili, hanları, askerleri, seyyitleri, İslâmın kabulü ve İslâmın sahabeleri, Aksak Timur'un işgali, başkentin Kazan olması, Yeni Kazan'ın ve Süyümbike'nin acı kaderi, Korkunç İvan işgali, halkın zorla Hristiyanlaştırılması, halkın milli bağımsızlık mücadelesi gibi konular menkıbe ve efsanelerde yerini almıştır. Yaşanan bunca acı elbette unutulmayıp anlatılarda yerini almıştır.³⁹

Urmançı, eserinde Tatar halk edebiyatına ait destanların ortaya çıkmaması için çok uğraşıldığını, halkın çok zulüm gördüğünü dile getirmiştir. Ancak zulüm sona erdikten sonra destanların ortaya çıktığını ifade etmektedir. Tatarlara ait halk edebiyatında manzum türler de vardır. Bunlardan münacaatlar ve beyitler dikkat çekmektedir. Urmançiev aynı adlı eserinde münacatların kişinin bireysel meselelerini anlattığını, örneğin bir annenin çocukları için endişelenmesini, onlara veda etmesi, onlarla konuşması gibi annenin veya çocuğun kendi yaşamındaki olumsuzluklar ve felaketleri içerdığını söylemektedir.⁴⁰

³⁶ Fatih Urmançı, a.g.e. s. 66.

³⁷ Fatih Urmançı, a.g.e. s. 105.

³⁸ Fatih Urmançı a.g.e. s. 462.

³⁹ Fatih Urmançı. a.g.e. s. 193.

⁴⁰ Fatih Urmançı. a.g.e. s. 238.

Fatih Urmançi:

“Tatar halk edebiyatında kişinin şahsi tecrübelerini yansıtan ve onun iç dünyasının derinliklerine sakladığı sırlarını gün yüzüne çıkaran başka bir tür yok. Bu açıdan münacaatlar kişinin iç dünyasını, psikolojik tecrübelerini başka tür eserlerin hepsinden daha derin, daha duyarlı, daha ince açarlar. Çünkü onlar kişinin manevi dünyasının en ince sırlarıyla alâkalıdırlar. Çok eski devirlerde münacaatların Tatar halk beyitlerinin ortaya çıkışında ve tür olarak teşekkülünde mühim bir rol oynamış olmaları mümkündür. Öyle de olsa beyitler bazı önemli nitelikleriyle münacaatlardan ayrılırlar. Her şeyden önce şunun altını çizerek ifade edelim: Beyitler sadece ayrı kişilerin değil halkın ve ülkenin uğradığı felaketlerle de alâkalıdırlar.”⁴¹

Beyit kelimesinin Tatarca sözlükte anlamı; halkın sözlü edebiyatında ortaya çıkan eser, bir insan veya olaya dayanarak genellikle şaka yapmak veya acıma hissiyle söylenen şiir. Bir diğer anlamı ise şiirin mana ve vurgu açısından ayrılan parçası anlamlarına gelmektedir. Beyitlerin konuları çeşitlilik göstermektedir. Bazıları destani epik olurken bazıları da lirik ve duygusal içerikli olmaktadır. Halkın sosyal ve siyasi yaşamını anlatan beyitlerde vardır.⁴²

Beyitlerde genel olarak kötü olaylar dile getirilir. Beyitler tarihi türkülerle bazen karıştırılmaktadır ancak tarihi türküler Tatar halk edebiyatında çok sonraki devirlerde ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarihi türkülerde büyük tarihi olaylara yer verilmiştir. Beyitler bir felaketi konu alırken tarihi türkülerde iyimser ruh hali vardır ve tarihi türküler, kahramanlık destan geleneğinin devamı niteliğindedir. Urmançi, beyitlerle tarihi türküler arasındaki ilişkinin en önemlisinin beyitlerin baştan beri yazılı kültürü gelişmiş olan Kazan Tatarları arasında ortaya çıkıp geliştiğini, tarihi türkülerin ise daha çok Mişer ve Sibir Tatarları arasında yaygın olduğunu söylemektedir. Tatar halk edebiyatının önemli bir türü daha halk türküleridir. Bu türün diğerlerinden ayırıcı özelliği, her zaman güncel olmasıdır. Halk türküleri incelenen kitaplara göre bir kaç grup halinde ele alınmaktadır. Uzun lirik türküler kısa türküler, oyun - dans türküleri ve koşmalar (takmaklar).⁴³

Tatar halk kültürü, mevsimsel uygulamalar bakımından çok zengindir. Mevsimle ilgili gelenek ve görenekler, insanların ekonomik hayatı, ihtiyaçlarının

⁴¹ Fatih Urmançi. a.g.e. s. 334.

⁴² Gülhan Atnur. (2001). Tatar Halk Şiirinde Nazım Türü Olarak Beyit ve Sak-Sok Beyiti. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 18. ss. 166-167.

⁴³ Fatih Urmançi. a.g.e. s. 71.

karşılanması ve bayramları ile ilgilidir. Mevsimlerle ilgili gelenekler Tatar halkının inancını, ruhunu, yaşantılarını yansıtmaktadır. Buna bağlı olarak sözlü ve yazılı olarak birçok ürün ortaya çıkmaktadır. Aile merasimlerine bağlı olarak yapılan uygulamalarda Tatar folkloruna ait yine birçok bilgiye ulaşabiliriz. Doğum, evlenme ve ölüm evresindeki halkın yaşantısı, bu geçiş törenlerindeki yapılan uygulamalar, o milletin kültürü hakkında bilgiler vermektedir.⁴⁴

Tatar halkının mevsimsel gelenekleri içinde bahar mevsiminde Nevruz kutlamaları bulunmaktadır. 21 Mart günü kutlanan bu bayrama en aktif katılanlar çocuklar olmuşlardır. Bu kutlamaların amacı yeni yıldan sağlıklı bolluk ve bereket dilenir. Bahar mevsiminde “Buzu Uğurlama Bayramı” kışın bitmesiyle buzların kırılması için kutlanır. “Kardelen Bayramı” doğada yeni açan çiçekler için kutlanmaktadır. Yine Sabantuy Bayramı da doğadan bereket ve yardım dilmek için yapılmaktadır.⁴⁵

Tatar halkı yaz mevsiminde “Yañır Lapası” (Yağmur Lapası), “Peçan Öste” (Ot Biçme İşleri), “Urak Üste” (Ekin Biçme İşleri) gibi uygulamalarda bulunarak kutlama yaparlar. Bu kutlamalarda amaç yeni yazda bolca su, bolluk bereket dilemektir. Yaz mevsiminde kutlanan “Cıyınlar” ise bir araya gelerek kutlama yapmak içindir. Bu da birlik ve beraberliği kuvvetlendirmektedir.⁴⁶

Sonbahar ve kış mevsimlerindeki uygulamalar yine bolluk bereket için yapılır. Bu mevsimin akrabaların birbirlerini ziyaret etme zamanı olarak bilinir. Yine “Kaz Ömase” (Kaz Yolma İmecesı), “Tula Basu, Kinder Sugu” (Çuha Doldurma, Kendirden Kumaş Yapma), “Cep Erlav Ömase” İp Eğirme İmecesı), “Soldatka Ozatu” (Askere Uğurlama), “Nardugan” (Yılbaşı Kutlamaları), “Avlagıy” (Büyüklerin Olmadığı Evde Oturma) mevsimsel uygulamalardır.⁴⁷

Tatar Türkleri insanın üç geçiş evresine “Tormışniñ Öç Tuyı” der. Yani “Hayatın Üç Düğünü” anlamını taşır. İlk evre “Babi Tuyı” (Bebek Düğünü), ikinci evre “Nikâh Tuyı” iki gencin evlenip aile olup yaşamaya başlamalarını amaçlar. Üçüncü evre ise “Dafen Tuyı” defin düğünüdür. Tatar Türklerinde bu üç evre için ortak bazı unsurlar vardır. Tatar Türkleri geleneğinde beyaz renk çok önemlidir. Yeni doğan bebeğe, evlenen genç kıza ve ölüye beyaz giydirilir. Yine evin kapılarının açık

⁴⁴ Çulpan Zariyova Çetin. (2009). Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri. Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara. ss. 11-121.

⁴⁵ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 9-18.

⁴⁶ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 28-37.

⁴⁷ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 38-54.

bırakılması doğum, düğün ve ölüm evreleri için geçerlidir. Bahçe kapısı ve eşik Tatar Türkleri için çok önemlidir.⁴⁸

Tatar Türklerinin düğün geleneği tezimizin konusu olduğundan bu evreye ayrıca yer verilecektir.

Tatar Türklerinde düğün birçok aşamada yapılmaktadır. Kız isteme, söz, sandık, nikâh, mihir, gelin alma, gelin karşılama, düğün, düğün yemeği, gelinin kendi ailesine ziyareti bu aşamaları oluşturur. Kız istenirken, söz kesilirken veya yemek verilirken yapılan uygulamalar düğünün bir parçasıdır.⁴⁹

İnsan yaşamının ikinci evresi olan düğün, Tatar Türklerinde genelde sonbahar ve kış aylarında yapılmaktadır. Yani bolluk ve bereketlilik içinde yapılmaktadır. Gençler genel olarak birbirlerini görerek evlenmektedir. Birbirlerinden hoşlandıklarında genç erkek kızın evine ağzı iyi söz yapan ağasını veya ninesini cuma veya çarşamba günleri göndermektedir. Çünkü o günler uğurlu sayılmaktadır. Salı günü gidilmez o gün de uğursuz kabul edilirmiş. Görücünün dul olmamasına özen gösterilmektedir. Görücü eve giderken giyiminde farklılıklar yaparak gitmektedir. Pantolonun paçalarını, yün çorabının içine koyarak gitmektedir.

Görücü, kız ikram getirdiğinde söze” Sizde bir bülbül var, bizde bir şahin..” gibi bir türkü ile başlamaktadır. Burada aslında dili gizlemektedir. Sebebi ise kötü ruhlardan korunmaktır.⁵⁰

Tatar Türklerinde düğün, genelde kız evinde olmaktadır. Düğüne imam nikâhı kıyılarak başlanmaktadır. Düğün kız evinde üç dört gün devam ettikten sonra dünürler birbirlerine ziyarete gitmektedirler. Gelin ile damat gerdeğe gelinin evinde girmektedir. Güvey, gelin evine geldiğinde birileri tarafından saklanmaktadır. Güvey, gelin kapısına geldiğinde de ondan gelinin yanına gitmesi karşılığında para, altın istenmektedir. Gerdek odasına giren kız, güveyin bel bağını çözmek zorundadır. Çözemezse güvey tarafından beceriksiz olarak algılanacaktır. Bel bağı gelini de güveyi de büyüden korumak içindir. Gerdek sabahı hamama gidilmekte ve sonrasında da dünürler birbirlerine hediye vermektedirler. Sonrasında gelin artık güveyin evine götürülmektedir.⁵¹

Sovyet döneminde düğün geleneklerinde büyük değişimler ve bozulmalar olmuştur. Kızın düğün sonrasında babasının evinde kalması ve güveyin gelinin

⁴⁸ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 57-61.

⁴⁹ R. S. Beyazitova. (1992). Gomırının Öç Tuyu. Tataristan Kitap Neşriyatı. Kazan. ss. 9-115.

⁵⁰ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 86-94.

⁵¹ Çulpan Zariyova Çetin. a.g.e. ss. 94-108.

evinde misafir olması gibi durumlar değişmiştir. Bu dönemde imam nikâhı da uygulanmamıştır. Çünkü Sovyet iktidarı dine karşı büyük savaş halindedir. Bu düğünlere de “Kızıl Tuy” (Kızıl Düğün) denmektedir. Gençler artık ailelerine sormadan evlilik kararı almaya başlamıştır.⁵²

Tatar Türklerinde düğün türküleri kız görmeye gidildiğinde, kız baba evinden ayrıldığında, güvey, gerdek için kızın yanına geldiğinde söylenmektedir.⁵³

⁵² Çulpan Zaripova Çetin a.g.e. ss. 109-110.

⁵³ Çulpan Zaripova Çetin a.g.e. ss. 57-115.

İKİNCİ BÖLÜM

KAYNAK ÖZETLERİ

2. 1. Türkiye Sahasında Türkü Üzerine Yapılan Çalışmalar

Türk Halk Edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan türküler ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Türküler üzerine yapılan çalışmaların sayısı hayli fazladır. Biz bu bölümde, türkü alanında yapılan çalışmalara özellikle de düğün bağlamında yaratılan ve aktarılan türkülerini ele alan çalışmalara yer verdik. Türkü konulu kitaplarda, düğün türkülerinin yerine değinen, kına ağıtlarına ve kına türkülerine yer veren, bu türkülerini herhangi bir başlık altında ele alan kitaplar hakkında bilgi vereceğiz.

2. 1. 1. Kitaplar

Türkiye sahasında türkü üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Biz bu çalışmaların sadece konumuzla ilgili olan kısmına değineceğiz. Tezimizin kitaplar başlığında türkü üzerine yazılmış belli başlı kitaplara ve düğün türkülerini, kına ağıtları, gelin türkülerini üzerine yazılan kitaplara yer vereceğiz. Bu kitapları yazar soyadının baş harfine göre alfabetik sırasıyla verdik.

Arat, Reşit Rahmeti. (1991). Eski Türk Şiiri. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Arat, kitabında ır-yır-cır sözcüklerinin “şarkı, irticalen söylenen türkü” anlamını taşıdığını söylemiştir.⁵⁴ Bazı araştırmacılar türkünün ilk örneklerinin bu kitapta karşımıza çıktığını söylemektedirler. Kitapta Türk şiirinin en eski örneklerine yer verilmiştir. Kitaba göre 8. ve 13. yüzyıllarda yazılan veya tespit edilen bu parçalar Mani ve Buda metinlerini temsil etmektedir. Bu eserlere hem buldukları yerler bakımından benzerlik gösteren hem de şekil bakımından benzerlik göstere İslami eserlere de yer verilmiştir.

⁵⁴ Reşit Rahmeti Arat. (1991). Eski Türk Şiiri. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. s. 86.

Atılgan, Halil. (2003). Türkülerin İsyanı. Akçağ Yayınları, Ankara

Atılgan, kitabının giriş bölümünde türkü hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra türküler hakkında haksız sahiplenmelerden bahsetmektedir.⁵⁵

Kitabında alfabetik sıraya göre türkü metinlerini ayırmıştır. Yer alan türkülerin kaynağını her türkünün başında yer vermiştir.

Başgöz, İlhan. (2008). Türkü. Pan Yayıncılık, İstanbul.

Başgöz kitabında türkü hakkında genel bilgiler verdikten sonra türkülerini kümelemenin zor olduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle kümeleme girişiminde bulunmadan türkülerini başlık halinde “Gurbet türkülerini, Hapishane türkülerini, Ninniler, Ağıtlar, İş Türkülerini ve Maniler” şeklinde ele alıp bilgiler vermiştir. Bunların yanı sıra Başgöz, türkünün biçim özelliklerine ve türküdeki kalıp sözler hakkında açıklamalar yapmıştır.⁵⁶

Başgöz tezimizin konusu olan düğün türkülerinin ağıt olabileceği konusunda da açıklamalar yapmaktadır. Ölüm üzerine söylenen türklere ağıt dendiğini ifade etmektedir.

Boratav, Pertev Naili. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul.

Boratav kitabında 100 soruda halk bilimi, aşık edebiyatı destan, halk hikâyesi, meddah, masal, fıkra, efsane bilmece, atasözü, alkış-kargış, tekerleme ve türkü gibi başlıklarda bilgiler vermektedir.⁵⁷

Kitabının sekizinci bölümünde “Halk Şiiri: Tekerleme, Türkü, Mani” başlığına yer vermiştir. Kitaptaki bilgiler soru cevap şeklinde verilmiştir. Türkü ile ilgili bilgiler 75. 76. ve 77. sorulardadır. Boratav türkünün tanımını yaptıktan sonra türkü sınıflandırmasına yer vermiştir.

Boratav, Pertev Naili. (1982). Folklor ve Edebiyat 2.Adam Yayınları, İstanbul.

Kitap beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde halk şairleri, ikinci bölümünde roman, destan, hikâye, üçüncü bölümünde masal, fıkra, efsane, dördüncü bölümde ağıt, türkü, ninni, beşinci bölümde halk tiyatrosu yer almaktadır. Dördüncü

⁵⁵ Halil Atılgan. (2003). Türkülerin İsyanı. Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 59.

⁵⁶ İlhan Başgöz. (2008). Türkü. Pan Yayıncılık, ss. 33-147.

⁵⁷ Pertev Naili Boratav. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul. ss. 162-170.

bölümde halk türkülerine dair birçok bilgi vermiştir. Türkülerin konuları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.⁵⁸

Boratav kitabında *Mudurnu Türküleri* adlı başlığında bir gelin türküsüne yer vermiştir.

Esen Ahmet Şükrü (1999) Anadolu Türküleri. Yayına Haz. Pertev Naili Boratav ve Fuat Özdemir. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.

Kitap dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde türküler iki bölümde incelenmiştir. Anadolu Türkülerinin Biçimleri ve Anadolu Türkülerinin Temleri şeklindedir. Üçüncü bölüm Anadolu Türküleri başlığında türkü metinlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölüm ise sözlük ve kısaltmaların bulunduğu bölümdür. Esen kitabında Anadolu’da derlenen türkülerini ele almıştır. Kendi hayatına izler bırakan birkaç türküyü de yer vermiştir.⁵⁹

Kitapta türkülerin biçim ve konularından bahsetmektedir. Ancak bu konu ve biçimler başlıklar şeklinde gösterilmemiştir. Ancak bu konu ve biçimler başlıklar şeklinde gösterilmemiştir. Konumuzla alakalı düğün türkülerini ise “Kınan Kutlu Olsun” ve “Bir Kız İle Bir Gelinin Türküsü” vd. yer almaktadır. Esen bu iki gelin türküsünün çeşitlenmelerine de yer vermektedir.

Gökçe, Enver. (1982). Eğin Türküleri, Yaba Yayınları, Ankara.

Gökçe, kitabında önce Eğin hakkında genel bilgiler vermiştir. Eğin’in sosyo ve ekonomik durumu, coğrafi durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Eğin Türküleri derleme çalışması sonucunda ortaya çıktığını söyleyen Gökçe, derlemede türküyü verenler hakkında birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Eğin Türkülerinin içeriğinden bahsetmiştir ve kaynaklarda Eğin Türkülerinin nasıl yer aldığı hakkında bilgiler vermiştir. Eğin Türkülerini şekil bakımından ikiye ayırmış mani ve türkü başlıklarında tasnif etmiştir. Eğin Türkülerini konusuna göre ise lirik türküler, satirik türküler, iş ve meslek türkülerini, merasim türkülerini, vaka anlatan türküler, maniler, oyun türkülerini olarak ayırmıştır.⁶⁰

Konumuzla alakalı düğün türkülerini, Gökçe’inin kitabında “Merasim Türküleri” adlı başlıkta yer almaktadır. Merasim Türküleri başlığı altında gelin türkülerini, kına türküsü, gelin ağlatma türkülerini metin şeklinde vermiştir.

⁵⁸ Pertev Naili Boratav. (1982). Folklor ve Edebiyat 2.Adam Yayınları, İstanbul, ss. 337-493.

⁵⁹ Ahmet Şükrü Esen. (1999). Anadolu Türküleri. Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 1-381.

⁶⁰ Enver Gökçe. (1982). Eğin Türküleri, Yaba Yayınları, Ankara, ss. 32-68.

Kaya, Doğan. (2014). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara

Kaya, kitabında mani, türkü, ağıt, ninni, düzgüler, bilmece, tekerlemeyi ele almış ve bunların konuları ve biçimleri hakkında bilgiler vermiştir. Kaya, türkülerin teşekkülü, türkünün tanımı, türkü çeşitleri ve türkü sınıflandırmalarına yer vermiştir. Ayrıca kitapta türküyü, mani, ağıt, ninni, tekerleme, halk hikâyesi ile karşılaştırarak açıklamıştır.⁶¹

Tezimizin konusunu oluşturan düğün türküleri, kitapta konularına göre türküler başlığı altında tören türkülerinin içinde yer almaktadır. Düğün türküleri de kendi içinde kına, baş öğme, gelin alma, güvey, oyun türküleri olarak sınıflandırılmıştır.

Mirzaoğlu, Gülay. (2015). Halk Türküleri Konu-İcra-Yapı-Anlam-İşlev. Akçağ Yayınları, Ankara.

Kitapta 20 makale yer almaktadır. Kitapta “Türkülerin İşlevleri, Zeybek Türküleri, Türkülere Mitolojik Unsurlar, Sözel Şiirde Söz ve Ezgi İlişkisi, Değirmen ve Değirmenci Türküleri, Türkülerde Kadın Tipleri” gibi başlıklar bulunmaktadır. Mirzaoğlu için türkü, her şeyden önce yerel özelliklerin birleştiği kültür unsurudur. Türküler ulusun ortak ruhudur. Ona göre her halkın türküsü ait olduğu kültür içinde bir anlama ve işleve sahiptir. Mirzaoğlu kitabında “zaman birleştirici” ve “mekân birleştirici” kavramları üzerinde açıklama yapmaktadır. Türküler en eski zaman ile günümüzü birleştiren bir fonksiyona sahiptir.⁶²

Kitapta türkülerin söylenme yerlerine ve türkülerin söylenme zamanına açıklık getirilmiştir. Türkünün belli bir söylenme zamanı ve söylenme yeri yoktur. Türküler geçmişten geleceğe söylenerek dün ile bugün birleştiren bir türdür.

Öztelli, Cahit. (1956). Halk Türküleri Evlerinin Önü. Hürriyet Yayınları, İstanbul.

Öztelli, Türkü nedir? Türkülerin doğuş yeri neresidir gibi soru başlıklarında türkü üzerine kapsamlı bilgiler vermiştir. Türküleri konu bakımından önce Olaylı Türküler ve Duygusal Türküler olarak ikiye ayırmıştır. Duygusal Türküleri de kendi içinde birçok başlığa ayırmıştır.

⁶¹ Doğan Kaya. (2014). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 171-296.

⁶² Gülay Mirzaoğlu. (2015). Halk Türküleri Konu-İcra-Yapı-Anlam-İşlev. Akçağ Yayınları, Ankara, s. 14.

Bizi ilgilendiren gelin türkülerini ise duygusal türküler başlığında ele almıştır.⁶³ Sınıflandırılan bu türkülerin kesinliliği olmadığı şeklinde açıklama da yapılmıştır. Türküleri birbirinden ayıracak kesin bir çizgi yoktur.

Yakıcı, Ali. (2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara.

Yakıcı, türkülerin tanımı, tarihçesi hakkında bilgiler verdikten sonra türkülerini biçimlerine ve konularına göre tasnif etmiştir. Konularına göre türküler başlığında düğün türkülerini, düğün türkülerinin içinde de kına türkülerini, gelin alma, karşılama kutlama türkülerini, güvey türkülerini yer almaktadır.

Ali Yakıcı düğün içinde yer alan nişan gibi törenlerin de düğün türkülerini başlığı altında ele alınabileceğini söylemektedir.⁶⁴ Yakıcı kitabında türkünün doğuşunu milattan önceki yıllara dayandığını söylemektedir.⁶⁵ Kitabın son bölümü ise Türk dünyasında yer alan türkü geleneğine ayrılmıştır. Çeşitli Türk halklarının türkü geleneği hakkında bilgiler verilmiştir.

2. 1. 2. Tezler/ Makaleler/Bildiriler

Eke, Gültekin. (1997). Erzincan İl Sınırları İçindeki Kına Ezgilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tezde Erzincan'ın tarihi, coğrafi özellikleri, gelenek ve görenekleri hakkında belli başlı bilgiler verildikten sonra bu yöreye ait kına ezgileri incelenmiştir.⁶⁶

Karaduman, Mehmet. (1973). Kadirli ve Erzin'de Kına Gecesi Ağıtları. Türk Folklor Araştırmaları.

Mehmet Karaduman makalesinde bu iki yöreye ait kına gecesi gelenekleri hakkında bilgi verdikten sonra bölgeye ait kına ağıtlarına yer vermiştir.⁶⁷

Küçükbasmacı, Gülten. (2016). Kültürel Bellek ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına. Milli Folklor Dergisi.

Gülten Küçükbasmacı *Milli Folklor* yazısında mezuniyeti, insanın geçiş evrelerinden biri olarak kabul etmiştir. Öğrencilerin mezuniyetlerini kutlamak için de

⁶³ Cahit Öztelli. (1956). Halk Türküleri Evlerinin Önü. Hürriyet Yayınları, İstanbul, s. 16.

⁶⁴ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 253.

⁶⁵ Ali Yakıcı. (2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara, s. 64

⁶⁶ Gültekin Eke. (1997). Erzincan İl Sınırları İçindeki Kına Ezgilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s. 92

⁶⁷ Mehmet Karaduman(1973).Kadirli ve Erzin'de Kına Gecesi Ağıtları. Türk Folklor Araştırmaları, S, 283 ss. 6548-6549.

mezuniyet kınası yaptıklarını anlatmıştır. Bu makalede kına gecesinin mezuniyet gecesine kaynaklık edip etmediği tartışılmıştır.⁶⁸

Onuk, Taciser. (1995). Güney Anadolu (Çukurova Kenzin) Yayla Düğünlerde Kına Gecesi Geleneği. III. Milletler Arası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri. Konya.

Taciser Onuk yazısında yöreye ait kına gecesi geleneği hakkında bilgiler vermiştir.⁶⁹

Kına gecesi geleneğini kısaca anlattıktan sonra karşılıklı söylenen “Baş övme” manilerinden örnekler vermiştir.

Pehlivan, Fatma. (1997). Kırıkkale İli'nin Keskin İlçesine Bağlı Olan Mehmetbeyobası'nın Düğün Gelenekleri, Kına Adetleri, Gelin Övme ve Gelin Güldürme Havaları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Fatma Pehlivan tezinde Kırıkkale'nin Keskin ilçesindeki düğün gelenekleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Mehmetbeyobası'nın düğün gelenekleri hakkında bilgiler vermiştir. Obada derleme yaptıktan sonra elde ettiği bilgilere tezinde yer vermiştir. Obada şimdi uygulanan düğün gelenekleri ile geçmiş düğün gelenekleri karşılaştırılmıştır.⁷⁰

Soyyanmaz, Hakkı. (1971).Edirne Bölgesi Eski Kına Gecesi Türküleri. Türk Folklor Araştırmaları.

Hakkı Soyyanmaz makalesinde Edirne yöresine ait kına gecesi türkülerini anlatmıştır.⁷¹ Halk türkülerinin belirli özellikleri hakkında bilgiler verildikten sonra Edirne'ye ait kına türkülerini ele alınarak açıklanmıştır.

Taş, Hülya. (1995).Erzurum'da Kına ve Düğün Manileri. Milli Folklor Dergisi.

Hülya Taş yazısında Erzurum'daki düğünlerin icra ortamını ele almıştır. Düğünlerin zamanla icra ortamlarının değiştiğini belirtmektedir. Kına gecesi

⁶⁸ Gülten Küçükbasmacı. (2016).Kültürel Bellek ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına. Milli Folklor Dergisi, S 112, s. 73-91.

⁶⁹ Taciser Onuk. (1995). Güney Anadolu (Çukurova Kenzin) Yayla Düğünlerde Kına Gecesi Geleneği.III. Milletler Arası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri. Konya, KB yay. ss. 186-191.

⁷⁰ Fatma Pehlivan. (1997). Kırıkkale İli'nin Keskin İlçesine Bağlı Olan Mehmetbeyobası'nın Düğün Gelenekleri, Kına Adetleri, Gelin Övme ve Gelin Güldürme Havaları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. s. 75

⁷¹ Hakkı Soyyanmaz. (1971).Edirne Bölgesi Eski Kına Gecesi Türküleri. Türk Folklor Araştırmaları, S, 268, ss. 6135-6137.

yapılırken erkek evinde de farklı uygulamalar olduğunu söylemektedir. Kına yakılırken de çeşitli uygulamaların olduğunu belirtmektedir. Ayrıca yazısında kına türkülerine yer vermiş ve kına gecesinde söylenen maniler hakkında da açıklamalar yapmıştır.⁷²

Tunakan, Burcu. (1997). Ayaş İlçesi Oltan Köyü Gelenekleri Kına Adetleri ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Burcu Turakan tezinde dört bölümde Ayaş ilçesi ve Oltan köyünde düzenlenen düğünlere ve bu düğünlerde söylenen türkülere yer verilmiştir. Ele alınan türkülerin hangi ortamlarda kimler tarafından nasıl söylendiği detaylı bir şekilde açıklanmıştır.⁷³

Çalışmanın konusunu Ayaş İlçesi, Oltan Köyü düğün gelenekleri, kına adetleri ve kına türküleri oluşturmaktadır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde Ayaş ve Oltan hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde geçmişten günümüze gelen evlenme biçimleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise yöreye ait evlenme adetleri açıklanmıştır.

Yılmaz, Meltem. (2010). Türkiye’de Kına Yakma Geleneği ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Meltem Yılmaz yüksek lisans tezinde kına hakkında genel bilgiler vermiştir. Kınanın kültürel anlamda ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kınanın nerelerde ne zaman kullanıldığı hakkında da bilgiler vermektedir. Kına ile ilgili bilgilerden sonra kınanın icra ortamları hakkında bilgiler vermektedir. Özellikle evlenme törenlerinde ve asker düğünlerinde kına yakma geleneği üzerinde durarak kınanın bir geceye ad olacak kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁷⁴

⁷² Hülya Taş. (1995).Erzurum’da Kına ve Düğün Manileri. Milli Folklor Dergisi, S.26, ss. 95-99.

⁷³ Burcu Tunakan. (1997). Ayaş İlçesi Oltan Köyü Gelenekleri Kına Adetleri ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. s. 112.

⁷⁴ Meltem Yılmaz. (2010). Türkiye’de Kına Yakma Geleneği ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, s. 505.

2. 2. Tatar Folklorunda Cırlar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Beyazıtova, R. S. (1992). Gomırının Öç Tuyu. Tataristan Kitap Neşriyatı. Kazan.

R.S.Beyazıtova “Gomırının Öç Tuyu” (Hayatın Üç Düğünü) adlı eserinde Tatar Türklerinin üç geçiş evresi hakkında bilgiler vermektedir. Kitap, evlenme törenlerini başlangıcından sonuna kadar ele almaktadır. Kız isteme, söz, nikâh, düğün ve düğün sonrası uygulamaları anlatmaktadır. Kızın ve kızın ailesinin yaptığı uygulamalar, damat ve damat ailesinin yaptığı uygulamaları, söz kesme, sözden sonraki yapılanlar hakkında bilgiler verilmiştir. Nikâh töreni, mihir, gelin karşılama, sandık, gelin yemeği, gelinin nikâhtan sonra ailesini ziyaret etmesi kitapta verilen bilgiler arasındadır.⁷⁵

Çetin, Çulpan Zaripova. (2009). Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri. Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara.

Çulpan Zaripova kitabını 2009 yılında yayınlamıştır. Kitapta Tatar folkloru detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Tatar folkloruna ait olan gelenekler, inanışlar hakkında bilgiler verilmiştir. Mevsimlerde uygulanan gelenekler ve Tatar ailesinin aile merasimleri hakkında geniş bilgiler yer almaktadır.⁷⁶

Zaripova, düğün geleneklerini Tatar halkının aile merasimleri başlığı altında değerlendirmiştir. Düğün geleneğimizi düğün öncesi, düğün esnası ve düğün sonrası şeklinde başlıklar halinde ele almıştır. Günümüzdeki düğün ile geçmiş zaman düğünlerini de karşılaştırmıştır.

Nadirov, İlbaris. (1980). Tatar Halık İcatı. (Yola hem Oyun Cırları), Kazan.

Nadirov bu kitabında Tatar folklorunda önemli yer edinen gelenek ve oyun cırları hakkında bilgiler vermektedir. Cırlar, eski zamanlardan kalan şiirler, düğün zamanında söylenen cırlar, gelenek cırları, büyü takmakları gibi başlıklara ayrılmıştır. Cırların bir kısmının mevsimlere bağlı olarak söylendiği açıklanmıştır. Özellikle Nevruz, Nardugan gibi yeni yıldan bolluk ve bereket dileyen cırlar anlatılmıştır. Cırlardaki birtakım tılsımlı sözlerle doğayı kontrol altına alma ve kötü ruhlardan korunma amaçlanmıştır. Kitapta en geniş yer verilen başlık ise düğün cırları olmuştur. Nadirov düğün cırlarını, söylenme yerlerine göre ele almış ve

⁷⁵ R. S. Beyazıtova. (1992). Gomırının Öç Tuyu. Tataristan Kitap Neşriyatı. Kazan. ss. 9-160.

⁷⁶Çulpan Zaripova Çetin. (2009). Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri. Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara. ss. 5-160.

açıklamıştır. Söylenme yerine göre kız istenirken, düğün meclisinde, düğün yemeğinde, ikramlar getirilirken, düğün sonrasında damat evinde gelin karşılanırken söylendiği hakkında bilgiler vermiştir. Bu cırların kim tarafından söylendiği hakkında da bilgiler vermektedir. Gelinin, damatın ve iki ailenin de söylediği cırlara yer verilmiştir.⁷⁷

Nadirov, İlbaris (1988). Tatar Halık İcatı (Tarihi hem Lirik Cırlar). Kazan.

Tatar halkının tarihi cırları ve lirik uzun cırları hakkında bilgiler verildikten sonra bu cırların metinlerine de yer verilmiştir. Tarihi cırlar başlığı altında Konak baba cırları, Aksak Timur cırları, Haneke Sultan cırları, Süyümbike cırları gibi tarihi kişilerden yola çıkılarak söylenmiş cırlar hakkında açıklamalar yapılmıştır. Lirik cırların ise his ve duyguya bağlı olarak söylenen cırlar olduğu vurgulanmaktadır. Kitapta lirik cırların her zaman söylenebileceği, belli bir mekân ve zamana bağlı olmadığı bilgisi verilmektedir. Lirik cırlar ile ilgili birtakım açıklamalar yapıldıktan sonra metinlere geçilmiştir. Nadirov 1980 basımlı kitabında yaptığı cır sınıflandırmasını bu kitabında genişleterek tarihi cırları da sınıflandırmaya dâhil etmiştir.⁷⁸

Şahin, Erdal. (1999). Yurt Konulu Tatar Cırları. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Kitap giriş, metin, aktarma ve dizinden oluşmaktadır. Tatar tarihi hakkında kısa bir girişle başlayan kitap, cırlar hakkında bilgiler vererek cırları sınıflandırmıştır. Aynı zamanda Tatar Türkçesine ait dilbilgisi özelliklerine de yer vermektedir. Metin aktarma kısmında cırlar, uzun cırlar ve kısa cırlar olarak bölümlere ayrılmıştır. Her biri de kendi içinde bölümlere ayrılarak anlatılmıştır.⁷⁹

Düğün türkülerini konularına göre türküler başlığında ele almıştır. Tören türkülerini başlığı altında aile yaşamıyla ilgili merasimler başlığında incelemiştir. Türkülerden bir örnek vererek üzerinde açıklamalar yapmıştır.

Yarmi, Hamit. (1965). Bèzde Süjethı Cırlar Barmı? Sovet Edebiyatı, Kazan.

⁷⁷ İlbaris Nadirov a.g.e. ss. 5-318.

⁷⁸ İlbaris Nadirov. (1988). Tatar Halık İcatı (Tarihi hem Lirik Cırlar). Kazan. ss. 6-485.

⁷⁹ Erdal Şahin. (1999). Yurt Konulu Tatar Cırları. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara. ss. 31-299.

Yarmi, makalesini Sovet Edebiyatı dergisinde yayınlamıştır. Bu makalede Yarmi Tatar halk edebiyatı ürünlerini geniş olarak incelemiştir.⁸⁰

Yarmi, Hamit. (1967). Tatar Halkının Poetik İcatı, Kazan.

Tatar cırları ile ilgili yapılan çalışmaların başında Hamit Yarmi, 1967 yılında Kazan'da *Tatar Halkının Poetik İcatı* adlı kitabında Tatar folkloru hakkında bilgiler vermiştir. Kitapta folklor ürünleri hakkında geniş bilgiler verildikten sonra cır konusu üzerinde durulmuştur. Kitapta cırlar konularına ve şekillerine göre sınıflandırılmıştır.⁸¹

⁸⁰ Hamit Yarmi.(1965). Bèzde Sùjetlı Cırlar Bar mı? Sovet Edebiyatı, S.5, s. 216.

⁸¹ Hamit Yarmi. (1967). Tatar Halkının Poetik İcatı. Kazan. ss. 20-21.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamızda yer alan cırlar, Türk dünyası karşılaştırmalı halk bilimi çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla Türkiye Türkçesine aktarılmıştır ve bu metinlere çalışmamızın sonunda yer verilmiştir. İncelediğimiz cırlar, Tatar halkının düğün türküleridir. Sözlü gelenekte varlığını sürdüren cırlar, sonradan yazıya geçirilmiştir.

“Halk bilgisi ürünlerinin çoğu sözlü olarak yaratılmış, yaratılmakta ve kullanılmaktadır. Halk bilgisi ürünlerinin türlerine ve bu türler içinde yaratılan eserlere genel olarak baktığımızda, büyük bir kısmında sözlü olmanın adeta asli bir unsur gibi durduğu görülür. Ancak bunları pek çoğu daha önceki devirlerde ve ağırlıklı olarak 20. yüzyıldan itibaren yazıya geçirilmiş ve geçirilmektedir.”⁸²

Çalışmamızdaki cır metinleri, Kazan Tatar Türklerinin kültür mirasını derleyip yazıya geçiren *Tatar Halık İcatı* serisinin *Tatar Halık İcatı Yola Hem Uym Cırları*⁸³ adlı kitabındaki 3.bölüm olan *Tuy Yolasına Karagan Cırlar* başlığı altından alınmıştır. 78 cır metni, metin merkezli inceleme metoduna göre incelenmiştir. Cır metinlerinin şekli, konusu, işlevi üzerinde inceleme yapılarak bu türküler Türkiye sahasındaki belli başlı türküler ile şekil bakımından karşılaştırılmıştır.

Çalışmamıza başlamadan önce konumuzla ilgili herhangi bir tezin var olup olmadığı YÖK Tez Merkezi’nden gelişmiş ve ayrıntılı tarama ile araştırılmıştır.

⁸² Metin Ekici. (2011). Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri. 4. Baskı, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, s. 11.

⁸³ İlbaris Nadirov. (1980). Tatar Halık İcatı Yola hem Uym Cırları. Tataristan Kitap Neşriyatı. Kazan, s. 57.

Çalışmamızın ilk aşaması Kazan Tatar Türkçesinin ses özelliklerinin ve Kiril alfabesinin öğrenilmesi olmuştur. Bu süreçte Ahmat Bican Ercilasun'un *Türk Lehçeleri Grameri* adlı kitabında yer alan Mustafa Öner'in *Tatar Türkçesi* adlı yazısından yararlanılmıştır. Kitapta Kiril alfabesine ait sesler Türkiye Türkçesindeki karşılıklarıyla ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Yine Kazan Tatarcasına ait gramer özellikleri Türkiye Türkçesi ile karşılaştırılarak verilmiştir.⁸⁴

Çalışmanın ikinci aşaması, Kiril harfleriyle yazılmış 78 adet cır metninin Latin harflerine aktarılması olmuştur. Cır metinleri aktarılırken bazı kelimelerin Türkiye Türkçesiyle çok benzediği tespit edilmiştir.

Üçüncü aşama ise Latin harflerine transkribe edilmiş sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki anlamlarını bulmak olmuştur. Bu aşamada yine Mustafa Öner'in hazırlamış olduğu *Kazan-Tatar Sözlüğü'nden* yararlanılmıştır. Cır metnlerinin birçoğu bu sözlükten faydalanılarak Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Cırlarda yer alan bazı terimlerin ise anlamları kaynak aldığımız sözlükte bulunamamıştır. Ancak cırdaki cümlelerin aldığı eklerden ve anlamından yola çıkılarak anlamlar yüklenmiştir.

Çalışmamızın sonraki aşamasında Türkiye'de türkü üzerine yazılmış kitap, makale ve tezler incelenmiştir. Daha çok bu türkülerde düğün türküleri, kına türküleri ve kına ağıtları taranmıştır. Çalışmamızın son basamağında Türkiye Türkçesine aktardığımız cırları içerik, işlev, yaratım ve aktarım özelliğine göre inceledik. Cırların konusunun ne olduğu ve hangi amaçla söylendiği bu bölümde açıklanmıştır. Yine bu cırların hangi ortamlarda icra edildiği ve kim tarafından söylenildiği de başlıklar halinde bu bölümde verilmiştir.

⁸⁴ Mustafa Öner. (2007). Tatar Türkçesi. Türk Lehçeleri Grameri. Ercilasun, A.B. (Ed), Akçağ Yayınları, Ankara, 1. Baskı, ss. 679-748.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde türkü ve cır detaylıca anlatıldıktan sonra sınıflandırılmalarına yer verilmiştir. Bu sınıflandırmalarda düğün türkülerinin yeri hakkında bilgiler verilmiştir. Türkünün diğer türlerle ilişkisi açıklanmıştır. Türkiye sahası türküleri ile Tatar cırları şekil ve yapı bakımından karşılaştırılmıştır. Tatar cırlarının söylendiği ortamlar ve söyleyicileri hakkında bilgiler verilmiştir.

4. 1. TÜRKÜ

Türk halk şiirinin en eski türlerinden birisi de türküdür. Türkü Divanü Lugatı't Türk'te "ır" ve "yır" şeklinde yer almaktadır. Azerbaycan Türkçesinde "mahni", Kazak Türkçesinde "türki", Başkurt Türkçesinde "halk yırı", Tatar Türkçesinde "halık cırı", Özbek Türkçesinde "türki", Uygur Türkçesinde "nahşa" veya "koça nahşisi", Türkmen Türkçesinde "halk aydımı" denilmektedir.²⁰⁹

Türkü teriminden söz eden bilinen ilk yazılı kaynak Ali Şîr Nevâyî'ye ait Mîzânü'l Evzân'dır. Nevâyî bu eserinde Türkî terimine şöyle yer vermektedir.

"Ve yine bir şarkı türüdür ki ona Türkî denmektedir ve bu söz ona âlem olmuştur. O haddinden fazla beğenilen ruha ferahlık veren, zevk u sefaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür; şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar hımaye eder, "Turkî-guy" lakabı ile meşhurdurlar"²¹⁰

Hece vezniyle söylenilmiş türkülerin Anadolu'daki ilk örneği 16. yüzyılda Öksüz Dede tarafından verilmiştir.²¹¹

Bazı araştırmacılara göre türkü "türkî" kelimesinden gelmektedir. Türk kelimesinin sonun "î" ilgi ekinin getirmesiyle oluştuğu savunulmaktadır. Türke özgü anlamına gelen bu söz halk arasında türkü olarak yer bulmuştur.²¹²

Türkü kendi başına bağımsız bir nazım şekli değildir. Ezgiyle söylenen bir nazım şeklidir. Türkü ancak bir ezgiyle söylenirse türkü olur. Türküleri şekil, yapı,

²⁰⁹ Özkul Çobanoğlu. (2010). Türkü Olgusu Bağlamında "Türkü" ve "Şarkı". Türk Yurdu Dergisi. Ocak 2010 Yıl 99 S 269. [http:// www. Turkyurdu.com.tr](http://www.Turkyurdu.com.tr), (23.12.2019)

²¹⁰ Ali Yakıcı. (2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara. s. 50.

²¹¹ Doğan Kaya. (2014). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara. s. 173.

²¹² Doğan Kaya. a.g.e. s. 173.

ezgi bakımından sınırlamak çok zordur. Türkü kelimesinin nereden geldiği konusunda çeşitli görüşler vardır. Bunlardan biri Türk kelimesine “î” nispet ekinin getirilmesiyle oluştuğudur. Çobanoğlu’na göre bu açıklama bizi hiçbir yere götürmeyecektir. Bir diğer görüş ise türkü kelimesinin önce “türk küy” sonra da “türkiy” şekline gelmiş olmasıdır.²¹³

Türkçeyi çok eski zamanlardan günümüze taşıyan türküler, günceldirler ve insan hayatının içindedirler. İnsanın yaşamının her döneminde vardır. Çok zengin tarihi, sosyolojik, psikolojik veriler taşırlar.²¹⁴

Türküler toplumun tarihini, bilinçaltını, kültürel değerlerini taşır. Türkü taşıdığı değerleri ezgi eşliğinde anlatır. Halk sevincini, hüznünü, heyecanını, nefretini, kahramanlığını, pişmanlığını türküler ile dile getirir.

Halk edebiyatı içinde toplumun ruhunu, iç âlemini yaşatan, beşikten mezara tüm hayatını kapsayan sanat ürünü türkülerdir. Sanat yönü ara sıra zayıf olabilir ancak beşerî ve millî yönleri güçlüdür. Türküler müzikten ayrı düşünülemez. Ezgi türkü için çok önemlidir ve türkünün ayrılmaz parçasıdır.²¹⁵

Bir âşığın olaylar karşısında o olayın konusuna uygun olarak türkü yakıştırmaya “türkü yakma” denir.²¹⁶

4. 1. 1. Türkü Tanımları ve Türkülerin Teşekkülü

Türkü, toplumun sevincini, kederini konu alan geçmişin birikimiyle geleceğe yön veren, Türk kültürünü sese ve söze dönüştürerek aktaran halk edebiyatı ürünüdür.

Çetindağ’a göre türkü insan beşikten mezara kadar yaşadığı tüm olay ve olguları kapsayan bir türdür. Doğum, evlilik, ölüm, savaşlar, göçler, zaferler üzerine türküler söylenebilir.²¹⁷

Başgöz’e göre türkü, “Gerçekle hayali, sağ düşünce ile rüyayı, sözün ve ona koşulan sazın dili ile birleşen şiiirdir.”²¹⁸

²¹³ Özkul Çobanoğlu. (2010). Türkü Olgusu Bağlamında “Türkü” ve “Şarkı”. Türk Yurdu Dergisi. Ocak 2010 Yıl 99 S 269. [http:// www. Turkyurdu.com.tr](http://www.Turkyurdu.com.tr), (23.12.2019)

²¹⁴ İvgin, H. (2013). Türkülerimizin insan hayatındaki yeri ve işlevleri. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. Sivas, s. 42.

²¹⁵ Cahit Öztelli. (1983). Halk Türküleri Evlerinin Önü. Özgür Yayın, Ankara, ss. 11-12.

²¹⁶ Mehmet Yardımcı. (2008). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara, s. 101.

²¹⁷ Gülda Çetindağ. (2006). Kökeni Ağıt Olan Elazığ Türküleri. Saim Sakaoğlu’na Armağan. Konya, ss. 319-333.

²¹⁸ İlhan Başgöz. (2008). Türkü. Pan Yayıncılık, İstanbul. s. 15.

Türk halk kültürü içinde günlük hayatın bir bölümü olan türkü; “Türklere has, ezgiyle ve Türkçe söylenmiş şiir”²¹⁹ anlamında bir türü karşılamaktadır. Türkü ismiyle anılan bu ezgili şiirlerimiz, zengin bir geleneğin ürünüdür. ‘Türkü yakma’ ismiyle bilinen bu gelenek içinde yaratılan eserler; zor zamanlarımızda derdimizi, mutlu günlerimizde de sevincimizi anlatmıştır.

“Türküler, Türkçeyi en az iki bin yıldır günümüze taşıyan en önemli kaynaklardır. Günceldirler ve doğrudan insan hayatının içindedirler. Türküler; çok zengin tarihi, sosyolojik, psikolojik, kozmolojik, politik, dini veriler taşımaktadır. İnsan hayatının her alanında vardır. Bu sebeple her alan için türkü yakılabilmektedir”²²⁰

Doğan Kaya türkü tanımını şöyle yapmaktadır:

“Halkın ruh halini, dedini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir.”²²¹

Türklere özgü bir ezgi ile söylenen türküler anonim veya ferdilerdir. Anonim türkülerin söyleyicileri belli değildir halk arasından bir kimse tarafından derlenmiştir. Ferdi türküler ise söyleyicileri belli olup genelde saz şairleridir. Türkülerde insan yaşamının bütün devreleri ele alınmıştır. Türküler söylenirken hece ölçüsü ile söylenmiştir.²²²

Mehmet Aça türkünün ezgiden bağımsız düşünülemeyeceğini söylemektedir. Türkünün konusu, ezgisi, şekli ne olursa olsun ezgi ile oluşturulan birçok manzumeyi içine alabilmektedir. Bundan dolayı da türkülerin bazen ninni bazen de ağıt olarak adlandırıldığını ifade etmektedir.²²³

“Türkü, türlü ezgilerle söylenen, bir anonim halk şiiri nazım biçimidir. Söyleyeni belli, kişisel halk şiiri biçimleri arasına giren türküler de vardır. Türkü, her iki bölüğe de girebildiğinden halk edebiyatının en zengin alanıdır.”²²⁴

Türküler ait olduğu halkın kültürel izlerini taşır. Yaratıldığı toplumun ruhundan bağımsız değildir. İlk başta bir kişinin malı iken zamanla değişime

²¹⁹ Metin Ekici. (2013). Türkü İncelemelerinin Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Es Ofset Matbaacılık, Ankara, ss. 43-49.

²²⁰ Ivgin, H. (2013). Türkülerimizin İnsan Hayatındaki Yeri ve İşlevleri. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. Sivas, ss. 41-49.

²²¹ Doğan Kaya. (2014). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara. s. 174.

²²² Saim Sakaoğlu. (1989). Türk Saz Şiiri. Türk Dili Özel Sayısı (Halk Şiiri), S 3, ss. 105-250.

²²³ Mehmet Aça. (2012). Halk Şiirinde Tür Ve Şekil. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara, s. 242.

²²⁴ Cem Dilçin. (2004). Türk Şiir Bilgisi. TDK Yayınları, Ankara, s.289.

uğrayarak yayılır ve topluma mal olur. Türkülerin kendine has dili, kendine has şifreleri vardır.

“Halk türküsü, başlangıçta bir kişinin hafızasında var olan halk işi ezgi ve söz kalıplarından yararlanarak bazen sözü, bazen ezgiyi değiştirerek bazen de halk işi olmak kaydıyla özgün olarak ortaya koyduğu; dilden dile dolaşırken değişikliğe uğrayan, zaman içinde kişisel izlerin silinmesi sonucu ortak özellik taşıyan ezgili ve biçimli sözlerdir.”²²⁵

Türküler anlam yoğunluğu bakımından çok zengindir. Duygu yüklü türküler insanın doğrudan ifade edemediği birçok düşünceyi dile getirmede iyi ve etkili bir iletişim aracıdır. Türkülerin konu sınırlaması yoktur. Her konuda türkü yakılabilir. Türkülerin belli bir şekli de yoktur. Kendine has ezgisi vardır.

Boratav türkü için düzenleyicisinin bilinmediği, halkın sözlü geleneğinde meydana gelen, zamanla zenginleşerek değişimlere uğrayan ve her zaman bir ezgiyle söylenen şiiirdir demiştir.²²⁶

Türkünün ilk olarak nasıl ve nerede karşımıza çıktığı konusunda kesin bir bilgimiz yoktur ancak araştırmacılar türkünün ilk olarak *Divan-ı Lügat-it Türk* adlı eserde *ır-yır* olarak karşımıza çıktığını kaydeder.²²⁷

Türkülerin ne zaman ortaya çıktığını bilmek çoğu zaman mümkün değildir. Az da olsa kimi türkülerin çıkış yeri bellidir bunlar da tarihi olaylar ile değiştirilmesi mümkün olmayan türkülerdir. Birçok yerde söylenen bir türkü, mutlaka tek bir yerden doğmuştur. Bir süre sonra değişikliğe uğrayarak yaygınlaşmaktadır ve böylece ilk kimliğini değiştirmektedir.²²⁸

Önceleri yerel bir kimlik gösteren türküler, zamanla millî kimliğe bürünürler. “Göçler, askerî sevkler, gezgin şairler, kervanlar, gurbete iş için gidişler ve yakın zamanda basın yayın organları türkünün anonimleşmesinde rol oynar.”²²⁹

Aytaç türkünün yaşam seyrini şöyle açıklamıştır:

“Bütün folklor malzemelerinde olduğu gibi, bir türkünün hayatında da üç safha görülür: Menşe, seyir, istihale. Türküler sözlü gelenek ile ağızdan ağıza geçip değiştiği için bunların menşelerine dair müspet bir delil bulmak zordur. Pek azının çıktığı yer sağlam olarak gösterilebilir. Çünkü bir türkü sözünün, nağmenin benimsenmesine ve söylenmesine göre daima gezici bir halde bulunduğu aşikârdır. Eski

²²⁵ M. Özbek. (2009). Türkülerin Dili. Ötüken Yayınları, İstanbul, s. 19.

²²⁶ Pertev Naili Boratav. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, s. 163.

²²⁷ M. Babahan Şerif. (2013). Özbek Türkülerinin Türleri ve Özellikleri. 4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri içinde, ss. 557-562.

²²⁸ Cahit Öztelli. (1983). Halk Türküleri Evlerinin Önü. Özgür Dağıtım, Ankara. s. 15.

²²⁹ Doğan Kaya. a.g.e. s. 174.

zamanlarda, şimendifer, otomobil gibi seri nakil vasıtalarının bulunmadığı devirlerde türkülerini bir yerden bir yere askerler, arabacılar, âşıklar, kervancılar getirip götürülürdü. Anadolu'nun, Rumeli'nin yiğitleri köylerinden, kasabalarından çok uzak serhatlere memleketlerinin hasret ve hatıralarını bununla terennüm ederler. Anadolu'yu yer yer gezen âşıklar, köyler ve kasabalar arasında işleyen arabacılar, uzun ve tükenmez yolları hep bu türkülerin eşliği ile kat ederlerdi. Böylelikle türküler yer yer dağılırdı. Bir memlekette diğer memlekete, bir diyardan başka bir diyara giden kervanlar, okka ve arşın malı olmayan bu türkülerini de taşırlardı. Bu sebepten dolayı türkülerini bir yer veya memlekete mal edivermek doğru değildir. Bunların bir memleket içinde seyretmeleri değil, başka ve komşu memleketlerin hudutları bile aşmaları yapılan tetkiklerde ortaya çıkmıştır.²³⁰

Bir türkünün içinde bir yer adı geçiyor diye o türkünün o yere ait olduğu söylenemez. Çünkü türküler gezdikleri yere göre değişmektedir. Her toplum türküyü kendi izlerini bırakır. Türkünün melodisinden de bir türkünün nereye ait olduğunu bilemeyiz. Kim tarafından ortaya çıkarıldığını da bilemeyiz çünkü hemen yazıya aktarılmaz, doğrudan ifade edilerek ortaya çıkarlar.²³¹

Türkü birçok şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazen gerçek ve yaşanmış bir olay sonucu ortaya çıkmaktadır bazen de sevgi, kahramanlık, dini duyguların ön plana çıkması sonucu oluşmaktadır. Bazı türküler halk hikâyelerinden ve halk şairlerinden halka geçmektedir. Sonra anonimleşmektedir.²³²

Türk milletinin sözlü kültür tarihinde türkülerin ilk ne zaman ve nerede ortaya çıktığını saptamak oldukça güçtür. Banarlı, türkülerin kendine has sınırlar içerisinde muazzam bir zenginlik oluşturduğunu ve kökeninin oldukça eskilere dayandığını söylemektedir. Banarlı'ya göre en eski zamanlarda şiir sazla söylenmiştir. Yazının bulunmadığı zamanlarda sazla ve sözle söylenen bu şiir, Türk tarihinde sözlü edebiyat geleneğini kurmuştur.²³³

Mehmet Güven şamanların törenler sırasında yaratıcıyı anmak, ona methiyeler dizmek, ondan çeşitli dileklerde bulunmak için icra edilen ayinler sırasında ezgi eşliğinde söyledikleri bugünkü manadaki ilahileri andıran ilkel şiirlerle ortaya çıkmıştır. Bu ilkel şiirlerle türkünün ortaya çıktığını söylemektedir.²³⁴

²³⁰ Pakize Aytaç. (2003). "Türküler" Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. C. 3, Ankara. ss. 336-337.

²³¹ Ali Yakıcı. a.g.e. ss. 67-68.

²³² Mehmet Yardımcı. (2008). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara. ss. 101-102.

²³³ Nihat Sami Banarlı. (2001). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 40

²³⁴ Mehmet Güven. (2009). Türküler Dile Geldi. Ötüken Yayınları, İstanbul, s. 23

4. 1. 2. Türkülerin Sınıflandırılması

Türküler üzerine yapılan incelemelerde kolaylık sağlaması için araştırmacılar, türkü üzerine birçok sınıflandırma yapmıştır. Türküler, içeriği ve biçimi bakımından sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın bu başlığında Türkiye sahasında yer alan düğün türkülerinin türkü sınıflandırmalarının neresinde yer aldığı hakkında bilgiler verilecektir.

Yakıcı, türkülerini dört ana başlıkta toplamıştır. Türkülerini vezinine, yapısına, konusuna ve ezgisine göre ayırmıştır. Veznine göre türkülerini hece veznine ve aruz veznine göre ayırmıştır. Hece vezniyle yazılan türkülerini on altı heceye kadar incelemiştir. Yapısına göre türkülerini ise bentleri sekiz mısra olan türkülere kadar incelemiştir. Konusuna göre türkülerini aşk ve sevdâ konulu, gurbet, bebek ninnileri, ölüm türkülerini, tören türkülerini, asker türkülerini, hapishane, olay türkülerini, doğal çevreyle ilgili türküler, övgü, yergi, şikâyet, öğretici, istek, oyun türkülerini olarak gruplandırmıştır. Yakıcı son olarak sınıflandırmasına ezgisine göre türkülerini de eklemiştir.

Ali Yakıcı türkü sınıflandırmasında düğün türkülerini, tören türkülerini, başlığı altında vermiştir. Düğün türkülerini de kına türkülerini, gelin türkülerini ve güvey türkülerini adlı başlıkta üçe ayırmıştır.

Ali Yakıcı *Halk Şirinde Türkü* adlı kitabında türkü sınıflandırmasını şöyle yapmıştır:

1. Vezinleri Bakımından Türküler

1.1. Hece Vezinli Türküler

1.1.1. Üç Heceli Türküler

1.1.2. Dört Heceli Türküler

1.1.3. Beş Heceli Türküler

1.1.4. Altı Heceli Türküler

1.1.5. Yedi Heceli Türküler

1.1.6. Sekiz Heceli Türküler

1.1.7. Dokuz Heceli Türküler

1.1.8. On Heceli Türküler

1.1.9. On Bir Heceli Türküler

1.1.10. On İki Heceli Türküler

1.1.11. On Üç Heceli Türküler

1.1.12. On Dört Heceli Türküler

1.1.13. On Dört Heceli Türküler

1.1.14. On Beş Heceli Türküler

1.1.15. On Altı Heceli Türküler

1.2. Aruz Vezinli Türküler

2. Yapıları Bakımından Türküler

2.1 Bentleri Bir Mısradan Oluşan Türküler

2.1.1. Bentleri Bir, Bağlantıları Bir Mısradan Oluşan Türküler

2.1.2. Bentleri Bir, Bağlantıları İki Mısradan Oluşan Türküler

2.1.3. Bentleri Bir, Bağlantıları Üç Mısradan Oluşan Türküler

2.1.4. Bentleri Bir, Bağlantıları Dört Mısradan Oluşan Türküler

2.1.5. Bentleri Bir, Bağlantıları Beş Mısradan Oluşan Türküler

2.1.6. Bentleri Bir, Bağlantıları Altı Mısradan Oluşan Türküler

2.2. Bentleri İki Mısradan Oluşan Türküler

2.2.1. Bentleri İki Mısradan Oluşan Bağlantısız Türküler

2.2.2. Bentleri İki Bağlantıları Bir Mısradan Oluşan Türküler

2.2.3. Bentleri İki Bağlantıları Üç Mısradan Oluşan Türküler

2.2.4. Bentleri İki Bağlantıları Dört Mısradan Oluşan Türküler

2.2.5. Bentleri İki Bağlantıları Beş Mısradan Oluşan Türküler

2.2.6. Bentleri İki Bağlantıları Altı Mısradan Oluşan Türküler

2.2.7. Bentleri İki Bağlantıları Sekiz Mısradan Oluşan Türküler

2.3. Bentleri Üç Mısradan Oluşan Türküler

2.3.1. Bentleri Üç Bağlantıları Bir Mısradan Oluşan Türküler

2.3.2. Bentleri Üç Bağlantıları İki Mısradan Oluşan Türküler

2.3.3. Bentleri Üç Bağlantıları Üç Mısradan Oluşan Türküler

2.3.4. Bentleri Üç Bağlantıları Dört Mısradan Oluşan Türküler

2.3.5. Bentleri Üç Bağlantıları Beş Mısradan Oluşan Türküler

2.3.6. Bentleri Üç Bağlantıları Altı Mısradan Oluşan Türküler

2.3.7. Bentleri Üç Bağlantıları Yedi Mısradan Oluşan Türküler

2.3.8. Bentleri Üç Bağlantıları Dokuz Mısradan Oluşan Türküler

2.3.9. Bentleri Üç Bağlantıları On Mısradan Oluşan Türküler

2.4. Bentleri Dört Mısradan Oluşan Türküler

2.4.1. Mani Dörtlüklerinden Kurulu Türküler

2.4.2. Bentleri Dört Bağlantıları Bir Mısradan Oluşan Türküler

2.4.3. Bentleri Dört Bağlantıları İki Mısradan Oluşan Türküler

- 2.4.4. Bentleri Dört Bağlantıları Üç Mısradan Oluşan Türküler
- 2.4.5. Bentleri Dört Bağlantıları Dört Mısradan Oluşan Türküler
- 2.4.6. Bentleri Dört Bağlantıları Beş Mısradan Oluşan Türküler
- 2.4.7. Bentleri Dört Bağlantıları Altı Mısradan Oluşan Türküler
- 2.4.8. Bentleri Dört Bağlantıları Sekiz Mısradan Oluşan Türküler
- 2.5. Bentleri Beş Mısradan Oluşan Türküler
 - 2.5.1. Bentleri Beş Mısradan Oluşan Bağlantısız Türküler
 - 2.5.2. Bentleri Beş Bağlantıları İki Mısradan Oluşan Türküler
- 2.6. Bentleri Altı Mısradan Oluşan Türküler
 - 2.6.1. Bentleri Altı Mısradan Oluşan Bağlantısız Türküler
 - 2.6.2. Bentleri Altı Bağlantısı Üç Mısradan Oluşan Türküler
 - 2.6.3. Bentleri Altı Bağlantısı Dört Mısradan Oluşan Türküler
- 2.7. Bentleri Yedi Mısradan Oluşan Türküler
- 2.8. Bentleri Sekiz Mısradan Oluşan Türküler
- 3. Konuları Bakımından Türküler
 - 3.1. Aşk/Sevda Konulu Türküler
 - 3.2. Gurbet/Ayrılık/Hasret Konulu Türküler
 - 3.3. Beşik/ Bebek/ Çocuk Türküleri/ Ninniler
 - 3.4. Ölüm Türküleri/ Ağıtlar
 - 3.5. Tören Türküleri
 - 3.5.1. Düğün Türküleri
 - 3.5.1.1. Kına Türküleri
 - 3.5.1.2. Gelin Alma/ Karşılama/ Kutlama Türküleri
 - 3.5.1.3. Güvey Türküleri
 - 3.5.2. Bayram Türküleri
 - 3.6. Asker/Askerlik Türküleri
 - 3.7. Hapishane Türküleri
 - 3.8. Olay Türküleri
 - 3.8.1. Tarihi Olayları Konu Alan Türküler
 - 3.8.1.1 Savaş Türküleri
 - 3.8.1.2. Yiğitlik Kahramanlık Türküleri
 - 3.8.1.3. Eşkiya Türküleri
 - 3.8.2. Sosyal Olayları Konu Alan Türküler
 - 3.8.2.1. Toplum Ve Aile İçi Olayları Konu Alan Türküler

3.8.2.2. Göç Türküleri

3.8.2.3. Hastalık Türküleri

3.9. Doğal Çevreyle İlgili Türküler

3.9.1. Doğayı Konu Alan Türküler

3.9.2. Bitki Ve Çiçekleri Konu Alan Türküler

3.9.3. Hayvanları Konu Alan Türküler

3.10. Beslenme Ve Yiyecekleri Konu Alan Türküler

3.11. İş ve Meslek Hayatıyla İlgili Türküler

3.12. Övgü Türküleri

3.13. Yergi/Alay/ Eleştiri Türküleri

3.14. Şikâyet Türküleri

3.15. Eğitici/Öğretici Türküler

3.16. Arzu/İstek Türküleri

3.17. Dini Tasavvufi Nitelikteki Türküler

3.18. Oyun Türküleri

3.18.1. Çocuk Oyunlarındaki Türküler

3.18.2. Kadın Oyunlarındaki Türküler

3.18.3. Erkek Oyunlarındaki Türküler

2. Ezgileri Bakımından Türküler.²³⁵

Cem Dilçin türkü sınıflandırmasında türküleri üç ana başlıkta gruplandırmıştır. Türküleri ezgisine, konusuna ve yapısına göre incelemiştir. Ezgisine göre türküleri usullü ve usulsüz türküler olarak gruplandırmıştır. Konusuna göre türküleri çocuk, doğa, aşk, kahramanlık, tören, iş ve karşılıklı söylenen türküler, ölüm ve oyun türküleri olarak gruplandırmıştır. Yapısına göre türküleri ise bentleri mani olan türküler, bentleri dörtlük olan türküler, bentleri üçlük, bentleri beyit olan türküler olarak gruplandırmıştır.

Cem Dilçin 2016 yılında yayınladığı kitabında türküleri şu şekilde sınıflandırmıştır.

1. Ezgilerine Göre Türküler

1.1. Usullü Türküler

1.2. Usulsüz Türküler

2. Konularına Göre Türküler

²³⁵ Ali Yakıcı.(2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara, ss.197-301.

- 2.1.Ninniler
- 2.2 Çocuk Türküleri
- 2.3. Doğa Türküleri
- 2.4. Aşk Türküleri
- 2.5. Kahramanlık Ve Askerlik Türküleri
- 2.6. Tören Türküleri
- 2.7. İş Türküleri
- 2.8 Karşılıklı Türküler
- 2.9.Ölüm Türküleri (Ağıtlar)
- 2.10. Oyun Türküleri
- 3. Yapılarına Göre Türküler
 - 3.1. Bentleri Mani Dörtlükleriyle Kurulan Türküler
 - 3.1.1. Mani Dörtlükleriyle Kurulan Kavuştaksız Türküler
 - 3.1.2. Kavuştakları Mani Biçiminde Olan Türküler
 - 3.1.3. Kavuştakları Bir Dize Olan Türküler
 - 3.1.4. Kavuştakları İki Dize Olan Türküler
 - 3.1.5. Kavuştakları Üç Dize Olan Türküler
 - 3.1.6. Kavuştakları Dört Dize Olan Türküler
 - 3.2. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan Türküler
 - 3.2.1. Dörtlüklerle Kurulan Kavuştaksız Türküler
 - 3.2.2. Bentlerinin Dördüncü Dizesi Kavuştak Olan Türküler
 - 3.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulan Türküler
 - 3.3.1. Üçlüklerle Kurulan Kavuştaksız Türküler
 - 3.3.2. Kavuştakları Bir Dize Olan Türküler
 - 3.3.3. Kavuştakları İki Dize Olan Türküler
 - 3.3.4. Kavuştakları Üç Dize Olan Türküler
 - 3.3.5. Kavuştakları Dört Dize Olan Türküler
 - 3.4. Bentleri Beyitlerle Kurulan Türküler
 - 3.4.1. Beyitlerle Kurulan Kavuştaksız Türküler
 - 3.4.2. Kavuştakları Bir Dize Olan Türküler
 - 3.4.3. Kavuştakları İki Dize Olan Türküler
 - 3.4.5. Kavuştakları Dört Dize Olan Türküler²³⁶

²³⁶ Cem Dilçin(2016).Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.11. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 289-305.

Pertev Naili Boratav türküleri şu şekilde tasnif etmiştir:

A) Konularına Göre Türküler:

1. Lirik Türküler:

- a) Ninniler
- b) Aşk Türküleri
- c) Gurbet Türküleri, Askerlik Türküleri, Hapishane Türküleri
- ç) Ağıtlar
- d) Çeşitli başkaca duygululuk konular üzerine türküler.

2. Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri

3. Anlatı Türküler:

- a) Efsane Konulu Türküler b) Bölgelere ya da Bireylere Özgü Konuları Olan Türküler c) Tarihlik Konulu Türküler

4. İş Türküleri

5. Tören Türküleri

- a) Bayram Türküleri
- b) Düğün Türküleri
- c) Dinlik ve Mezheplik Törenlere Değın Türküler
- ç) Ağıt Töreninde Söylenen Türküler

6. Oyun ve Dans Türküleri

- a) Çocuk Oyunlarında Söylenenler
- b) Büyüklerin Oyunlarında Söylenen Türküler

Pertev Naili Boratav türküleri düzenli ve düzensiz biçimler olarak aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

1. Düzenli Biçimli Türküler:

- a) Dört Dizelik Bentli Türküler
- b) Üç Dizeli Bentlerden Meydana Gelmiş Türküler
- c) İki Dizeli Bentlerden Meydana Gelmiş Türküler
- d) Beş Dizeli Bentlerden Meydana Gelmiş Türküler
- e) Mani Düzenindeki Bentlerin Sıralanması İle Meydana Gelmiş

Türküler

2. Düzensiz Biçimler:

- a) Sayışlı Türküler
- b) Söyleşme Biçiminde Türküler (Efsane Konulu Türküler)

c) Oyun Havaları

d) Ne Ölçüsüyle Ne De Kafiye Düzeniyle Hiçbir Kararlı, Kurallı Biçime ve “Düzensiz Tipler” Den Hiçbirine Uymayan Bazı Metinler (Daha çok eksik hatırlamalar sonucunda bu durum söz konusu olmaktadır.)²³⁷

Pertev Naili Boratav’ın sınıflandırmasında düğün türküleri, konusuna göre “Kullandıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandırılan vesilelere göre türküler” başlığında “Tören Türküleri” adı altında ele alınmıştır.

İlhan Başgöz 2008 yılında yayınladığı “*Türkü*” adlı kitabında türküleri aşağıdaki gibi incelemiştir:

a) Gurbet Türküleri

b) Hapishane Türküleri

c) Asker Türküleri

d) Ninniler

e) Ağıtlar

f) İş Türküleri²³⁸

İlhan Başgöz kitabında yer verdiği yukarıdaki başlıkları bir sınıflandırma içinde vermemiştir. Biz, kitapta yer alan başlıklar doğrultusunda bu bilgilere burada yer vermiş bulunmaktayız. Başgöz bu kitabında düğün türkülerine “Ağıtlar” başlığı adı altında değinmiştir. Ağıtlara örnek verirken bunların ağıt mı yoksa düğün türküleri mi olduğu sorusunu bizlere yöneltir. Bu ağıtlarda gelin olacak kız duygularını dile getirmiştir.

Mehmet Yardımcı *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri* adlı kitabında türküleri şöyle sınıflandırmıştır.

I. Ezgilerine Göre Türküler

A. Usulsüz Olanlar

B. Usullü Olanlar

II. Konularına Göre Türküler

1. Lirik Türküler

a. Aşk ve Sevda Türküleri

b. Gurbet Türküleri

c. Ağıtlar

²³⁷ Pertev Naili Boratav. (1988). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. 5b, Gerçek Yayınevi, İstanbul, s. 150.

²³⁸ İlhan Başgöz. (2008). *Türkü*. Pan Yayıncılık, İstanbul, ss. 34-103.

- ç. Ninniler
- 2. Satirik Türküler
 - a. Mizahi Türküler
 - b. Taşlamalar
- 3. Olay Türküleri
 - a. Tarihi Türküler
 - b. Eşkıya Türküleri
 - c. Hapishane Türküleri
- 4. Tören ve Mevsim Türküleri
 - a. Düğün ve Kına Türküleri
 - b. Tarikat Türküleri
- 5. İş ve Meslek Türküleri
 - a. Esnaf Türküleri
 - b. İş Türküleri
- 6. Pastoral Türküler
 - a. Doğa Türküleri
 - b. Doğa Parçalarını Konu Alan Türküler
- 7. Didaktik Türküler
- 8. Oyun Türküleri

III. Yapılarına Göre Türküler

A.Yapılarında Belli Bir Düzen Bulunmayan Türküler

B.Yapılarında Belli Bir Düzen Bulunan Türküler

- a. Bentleri İki Dizeli Türküler
- b. Bentleri Üç Dizeli Türküler
- c. Bentleri Dört Dizeli Türküler
- ç. Bentleri Beş Dizeli Türküler
- d. Bentleri Altı ve Daha Fazla Dizeli Türküler
- e. Mani Dörtlüklerinden Kurulu Türküler
- f. Bağlantıları Başta Olan Türküler²³⁹

Mehmet Yardımcı türkü sınıflandırmasını üç ana başlıkta ele almıştır. Türküleri ezgilerine göre, konularına ve yapılarına göre ayırmıştır. Düğün

²³⁹ Mehmet Yardımcı. (2008). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara, ss. 109-121.

türkülerini ise konularına göre türküler başlığında tören ve mevsim türküleri içinde vermiştir.

Tasnif çalışmalarına bakıldığında Pertev Naili Boratav, düğün türkülerini konularına göre “Kullandıkları Yerler, Gördükleri Vazifeler ya da Söylenmelerini Şartlandırılan Vesilelere Göre Türküler” başlığında “Tören Türküleri” adı altında ele almıştır. Cem Dilçin düğün türkülerini “Tören Türküleri” başlığı altında verirken yine Ali Yakıcı düğün türkülerini “Tören Türküleri” başlığında ele almıştır. Ayrıca Yakıcı, düğün türkülerini kendi arasında “Kına Türküleri” “Gelin Alma/Karşılama/Kutlama Türküleri” ve “Güvey Türküleri” şeklinde bölümlere ayırmıştır. İlhan Başgöz düğün türkülerini “Ağıtlar” başlığı altında ele almıştır. Mehmet Yardımcı ise düğün türkülerine “Tören ve Mevsim Türküleri” başlığında yer vermiştir.

Bu bilgilerden hareketle düğün türküleri, Türkiye sahasında genellikle konusuna göre sınıflandırılmıştır denilebilir. Sınıflandırmalarda ise söylenildiği yere göre de tören türküleri başlığında ele alınmıştır. Belli bir şekli olmayan türküler içeriğine göre ayırt edilebilmektedir.

4. 1. 3. Türkünün Özellikleri

Çalışmamızın bu başlığında türkünün, şekil-yapı özelliği, içerik özellikleri, yaratım ve aktarım özelliği ve türkünün işlevleri hakkında, bazı araştırmacıların çalışmalarından yola çıkılarak bilgiler verilecektir.

4. 1. 3. 1. Türkünün Şekil ve Yapı Özelliği

Ali Yakıcı, türkülerin genellikle 7, 8, 11’li hece ölçüsüyle oluştuğunu söylemektedir.²⁴⁰

Şükrü Elçin ise türkü türünün şekli ve yapısı hakkında şunları söylemektedir:

“Türküler; umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sade ve tabii bir dillehece vezni ile söylenmekte veya yazılmaktadır; aruzla meydana getirilmiş örnekleri vardır. Bazı ilim adamlarının hece vezni olarak da düşündükleri aruz vezni ve Divan edebiyatı nazım şekilleri ile ortaya konulan bu türkülere: Divan, Selis, Semai, Kalenderi, Satranç ve Vezniâhır adları verilmektedir. Hece vezni ile yaygın türküler ise mâni ve koşma tiplerine bağlı, muhtelif şekil hususiyetleri gösteren nakaratlı, nakaratsız lirik manzumeler olarak başlangıçta ferdi birer yaratma eseridir. 17’nci asır saz şairlerinden Kayıkçı Kul Mustafa’nın Genç Osman Destanı bunun tipik misalidir.

²⁴⁰ Ali Yakıcı. (2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara, s. 197.

Örneklerde de görüleceği üzere ferdin damgasını taşıyan türküler de vardır; hususiyetle muhafazakâr tarikat edebiyatı mahsulleri arasında birçok örnekler gösterilebilir. Türkülerin özünü musiki teşkil eder. Musikisiz güfte düşünülemez. Bununla beraber hece ve aruz vezinleriyle söylenmiş veya yazılmış “türkü” başlıklı bestelenmemiş şiirlere de cönklerle mecmualarda rastlanmaktadır.”²⁴¹

Muzaffer Uyguner, türkünün her mısrasının birbiriyle kafiyeli iki beyitten oluşan nağmelerinin bulunduğunu ve çalınıp söylenen halk edebiyatı ürünü olduğunu söylemektedir.²⁴²

İlhan Başgöz türkü söylemenin herhangi bir çıraklık gerektirmediğini yani bir edebi okulun biçim ve sınırları içinde oluşmadığı için türkülerin kavuştaklarının, dize, uyak ve hece sayılarının çok çeşitli olduğunu dile getirmektedir. Başgöz’e göre:

“Türkünün ana biçimi dörtlüktür. Dörtlükler çoğu zaman birbirine eklenerek Bağlantılar (nakarat, kavuştak) olarak daha uzun birimler halinde söylenir. Bu uzun birimin uyak düzeni koşmaya benzeyebilir.”²⁴³

Yukarıdaki bilgiye Çiçekdağı türküsü örnek verilebilir.

Çiçekdağı derler de arz ettim geldim
Methettin âleme güldürdün beni
Bir gece yanında mihman olduğum
Sabah oldu deyi kaldırdın beni

Çiçekdağı derler de başı lâleli
Gün görmedim yâre düştüm düşeli
Omuzu tüfekli kolu palalı
Metin yiğitlerin var Çiçekdağı²⁴⁴

Ahmet Şükrü Esen’in kitabında aldığımız aynı özellikte bir türkü örneği de şu şekilde:

Ben seni severim sen de seversen
İflah olman il sözüne uyarsan
Nalin olam ağ topuğa giyersen
Giy de beni çamurlara bas sunam.

²⁴¹ Şükrü Elçin.(1986). Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara. ss.198-230.

²⁴² Muzaffer Uyguner. (1954). Türkü Üzerine. TFAD, 66, Ocak, s. 1041.

²⁴³ İlhan Başgöz. a.g.e. s. 136.

²⁴⁴ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 137.

Haydi gidek Adana'dan aşığı
 Şeftaliden toplayalım başağı
 Ağ gelin de türlü bağlar kuşağı
 Nazını da baha yetmez bil sunam.²⁴⁵

Selahaddin Bekki, türkünün diğer halk şiri türlerinden ayrılan yönünün ezgisi olduğunu söylemektedir. Türküler milli nazım ölçüsü ve heceyle oluşturulurlar. Bentlerindeki dize sayısının iki ile dört arasında değiştiğini, bağlantılarındaki dize sayısının da bir ile beş ve daha fazla olabileceğini ifade etmektedir.²⁴⁶

İlhan Başgöz:

“Türkülerimizin çoğu dört dizeden oluşmaz. İki dizeden, üç dizeden oluşan türkülerimiz de vardır. Bu dizeler bağlantı olarak uzayabildiği gibi bağlantısız da söylenebilir. Türkülerdeki çok biçimliliği bağlantılarda da görürüz. Bağlantı tek dizeden oluşabilir, iki, üç, dört ve daha fazla dizeden oluşabilir. Bunlar dize içinde, dizeler arasında ve dörtlük sonunda da yer alabilirler.”²⁴⁷

Üç Dizeli Türküler:

Horozumu kaçırdılar
 Damdan dama aşırıdılar
 Suyuna da pilav pişirdiler.

Bili geh geh geh horozum.²⁴⁸

İki Dizeli Türküler:

Ey hamamcı bu hamama güzellerden kim gelir
 Ne bileyim a efendim günde yüz bin can gelir.

Üç Dizeli Bağlantı

Sarı kavun dilimi
 Uçurdum bülbülümü
 Çıksam dağlar başına
 Arasam sevdiğimi

²⁴⁵ Ahmet Şükrü Esen. (1986). Anadolu Türküleri. Yay. Haz. Pertev Naili Boratav-Fuat Özdemir. Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, s. 10.

²⁴⁶ Selahaddin Bekki. (2004). Baş Yastıkta Göz Yolda/Sivas Türküleri. Kitabevi Yayınları, ss. 26-27.

²⁴⁷ İlhan Başgöz. a.g.e. s. 136.

²⁴⁸ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 226.

Aman aman Sarı Kız
Ben yatamam yalnız
Hele dinsiz imansız.²⁴⁹

İki Dizeli Bağlantı
Sırtına giymiş de sıkma sayayı
Yedeğine almış ağca mayayı
Gözle Çiçekdağı gelen sunayı
Ağca mayaları zil döğüp gider
Bir karış gerdanı yel döğüp gider.²⁵⁰

Türkünün şekil ve yapı özelliği hakkında araştırmacıların ortak görüşü; Türkünün belli bir şekli yoktur dize ve hece sayıları değişiklik göstermektedir. Kimi araştırmacılara göre türkünün ana biçimi dörtlüktür, dörtlükler birbirine eklenerek bağlantılar olarak daha uzun söylenir. Türkü, diğer türlerden ezgisi ile ayrılmaktadır. Genelde hece ölçüsüyle sade ve yalın olarak söylenir. Türkü ezgiyle söylenmektedir. Ezgisiz türkü düşünülemez.

4. 1. 3. 2. Türkünün İçerik Özellikleri

Türküler bir kişi tarafından ortaya konulduktan sonra zamanla asıl söyleyeni unutulmuş, şahsa veya topluma ait herhangi konuyu anlatan ürünlerdir. Türküler bir kişinin doğumundan ölümüne kadar başından geçen her şey üzerine oluşturulabilir. Aşk, ayrılık, doğa afetleri, ölüm, savaş gibi olayları anlatır.²⁵¹

Türküler konusu itibariyle çok çeşitlidir. Bunlar doğuş nedenlerine göre “Olaylı türküler” ve “Duygusal türküler” olarak iki kola ayrılabilir. Olaylı türküler; bir kişiyi ve toplumu ilgilendiren bir olay üzerine ortaya çıkan türkülerdir. Duygusal türküler ise aşk, özlem, acı, sevinç gibi konuları işlerler. Türkülerin çoğunluğunun konusunu bu bölüm oluşturur.²⁵²

Öztelli türkünün konusu için şöyle söylemektedir:

“Halkın iç âlemini yaşatan, beşikten mezara kadar bütün yaşayışını içine alan, en dikkate değer edebî mahsuller türkülerdir. Onda halkın acıları, evinçleri, aşkları

²⁴⁹ İlhan Başgöz. a.g.e. s. 139.

²⁵⁰ İlhan Başgöz. a.g.e. s. 139.

²⁵¹ Doğan Kaya. a.g.e. ss. 224.

²⁵² Cahit Öztelli. a.g.e. ss. 16-17.

büyük bir sadelik içinde yüzyıllar boyunca bütün canlılığı ile günümüze kadar gelmektedir.²⁵³

Bekki'ye göre türküler halkın durum, fikir ve hissiyatını tüm yönleriyle işleyen anonim ürünlerdir.²⁵⁴

Ali Yakıcı'ya göre türkü:

“Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtır.”²⁵⁵

Yukarıdaki araştırmacıların verdiği bilgilerden yola çıkılarak söylenebilir ki; türkü, bir insanın hayatı boyunca başına gelen olumlu veya olumsuz olaylar üzerine çok çeşitli konularda oluşturulan halk edebiyatı ürünleridir.

4. 1. 3. 3. Türkünün Yaratım ve Aktarım Özelliği

Kişilerin yaşadığı her ortamda, her mekânda türkü icra edilebilir. Çünkü türkülerin belirli bir zamanda ve belirli bir mekânda söyleneceğine dair herhangi bir kural yoktur. Evinde halısını dokuyan bir kadın halısını dokurken, bulaşığını yıkayan, nakış işleyen bir genç kız işini yaparken, dağda sürülerini otlatan çoban koyunlarını otlatırken, tarlada çalışan çiftçi tarlasını sürerken, fabrikada çalışan işçi işinin başındayken türkü söyler. Bu nedenle Türk insanının bulunduğu her yer türkünün icra ortamıdır.²⁵⁶

Boratav, kullandıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre türküyü iş türküleri ve tören türküleri olarak ele almıştır. Türkünün bayramlarda, düğünlerde, dinlik ve mezheplik törenlerde ağıt törenlerinde, oyun oynarken ve dans ederken icra edildiğini başlıklar halinde açıklamıştır.²⁵⁷

Yakıcı, karşılıklı türkü söyleme tekniğinin oluşmasında türkünün konusundan çok icra ortamının etkili olduğunu ifade etmektedir. Çünkü Yakıcı'ya göre düğündeki kınalardan Karadeniz'de fındık toplayan kızların söylediği türküye kadar birçok icra ortamında karşılıklı söylemeler vardır.²⁵⁸

Yakıcı, türkülerin icra ortamlarını; düğünler, sosyal dayanışma amaçlı toplantılar, ekonomik, kültürel, tanıtım amaçlı toplantılar, eğlence amaçlı toplantılar

²⁵³ Cahit Öztelli. a.g.e. s. 56.

²⁵⁴ Selahaddin Bekki. a.g.e. s. 27.

²⁵⁵ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 58.

²⁵⁶ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 283.

²⁵⁷ Pertev Naili Boratav. (1988). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul. s. 164.

²⁵⁸ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 283.

ve mekânlar, günümüz türkü evleri, türkü barlar, türkü kafeler şeklinde ele almıştır.²⁵⁹

Yukarıdaki bilgilerden hareketle türkünün, belli bir mekânda ve belli zamanda icra edilme kuralının olmadığı söylenebilir. Türküler her ortamda söylenebilir. Çobanlık yaparken, ev temizlerken, fabrikada çalışırken, araba kullanırken, evde, yolda her zaman türkü söylenebilir. Söyleyicileri hem erkek hem kadındır.

4. 1. 3. 4. Türkünün İşlevleri

Türküler ait olduğu toplumun kültürünü yansıtır. Türkülerin çeşitli işlevleri vardır.

Türkünün işlevi konusunda anlamlı ilk açıklamayı yapan kişi Charles Seeger'dır. Ona göre türkünün başlıca işlevi kültürü kuşaktan kuşağa taşımaktır.²⁶⁰

İşlevsel Halkbilimi kuramının önde gelen temsilcilerinden William Bascom, halk edebiyatı ürünlerinin işlevlerini dört başlıkta ele alarak açıklamıştır.

1. Folklorun en önemli işlevlerinden biri eğlencedir. Bir halk edebiyatı ürünü eğlendirir hoşça vakit geçirmemizi sağlayabilir. Ancak şu da bir gerçektir ki çoğu gülme unsurlarının altında daha derin anlamlar bulunmaktadır.

2. Halk bilgisi yaratmalarının ikinci işlevi kültürün kabul edilmesi ve kültüre ait olan ritüellerin, kurumların doğrulanmasıdır.

3. Folklorun üçüncü işlevi ise okuma yazma bilmeyen toplumlardaki eğitim işlevidir. Bascom burada masalların çocukları disipline ettiğini ve ninnilerin de çocukları iyi bir kişilik kazandırdığını söylemektedir.

4. "Folklor önemli, fakat sıklıkla gözden kaçmış olan kabul edilmiş davranış örüntülerini sürdürme işlevini yerine getirir."²⁶¹

Metin Ekici bu maddeyi toplum tarafından yasaklanmış bazı söz, düşünce ve özellikle de davranışların halk edebiyatı yaratmalarında ifade edilmesi olarak açıklamaktadır.²⁶²

William Bascom'un bu dört işlevine ek olarak İlhan Başgöz de "protesto" işlevini²⁶³ eklemiştir. Başgöz' e göre folklorun beşinci işlevi bir başkaldırı

²⁵⁹ Ali Yakıcı. a.g.e. ss. 283-320.

²⁶⁰ Gülay Mirzaoğlu. (2015). Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri. Halk Türküleri Konu-İcra-Yapı-Anlam-İşlev. Akçağ Yayınları, Ankara. s. 14.

²⁶¹ William Bascom. (2010). Folklorun Dört İşlevi. Çalış F. (Çev.), Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Geleneksel Yayınları, Ankara, ss. 138-142.

²⁶² Metin Ekici.(2012). Kuramlar ve Yöntemler. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara, ss. 84-85.

niteliğindedir. Çünkü çatışmaların ve şikâyetlerin olmadığı bir toplum düşünülemez. Her toplumda bir düzeni sağlayan grup ve bu düzene başkaldıran grup vardır. Halk türküler, masallar, atasözleri gibi ürünlerle memnun olmadığı düzene başkaldırmaktadır.

Metin Ekici, Başgöz'ün protesto işlevinin aslında Bascom'un dördüncü maddesinde toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi içinde değerlendirilebileceğini söylemektedir.²⁶⁴

Müzik geleneği kültürün bir parçasıdır ve sürekli değişmektedir. Türküler sayesinde kişi kültürel devamlılığını sağlamaktadır. Türküler kültürü mufaza ederler. Halk türküsündeki mevcut değerler özel bir üslupla ifade edilir. Çünkü üslup icracının çocukluğundan beri içinde bulunduğu çevrenin etkisiyle gelişir. Türkü birikimi kendiliğinden meydana gelir. Türküyü söyleme üslubu ise türkü dağarcığı oluştuktan sonra gelir.²⁶⁵

Türküler bir önceki kuşak ile içinde bulunulan kuşak arasında köprü görevi görürler. Türkülerin iki kuşak arasında “zaman birleştirme” fonksiyonu vardır.²⁶⁶ Türküler aynı sosyal gruba ait kişiler arasında bir birlik ve beraberlik duygusu oluşturur. Grup kimliğinin oluşmasında farklı bir ortamda kendi kültürünün sanatsal ve geleneksel bir şekilde ifade edilmesi vardır. Meselâ düğünlerde bir Aydın halkı, farklı bir kültür içindeyse kendi yöresinin oyununu ve dansını en iyi şekilde sergileyecektir. Çünkü içinde bulunduğu farklı kültürü bir tehdit olarak algılmaktadır.²⁶⁷

Türkülerin bunlara ek olarak bilic ve bilinçaltı düzeyde bir görevi de vardır. Türküler bilinçaltı fantezilere bir çıkış yolu sağlar böylece suç engelleyici görevi görürler.²⁶⁸

4. 1. 4. Türkünün Diğer Tür ve Nazım Şekilleri İle İlişkisi

Anonim halk edebiyatı ürünleri başta bir kişi tarafından oluşturulur zamanla toplumun kültürüne göre değişime uğrar, yayılır ve varlığını devam ettirir. İnsanların

²⁶³ İlhan Başgöz. (1996). Folklorun Beşinci İşlevi: Protesto, Folkloristik: Umay Günay Armağanı, Ankara. s. 2.

²⁶⁴ Metin Ekici. a.g.e. s, 85.

²⁶⁵ Williams Ferris. (1997). Halk Şarkıları ve Kültür: Charles Seeger ve Alan Lomax. Gülay Mirzaoğlu (Çev.), Milli Folklor, V, 34. ss. 87-93.

²⁶⁶ Williams Ferris. a.g.m. s. 87.

²⁶⁷ Gülay Mirzaoğlu. a.g.m. s. 18.

²⁶⁸ Gülay Mirzaoğlu. a.g.m. s. 15.

ortak ruhunu yansıtan bu ürünler, konu olarak birbirine benzeyebilmektedir. Türkü türünün konu olarak birçok türle ilişkisi vardır.

Milli kültürümüzün ve değerlerimizin sesini türkü ile duyururuz. Türküler duygularımızı iletmede en etkili iletişim şeklidir. Türkülerin içeriği oldukça zengindir. Konusu itibariyle pek çok türü de içinde barındırır. Dolayısıyla türküler; ağıt, ninni, mani, bilmece, tekerleme gibi pek çok türle yakın ilişki içerisinde.

M. Fuad Köprülü'ye göre:

*“Halk şairlerinin ‘mani, koşma, türkü, türkmani, varsağı vb. gibi nevilerin arasındaki fark, kısmen şekillerine ve daha ziyade musiki mahiyetlerine yani bestelerine aittir. Örneğin ‘türkü’ Türklerin, ‘türkmani’ Türkmenlerin, ‘varsağı’ Varsakların özel besteleriyle söylenen parçalarıdır. Çünkü edebi şekil olarak bunların mani dediğimiz dört mısralık parçaların birbirine eklenmesinden oluştuğu açık olarak görülmektedir.”*²⁶⁹

4. 1. 3. 1. Türkü Ağıt İlişkisi

İlk şekillerini Orhun abidelerinde sagu tanımlamasıyla gördüğümüz ağıtlar ölen bir kişinin ardından söylenen şiirlerdir. Türk dilinin tüm lehçe ve şivelerinde genellikle ölüm merasiminin öncesini veya sonrasını hikâye eder.²⁷⁰

En eski Türklerde ölen bir kişinin ardından “yuğ” törenleri yapılırdı ve bu törenlerde söylenen acıklı şiirlere de “sagu” denirdi. Bu şiirlerde ölen kişinin hayattayken yaptığı iyilikler anlatılırdı.

Ağıt için Azeri Türklerinde "ağı", Kazak ve Kırgız Türklerinde “coktav”, Kerkük Türkmenlerinde “sızlamağ” gibi adlandırmalar yapılmıştır.²⁷¹

Ağıt ve ağıt söyleme geleneği, farklı Türk boylarınca yaşatılarak günümüze kadar gelmiştir. Ağıt da bir ölüm, acı bir olayın ardından söylenen bir halk türküsü çeşitidir. Ağıtlar ölen kişinin başından geçen, kişinin iyiliklerinden, davranışlarından ve yaşamındaki önemli olaylardan söz eder. Kendine özgü kafiye ve vezinle söylenir.²⁷²

İsmail Görkem kitabında başta insan olmak üzere ölen canlılar için yakılan ağıtların manzum olduğunu söylemektedir. Ayrıca Görkem, nesir olan ağıtların da var olduğunu ancak manzum özelliklerinin ağır bastığını söylemektedir.²⁷³

²⁶⁹ Fuad Köprülü. (2009). Türk Edebiyat Tarihi. Akçağ Yayınları, Ankara. s. 293.

²⁷⁰ Muhan Bali. (1997). Ağıtlar. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara. s. 14.

²⁷¹ Muhan Bali. a.g.e. ss. 50-64

²⁷² Metin Feyzioğlu. (2010). Gelin Ağıtları Üzerine Bir Değerlendirme. A.Ü. TAED, s.43, ss. 74.

²⁷³ İsmail Görkem.(2001). Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları. Ankara, Akçağ Yay. s. 171.

Geçmiş çok eskilere dayanan ağıt yakma geleneğinin bir de söyleyicileri vardır. Yas törenlerinde ölen kişinin ardından ağıt yakan ağıtçılar bulunmaktadır. Bunlar ölen kişinin yakını olabileceği gibi parayla bu işi yapan kişilerdir.²⁷⁴

Ağıtlar icra edilirken bir inanç, dua, beddua, yemin, atasözüne başvurular. Ağıtlarda insanlar üzüntüsünü, acısını anlatır. Dolayısıyla ağıt olarak karşımıza çıkan bu parçalar aslında türkü niteliğindedir.²⁷⁵

Ağıtlar ezgiyle söylenir. Ağlama işini meslek edinen kadınlar önceden belirledikleri ezgiler ile icra ederler. Bu ezgi çok içten ve yanık bir şekilde söylenmişse kısa sürede birçok yere yayılır. Bu şekilde müstakil türkü olarak söylenen ağıtlar çok fazladır.²⁷⁶

Ağıtlar konusu bakımında sadece bir ölünün arkasından söylenmez. Düğün ortamında; kına gecesi, gelin alma, uğurlamada, asker yollamada icra edilen ağıtlar da vardır. Bu türkülerin diğer türküleri içinde oranı da fazladır.²⁷⁷

Boratav'a göre ağıt, bir törene bağlı veya değil acıklı bir olayı anlatan ezgisi de bu olayı destekleyen türkülerdir. Sözlü gelenekte yaşayan ve törenlerde icra edilen ezgiler için kesin bir adlandırma söz konusu olamaz. Bu yüzden adlandırmalarda bir karışıklık olabilir. Örneğin bir ağıt, türkü olarak veya deme olarak adlandırılabilir. Veya ağıt hem ölü başında söylene türküyü ifade ederken aynı zamanda ölü başında sızlanma, ölü giysilerinin sergilenmesini ifade edebilir. Meselâ evlenme törenlerinde geline kına yakılacağı zaman söylenen türkülere "gelin ağıtı" denmiştir. Aslında bu olayın ölümlle ilgisi yoktur. Topluma derin izler bırakan doğal afet, savaş, yangın, kıtlık gibi olaylar da ağıtın doğmasına sebep olur.²⁷⁸

Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılır. Büyük bir olay olabileceği gibi küçük bir hadise de olabilir. Aşk, gurbet, doğal afetler, vatan parçasının düşmesi, şansa küsme gibi nedenler türkülerin doğuş nedenleridir. Bu şekilde halk arasına yayılan türkü etkisine göre daha geniş alanlara yayılabilir. Türküler böylece ortam değiştirirken içerik ve form olarak da değişime uğrarlar. Böylece bir ağıt oyun havası olurken, oyun havası da yiğitlik türküsü haline gelebilir.²⁷⁹

²⁷⁴ Mehmet Aça.(2012). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara, s. 246.

²⁷⁵ Doğan Kaya. a.g.e. s. 376.

²⁷⁶ Doğan Kaya. a.g.e. s. 376

²⁷⁷ Doğan Kaya. a.g.e. s. 376.

²⁷⁸ Pertev Naili Boratav. (1982). Türk Ağıtlarının İşlevleri, Konuları ve Biçimleri. Folklor ve Edebiyat 2. Adam Yayınları, İstanbul, ss. 444-445.

²⁷⁹ Mehmet Özbek. (1981). Folklor ve Türkülerimiz. Ötüken Yayınları, İstanbul, ss. 64-65.

Çetindağ, türkü ile ağıt arasında birçok benzerlik olduğunu söylemektedir. Türkü ve ağıtın; anonim olması, manzum ve dörtlüklerle oluşması, bir ezgi eşliğinde söylenmesi, ait olduğu milletin inançlarını, hayallerini, duygularını yansıtması, ortaya çıktığı dönemin özelliklerini gelecek kuşaklara taşıması, genellikle yaşanmış bir olaya dayanmaları, folklorik unsurları bünyelerinde barındırmaları, renk sayı ve motiflerindeki benzerliklerin onları ortak noktada buluşturduğunu ifade etmektedir.²⁸⁰

Boratav yaptığı türkü sınıflandırmasında ağıtların hem lirik türkülerin içinde hem de tören türkülerinin içinde olabileceğini söylemektedir. Ağıtlar ancak güçlü bir içeriğe sahip olduğunda ve sağlam bir yapıyı taşıdığına sınıflandırmalarda yer bulacaktır. Çünkü ağıtlar gördükleri işle bağlarını koparmışlardır. İş ve törenden bağımsız olarak ağızdan ağıza dolaşmaktadır. Durum böyle olunca ağıtı kesin çizgilerle ayırmak zorlaşmaktadır.²⁸¹

Nevzat Gözaydın ağıtı usülsüz türküler arasında göstermiştir. Gözaydın'a göre ağıt, bir kişinin ölümünden sonra yakınları veya bir ağıtçı tarafından söylenen türküdür.²⁸²

4. 1. 3. 2. Türkü Ninni İlişkisi

Ninni, genel anlamıyla bir annenin bebeğini uyutmak için söylediği ezgili türdür. Söyleyicisi genelde kadınlardır. Ninni söyleyicisi görünürde bebeği uyutmak için ninniyi söylese de arka planda kendi duygu ve düşüncelerini dillendirerek kendini rahatlatması yer almaktadır. Bebeğe olan iyi dileklerini ninnilerle dile getirir. Ninniyi söyleyen annenin bedduaları da ninni de saklıdır. Ninniler de tıpkı türküler gibi duyguları dışa vurmada etkili bir iletişim aracıdır.

“Türküleri kapsayan sınıflandırmalarda, tıpkı ağıt gibi türkü içerisinde gösterilen ve çoklukla “ninni yavrum ninni” ifadesiyle başlayan ninniler, anaların çocuklarını sakinleştirmek ve uyutmak amacıyla söyledikleri ezgili manzumelerdir.”²⁸³

²⁸⁰ Gülda Çetindağ. (2006). Kökeni Ağıt Olan Elazığ Türküleri. Saim Sakaoğlu'na Armağan, Kömen Yayınları, Konya, ss. 319-333.

²⁸¹ Pertev Naili Boratav. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul, ss. 154-155.

²⁸² Nevzat Gözaydın. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine. Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III, (Halk Şiiri). S, 445-450. Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 30.

²⁸³ Mehmet Aça. a.g.e. s. 247.

Öcal Oğuz ninnilerdeki ezginin rahatlatıcı, gevşetici teski edici bir ezgi olduğunu söylemektedir. Ninni söyleyicisi ninniye söylerken ya kendisi uydurur doğaçlar ya da hazır şiir örneklerine başvurur.²⁸⁴

Mehmet Yardımcı beşik türküleri denilen bazı lirik türkülerin hemen hemen hepsinin ninniye dayalı türküler olduğu ifade eder. Bu türküler, bir bebeğini uyutmak veya avutmak için ezgiyle, beşiğin başında kadının söylediği türkülerdir.

Bu türkülerde anne dertlerini, dileklerini dillendirir. Bu türkülerin bazıları doğrudan doğruya ninni iken bazılarının sadece nakaratları ninni konumunda olmaktadır.²⁸⁵

Doğan Kaya ninnilerde çok farklı konuların mevcut olduğunu söylemektedir. Dini, efsane konulu, dilek-temenni, sevgi, övgü ve yergi, şikâyet, üzüntü, ayrılık, gurbet, va'd, tehdit ve korkutma bu konuların bazılarıdır. Kaya, ninnilerin çoğunun yedili hece ölçüsüyle söylendiğini ve mani tipinde kafiyelendiğini dile getirir. Ancak sekizli ve on birli hece ölçüsüyle yazılanların da olduğunu ekler. Ayrıca ninniye söyleyene bağlı olarak anonim ninnilerde hece kusurlarının olduğunu söylemektedir.²⁸⁶

4. 1. 3. 3. Türkü Mani İlişkisi

Anonim halk şiirinde en çok kullanılan nazım şekli manidir. Anonim halk şiiri metinlerinin önemli bir kısmı (türkü, ninni, ağıt) ve diğer manzum ürünlerin (tekerleme, bilmece) çoğu, mani nazım şekliyle ortaya konulmuştur.²⁸⁷

Manilerin türkülere kaynak oluşturduğu ve türkülerin bir bölümünü kurduğu bilinmektedir. Bu türküler mani biçiminde yedi ya da sekiz heceli dörtlüklerin ard arda gelmesiyle oluşmuştur. Bu türkülerdeki maniler belirli bir türkü için yaratılmış maniler olabileceği gibi eskiden bilinen mani dörtlüklerinden de oluşabilmektedir.

Sigaramın dumanı
Yoktur yârin imanı
Altından köşk yaptırdım
Gümüştan merdiveni

Çarşambayı sel aldı
Bir yar sevdim el aldı
Keşke sevmez olaydım
Elim böğrümde kaldı

²⁸⁴ Mehmet Aça. a.g.e. s. 248.

²⁸⁵ Mehmet Yardımcı. (2002). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara. s. 72.

²⁸⁶ Doğan Kaya. (1999). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 346-352.

²⁸⁷ Mehmet Aça. (2004). Türk Halk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi. Başlangıçtan Günümüze Tür ve Şekil Bilgisi. Kriter Yayınları, İstanbul, s. 267.

Biçiminde mani dörtlüklerinden kurulu türküler mani-türkü ilişkisinin en güzel örneklerindedir.²⁸⁸

“Türk halk şiirinde anlamın dörtlükte tamamlanması esastır. Bu bakımdan koşma ve türkülerde de anlamların dörtlüklerde tamamlanmasına azami derecede uyulur. Diğer taraftan maniler, müstakil ve anlamlı nazım şekilleri olduğundan zaman zaman türkü olarak okunduğu olur. Bunun için de halk aynı konuda; (söz gelişi gurbet, vuslat düşüncesi, dert, mutluluk vs.) olan manileri artarda sıralayarak ya da katar manilerden birkaçını artarda sıralayarak türküler meydana getirirler. Bunu yaparken de ilave mısra veya aman, hey, bre, dost vs. gibi ilave kelimeler getirerek türkülerin tabi olduğu esaslara uyar. Bu tarz türkülerini türkü repertuarımız içinde hiç de azımsanmayacak sayıda yer tutar.”²⁸⁹

Esmâ Şimşek manilerle türkülerin iki yönden birbiriyle ilgisinin olduğunu söylemektedir. Bunlardan birincisi Katar Manileri ki bunlar aynı konuyu işleyen manilerdir. Ard arda sıralanarak türkü şeklinde söylenir. Bazen, dize sonlarına/aralarına nakaratlar veya "aman, bre, hay dost, yar aman vs." gibi sözcükler eklenir. İkinci ise Nakarat Olarak Kullanılan Maniler'dir. Bunlar türkülerin dörtlükleri arasına yerleşerek her dörtlükten sonra tekrar edilir.²⁹⁰

Azerbaycan'da kızlar tarafından söylenen her sözcükten sonra hahuşka kelimesi tekrar edilen ve bundan dolayı hahuşka adı verilen türküler de birbiri ardına sıralanarak mani metinlerinin eklenmesiyle meydana gelir. Bu türlü türkülere Kars yöresinde akışka derler.²⁹¹

Manilerle türkülerin böylesine iç içe olmasının sebepleri arasında her ikisinde manzum olması, aynı konuları ele alması ve çıkış yerlerinin yaşanmış bir olay olması vardır denilebilir. Türkü ve mani hemen hemen aynı ortamlarda icra edilmektedir.²⁹²

İncelediğimiz cır metinlerinin bazılarının şekil ve konu olarak maniye benzediğini görmekteyiz.

C.3:

 Kalemfer, badyan aşayım

 Niçek çeynemiçe taşlayım

²⁸⁸ Mehmet Yardımcı. a.g.e. s. 56.

²⁸⁹ Doğan Kaya. (1999). Anonim Halk Şiiri. Akçağ Yayınları, Ankara, s. 89

²⁹⁰ Esmâ Şimşek. (2015). Anonim Halk Şiiri İçerisinde Mânilerin Yeri. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi. S.5, s. 83

²⁹¹ Pertev Naili Boratav. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul, s.181

²⁹² Mehmet Ali Yolcu. (2011). Balıkesir'de Mani İcracıları. Karadeniz S 12, s. 99.

Kebem etekeynëñ öyende

Niçek bu köylerne başlayım?

Şekil ve konu itibariyle maniye benzeyen yukarıdaki metin, Kazan Tatar Türklerine ait cırdan alınmıştır. Gelin olacak kızın baba evinden ayrılırken yeni bir düzene geçeceğini bu geçişte de yeni düzene alışmakta zorluk çekeceği anlamı son iki dizede verilmiştir. Bu cır, sekiz dörtlükten oluşmaktadır. Her bir dörtlükte asıl verilmek istenen anlam son iki dizededir.

4. 1. 3. 4. Türkü Tekerleme İlişkisi

Ezgi, türkülerin en önemli parçası olduğu gibi tekerlemelerin de önemli bir cephesini oluşturur. Tekerlemeler hemen hemen birbirine yakın ezgilerle oluşturulmaktadır. Az da olsa bazı tekerlemeler müstakil türkü olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁹³

Tekerlemeler çok sık olmasa da değişerek türküyeye dönüşmektedirler. Bu dönüşümde esas değişiklik ezgilerinde meydana gelmektedir. Tekerlemeler türküyeye kaynaklık ederler.²⁹⁴

4. 1. 3. 5. Türkü Halk Hikâyesi İlişkisi

Halk hikâyelerinin yapısı manzum ve mensurdur. Hikâyeci duygu yoğunluğunun yüksek olduğu yerleri telle değil dille söylemeyi tercih eder. İfade edeceği manzum parçayı ezgiyle söyler. Hikâyede yer alan bu manzum parçalar zamanla müstaki bir yapıda türkü olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁹⁵

Kerem ile Aslı hikâyesindeki manzum parçalardan bir kısmı türkü haline dönüşmüştür. Bu türküler bazen değiştirilmiş bazen de korunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bazen bir mahlaslı bazen de anonimleşerek varlığını devam ettirmiştir.²⁹⁶

4. 2. CİR

Cır, türkü ve türkü söyleme anlamlarına gelmektedir.²⁹⁷

Tatar halk edebiyatında önemli bir yere sahip olan cırlar, insanların duygularını, düşüncelerini ifade etmektedir. Tatar edebiyatında lirik cırlar, tarihi

²⁹³ Doğan Kaya. a.g.e. s. 276.

²⁹⁴ Begüm Kurt. (2016). Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği ve Malatya Türküleri. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, s. 76.

²⁹⁵ Doğan Kaya. a.g.e. ss. 267-268.

²⁹⁶ Ali Duymaz. (2013). Halk Hikâyelerinin Oluşumunda Türkülerin Yeri ve Kerem Türküleri. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Es Ofset Matbaacılık, Sivas, s. 128.

²⁹⁷ Mustafa Öner. a.g.e. s. 78.

cırlar, gelenek ve oyun cırları ayrı ayrı ele alınmaktadır. Uzun lirik cırlar ile kısa cırların konusu aşk ve sevdadır. Bu cırlar kişinin iç dünyasını yansıtır. Ancak Tatar edebiyatında bu türün içeriği sık sık yaşanan felaketlerle ilgilidir. Kısa cırlar uzun cırlara göre daha çok tercih edilmektedir.²⁹⁸

Tarihi cırlar ise Tatar Türklerinin tarihini iyimser bir ruh hali içinde kahramanlıkları ön plana çıkararak anlatmıştır.²⁹⁹

Farklı inanışlar, doğa ile mücadele, insanın geçiş evreleri gelenek ve oyun cırlarının oluşmasına ortam hazırlamıştır. Mevsimlerin değişmesiyle her gelen mevsimden beklentiler olmuş insanlar beklentilerini, dileklerini cırlarla dile getirmişlerdir. Mevsimlerle ilgili cırlar genelde doğayı kontrol altına alma ve ondan bolluk ve bereket dilemekle alakalıdır. İnsan yaşamının farklı evreleri de cırların çeşitlenmesini sağlamıştır. Çünkü cırlar, özellikle evlenme törenlerinde zenginleşerek varlıklarını devam ettirmişlerdir. Evlenme törenlerinde gelin, güvey, görücü ve dünürler duygu ve düşüncelerini bu cırlarla dile getirmektedirler.³⁰⁰

4. 2. 1. Tatar Cırlarının Tanımı

Halk kültürüne sıkı sıkıya bağlı, halkın hayallerinin, duygularının düşüncelerinin anlatıldığı eserler, halk edebiyatı başlığı altında incelenir. Türkler tarih boyunca birçok coğrafyada yaşamış, çeşitli kültürler ile etkileşim halinde olmuştur. Yaşanılan coğrafyanın çeşitliliği, farklı kültürlerle olan etkileşim, sözlü ve yazılı edebiyata da yansımıştır.

Erdal Şahin'in de belirttiği gibi Tatar Türkleri de diğer Türk halkları gibi zengin bir halk kültürüne sahiptir. Zamanla Tatar halk edebiyatında diğer Türk halklarının edebiyatıyla birlikte çeşitli türler gelişmiştir. Bu türler diğer Türk halklarının halk edebiyatı türleriyle şekil ve konu bakımından benzerlik gösterir fakat başka isimlerle ifade edilir. Erdal Şahin Tatar halk edebiyatı içinde geçmişten bu zamana kadar yaşayan türler; ırım (tekerleme), cır (türkü), mekal (atasözü), eytèm (mecaz), tabışmak (bilmece), ekiyat (hikâye), mezek (fikra), leğende-rivayet (efsane-rivayet), destan (destan), beyèt (beyit), mönacat (münacat) olduğunu söylemektedir. Tatarların duygu ve düşüncelerini, hayatlarını, yaşadıkları olayları anlattıkları bu türler içinde en yaygın olanı ve sevileni cırlardır.³⁰¹

²⁹⁸ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-32.

²⁹⁹ İlbaris Nadirov a.g.e. ss. 5-15.

³⁰⁰ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-22.

³⁰¹ Erdal Şahin. a.g.e. s. 43.

İlbaris Nadirov Tatarların cır hazinesi renkli, süslü ve kederli söyleyişlere sahip olduğunu dile getirmektedir. Cırlar halkın tüm hissiyatını yansıtan, herkesin içinde kendinden bir şeyler bulduğu, tılsımlı müziği sayesinde eşsiz güzelliğe sahiptir. Cır hazinesindeki eski söylenişler bugün hâlâ derin izler bırakır.³⁰²

Cır, Tatar edebiyatında türkü, türkü söyleme anlamlarına gelmektedir.³⁰³ Tatar şairi Marsel Bakirov *Tatar Folklorı* adlı kitabında cırı “halk gönlünün aynası”³⁰⁴ olarak açıklamıştır.

4. 2. 2. Tatar Cırların Teşekkülü

Halk edebiyatı ürünleri, halkın yaşamından bağımsız değildir. Yaratıldığı coğrafya, halkının nasıl bir yaşam sürdürdüğü, halkının geçmişi ve geleceğe bakış tarzı, halk edebiyatı ürünlerine yansımaktadır. Tarihi cırlar da Tatar edebiyatında içinde gerçek şahsiyetleri barındıran türlerdir.

Nadirov, tarihi cırların 19. yüzyılın yarısına kadar ayrı bir tür olarak incelenmediğini, beyetler ve lirik cırları içinde ele alındığını söylemektedir. Bunun sebebi ise o yüzyıllarda tarihi cırlara ait örneklerin sayı bakımından az olmasıdır. Ancak tarihi cırlar gerçek bir kişi etrafında oluştuğu için ve gerçek bir olayı anlattığı için lirik cırlardan ayrılır. Konusunun kahramanlık olması yönünden de beyetlerden ayrılır. Tarihi cırlar halkın yaşamında olan önemli olayları ele alma, bu tür olaylarda etkili olan, milleti ve yurdu uğruna mücadele eden insanların kahramanlıklarını kayıt altına alma ihtiyacından doğmuştur. Nadirov tarihi cırların liro-epik nitelikte olduğunu söylemektedir. Tarihi cırlar içinde Bulgar cırlarına bakıldığında genelde esaret, baskı altında olma gibi durumlar görülmektedir. Özellikle esir düşmüş bir kızın içinde bulunduğu durum anlatılır. Nadirov eserinde Bulgar cırları hakkında ile ilgili cırların öyle tesirli, kuvvetli hislerle oluşturulduğunu onu kimselerin yok edemediğini söylemektedir. Tarihi cırlar hâlâ halkın gönlünde yerini korumaktadır. Bu cırlar içinde bulunan Kunak Dede cırları da tarihi cır içinde önemli bir yere sahiptir. Kunak dede isimli bir kişinin çocukluğunda başından geçen bir olay anlatılır. Düşman ellere esir düşmüştür ve bu esirliği zamanında düşmana boyun eğmemiştir. Aile ve vatanına olan özlemi anlatılır.³⁰⁵

³⁰² İlbaris Nadirov. a.g.e. s. 10.

³⁰³ Mustafa Öner. a.g.e. s. 78.

³⁰⁴ Marsel Bakirov. (2008) *Tatar Folklorı*, Yugarı Ukuv Yortları Öçén Deréslék. Megarif Neşriyatı, Kazan. s. 160.

³⁰⁵ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-22.

Günümüzde tarihi cırların lirik cırlara yaklaştığı, lirik cır özellikleri taşıdığı söylenmektedir. Özellikle Fatih Urmançı “*tarihi cırların, lirik cırların içinde eriyeceğini*” ifade etmektedir.”³⁰⁶

Yola hem Uyun Cırları (Gelenek ve oyun cırları); İnsan yaşamında, doğayla olan mücadele, çevre şartları ve farklı inanışlar ile insanın kendini koruma ihtiyacı, birtakım törenlerin doğmasına sebep olmuştur. İnsan söz ve bazı hareketlerle doğayı etkisi altına almak istemiştir. İşte bu da gelenek ve oyun cırlarına ortam hazırlamıştır. “Bu tür cırlar halkın âdetlerle, törenlerle ve geleneklerle ilgili cırları, kısa cırları ve dans eşliğinde söylenen halk cırlarıdır.”³⁰⁷ Buna bağlı olarak ortaya çıkan gelenek ve bu geleneğe ait manzum eserler günümüze kadar gelmiştir. Tatar edebiyatında gelenek cırları başlıklar altında incelenmiştir. İlbaris Nadirov bir geleneğe bağlı söylenen cırları: “Çok eski çağlardan kalan ve günümüzde seyrek olarak tesadüf olunan efsunlar ve bunların manzum metinleri; mevsimlerle alakalı törenler, kutlamalar ve bunlar hakkında manzum parçalar, aile ve insan hayatının muhtelif devreleriyle ilgili olarak söylenen türküler, koşmalar, takmaklar. İlbaris Nadirov eserinde bu manzum parçalar hakkında bilgi vererek çok eski zamanda, insanların mesleklerini icra ederken söylediği birtakım sözler, o anda yaptığı uygulamalar, zamanla ayine dönüştüğü bilgisine yer vermektedir. Avcılık, çiftçilikle uğraşan işçinin, işlerinin yolunda gitmesi için söylediği söz grupları işten önce, iş başında veya sonrasında tekrar tekrar söylenerek zamanla tılsımlı söz haline gelmiştir. İşte bu tılsımlı sözler her meslek grubu için ayrı ayrı şekillenmiş olup anlamı bilinmese de kendine has formuyla dilden dile aktarılan manzum parçalar haline geldiği söylenmektedir. Nadirov, efsunlu manzum parçaların bir diğer çıkış yerinin halk hekimliği sahası olduğunu belirtmektedir. Hastaları sağaltmak için söylenen tesirli sözler, dilden dile aktarılmıştır. Kolay ezberlen formuyla halen hafızalarda yaşamaktadır. Mevsimlerle alakalı törenler ve kutlama rütiellerine, yeni yılı karşılama, bayramlar, yağmur butkası (aşı), sürenler, saban toyu gibi çeşitli örnekler verilebilir. Bu rütieller sırasında söylenen sözler, şiirler cırlarımızın bir kısmını oluşturmaktadır. Türk dünyası ortak kültür mirasından biri de nevruz kutlamalarıdır. 21 Mart günü yeni yılın başlangıcı kabul edilir. Bu özel günde özel yemekler, özel kıyafetler giyilir. Çocuklar sabahtan başlayıp ev ev gezerek türlü maniler söyler. Maniler aracılığıyla ev sahibine sağlık, esenlik ve bereket dilerler. Tatar Türklerinin

³⁰⁶ Fatih Urmançiyev. a.g.e. s. 327.

³⁰⁷ Mirsaetova. a.g.e. s. 93.

Julian takvimini kullanmaya başlamalarından sonra yeni yıl kutlaması Nardoğan adını almıştır. Artık kutlamalar ocak ayının başında yapılmaya başlanmıştır. Nardoğan kutlamaları da tıpkı Nevruz kutlamaları gibidir. Söylenilen maniler sağlık, bereket, esenlik üzerinedir. İslam dininin kabulü ile gelen Ramazan ve Kurban bayramı törenlerinde de Nevruz'da söylenen mani ve tekerlemeler söylenir.³⁰⁸

İnsanın doğayı anlama çabası birtakım ayinleri de beraberinde getirmektedir. İnsanlar tabiatın vereceği zararlardan korunmak için çeşitli törenler yapmaktadır. "Yağmur butkası" da bunlardan biridir. Kuraklığı def etme törenidir. "Süren ve sabantoyu" ise ilkbaharın başlangıcında bağ, bahçe tarla işlerini hafifletmek için düzenlenir. Sabantoyu Tatar halkının milli bayramı kabul edilir. Bu özel günde çeşitli yarışlar yapılır. Bugün hâlâ düzenlenen bu törenler komşu halklarda da görülmektedir.³⁰⁹

Aile ve insan hayatının evreleri 3 geçiş döneminden oluşur. Doğum, evlenme ve ölümdür. Doğum gelenekleri genel itibariyle ad koyma törenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ölüm törenleri de İslam dinini kabul edilmesiyle İslam dininin gereklerince yaşça büyük insanlar tarafından gerçekleştirilir. İnsan ve aile hayatının devreleriyle ilgili en önemli geçiş evresi, evlenmedir. Nadirov bu törenlerin şiirsel açıdan son derece zengin olduğunu söylemektedir. Tatar düğünleri birkaç safhadan oluşur.

*"Düğün öncesi gelenekleri, kız isteme, söz kesme, nişan; düğün gelenekleri, resmi nikâh, erkek ve kız taraflarında tertiplenen törenler, bunlarla ilgili çeşitli gelenek ve görenekler; düğün sonrası, yani asıl düğün törenlerinden sonraki gelenekler: gelin getirme (kilin tüşürüw), gelin başı açma (şel saldıruw), düğün yemeği (koda tüşürüvü), erkek tarafının kız tarafında misafir edilmesi (kiyevü kaytarması)."*³¹⁰

Düğün törenleri, Tatar halk edebiyatına en güzel şekilde kaynaklık eder. *"Bu törenler çeşitli gelenekleri içinde barındırıp şiirsel-dramatik bir kompleks teşkil eder."*³¹¹ Özellikle kız ağlatma türkülerinin yeri ayrıdır. Düğün meclisinde dünürler için türküler söylenir. Kız baba evinden ayrılırken türkü söyler. Gelin, babasına, annesine, ablasına ve ağabeyine türkü söyler. Kız ağlatma türküleri genel olarak dörtlüklerden oluşur. Ancak 5-6 dörtlükten oluşan cırlar da vardır.

³⁰⁸ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-29.

³⁰⁹ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-29.

³¹⁰ İlbaris Nadirov. (1980). Tatar Halk İcatı. Yola hem Uym Cırları. Tataristan Kitap Neşriyatı, Kazan. ss.11-13.

³¹¹ İlbaris Nadirov a.g.e. s. 11-13.

Erdal Şahin kitabında lirik cırlar hakkında insanın duygu ve düşüncelerinin en açık ve saf şekilde anlatıldığı türün cırlar olduğunu söylemektedir. Tatar Türkleri arasında en yaygın olanı ve herkesçe sevilerek söylenen cırların lirik cırlar olduğu vurgulanmaktadır. Bu cırlar herkes tarafından ve her yerde söylenebilmektedir.³¹²

Tatar halk edebiyatında lirik cırların önemli bir yeri vardır. “Lirika-Yunanca *liricos* kelimesinden gelir, *lire* adını alan müzik aleti eşliğinde cır söylemek anlamına gelir.”³¹³

Lirik uzun cırlar; Tatar halk türkülerinin en mühim kısmını lirik cırlar oluşturur. Uzun lirik cırlar vatan, halk, yurt; sosyal hayat, dünyanın geçiciliği; ömür, yaşam; kadın ve kızların kaderi gibi konularda yazılır. Halk ve vatan konulu cırlar; Tatar halkının vatan sevgisini, özyurtlarına duydukları özlemi dile getirir. Tarihte zulme uğrayan birçok halk, çektiği sıkıntıyı bu cırlarda anlatır. Tatar Türkleri vatanına derin sevgiyle bağlıdır. Bu hislerini de ciddi bir üslupla bu cırlarda gösterirler. Tatar halkının lirik uzun cırları halkının çektiği sıkıntıdan kesinlikle bağımsız değildir. Gurbet ve bundan duyulan rahatsızlık, lirik uzun cırların konuları arasındadır. Vatanına sıkı sıkıya bağlı halk, gurbette özlemle eski günlerini anmaktadır. Eğer yaşarken vatanına kavuşmaz ise öldükten sonra vatanına gömülmeyi arzulamaktadır. Uzun lirik cırlarda önemli konulardan biri de evlenen kızın baba evinden ayrılmasıdır. Özellikle kendinden yaşça büyük birisi veya sevmediği kişiyle evlendirilen kızların kederi, isyanı bu türkülerle dile getirilir. Bunların dışında sevda türküleri de vardır. Genç erkek ve kızların birbirlerine karşılıklı söyledikleri türkülerdir. Tüm hissiyatı bir türkülerde bulmak mümkündür.³¹⁴

4. 2. 3. Tatar Cırlarının Sınıflandırması

1999 yılında Erdal Şahin cırları şöyle sınıflandırmıştır.

A. Konularına Göre Cırlar

1. Tören Cırları

1.a. Takvimi Tören Cırları

1.b. Aile ve Yaşamla İlgili Tören Cırları

2. Oyun ve Dans Cırları

3. Tarihi Cırlar

³¹² Erdal Şahin. a.g.e. s. 49.

³¹³ Fatih Urmançiyev. a.g.e. s. 330

³¹⁴ İlbaris Nadirov. a.g.e.c ss. 16-25.

4. Lirik Cırlar

4.a. Sosyal Konulu Lirik Cırlar

4.b. Yaşam ve Sevgi Cırları

Kuruluşlarına göre:

4.a. Uzun Lirik Cırlar

4.b. Kısa Lirik Cırlar

B. Ezgilerine Göre Cırlar

1. Uzun Ezgili Cırlar

2. Kısa Ezgili Cırlar

3. Köy Ezgili Cırlar

4. Karışık Ezgili Cırlar

5. Oyun Ezgileri

C. Yapılarına Göre Cırlar

a. Kavuştaksız Cırlar

a.1. Bentleri Kısa Cırlarda Kurulan Kavuştaksız Cırlar

a.2. Bentleri Beyitlerle Kurulan Kavuştaksız Cırlar

a.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulan Kavuştaksız Cırlar

a.4. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan Kavuştaksız Cırlar

a.5. Bentleri Beşliklerle Kurulan Kavuştaksız Cırlar

a.6. Bentleri Altılıklarla Kurulan Kavuştaksız Cırlar

b. Kavuştaklı Cırlar

b.1. Bentleri Kısa Cırlarla Kurulan ve Kavuştakları da Kısa Cır
Biçiminde Olan Cırlar

b.2. Bentleri Kısa Cırlarla Kurulan ve Kavuştakları İki Dize Olan

b.3. Bentleri Kısa Cırlarla Kurulan ve Kavuştakları Üç Dize Olan

b.4. Bentleri Kısa Cırlarla Kurulan ve Kavuştakları Dört Dize Olan

b.5. Bentleri Kısa Cırlarla Kurulan ve Kavuştakları Beş Dize Olan

b.6. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları Bir Dize Olan

b.7. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları İki Dize Olan

b.8. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları Üç Dize Olan

b.9. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları Dört Dize Olan

b.10. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları Beş Dize Olan

b.11. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları Altı Dize Olan

b.12. Bentleri Beyitlerle Kurulan ve Kavuştakları İki Ayır Dize Olan

- b.13. Bentleri Üçlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Bir Dizeli Olan
- b.14. Bentleri Üçlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Üç Dizeli Olan
- b.15. Bentleri Üçlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Dört Dizeli Olan
- b.16. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Bir Dize Olan
- b.17. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları İki Dize Olan
- b.18. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Üç Dize Olan
- b.19. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Dört Dize Olan
- b.20. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları Sekiz Dize Olan
- b.21. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan ve Kavuştakları İki Kısa Cır Olan
- b.22. Bentleri Beşliklerle Kurulan ve Kavuştakları İki Dize Olan Cırlar
- b.23. Bentleri Altılıklarla Kurulan ve Kavuştakları Dört Dize Olan Cırlar³¹⁵

Erdal Şahin cırları konusuna göre tören cırları, oyun dans cırları, tarihi cırlar ve lirik cırlar olarak dört başlıkta ele almıştır. Lirik cırları da sosyal konulu ve sevgi cırları olarak ayırmıştır. Lirik cırları kuruluşlarına göre isa uzun ve kısa cırlar olarak gruplandırmıştır. Ezgilerine göre ise uzun, kısa, köy, karışık ve oyun ezgileri olarak beş başlık altında incelemiştir. Cırları yapılarına göre ise kavuştaklı ve kavuştaksız cırlar olarak ikiye ayırmıştır.

Hamit Yarmi 1964 yılında yazdığı *Bèzde Sùjetlı Cırlar Barmı?* adlı makalesinde ve 1967 yılında yayınladığı *Tatar Halkının Poetik İcatı* adlı kitabında cırları şekillerine ve konularına göre dört grupta inceler:

1. Sùjetlı cırlar (uzun cırlar),
2. Dürtyullı cırlar (dört dizeli cırlar),
3. Kara- karşı cırlarına torgan cırlar (deyiş),
4. Biyü cırları (oyun cırları).

Konularına göre ise;

1. Yola cırları (tören cırları),
2. Uym Cırları (oyun cırları),
3. Hèzmet cırları (İş cırları),
4. İctimagıy tormışını çağıldırğan cırlar (sosyal hayatı yansıtan cırlar),
5. Soldat cırları (asker cırları),

³¹⁵ Erdal Şahin. a.g.e. ss. 44-72.

6. Tormış-könkürüş cırlar (yaşamla ilgili cırlar) olmak üzere altı grupta inceler.³¹⁶

Hamit Yarmi sınıflandırmasında türküleri şekillerine göre uzun cırlar, dize sayısına göre dört dizeli cırlar, karşılıklı söylenen deyiş cırları ve oyun cırları olarak sınıflandırmıştır. Konusuna göre ise tören cırları, oyun, iş cırları, sosyal hayatı yansıtan cırlar, asker cırları ve yaşamla ilgili cırlar olmak üzere altı başlıkta ele almıştır.

İlbaris Nadirov'un 1965'te yayınladığı *Tatar Halk İcatı* adlı eserinde uzun cırları konuları ve şekilleri yönünden:

1. İsemsöz dürt yullar (İsimsiz kısa cırlar)
2. İsèmlè- köylè süjetsiz cırlar (İsimli – ezgili uzun cırlar),
3. Süjetli ozın cırlar (çeşitli konularda uzun cırlar),
4. Takmaklar (tekerlemeler),
5. Uyn-biyü cırları (Oyun ve dans cırları) olarak beş grupta göstermiştir.³¹⁷

Nadirov türküleri sınıflandırmasını beş başlık altında ele almıştır. Türküleri bir ismi olup olmamasına göre isimli ve isimsiz olarak, konusuna göre çeşitli konularda yazıldıklarına göre, tekerleme ve oyun dans cırları olarak gruplandırmıştır.

İlbaris Nadirov 1965'te hazırladığı cırlar derlemesinde cırları dört başlıkta incelemiştir.

1. Yola cırları (tören cırları)
2. Uyn-biyü cırları (oyun-dans cırları),
3. Lirik kıska cırlar (lirik kısa cırlar),
4. Lirik uzın cırlar (lirik uzun cırlar)³¹⁸

Cırları tören, oyun dans cırları ve şekline göre uzun ve kısa cırlar olarak dört başlıkta incelemiştir

İ. Nadirov 1988 yılında cırları şöyle sınıflandırır:

1. Gelenek ve Uyn cırları,
2. Tarihi cırlar,
3. Lirik cırlar. Lirik cırları da kendi içinde 2'ye ayırarak;
 - a. Lirik uzın cırlar (lirik uzun cırlar),

³¹⁶ Erdal Şahin. a.g.e. s. 45.

³¹⁷ Erdal Şahin. a.g.e. s. 44.

³¹⁸ Erdal Şahin. a.g.e. s. 45.

b. Lirik kısa cırlar (lirik kısa cırlar).³¹⁹

Bu sınıflandırmasında Nadirov cırları üç başlıkta incelemiştir. Gelenek ve oyun cırları, konusuna göre tarihi ve lirik cırlardır. Lirik cırları da şekline göre uzun ve kısa cırlar olarak iki başlıkta göstermiştir.

1990'da Kazan'da hazırlanan *Edebiyat Bêlêmê Sûzlêgê* adlı eserde ise cır maddesini yazan M. H. Bakirov cırları, İlbaris Nadirov gibi dört grupta incelemiştir:

1. Yola cırları (tören cırları),
2. Tarihi cırlar,
3. Lirik cırlar: a. Uzun lirik cırlar (uzun lirik cırlar), b. Kısa lirik cırlar (kısa lirik cırlar),
4. Uym-biyü cırları (oyun ve dans cırları).³²⁰

Tatar folklorunda türkü üzerine önemli çalışmalar yapan İlbaris Nadirov adlı kitabında düğün türkülerini “Uym-Biyü Cırları” başlığı altında ele almıştır. Nadirov 1988 yılında yayınladığı kitabında ise düğün türkülerini “Gelenek ve Uym Cırları” başlığı altında ele almıştır. M. Bakirov, düğün türkülerini “Uym ve Biyü Cırları”, H. Yarmi ise “Tatar Halkının Poetik İcatı” adlı kitabında düğün türkülerini “Yola Cırları” adı altında ele almıştır. Erdal Şahin, düğün türkülerini “Tören Cırları” adı altında ele alırken tören türkülerini konularına göre “Takvim Tören Cırları” ve “ Aile ve Yaşamla İlgili Tören Cırları” adıyla iki gruba ayırmıştır. Düğün türkülerini “Aile ve Yaşamıyla İlgili Tören Cırları” başlığında vermiştir.

İnsan yaşamının önemli evrelerinden evlenme törenlerine ait düğün türküleri, yukarıda görüldüğü üzere “Tören Cırları” başlığında ele alınmıştır.

Sınıflandırmalar genellikle düğün türkülerinin konusuna göre yapılmıştır. İcra ortamı ve icracısı sınıflandırmalarda başlık olarak ele alınmamıştır.

4. 2. 4. Tatar Cırlarının Şekil ve Yapı Özellikleri

Çalışmamızın bu başlığında Tatar folkloruna ait cırların şekil ve yapı özellikleri hakkındaki bilgiler, İlbaris Nadirov'un *Tatar Halk İcatı Yola Hem Uym Cırları* adlı çalışmasından yola çıkılarak verilecektir.

Tatar folkloruna ait cırlar, genel olarak 7, 8, 9, 10, 11, 12'li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Nazım birimi olarak genelde dörtlük kullanılmıştır ancak beşlik, altılık,

³¹⁹ İlbaris Nadirov. a.g.e. s. 5.

³²⁰ Erdal Şahin. a.g.e. s. 46.

on ikilik şeklinde olan cırlar da vardır. Bir cır metninde birden fazla kafiye şeması ve ölçü olabilmektedir.

İncelediğimiz cır metinlerinde dörtlüklerin bazılarının aaxa şeklinde sıralandığını görmekteyiz. Bilindiği gibi aaxa kafiye şeması Halk edebiyatı nazım şekillerinden olan maniye aittir. Mani formundaki cır metinlerini mani olarak değerlendirmek doğru olmayabilir. Ancak bu cırlar hem tema hem de şekil itibarıyla mani şekline çok benzemektedir. İncelenen cır metinlerinin bazılarında da ilk iki dize doldurma, asıl söylenmek istenen son iki dizededir. Ayrıca *Kız Yılatuv Cırları* 'na bakıldığında cırların karşılıklı olarak söylendiği de görülmektedir. Bu da Halk edebiyatı nazım şekillerinden olan mani çeşitlerinden karşılıklı söylenen manilerin özelliğini göstermektedir. İncelediğimiz cır metinlerinde aaxaba şeklinde olan birçok cır metni vardır.

Örneğin:

C:3

Ꞑalemfer, badyan aşayım

Niçék çeynemiçe taşlayım

Kebem etékeynéñ öyünde

Niçék bu köylerné başlayım?

Bu cırın kafiye şeması aaxa'dır. İlk iki dize karanfil ve badyandan bahsetmektedir. Son iki dizede gelin olacak kız, babasının evinden ayrılmasını kaygı etmekte nasıl yeni düzene alışacağı hakkında endişesini dile getirmektedir. Cır metninin bütünündeki anlam son iki dizede verilmiştir.

Tiptém géne, işék açıldı,

Zıncırları ğına çeçéldé;

Miña sruk kıuyıp kiteçekler,

Tatlı ğına yokım açıldı.

Şomıray ğına yañğır yavsa idé;

Östéme tmçı tamsa idé,

Bélmegen cirlerge bargançı,

Ġazrail canımmı alsa idé.

Bu iki dörtlükte yine aynı cır metninden alınmıştır. İlk iki dize doldurma son iki dizede asıl anlatılmak istenen verilmiştir.

C:4

Yort urtasında koyıbız
Kimsek-kismek tora suvıbız;
Min élasam da z yazuvım
Eniyém kebemné tıygız

Bu cır metninin ilk iki dizesinde evin içindeki bir kuyudan bahsedilmektedir. Son iki dizede ise gelin kız annesine seslenerek ben kendi yazımı değiştirememe sesimi duyun şeklinde söylenir.

C:9

ara bolıt kile de,
Yavmıy kitse yaşı idé,
Miné alırga kileder,
Almıy kitse yaşı idé.

İlk iki dizesi yağmurdan bulutan bahseden bu cır metnini son iki dizeyi bir dilek niteliğindedir. Gelin kız burada kendisini almaya gelen dünürlerin onu almadan gitmelerini istemektedir.

C:13

Urağ ta urdım sızęanıp,
Néen de aptım sızęanıp,
Atağayım miné yaştey birdé,
ara ikmekkeylerén kızęanıp.

Bu cır metninin ilk iki dizesinde ekin bimekten bahsederken son iki dizede kensinin geken evlendirildiğini söyleyen bir gelin karşımıza çıkar.

C:16

stel östénde yumıręa,
Aşaı, etiyém, suvıtma;
Ağ kanat kınam, atağay,
İzge doęaňnan unıtma.

İlk iki dizesinde sofrada bulunan yumurtadan bahseden gelin bu son iki dizede artık evlendirildiğini kabullenmiş babasından dua istemektedir.

C:17

Tereze töbende yumırka
 Küçer, anay kébém unitma,
 Karşımda balalar kaldı dip,
 Mine de anay kébém, unitma

İlk iki dizesinde pencere önünde duran yumurtadan bahsetmiş son iki dizesinde annesine kendisini unutmaması gerektiğini söylemektedir.

C:20

Taň-taň miken, ey yuk miken?
 Taňniň yulduzları bar miken?
 Taň-taň atmas burın min yıgıymın,
 Mine ayavçılar bar miken?

İlk iki dizede gökteki yıldızlardan bahsederken son iki dizede kendisinin ağladığını söylemektedir.

C:25

Qavın bëlen qarbız aşayém
 Qabıqqayén kaya taşlayém,
 Tesbiğ tügel, tehliil tügel,
 Niçek kéne cırnı başlayém?

İlk iki dizede kavun karpuzdan bahsederken son iki dizede türküye nasıl başlayacağını sörgulamaktadır.

C:28

Eguze géne bérle başladım,
 Elhem géne bérle taşladım,
 Etkem géne bérle enkeme
 Üpkelep kéne yılıy başladım.

İlk iki dizede duaları sayarken son iki dizede annesi ile babasına nazlandığını söylemektedir.

C:1

Boğardan iyer alğan min
 Yulım siña yargan min
 Qayış bavlı laçınım bar,
 Bılbılıña kilgen min,
 Timér bulsa, min-kümër

Èrétérge kilgen min.

Yukarıdaki cır metninde gelin kıza görücü gelen kişi, erkeği şahine benzetmektedir. Gelin kızı da bülbüle benzetmedir. Bendeki şahine senin gibi bülbülü almaya geldim diyerek niyetini belli etmektedir. Ayrıca cır metninde gelin kıza “*sen demir olsan da ben kömür olurum seni eritirim*” diyerek de niyetini belli etmektedir.

C:8

Çıbıldık kınam çup-çuvar,

Çébén géne kınsa kém kıvar?

Böreçe tügél tañda kiç

Miném kınaçamda kém kınar?

Ah, kehem anaqay,

Miném kınaçamda kém kınar?

Gelin olacak kız yukarıdaki cır metninde kendisi gelin olduktan sonra odasında kimin kalacağını sorgulamaktadır. Odasındaki perdeyi bile kimin koruyacağını merak etmekte, yatağında kimin kalacağını sorgulamaktadır.

C:8

Anaqay bér miçke,

Çırıp ta sora şul İşék aldında bér kiske

Batıp ber yatlardan,

Qaldırmaslarmı bér kikçe?

Ah, kehem anaqay,

Qaldırmaslarmı bër kikçe?

Bu cır metninde gelin kız annesine seslenmektedir. Gelin gittiği yabancıların bir gece de olsa kendisini bırakmalarını istemektedir.

Yukarıda vermiş olduğumuz cır metinleri ise mani çeşitlerinden Yedekli maninin kafiye şemasına uygundur. Yedekli mani aaxaba şeklinde sıralanmaktadır.

C:14

Ègétlér: Aq şarf ta beyledëñ

Kük şarf ta beyledëñ,

Etkeñ-enkeñ kıullarında

Aqtık ceyler ceyledëñ

Kitese Kız: Ağaç başı kük tiyén,

Atıp alyı kıyım;

Yatqa baru berni tögél,

Yatqa yaravı kıyın

Erkeklerin ve gelin olacak kızların karşılıklı söylediği bu cır metinlerinde erkekler, kızların baba evinde son yazını geçirdiğini dilediği gibi yaşadığını ifade ederken kızlar; yabancı ile evlenmenin zorluğu, ona yaranmanın zorluğu yanında bir hiç olduğunu söyleyerek düşüncelerini dile getirmektedir.

C:60

Dimçe:

Almalar özép aldım min,

Al yavulıkkı saldım min;

Küñlém kerdé, heslém saldım,

Qızıñnı dimlep aldım min.

Yukarıdaki dörtlükte gelin kıza giden görücünün muhatabı kızın ailesidir. Seni razı ederek kızını aldığını söylemektedir.

Égét yağı:

Béznéñ qodalarnıñ öy qapqası

Barısı da imen taqtası;

Bu da aşagannar, bu içkenner-

Barısı da olılar arqası.

Erkek tarafı gelin kızın ailesine kendi çevresinin genişliğini söylemektedir. Mecliste bulunan herkesin erkek tarafı olduğunu söylemektedir.

Égét anası:

Habadan oçkan qoşlarınıñ

Qoyrıqız böterlep totarmin;

Balağız oçen qaytıрмаğız,

Üzyémnéké kük itér totarmin.

Erkeğin annesi kızın ailesine seslenmektedir. Gelin kızları için endişelenen kızın anne ve babasına, kıza kendi öz evlatları gibi bakacağını söyleyerek kızın ailesini rahatlatmaktadır.

Égétke:

Alyapqıçınıñ in tögél,

İké in tögél, kiñ tögél;

Ayérlmağız, lar kilgenséz,

Sézge yatlar tiñ tügél.

Bu dörtlükte erkeğe öğüt verildiğini görmekteyiz. Gelin ile ömür boyu ayrılmaması, yabancıların onlara denk olmadığı söylenmektedir.

C:63

Ƙız yağı:

Bağça tulı boğar alması,

Ƙaysıların iken satası?

Birmes idék sıluv Ƙızıbızını,

Ƙül ineldé yégét atası.

Ƙız tarafı burada aslında kızlarını vermeyeceklerini ancak erkeğin babasının çok yalvardığını söylemektedir.

Yégét yağı:

Tereze tölderé göl géne,

Ƙına gölé niktér bér géne;

Séznéñ Ƙızığızday zifa buylı

Tire-Ƙürsé ilde bér géne.

Erkek tarafı da bu dörtlükte kızın ailesine seslenerek istedikleri kız gibi güzelinin sadece kendilerinde olduğunu söylemektedir.

14, 60, 63 numaralı cır metinleri ise mani çeşitlerinden Deyişli mani özelliğini taşımaktadır. Bilindiği gibi Deyişli maniler karşılıklı söyleyişlere dayanan mani çeşitidir. 14 numaralı cır metni damat ve gelinin söylediği cırlardır. 60 numaralı cır metni damat, erkek tarafı ve görücünün söylediği cırlardan oluşmaktadır. 63 numaralı cır metni ise kız tarafı ve erkek tarafının söylediği cırlardan oluşmaktadır.

Aşağıda, incelediğimiz cır metinlerinden alıntı yapılarak cırların nazım birimi, ölçüsü ve kafiye şeması gösterilmiştir.

C:1

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük + Onluk

Kafiye Şeması: abab, cccdccecc

C:8

Hece Ölçüsü: 8,9,11

Nazım Birimi: Altılık

Kafiye Şeması: aabaca, dddddd...

C:19

Hece Ölçüsü: 8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, daba, deee, fefe...

C:25

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaaa, ccac, ddde...

Şeklinde örnek verilebilir.

Görüldüğü üzere incelediğimiz cır metinlerinde belli bir şekil yoktur. Kimi cırlar 7'li hece ölçüsüyle yazılırken kimisi de 8,9,10,11 hece ölçüsüyle yazılmıştır. Her bir cırda tek bir ölçü olabildiği gibi bazı cırlarda birden çok hece ölçüsü kullanıldığını görmekteyiz. Cırların dize sayısı genel itibariyle dörtlüktür ancak altılık olan cırlar da vardır. Cırlar tamamiyle dörtlüklerle kurulmuştur diyemeyiz çünkü görüldüğü üzere dize sayıları da değişkenlik göstermektedir. Cırların kafiye şeması da düzenli değildir. Bir cırda birden çok kafiye şeması görülebilmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak cırların belli bir şekli yoktur ve kafiye şeması ve hece ölçüsü bakımından düzensizdirler yorumu yapılabilir.

4. 3. TÜRKİYE SAHASI TÜRKÜLERİ İLE TATAR CIRLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye sahası türkeleri ile Tatar cırları şekil-yapı olarak karşılaştırılmıştır.

4. 3. 1. Türkiye Sahası Türküleri ile Tatar Cırlarının Şekil ve Yapı Bakımından Karşılaştırılması

Çalışmamızın bu kısmında Türkiye sahası türkeler ile Tatar Folkloruna ait cırlar şekil ve yapı bakımından karşılaştırılacaktır. Türkiye sahası türkeler, bazı araştırmacıların çalışmalarından yola çıkılarak kaynak gösterilecektir. Tatar folkloruna ait cırlar ise incelediğimiz metinlerden yola çıkılarak kaynak gösterilecektir.

Türkiye sahasında türkü üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında türkülerin genellikle dörtlüklerle kurulduğunu görmekteyiz. Ancak bunun yanında beyitlerle ve üçlüklerle kurulan türküler de mevcuttur. Bu durum Tatar folklorunda da benzerdir.

Cırlar genellikle drtlklerden oluşmaktadış. lklerle kurulmuş kavuştakları ikilik olan cırlar ve aynı cır metninde drt ve onluk olan cırlarda mevcuttur.

Trkiye sahası:

Drtlklerle kurulanlar

Tabakta Bal Olaydım

Eriyip yağ olaydım

Yrin ince beline

İpekl bağ olaydım (haydi canım haydi)

Gidiyorum ağlama

Karaları bağlama

Saçlarından bir tel ver

Mehlem olsun yara(haydi canım haydi)³²¹

Tatar folkloru:

Drtlklerle kurulanlar

C:1

Yfek bavlı bıblıl koş

Bardır sinn ilnde,

ayış bavlı laçın koş

Bardır minm ilmde

lklerle kurulan kavuştakları ikilik olan:

rdek uçar kl tınar,

Bz kitkeçten il tınar,

İl de tınar kl de tınar

Tudıķaylar

Eti-eni bıķ yılar

Beyitlerle kurulan:

Gelin ağlar yaşın yaşın

³²¹ Ali Yakıcı. a.g.e. ss. 233-234.

Gitmem deyü sallar başın

Geline lâzım bir kaba

Ağlayaydı kaba kaba

Geline lazım bir ana

Ağlayaydı yana yana

Geline lazım bir koca

Bekleyeydi yol boyunca³²²

Türkiye sahası türküler genellikle 7, 8, 11’li hece ölçüsü ile oluşturulmuştur. Tatar folkloruna ait incelediğimiz cırlar genellikle 7, 8, 9, 10’lu hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. İncelediğimiz cır metinlerine baktığımızda bir cırda birden fazla ölçünün kullanıldığını görmekteyiz.

Bu dere derin dere

Etrafı serin dere

Gel sarılıp yatalım

Kuş tüyünden mindere

Aman aman el hanım

Gel eyvana gel hanım

Aziz misafir gelmiş

Şeker şerbet ez hanım

Aman aman el hanım

Gel eyvana gel hanım

Aziz misafir gelmiş

Şeker şerbet ez hanım³²³

Bu türkü 7’li hece ölçüsü ile oluşturulmuştur.

C:10:

Biyék tayğa méne idém,

³²²Cem Dilçin. a.g.e. s.304.

³²³ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 200

Ƙara bolıt küre idém,
Eti géne eniyémné
Canan artık küre idem

Ürélep – ürélep yatuçı
Borçaq kamılı tügëlmé?
Éçék basıp élayçı
Béznéñ eni tügëlmé?

Bu cırda ilk dörtlük 8’li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. İkinci dörtlük ise ilk dize 9, ikinci dize 8, üçüncü dize 7, dördüncü dize 7’li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.

Türkiye sahası türkülerde kafiye şeması çoğunlukla aaab düzeninde karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz cırlarda ise genel olarak kullanılan şema abcb şeklindedir. Bu düzen Türkiye sahasında da karşımıza çıkmaktadır.

Yalandır şu dünyanın ötesi yalan
Kimdir nazlı yârimi elimden alan
Mısır’a sultan etseler istemem kalan
Yâr gönül evi viran oldu gidiyor.³²⁴

Ben ağlarsam ağlayıp gülersem gülen
Bütün dertlerimi anlayıp göynümü bilen
Sanki kalbimi bilerek yüzüme gülen
Göynüm hep seni arıyor neredesin sen.³²⁵

Yukarıda iki farklı türkünün bir dörtlüğü alınmıştır. İki türküde de kafiye şemasının aaab olduğu görülmektedir.

Tatar folkloruna ait cırlar:
C:5
Saylarmı séz abıstağaylar,
Ƙızını élatırğa kildék béz,
Élatırğa tügël élargá,

³²⁴ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 203.

³²⁵ Ali Yakıcı. a.g.e. s. 204

Bérge elaşırğa kildék béz³²⁶

C:13

Arttan kilgen kodalarnıñ,
Èşliyekeyleré yaşél çuk;
Aldan la kilgen yeş kodanı
İlahım qadir, yaşén suq.³²⁷

C:19

Ciñ oçım tulı ciz töyme,
Qaya gına, anaqay sibiyeñ
İçkéneyim tulı qayğı-hesret
Kémge, anaqay kabem söyliyém³²⁸

C:50

Etékeyém öyende
Köméşém kaldı, yar yar;
Rızkım bétmi min kitem,
Öleşém kaldı, yar yar.

Burlat çarşav, kılıç bayu,
Yözéne töşer, inekem;
Miña tiñ koşlar körseñ
İséne töşer, inekem.³²⁹

Yukarıda farklı cırlardan dörtlükler alınmıştır. Bu cırlarda kafiye şeması abcb'dir.

4. 3. 2. Türkiye Sahası Türküleri İle Tatar Cırlarının İşlev Bakımından Karşılaştırılması

Türküler ait olduğu toplumun kültürünü yansıtır. Türkülerin çeşitli işlevleri vardır. Türküler yaratıldığı andan itibaren belli bir işleve sahip olur. Aktarım sürecinde de ulaştığı kişiye ve topluma göre çeşitli işlevler kazanmaya devam eder. Bir türkü birden fazla işleve sahip olabilmektedir.

³²⁶ İlbaris Nadirov. (1980) a.g.e. s. 66

³²⁷ İlbaris Nadirov. (1980).a.g.e. s. 73

³²⁸ İlbaris Nadirov. (1980). a.g.e. s. 81

³²⁹ İlbaris Nadirov. (1980). a.g.e. s. 111

Bascom'un makalesinden³³⁰ yola çıkılarak burada cırlar gördükleri işlevler bakımından incelenmiştir.

Türküler insanların hoşça vakit geçirmelerini sağlar. Değerleri, inanışları dile getirir. Türkülerin eğitim işlevi, içinde bulunduğu durumdan kaçış, olumsuz bir durumdan kurtulma işlevi vardır. Aynı zamanda içinde bulunduğu durumdan memnuniyetini dile getirebildiği gibi hoşnutsuzluğu da dile getirerek Başgöz'ün değindiği "protesto işlevini"³³¹ kullanır.

İncelediğimiz düğün türküleri birçok işleve sahiptir. Türküler icra edildiği ortamda, hem söyleyicinin hem de dinleyicilerin iyi vakit geçirmesini sağlaması bakımından, Bascom'un açıkladığı, folklorun eğlendirme işlevini yerine getirmektedir. Amaç sadece insanları güldürmek değildir. Eğlenmenin yanında derin duygu yoğunluğu yaşanır.³³² Tatar halkının düğün cırlarına baktığımızda düğün ortamında söylenen cırlar sadece eğlendirmek için söylenmemektir. Gelin olacak kız yaşadığı duygu yoğunluğunu, baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntüyü dışa vurmaktadır.

Bascom'un belirtmiş olduğu bir diğer işlev kültürün onaylanmasıdır. Yani ritüellerin devam etmesidir. Görücünün kızı görmeye gittiğinde cır söylemesinin sebebi kötü ruhlardan korunmaktır. Kötü ruhları kovma ayini böylece devam etmektedir.³³³

C:1

Yëfek bavlı bılbıl қоş	İpek bağılı bülbül kuş
Bardır sinëñ ilënde,	Vardır senin ilinde,
Қайыш bavlı лаçın қоş	Kemer bağılı лаçın kuş
Bardır minëм ilëmde.	Vardır benim ilimde.
Boһardan iyer алған min	Buhara'dan eyer aldım
Yulım siña yarған min	Yolumu sana açtım
Қайыш bavlı лаçınım бар,	Kemer bağılı şahinim var,
Bılbılıña kilgen min.	Bülbülün için geldim.

Bu cırda gelin ile damat birer kuşa benzilmiştir. Gelin ve damatın isimleri söylenmemiş bunun yerine gelin için bülbül, damat için de лаçın adlandırması yapılmıştır. Bunun sebebi ise kötü ruhlardan gelin ile damatı korumaktır.

³³⁰ William Bascom. a.g.m. ss. 140-142.

³³¹ İlhan Başgöz. a.g.m. s. 2

³³² William Bascom. a.g.m. ss. 140.

³³³ Çulpan Zaripova. a.g.e. ss. 86-87-88.

C:2

Sinde de bar aklı kuy,
 Minde de bar aklı kuy,
 Kuynu kuyğa kuşayək,
 Sizneñ yakka kuşayək.

Sende de var beyaz koyun
 Bende de var beyaz koyun,
 Koyunu kuzuyla eşleyelim
 Sizin tarafa yaklaştıralım.

Bu cır metninde de gelin ve damatın evlenmesi iki koyunun eşleşmesi üzerinden verilmiştir. Dünür gelen görücüler damata eş aradıklarını ve bu eşin de evdeki kızın olmasını istediklerini dile getirmektedirler.

Bascom'un ifade ettiği bir diğer işlev folklorun okuma yazma bilmeyenleri eğitmek işlevidir.³³⁴ Cır metinlerinde bu işlevi şöyle görmekteyiz.

C:58

Kız yağı égétke:
 Béznéñ géney qoyma narat tahta,
 Monnan bargan çaқта uñ yaқта;
 Béznéñ géney tuğan sinéñ qulda,
 Yatlar qaqsalar da, sin qaqma!

Kız tarafı erkeğe
 Bizim bahçe çam ağacından tahta
 Burdan giderken sağ tarafta.
 Bizim kızımız senin elinde,
 Yabacılar vursa da sen vurma!

Égét yağı:

Terezege kungan bér tutıy qoş,
 Kavurıyénan tartıp totarbiz;
 Eytken süzébézné tñlıy bélse,
 Qızıbızdan artık totarbiz.

Erkek tarafı:
 Pencereye konmuş bir dudu kuşu,
 Tüyelerinden çekip yakalarız;
 Bizim sözlerimizi dinlerse,
 Kızımızdan ayrı tutarız.

Yukarıdaki dizelerde gelinin ailesinin, kızlarının gittiği yerde huzursuz olabileceğinden tedirgin olduğu anlaşılmaktadır. Eğer gelin, damat ailesinin sözünü dinlerse gittiği yerde mutlu olacaktır. Bu cır metni gelinin uysal olması gerektiğini vurgulamaktadır. Gelin ne kadar söz dinler, uysal olursa damat evinde o kadar Kabul görecektir. Buda saygının ve yumuşak başlılığın önemini vurgulamaktadır.

Bascom'un ifade ettiği bir diğer işlev kabul edilmiş davranış örüntülerinin sürdürülmesidir.³³⁵ Toplumca yasaklanmış, söylenildiğinde hoş karşılanmayan bazı söz ve davranışları dışa vurur.³³⁶

³³⁴ William Bascom. a.g.e. ss. 140-141.

³³⁵ William Bascom. a.g.e. s. 142.

³³⁶ Metin Ekici.(2012). Kuramlar ve Yöntemler. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara, ss. 84-85.

C:16

İrtésén piçler yaqtıgız,
Yaqtı yanmasın eyttégéz,
Ni gayebémé taptıgız,
Usal kaynişke sattıgız.

Sabahtan odunlar yaktınız,
Yakıp da yanmasın dediniz,
Ne ayıbımı gördünüz,
Kötü kaynanaya sattınız.

Bu cır metni gelinin duygularını dile getirmektedir. Cır metninden anlaşıldığı üzere gelin kaynanasından memnun değildir. Kendisini veren ailesine bir ayıp edip etmemesini sorgulayarak neden bu kaynanaya gelin gittiğini sorgulamaktadır. Bu duygu ve düşüncesini de cır aracılığıyla dile getirmektedir.

C:16

Çırşı bélen narat utını,
Çeyge yarar niken küméré;
Minem can gınam tınmasa,
Sézné kargarmın gomiri.

Kök nar ile çam ağacı odunu,
Çaya olur mu ki kömürü;
Benim canım rahatlamazsa,
Ömrünüze beddua ederim.

C:18

İ etevém, enevem,
Miné satıp ni aldıñ?
Miné satıp ni aldıñ?
Yartı tustağan bal içtén!

E babacığım, anacığım,
Beni satıp ne aldın?
Beni satıp ne aldın?
Yarım kepçe bal içtin!

Қазан тұл сөт астıғız
Қайнап бэtsén didégéz
Miné yaşlı birdegéz
Goméré yılap ütsen didégéz.

Казан dolusu süt aldınız
Кайнаып bitsin dediniz
Beni çok genç verdiniz.
Ömür boyu ağlasın dediniz.

C:3

Kicéle çarşay tuқıdım
Nindi örlékke қорırmın?
Қайыніşém қırıs mine.
Niçék ul öylerde torırmın?

İpek çarşaf dokudum
Hangi kirişe sereyim?
Kayınbiraderim hoyrat
Nasıl o evlerde dururum.

Yukarıdaki dizelerde yine gelin içinde bulunduğu durumu cır söyleyerek ifade etmekte, kendisini bu şekilde rahatlatmaktadır. Gelin, annesine ve babasına seslenerek kendisinin evlenmesi karşılığında ne aldıklarını sorgulamaktadır. Ayrıca

gelin kendisinin çok genç evlendirildiğini ve bu sebeple ömür boyu ağlayacağını söylemektedir. Genç yaşta evlenmekten pek hoşnut olmayan genç kız, anne ve babasına düşüncelerini cır kanalıyla söylemektedir. Gelin gideceği evdeki kayınbiraderinden de pek menun değildir ancak bunu direct söyleyemeyeceği için cır yoluyla duygu ve düşüncelerini aktarmaktadır.

4. 4. TATAR CIRLARININ İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde Tatar halkına ait olan gelenek cırları hakkında bilgi verilirken İlbaris Nadirov'un "*Tatar Halk İcatı*" adlı çalışmasından yararlanılacaktır.

Cırlar, içerikleri bakımından incelenmiştir. Konusuna göre efsunlu metinler, mevsim törenleri ve mevsimsel kutlamalarda söylenen türküler, insan yaşamının evreleri hakkında söylenen türküler olarak ele alınmıştır.

Cır metinlerinin nazım birimi, kafiye şeması ve hece ölçüleri hakkında da bilgiler verilmiştir.

4. 4. 1. Tatar Halkının Belli Geleneklere Bağlı Cırları

En eski devirlerden günümüze kadar insan, yaşadığı coğrafyayı anlamak ve anlamlandırmak istemiştir. Doğadan gelecek zararları önlemek için çeşitli uygulamalar geliştirmiştir. Gelenek cırları da içindeki tesirli sözleri bakımından Tatar folklorunda önemli bir yere sahiptir. Gelenek cırları, Tatar folkloruna ait çeşitli geleneklerle ilgilidir. Bu bakımdan büyük bir öneme sahiptir. İlbaris Nadirov "*Tatar Halk İcatı Yola ve Uyun Cırları*" adlı kitabında gelenek cırlarını; "Çok eski çağlardan kalan ve günümüzde seyrek olarak tesadüf olunan efsunlar ve bunların manzum metinleri, mevsimlerle alakalı törenler, kutlamalar ve bunlar hakkında manzum parçalar, aile ve insan hayatının muhtelif devreleriyle ilgili olarak söylenen türküler" şeklinde sınıflandırmıştır.

Aşağıdaki başlıklar İlbaris Nadirov'un "*Yola hem Uyun Cırları*" adlı çalışmasından alınmıştır.

4. 4. 1. 1 Çok Eski Çağlardan Kalan Günümüzde Seyrek Olarak Tesadüf Olunan Efsunlar ve Bunların Manzum Metinleri

İlbaris Nadirov insanların günlük hayatta işlerinin yolunda gitmesi için, çalıştıkları işte bol kazanç sağlamak, avcılık, çiftçilik gibi meslek gruplarında verim

almak için türlü sözler, manzum parçalar söylediklerini ifade eder. Yine kaynağının çok eskilere dayandığı halk hekimliği uygulamasında çeşitli tılsımlı sözler olduğuna inanılır. Bu tesirli sözlerin hastayı iyileştirdiğine inanılır. Bu etkili, tılsımlı manzum parçaların bazılarının anlamı unutulup gitse de taşıdığı inanç sayesinde günümüzde halen yerini korumaktadır.³³⁷

1.ZIYANDAŞTĚLĚ

Ꞑara bolıt kiledĚr
 Ꞑara bolıt astınnan
 Ꞑara sıyrır kileder
 MġgĚzĚ kġkke tĚrelgen,
 CilĚnĚ cirge tĚrelgen,
 BĚr imĉegĚnneĚ ĩan kile,
 BĚr imĉegĚnneĚ may kile,
 Őunu aŐa da Őunu ěĉ
 (Felenge) time
 Ꞑađılma !

Ꞑızıl bolıt kiledĚr,
 Ꞑızıl bolıt astınnan
 Ꞑızıl sıyrır kiledĚr:
 Mġgeze kġkke tĚrelgen,
 CilĚnĚ cirge tĚrelgen;
 BĚr imĉegĚnneĚ may kile,
 Őunu aŐa da Őunu ěĉ
 (Felenge) time
 Ꞑađılma !

Appađ bolıt kiledĚr,
 Appağ bolıt astınnan,
 Appađ sıyrır kiledĚr:
 Mġgeze kġkke tĚrelgen,
 CilĚnĚ cirge tĚrelgen;

1.SARADĪLĪ

Kara bulut geliyor
 Kara bulut altından
 Kara sığır geliyor
 Boynuzları gġge değer
 Memesi yere değer
 Bir memesinden kan gelir
 Bir memesinden yağ gelir,
 Şunu ye Şunu iĉ
 Değme
 Bulaşma!

Kızıl bulut geliyor
 Kızıl bulut altından
 Kızıl sığır geliyor
 Boynuzu gġge değer,
 Memesi yere değer:
 Bir memesinden yağ gelir,
 Şunu ye Şunu iĉ
 Değme
 Bulaşma!

Beyaz bulut geliyor
 Beyaz bulut altından
 Beyaz sığır geliyor:
 Boynuzu gġge değer,
 Memesi yere değer;

³³⁷ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-26.

Bir imçegennen kan kile,
 Bir imçegennen may kile,
 Şunu aş da şunu eç,
 Felenge/ time,
 Kagılma!
 İmi-tumı şul bulsın,
 Kayan kilgen şunda kitsin!³³⁸

Bir memesinden kan gelir,
 Bir memesinden yağ gelir,
 Şunu ye şunu iç,
 Değme,
 Bulaşma!
 Efsunu büyüğü bu olsun,
 Nerden geldiye gitsin!

4. 4. 1. 2. Mevsimlerle Alakalı Törenler, Kutlamalar Ve Bunlar Hakkında Manzum Parçalar

Mevsimlerle ilgili törenler ve kutlamalar halkın temel ihtiyacını karşılamak için hazırlanmaktadır. Temelinde ekonomik rahatlamayı amaçlayan, insanlara ferahlık verdiği inanan bu törenlerin başında Nevruz kutlamaları yer almaktadır. Tatar folklorunda yılın Mart ayının 21'inde kutlanan Nevruz, yeni yılın başlangıcı kabul edilir. Bu törenlerde çeşitli uygulamalar ile yeni yıldan bolluk ve bereket dilenir. İlbaris Nadirov Tatar halkının Julian takviminin kabulü sonrasında yeni yıl kutlamalarının adı Nardoğan olarak değiştiğini ve Aralık ayının son günü kutlandığı söyler. Aynı rütieller bu gün için de uygulanır. Tatar halkının İslamiyet'i kabulünden sonra Nevruz kutlamaları Ramazan ve Kurban Bayramı kutlamalarına dönüşmüştür diyebiliriz. Bu bayramlarda yapılan birtakım uygulamalar örneğin; çocukların bayram sabahı ev ev dolaşp şeker toplamaları, ev sahibinin de çocuklar gelecek diye önceden hazırlık yapması ve tören anında çeşitli oyunlar oynanması, oyun esnasında şakılar ve sözler söylenmesi İlbaris Nadirov'a göre Nevruz kutlamalarının bir yansımasıdır.³³⁹

NARDUGAN, NARDUGAN
 Nardugan, nardugan,
 Nardugan, hucalar,
 Kutlu, mübarek bulsın,
 Turmuş tögerek bulsın;
 Mal-tuvarıgız artsın,
 Kulınnarıgız çapsın,
 İginneriz bik uñsın,

NARDOĞAN NARDOĞAN
 Nardoğan, nardoğan
 Nardoğan, ev sahipleri
 Kutlu mübarek olsun
 Ağzınızın tadı bozulmasın;
 Malınız mülkünüz çoğalsın,
 Taylarınız koşuşsun
 Ekinleriniz bereketli olsun

³³⁸ İlbaris Nadirov. a.g.e. s. 34.

³³⁹ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-59.

Kükey kibik tuk bulsın,
Nardugan, nardugan³⁴⁰

Yumurta gibi iri olsun,
Nardoğan nardoğan.

Yukarıdaki cır metninde ev sahiplerine iyi ve güzel dileklerde bulunulduğunu görmekteyiz. Yılın ilk günü edilen dualar yılın bolluk ve bereket getirmesi yönündedir.

İlbaris Nadirov mevsimlerle alakalı törenlerden bir tanesi “Yağmur butkası” denilen ve kuraklık zamanlarından yağmur yağması için söylenen birtakım sözlerin oluşturduğu rütiel olduğunu dile getirir. Yine “süren” adı verilen başka bir uygulama ise bağ bahçe işlerinde kolaylık sağlaması ve bol bereket alınması için yapılır. Bunların yanı sıra “sabantoyu” adı verilen ve Tatar halkı arasında yaygın olan bir tören daha vardır. Sabantoyu; ilkbahar aylarında bağ bahçe işlerinde, ekin ekme gibi tarımsal faaliyetlerde, insanların bereket bol kazanç sağlamak için yapılan rütieldir. Bu rütiel sırasında çeşitli söz grupları birbiri ardına söylenerek bir nevi tılsım etkisi³⁴¹ yarattığına inanılır. Halen Tatar köylerinde ve şehirlerinde varlığını korumaktadır.

YANGIRKAYİM, YAV, YAV
Yañgırkayim, yav, yav, yav
İlge açlık kümesin,
Açtan halik ülmesin,
Cuma cire yürmesin!
Yañgırkayim, yav, yav, yav!
İger-aşlık küp bulsın,
Başaklan tuk bulsın,
Kiber-eskirt zur bulsın!
Yañgırkayim, yav, yav, yav!

YAĞMURCUĞUM YAĞ, YAĞ
Yağmurcuğum yağ yağ,
İle açlık gelmesin,
Açlıktan halk ölmesin
Veba hastalığı görülmesin!
Yağmurcuğum yağ yağ!
Ot buğday çok olsun,
Başaktan iri olsun,
Arpa yığınları bol olsun!
Yağmurcuğum yağ yağ!

Kara sarık suyarım;
Botlı sina koyarım
Solle sıyır abzarda,
Bar da bulır yavganda,

Kara koyun keserim
Bacağına sana veririm
Sütlü inek ağılda,
Hepsi de olur yağdığına

³⁴⁰ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 5-29.

³⁴¹ İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 7-24.

Yağırkayım, yav, yav, yav!³⁴²

Yağmurcuğum yağ, yağ!

Yukarıdaki cır metni bir nevi yağmur duası niteliğindedir. Cır söyleyicisi yağmura seslenerek yağmurun yağmasını istemektedir. Yağmur yağarsa hastalık olmayacağını, tarlalarda başak, arpa, ekinin bol olacağını söylemektedir. Eğer yağarsa bir inek keseceğini ve bir bacağı kendisine vereceğini dile getirmektedir.

4. 4. 1. 3 Aile ve İnsan Hayatının Muhtelif Devreleriyle İlgili Olarak Söylenen Türküler

İnsan yaşamı üç farklı dönemden oluşur. Doğum, evlenme ve ölümdür. Her dönem kendi içinde ayrı öneme sahiptir. İnsanlar doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında çeşitli uygulamalar yapar. Bunlar; çocuğun cinsiyetini belirlemek, doğum sonrasında çocuğun hangi meslek dalında iş bulacağı veya nasıl bir geleceğe sahip olacağı hakkında uygulamalardır. Anne için de doğum anı ve sonrası için farklı uygulamalar söz konusudur. Doğumla ilgili inanışlar ve uygulamalar bunlarla sınırlı değildir biz örnek teşkil etmesi için birkaç tane yazmış bulunmaktayız.

İnsan yaşamının evrelerinden biri de evlenmedir. Evlilik, insanların soylarını devam ettirmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Evlilikler belli törenlerle kutlanır. Bu törenlerin içeriği toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Bu da farklı coğrafyalarda, farklı kültürlerle örülü bir hayatın sonucudur. Her toplum kendi geleneğine göre adetlerini gerçekleştirir. Bu nedenle evlenme töreni de toplumdan topluma farklılık gösterir. Evlenme töreninin yapılabilmesi için sıra sıra uygulanması gereken âdet dizisi vardır. İster köyde ister şehirde olsun bu dizideki bölümlerin yeri değişmemektedir.

Ölüm, yaşamın son evresidir. Ölüm anı ve ölüm sonrasında yapıla gelen birçok uygulama vardır. Benimsenen dinin gereğince defin gerçekleştirilir. Tatar Türkleri geleneğinde İslam dininin etkisi ile ölüm törenleri dinin gerektirdiği şekilde yapılır.

4. 4. 1. 3. 1. Doğum, Evlenme Ölüm Cırları

Aile ve insan hayatının devreleri 3 geçiş döneminden oluşur. Doğum, evlenme ve ölümdür. Ad koyma törenlerinde çocuğa ad konarken manzum parçalar söylenmektedir. Ölüm törenlerinde defin sonrasında birtakım acıklı manzum parçalar

³⁴²İlbaris Nadirov. a.g.e. ss. 7-24.

söylenmektedir. İslam dinini kabul edilmesiyle İslam dininin gereklerince yaşça büyük insanlar tarafından defin gerçekleştirilir. Evlenme ise düğün törenleri ile kutlanmaktadır.

Sedat Veyis Örnek'e göre bu geçiş evrelerinin her biri kendi arasında alt başlıklara ayrılmaktadır. Bu aşamaların hepsinde de ayrı ayrı inanmalar ve âdetler yatmaktadır. Bu geçiş dönemlerinin ilki doğumdur ve her zaman mutlu bir şekilde karşılanmıştır. Evlenme sosyalleşme ve aile kurma açısından büyük önem taşımaktadır. Her toplum kendi kültürüne göre evlenme törenleri yapmaktadır. Hayatın son evresi de ölümdür. Ölüm ile ilgili da birçok uygulamalar yapılmaktadır.³⁴³

Cırların en yoğun söylendiği geçiş evresi evlenmedir. Evlenme törenleri Tatar Türklerinde birkaç safhadan oluşmaktadır. Düğünden önce; kız isteme ve buna bağlı olarak düzenlenen törenler, düğün sırasında ve düğün sonrasındaki gelin alma, gelin başı açma, dünür yemeği, erkek tarafının kız tarafında misafir edilmesi gibi birtakım uygulamalar vardır. Bu uygulamalar şiirsel-dramatiktir. Düğünün her safhasında türküler mutlaka söylenir.³⁴⁴

Düğün halkın yaşama biçimini, bir toplumun hayat görüşünü, aile ilişkilerini anlamaya yardım eden törenlerdir.³⁴⁵

Tatar Türklerinde de düğünler, şiirsel açıdan zengin ve hacimlidir. İnsan soyunun devamını sağlamak için düğün törenleri yapılır. Bu törenleri yapmak evrensel bir nitelik taşır.³⁴⁶

4. 4. 1. 3. 2. Evlenme Törenlerinde Kız Ağlatma Cırları

Tatar folklorunda evlenme törenleri ayrı bir öneme sahiptir. Tatar halkının yaşayışına ve kültürüne göre çeşitlenen bu törenlerde, birçok renkli motif karşımıza çıkmaktadır. Düğün öncesinde ve düğün sırasında söylenen cırlar, koşmalar Tatar Türkleri sözlü edebiyatının zenginliği hakkında bize bilgi vermektedir. Kız ağlatma cırları Tatar düğün geleneğinin en önemli unsurlarındandır. Gerek düğün öncesi kız isteme anında gerek gelin almada veya düğün sonrasında kız ağlatma cırları söylenir. Bu cırlar vasıtasıyla hissedilen duygular dillenir. Günlük hayatta direkt olarak ifade

³⁴³ Sedat Veyis Örnek. (2000). Türk Halkbilimi. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara. ss. 131-207.

³⁴⁴ İlbaris Nadirov. a.g.e. s. 5-29.

³⁴⁵ Çulpan Zaripova. (2005). Tatar Türklerinin Düğün Geleneği, Modern Türklük Araştırma Dergisi, Cilt 2, S.3, Makale 42, ss. 95

³⁴⁶ Çulpan Zaripova. a.g.m. s. 96.

etmekten çekinilen birçok duygu ve düşünce, bu türküler sayesinde gün yüzüne çıkmaktadır.

Çulpan Zaripova kız ağlatma türkülerinin düğün gelenekleri arasında ayrı bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Kız ağlatma cırlarının *Jäl İtep Jırlaw* (Acıyarak Ağlama), *Sıqtaw*, *Taň Quçat*, *Äcäl İtep Cırlaw* (Ecel Edip Ağlama) şeklinde adlandırmaların olduğunu da söylemektedir. Zaripova, eski devirlerden baba evinden ağlayarak çıkan kızın yeni gitti yerde hayatının güzel geçeceğine inandıklarını söylemektedir. Gelin olacak kızlar ağlayarak aslında gelin gideceği evdeki kötü ruhların şefkatini kazanmak istedikleri de ifade edilir. Gelin kız gideceği yerde ne kadar rahat olursa olsun her zaman baba evindeki rahatlığını arayacağı da Zaripova tarafından söylenmektedir.³⁴⁷

4. 4. 1. 3. 2. 1. Kız Ağlatma Cırlarının Şekil ve Yapı Olarak İncelenmesi

Tatar folklorunda yer alan kız ağlatma cırlarının şekil özelliğine baktığımızda genellikle cırların dörtlüklerden oluştuğunu görmekteyiz. Ancak dize sayısının üç, beş, altı olduğu cırlar da vardır. Cırların bütününde ortak bulunan dize sayısı, kafiye şeması yoktur. Her cır kendi içinde farklı dize sayılarına ve kafiye şemasına sahip olabildiği gibi dize sayısının benzerlikler gösterdiği cırların da olduğunu görmekteyiz.

C:1

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük + Onluk

Kafiye Şeması: abab, cccdeccecc

C:2

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aabb

C:3

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ddad, aaba, eefe, gfaf...

C:4

³⁴⁷ Çulpan Zaripova a.g.m. s. 100.

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, ccdc, cece, ffgf, aaahc...

C:5

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye şeması: abcb, dded, fggg...

C:6

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bcac, ccdd, cfff...

C:7

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük ve Altılık

Kafiye Şeması: abab, cbc, cbc, dddded

C:8

Hece Ölçüsü: 8,9,11

Nazım Birimi: Altılık

Kafiye Şeması: aabaca, dddded...

C:9

Hece Ölçüsü: 7,8,9

Nazım Birimi: Altılık ve Dörtlük

Kafiye Şeması: abcdb, edcd, efef, gbhb...

C:10

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cbc, defc, gdfd...

C:11

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: On İkilik

Kafiye Şeması: aaaaababaaa

C:12:

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cded, fdgd, gggg...

C:13

Hece Ölçüsü: 8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dded, efgf, hhhh...

C:14

Hece Ölçüsü: 7,8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cccc, defe, aaga

C:15

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaaa, cdeb, ffga, ffbh...

C:16

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcc, cded, fcgc, cghg...

C:17

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bbbb, ccbc, dded, ddfd...

C:18

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, accc, dddd, edbd...

C:19

Hece Ölçüsü: 8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, daba, deee, fefe...

C:20

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Beşlik

Kafiye Şeması: aaaaa, bcbac, ddead, fghaf...

C:21

Hece Ölçüsü: 9,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, aaaa, baba, caca...

C:22

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bcac, dede, fdgd...

C:23

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaca, defe, bghg...

C:24

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, bbab, ddef, ghah...

C:25

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaaa, ccac, ddde...

C:26

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba,cdec, eeff, cccc...

C:27

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, adad, eeee, efgf...

C:28

Hece Ölçüsü:9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cdec, fghg, ıııı...

C:29

Hece Ölçüsü: : 8,9,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cdda, aaea, fghg...

C:30

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abab, acdc, efgf, hdıd...

C:31

Hece Ölçüsü: 7,8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bbcb, dded, aafa...

C:32

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, cded, cfcf, gdgd...

C:33

Hece Ölçüsü: 7,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ddcđ, efgf, hcgc...

C:34

Hece Ölçüsü:7,8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, cddd, efef, cebe...

C:35

Hece Ölçüsü:9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ddee, cbfb, bghg...

C:36

Hece Ölçüsü: 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, ccđc, dddd, aada...

C:37

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bbcb, defe, ecfc...

C:38

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bcac, bbab, daea...

C:39

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, cded, ffgf, hhah...

C:40

Hece Ölçüsü: 8,9,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, abcb, dede, eaba...

C:41

Hece Ölçüsü: 9,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, abab, dbab, fbab...

C:42

Hece Ölçüsü: 8,9,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abab, ccde, eeef, ghgh...

C:43

Hece Ölçüsü:8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, cded, aaaa, beae...

C:44

Hece Ölçüsü:8,9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, cded, aaaa, bfaf...

C:45

Hece Ölçüsü: 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ddee, bbfb, ffcc...

C:46

Hece Ölçüsü: 8,9,10

Nazım Birimi: On İkilik

Kafiye Şeması: abcbaabdbdb

C:47

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük + On Dörtlük

Kafiye Şeması: abab, cbbb, dbefbfbfbabab, gbhb...

48:

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abab, abab, abab, cddd...

C:49

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dbab, efbf, gbab...

C:50

Hece Ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dbeb, fcec, gbgb...

C:51

Hece Ölçüsü: 6,8,10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dbeb, dbfb, bbgb...

C:55

Hece Ölçüsü: 9,12

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, ccdc, ccec, bcec...

C:56

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, bddb, eeee, efgf...

C:57

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aabb, cdcd, dded, fggg...

C:58

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ccde, efgf, cfce...

C:59

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bcdf, gggg, adad...

C:60

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, ccde, baaa, eeae...

C:61

Hece Ölçüsü:9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, ccde, eaca, cfff...

C:62

Hece Ölçüsü: 8, 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, bdbd, caea, dafa...

C:63

Hece Ölçüsü: 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaaa, bcac, dede, ffef...

C:64

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dede, ffgf, dhıh

C:65

Hece Ölçüsü: 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, bbbb, bbbb, ddbd

C:66

Hece Ölçüsü: 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaaa, cbdb, eefe...

C:67

Hece Ölçüsü: 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye şeması: aaba, cccc, dbbb, eefe...

C:68

Hece ölçüsü: 7

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, aaba, cdbd, edbd...

C:69

Hece Ölçüsü: 9

Nazım Birimi: Altılık

Kafiye Şeması: aabaaa, cdedad

C:70

Hece Ölçüsü: 8, 9, 10

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abbb, aaaa

C:71

Hece Ölçüsü: 7, 8, 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, caaa, bdad, ceae

C:72

Hece Ölçüsü: 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: aaba, ccbc, cded, faba...

C:73

Hece Ölçüsü: 7, 8

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dada, eaca, cece...

C:74

Hece Ölçüsü: 7, 8, 9

Nazım Birimi: Dörtlük

Kafiye Şeması: abcb, dddd, eefe, ghhh...

C:75

dile getirir. Kızı görmeye gelen görücü, gelin kızın annesi, damadın annesi, gelin ve damat ailesinin farklı bireyleri tarafından da söylenmektedir. Gelini görmeye gelen görücü, kendini bu cır ile ifade eder. Evleneceği adamı sevmeyen gelin, bu cır ile duygularını dile getirir. İcra ortamları genel olarak gelin kızın evi, düğün meclisidir. Bu meclislerde cırlar, ferdi olarak söylenmiştir. Ancak iki ailenin karşılıklı olarak söylediği cırların da örneklerini görmekteyiz.

İnsanlar yaşamı boyunca tüm önemli dönemlerini belirli tören ve kutlamalarla geçirir. Bu törenlerde türlü duyguları yaşar ve yaşatır. Sevinir güler; üzülür ağlar. Bu duygu yoğunluğunu da belli söz dizileriyle dışa vurur. Kız ağlatma cırları da bu bağlamda değerlendirildiğinde vurguladığı düşünceler yönünden önemlidir. Çünkü hüznün, sevinç, kaygı, umut bu cırlarla ifade edilmektedir.

Kız ağlatma cırlarının ne söylediği kadar nerede söylendiği de önemlidir. Cırların söylendiği zaman, cır söyleyenin onu dinleyenlere hissettirdiği duygular, cırların kendi içindeki anlam dünyası ve icracı-dinleyici etkileşimi, mekânı oluşturan önemli unsurlardır.

İncelediğimiz cır metninden hareketle kız ağlatma cırlarının iki farklı ortamda icra edildiğini görmekteyiz. Bunlar kız isteme ve düğün meclisidir.

4. 4. 1. 3. 3. 1. Kız İstenirken

İnsan yaşamının önemli geçiş evrelerinden biri kuşkusuz evlenmedir. Evlenme törenlerinin başında ise kız görmeye gitme ve kız isteme faslı vardır. Bu gelenek farklı coğrafyalarda farklı kültürlerde kendini göstermektedir.

Tatar folklorunda da kız görmek ve kız istemek evlenme törenlerinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Gelin olacak kız, damadın ailesini ilk orada görür. Hatta görücü usulü ile olan evliliklerde damadı bile ilk defa burada görmektedir. Gelin görmeye gelen aile, belli başlı âdetleri yerine getirir. Bunlardan bir tanesi de cır söyleme geleneğidir. Kız isteme merasimi kız evine gelen görücünün bu cırları söylemesiyle başlar. İncelediğimiz cır metinlerinde “Yavçı Takmakları” adlı başlıkta 1. 2. Numaralı cırlar örnek olarak gösterilebilir.

2. KUYNI KUYĞA KUŞAYĖK 2.KOYUNU KUZUYLA EŞLEYELİM

Sinde de bar aklı kuy

Sende de var beyazlı koyun

Minde de bar aklı kuy

Bende de var beyazlı koyun

Kuyını kuyğa kuşayĖk

Koyunu kuzuyla eşleyelim

Sézneñ yakka cuşayĖk.

Sizin tarafa yaklaşırırım

Gelin kıza giden görücü, kızını isterken sözcüklerini süsler ve benzetmeler yapar. İlk başta isteme hadisesini direkt dile getiremez cır yoluyla niyetini belli eder. Bu cır metninde de iki koyunun eşleşmesini örnek vererek niyetini belli etmektedir.

4. 4. 1. 3. 3. 2. Düğün Meclisinde Söylenen Cırlar

Evlenme geleneğinin en önemli safhası düğündür. Düğün, gelin ve damat için hayatın yeni bir dönemine geçişin törenidir. Her iki aile mensup olduğu kültür dairesinde törenlerini gerçekleştirmektedir. Bu törenlerde türlü inanışlarla yerine getirilen birtakım âdetler vardır. Düğün cırları da içinde barındırdığı kültür dokularıyla ayrı bir öneme sahiptir.

İncelediğimiz metinde kız ağlatma cırlarının en fazla icra edildiği mekân düğün meclisidir. Gelin ailesi ve damat ailesi tarafından karşılıklı şekilde söylenmiştir. Metinde C-55, C-56, C-58, C-59, C-60, C-61, C-62, C-63, C-64, C-65, C-66, C-67, C-68, C-69, C-70, C-71, C-72, C-73, C-74, C-75, C-76, C-77, C-78, C-79, C-80, C-81. cırlar düğün meclisinde söylenen cırlardır.

C-55'te görücü, kız babası, erkek babası, kız anası, kızın dostları, gelin olacak kız; babasına, dünürlere damada cır söylemektedir. Bu cırların söylendiği ortam düğün meclisidir. Bu cırda görücü istediğini almıştır. Düğün dernek kurulmuştur. Kız babasından rıza ister, baba da kızına iyi dileklerde bulunur. Kızın annesi kızını gelen dünürler için yetiştirdiğini söylemektedir. Gelin olacak kız damada onun gibi bir eşi başka bir yerde bulamayacağını söylemektedir.

C-56'da dünürlerin birbirlerine karşılıklı cır söylediği görülmektedir. Dünürler aynı zamanda erkek ve kıza da cır söylemektedir. Kız anası söylediği cırlarda hala kızdan kopmamaktadır ancak onu emin ellere verdiğini de kabul etmek zorundadır. Dünürler bu cırda birbirini övmektedir. Kız ile erkeğin ayrılmadığı sürece ilelebet dost kalacaklarını söylemektedirler.

C-58'de bu cırda da dünürlerin birbirlerini övdüklerini görmekteyiz. İki dünürün karşılaşmasının Allah'ın yazgısı olduğunu söylemektedirler. Geline teselli verildiğini görmekteyiz. Erkeğe de kızını emanet ettiklerini ve kızını koruması gerektiğini söylemektedirler. C-62'de ve C-64' te dünürlerin birbirlerine karşı övgüler söylediğini görmekteyiz.

C-59 ve C-60'ta da kız tarafı erkek tarafına kız verdiğini ve onlara emanet olduğunu söylemektedir. Erkek tarafı da kıza kendi evlatları gibi bakacaklarını, kızın arkadaşları da kıza her zaman yanında olacaklarını ifade etmektedir.

C-61’de dünürlerin karşılıklı cır söylediğini görmekteyiz. İki dünürde damat ve gelinlerini bu cırda övmektedir.

C-63’te her iki dünür de kendi kızları ve oğullarını övmektedir. Erkek tarafının kızı isterken çok yalvardığını söylerken erkeğe de yine kızlarına iyi bakması gerektiğini hatırlatır.

C-65, C-66, C-67, C-68, C-69, C-70, C-71, C-72, C-73, C-74, C-75, C-76, C-77, C-78, C-79, C-80, C-81 numaralı cırlar yine iki dünürün birbirine övgüler dizdiği, damadın geline iyi bakması gerektiğini ifade eden, kızın annesine ve babasına seslendiği onlardan rıza istediği cırlardır.

4. 4. 1. 3. 4. İcra Ortamında Kız Ağlatma Cırlarının Söyleyicileri

Tatar halkının kültürel mirasından biri de cırlardır. Halkının duygu ve düşüncelerini dile getirir. Cırlartürlü mekânlarda icra edilir. Nerde icra edildikleri kadar kim tarafından icra edildiği de önemlidir. Cır söyleyicisi çevresi tarafından saygı duyulan ve sözü dinlenen kimsedir. “*Kız Yılatuv Cırları*”nın genel olarak gelin olacak kız, damat, gelinin annesi ve babası, gelinin diğer akrabaları, damadın anne ve babası tarafından söylendiğini görmekteyiz.

4. 4. 1. 3. 4. 1. Gelin Olacak Kızın Söylediği Cırlar

İncelediğimiz metinde cırların daha çok gelinin ağzından yazıldığını görmekteyiz. Bunlar gelin olacak kızın, baba evinden çıkmadan önce söylediği cırlardır. Gelin kız burada içinde bulunduğu hoşnutsuzluğu dile getirmektedir. Kendisinin gelin gitmesinde sorumlu olan kişiler baba ve annesidir. Metinde C-3, C-4, C-5, C-6, C-7, C-8, C-9, C-10, C-11, C-12, C-13, C-14, C-15, C-16, C-17, C-18, C-19, C-20, C-21, C-22, C-23, C-24, C-25, C-26, C-27, C-28, C-29, C-30, C-31, C-32, C-33, C-34, C-35, C-36, C-37, C-38, C-39, C-40, C-41, C-42, C-43, C-44, C-45, C-46 numaralı cırlar gelin olacak kızın ağzından yazılmıştır.

Gelin olacak kız bu cırlarda baba evinden ayrılarak yeni düzene alışmasının çok zor olacağını, gelin olmasıyla ölmeyi denk saydığını, kayınbiraderinden çok çekindiğini, artık baba evine misafirleğe geleceğini, aslında kendisinin gelin olmasına sebep abisi olduğunu, sevmediği bir adamla evlendiğini, genç yaşta evlendiğini, evlenmesinin yengesini çok mutlu ettiğini, babasına kendisinin karşılığında ne aldığını sorgulamakta, artık baba evine sığmadığını, evlendirilmesi yerine keşke kaynar kazana atılsa daha iyi olacağını ve baba evini çok özleyeceğini dile getirmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 2. Gelinin Annesinin Söylediği Cırlar

İncelediğimiz cırlarda anne figürü geleneksel anne figürüdür. Kızını büyütmüş şimdi de bir yabancıya gelin etmektedir. Genel olarak annenin ağzından söylenen cırlar “*Yar Yar*” ve “*Düğün Meclisinde Söylenen Cırlar*” başlığında karşımıza çıkmaktadır.

İncelediğimiz kitapta C-48, C-55, C-56, C-60. cırlar annenin söylediği cırlardır. C-48 annenin kızına söylemiş olduğu cır, C-55 düğün meclisinde söylenen, C-56 gelin annesinin damat annesine söylediği cır, C-60 gelin annesinin erkek tarafına söylediği cırdır.

Bu cırlarda anne kızına istediği zaman baba evine geleceğini, dünürlere kızını üzmemeleri gerektiğini, kızını artık verdiğini ancak gündüz kendisinin yanında kalmasını geceleri dünürlere vermek istediğini, artık kızının annesinin damat annesi olduğunu dile getirmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 3. Gelinin Babasının Söylediği Cırlar

“*Kız Yılatuv Cırları*” metnine baktığımızda gelin olacak kızın babasının söylediği cır sadece bir tanedir. C-55 nolu cır aşağıdaki gibidir:

Bu cırda kız babası herhangi bir kişiyi muhattap almamış içinde bulunduğu durumu dile getirmiştir. Cırda kızını verdiğini dile getirmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 4. Gelinin Diğer Aile Bireyleri Tarafından Söylenildiği Cırlar

Kız Yılatuv Cırları metnini incelediğimizde cırların sadece tek ağızdansöylenmediğini görmekteyiz. Gelin ve gelin ailesinin, damat ve damat ailesinin de düğün meclisinde söylediği birtakım cırlar vardır. Gelinin aile bireyleri tarafından söylenen cırlar: C-47: Gelinin yengeleri tarafından söylenmiştir. C- 55: Gelinin yakın arkadaşları tarafından söylenmiştir.

C-58, C-59, C-63, C-64, C-66, C-68, C-69 numaralı cırlar metinde “kız tarafı” başlığı altında söylenmektedir.

Yengeler kızın bir yabancıya gittiğini dile getirirken gelinin dostları odan ayrılmanın hüznü vereceğini ancak içinde bulunulan durumdan ötürü müziğe kaptırıp oyun isteklerini dile getirmektedir. Gelinin diğer aile bireyleri dünürlerini övmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 5. Damat Annesinin Söylediği Cırlar

Oğluna kız alan damat annesi, incelediğimiz cır metninde C-60, C-61 numaralı cırları söylediğini gormekteyiz.

Bu cırda erkek annesi kıza gözü gibi bakacağını söylemektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 6. Damat Babasının Söylediği Cırlar

Damadın babası, metinde C-55 numaralı cırda bir dörtlük söylemiştir. Bu cırda baba, iki dünürü yaklaştıranın Allah olduğunu ifade etmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 7. Gelin ve Damat Ailesinin Karşılıklı Söylediği Cırlar

Gelin ve damat ailesi karşılıklı olarak söylediği cırlar C-55, C-58, C-59, C-61, C-63, C-64, C-66, C-68, C-69 numaralı cırlardır. Cırlarda iki aile birbirlerine övgüler dizmektedir. Kız ailesi damatın ailesinden kızlarına iyi bakmalarını istemektedir. Damat ailesi de geline iyi bakacağını dile getirmektedir.

4. 4. 1. 3. 4. 8. Diğer Söyleyiciler Tarafından Söylenen Cırlar

Kız Yılatuv Cırları gelin, damat, gelin ailesi, damat ailesi dışında iki tarafın bazı yakınları tarafından da söylenmektedir.

İncelediğimiz cır metninde, C-55, C-57 numaralı cırlar düğün meclisinde ikram getirenler tarafından söylenmiştir. C-57 kız almaya gelenler tarafından söylenmiştir. Bu kişiler düğün dernek kurmaya geldiklerini söylemektedir. C-56 İki tarafın dünürleri tarafından söylenmiştir. İki dünür birbirini övmektedir. C-64 misafirler ve ev sahipleri tarafından karşılıklı olarak söylenmiştir. C-65, C-66, C-71 numaralı cır metinleri dünürler tarafından söylenmiştir. C-65'te doğup büyüdüğü bırakan kızdaki daha dertlisinin olmadığını, anneye seslenerek saat başı üç kez emzirdiğin kızını ele vermeye nasıl razı olduğunu sorgulamaktadır. C-66'da dünürlere övgü bulunmaktadır. C-71'de dünürler karşı tarafın getirdiği çeyizleri sorgulamakta ve iyi çeyiz getirmelerini istemektedirler.

4. 4. 1. 3. 5. Kız Ağlatma Cırlarının Konu Bakımından İncelenmesi

Tatar folklorunun önemli alanlarından biri evlenme törenleridir. Bu törenler çeşitli uygulamalar ve inanışlarla gerçekleştirilir. Düğünün sürecinin en başından sonuna kadar icra edilen cırlar da bu törenlerin vazgeçilmez parçasıdır.

Geçmişinin çok eskilere dayandığı cırlar taşıdığı kültürel kodlar bakımından Tatar folklorunda önemli bir yere sahiptir. Cırlar halkın yaşayışı, inanışı hakkında bize kaynak oluşturmaktadır.

Kız Yılatuv Cırları Tatar düğün geleneklerinin belki de en önemli cırlarındandır. Çünkü yeni bir geçiş evresinin merasimi olan düğünlerde genelde bu cırlar söylenir. Düğün töreninin en başından; kız isteme safhasından gelin almaya, yine düğün meclisinden gelin götürmeye kadar bu cırlar icra edilir. Kimi zaman gelin, kimi zaman damat tarafından söylendiği gibi gelinin ailesi, damadın ailesi, her ikisinin yakınları tarafından da söylenmiştir.

İncelediğimiz metinlerde cırlar, daha çok gelin tarafından söylenmiştir. Baba evinden ayrılacak olan kız, yoğun bir duygu yoğunluğu yaşamaktadır. Gelin olmayı kabullenemez ve gelin olmasında anne ve babasını suçlamaktadır. Gideceği yerde baba evindeki rahatlığı bulamama korkusu, evleneceği adamı sevmeme korkusu, kayın ana ve kayın atadan çekinme gibi duygular gelinin söylediği cırların ana konusunu oluşturmaktadır. Gelinin annesinin, büyüttüğü kızını bir yabancıya verme endişesi de cırlara yansımıştır. Gelinin annesi cır metinlerinde sürekli kızından ayrılmanın verdiği hüznü dile getirirken gelin vereceği aileyi de kızına iyi bakmaları hususunda uyarmaktadır. Anne faktörünün varlığı cır metinlerinde kendini baskın bir şekilde hissettirirken baba faktörü daha siliktir.

Konu bakımından çeşitliliğe sahip cırlar aşağıda başlıklar halinde incelenecektir.

4. 4. 1. 3. 5. 1. Kızın Gelin Olmak İstemediğini Dile Getirdiği Cırlar

Cırlar, konu olarak incelendiğinde yoğunluğun en fazla bu konuda olduğu görülmektedir. Gelin olmak istemeyen kız duygu ve düşüncelerini bu cırlarla ifade etmektedir.

“C-3, C-4, C-5, C-6 ,C-7 ,C-8, C-9, C-10, C-11, C-12, C-13, C-14, C-15, C-16, C-17, C-18, C-19, C-20, C-21, C-22, C-23, C-24, C-25, C-26, C-27, C-28, C-29, C-30, C-31, C-32, C-33, C-34, C-35, C-36, C-37, C-38, C-39, C-40, C-41, C-42, C-43, C-44, C-45, C-46 “

Numaralı cırlarda gelin olacak kız, baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntüyü, yabancı yere/aileye gitmenin kaygısını dile getirmektedir. Bu cırlarda kızını küçük yaşta evlendiren babaya duyulan kızgınlık hakimdir.

Evlendirilmesindeki ana etken baba faktörüdür. Anne, daha çok helallik istenen unutulmayan kişi olacaktır.

Genel anlamda bu cırların konusu baba ve yengeye duyulan kızgınlık ile gelinin kendisini baba evinde fazlalık görmesiyle ilgilidir.

4. 4. 1. 3. 5. 2. Kızın Gelin Gideceği Yerde Rahat Olamayacağını İfade Ettiği Cırlar

C-4, C-7, C-10, C-12, C-15, C-18, C-20, C-22 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır.

Gelin olacak kız, bu cırlarda evlendiği için yazgısız olduğunu, dokuz kişilik bir aileye gideceği için orda aşk yaşayamayacağını söylemektedir. Gelin gittiği yeri mezara benzetmektedir. Gideceği yerde imkanların çok olduğunu ancak kendisi rahat olmadığı için bu imkanlardan yararlanmayacağını söylemektedir. Gideceği evde ejderha gibi bir kaynanası olduğunu dile getirmektedir. Kendisini dövmelelerinden korktuğunu, rahatlığın baba evinde kaldığını, gideceği yerde hizmetçi olacağını ifade etmektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 3. Gelinin Sevmediği İle Evlendirildiğini Söylediği Cırlar

C-4, C-6, C-9, C-20, C-23, C-36 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır.

Gelinin istemediği biriyle evlendirildiğini bu nedenle kara şallar bağlayacağını ifade etmektedir. Sevmediği adama babasının kendisini zorla verdiğini dile getirmektedir. Sevmediği adama kendisini verenlere büyük günah gelmesini temenni etmektedir. Sevmediği oğlandan kaçıp gidemediğini, görmeden evlendirildiğini ve sevmediği adamla bir ömürün geçmeyeceğini söylemektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 4. Gelinin Damat Ailesinden Çekindiğini Dile Getirdiği Cırlar

C-15, C-43, C-44 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır.

Gelin olacak kız kaynanasını ejderhaya benzetmedir ve ondan çekinmektedir. Kaynanasını dilini yılanı benzetmektedir. Gideceği yerdeki kaynanasının gözyaşı değil kan ağlatacağını, gideceği evdeki kişileri de bir yabancı olarak görmektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 5. Gelinin Genç Yaşta Evlendiğini Söylediği Cırlar

C-3, C-12, C-13 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır.

Kızın daha aklının başında olmadığı çok küçük olduğu zamanlarda kendisi istemeye geldiklerini ifade etmektedir. Babasının kendisinden ekmeğini kıskandığı için gencecik verdiğinden yakınmaktadır.

4. 4. 1. 3. 5. 6. Gelinin Yetim Olduğunu Söylediği Cırlar

C-27, C-39 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır. Gelinin kendisini uğurlayacak bir annesi olmadığını, annesiz yetişen çocuğun her zaman gözü yaşlı olduğunu, başı sıkıştığı zaman derdini dinleyecek kimsesinin olmadığını, öz anası olmadığı için yolları tek başına yürüdüğünü söylemektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 7. Dünürlerin Birbirine İyi Dileklerde Bulunduğu Cırlar

İncelediğimiz cır metinlerde, ailelerin birbirine karşılıklı olarak iyi dileklerde bulunduğu cırlar genel olarak “*Yar Yar*” türkülerinde karşımıza çıkmaktadır.C-47, C-48, C-49, C-50, C-51 numaralı cır metinleri bu konu kapsamındadır.

Bu cırlarda iki dünürde hem kızı hem erkeği övmekte ve birbirlerine iyi bakmaları gerektiği söylemektedir. Dünürler kız ile erkeği bülbül ile tutiye, ipek ile sırmaya, bülbül ile kırmızı güle, gevher ile cevhere, ekmek ile paraya, altın ile gümüşe benzetmektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 8. Mutlu Bir Evliliğin Devamını Dileyen Cır Metinleri

C-71, C-72, C-78, C-79 numaralı cır metinleri bu konu kapsamındadır.

4. 4. 1. 3. 5. 9. Dünürlerin Birbirini Övdüğü Cır Metinleri

C-55, C-56, C-57, C-58, C-59, C-60, C-61, C-62, C-63, C-64, C-65, C-66, C-67, C-68 numaralı cır metinleri bu kapsamındadır.

Bu cırlarda dünürlerle sürekli görüşmek istendiği ayrı kalınmaması gerektiği, güçlü bir bağ kurulmasının önemli olduğunu, düğün dernek kurup çalıp oynanması istendiğini, dünürlerin yemeklerinin tatlı olduğunu, iki tarafında çok zengin olduğunu, seslerinin güzel olduğunu, dünürlerin görüntüsünün yürekteki yağları erittiğini, gerekirse canın da verileceğini, dünürlerin çok sevimli olduğunu, bir dünürün yüz kişiye bedel olduğunu ifade etmektedir.

4. 4. 1. 3. 5. 10. Dünürleri Hor Gören Cır Metinleri

C-69, C-70, C-71 numaralı cırlar bu konu kapsamındadır.

Bu cırlarda d n rler çaresiz bir kimseye benzetilmektedir. Parası olamadığı halde kız istemeye gelen d n r eleştirilmiştir. Getirdikleri eyiz de değersiz ve az g r lm şt r.

4. 4. 1. 3. 5. 11. Aile B y klerinin Geline  g t Verildiği Cırlar

C-80 numaralı cır metni bu konu kapsamındadır.

Bu cırda geç gelinin aile b y klerine saygı duyup onları karşılaması anlatılmaktadır. Gelinin babasından, annesinden, kayınbabasından, kaynanasından, kız kardeşinden  vg yle bahsedilmiştir.

4. 4. 1. 3. 5. 12. Gelinin Damat Ailesini Selamladığı Cırlar

C-81 numaralı cır metni bu konu kapsamındadır.

Bu cırda gelinin kayınbabası ve kaynanasına nasıl davranması gerektiği anlatılmıştır. Kayınbabasının artık kendisinin  z babası olduğunu, eli sert olsa bile ona karşı davranışlar sergilememesi gerektiğini, kaynanasının s z ne karşı gelmemesini, kaynağasının bir g neş olduğunu s ylemektedir.

SONUÇ

Türküler bir toplumun ruhunu yansıtan en önemli sanat eseridir. Bir insanın doğumundan ölümüne kadar yaşadığı tüm duygular ve düşünceler üzerine türkü söylenebilir. Tarihi sosyal ve kültürel bir olayı ele alabileceği gibi kahramanlık aşk ayrılık konulu türküler de vardır. Türküler genel olarak yaşanmışlığı konu alır. Doğum törenleri evlenme törenleri ve ölüm törenleri de türkülerin doğup yayıldığı önemli törenlerdir.

Düğün törenleri birçok evreden oluşur. İncelediğimiz metinlerden hareketle Tatar sahası düğün törenlerinin Tatar halkının yaşayışına göre şekillenmiş olduğunu görmekteyiz. Düğün türküleri, Tatar halkının düğün törenlerinin önemli bir parçasıdır. Düğün öncesi ve düğün sırasında söylenen bu türküler, halkın duygularını dile getirmektedir. Günlük hayatta direkt ifade edilemeyen birçok duygu ve düşünce bu cırlarla dile getirilmiştir. Söylenen bu cırların belli bir şekli yoktur. İncelediğimiz metinlerden hareketle mani şeklinde söylenmiş cırlar olduğu gibi belli bir şekli olmayan cırlar da vardır. Cırlar genellikle 7, 8, 9, 10, 11 hece ölçüsüyle söylenmiştir. Nazım birimi genelde dörtlük şeklindedir. Ancak beşlik, altılık olanlar da vardır. Belli bir kafiye şeması da yoktur. Bazılarının kafiye şemasının aaxa oluşu aklımıza mani şeklini getirmiştir ki Tatar Türkleri buna kıska cır demektedir. Biz çalışmamızda Türkiye sahası türküler ile Tatar sahası cırları şekil bakımından ayrıntılarıyla karşılaştırdık.

İncelediğimiz cır metinlerinden hareketle düğün cırlarını gelin, damat, görücü, anneler ve babaları gelinin yengesi söylemektedir. Tatar düğün geleneğinde, gelin olacak kızı istemeden önce görmeye gelen görücü cır söyler. Gelin kızı, babasından isterken ortaya cır söylenir böylece kötü ruhlardan korunmuş olunur. Düğün sırasında çeşitli uygulamalarda cırlar söylenir. Gelin ağlatma cırları, gelin olacak kızı görmeye gelen kişilerce o anda söylenir. İncelediğimiz cırlarda kadınların daha çok cır söylediğini görmekteyiz. Cırların söyleyicileri nadiren erkek de olabilmektedir. Dünürlerin birbirine karşılıklı söylediği cırlar da vardır. Bu cırlar da iyi dilekler söylenmektedir.

İncelediğimiz cır metinlerinin genel konusu ayrılıktır. Baba evinden ayrılacak olan gelin kız, hüznü dolu duygularını cırlarla anlatmaktadır. Babası tarafından istemediği bir adama verilen kızın isyanı, küçük yaşta evlendirilmesinden duyulan rahatsızlık, ailesi tarafından artık sevilmediğini düşünen kızın hüznü, gelin olarak

gideceği evin çok kalabalık olmasından duyulan rahatsızlık, kayın annesi ve kayın babası tarafından sevilmeceği ve bir daha baba evine dönemeyeceği korkusu, düğün sırasında dünürlerin karşılıklı gelin ile damada öğütleri incelediğimiz cır metinlerinin konusunu oluşturur.

Tatar halkının kültür mirasının önemli kolunu teşkil eden cırların, birçok türle ilişkisi vardır. Konu itibariyle gelin olacak kızın baba evinden ayrılmasının verdiği üzüntü ile duygularını dile getirmesi ağıt ve ninni ile ilişkilendirilmiştir. Biliyoruz ki ninnilerde de anne duygularını düşüncelerini kaygılarını ninni ile dışa vurmaktadır. İncelediğimiz cırlarda da gelin kızın gideceği yere duyduğu endişe veya hüznü dolu duygular dile getirilmiştir. Ninnilerin de belli bir şekli yoktur ve anonimdir.

Sözlü ve yazılı anlatmalar ortaya çıktığı toplumdaki bağımsız değildir. Her anlatma yaratıldığı toplumdaki izler taşır. Zamanla etrafa yayıldıkça da farklılaşmalar olur. Bu farklılaşma toplumların yaşama biçimi, geleneklerine göre değişiklik gösterir. Tatar halkının gelenek cırları içinde önemli bir bölümünü oluşturan düğün cırları da yaratıldığı toplumdaki bağımsız değildir. Tatar halkının yaşayış biçiminden, Tatarların hayatından izler taşımaktadır. İncelediğimiz cır metinlerinde geline öğüt verilirken ona eşinin sözünden çıkmaması gerektiği kendisine kötü davranırsa da tek dayanağının o olduğu öğüdü Tatar halkının ataerkil bir yapısı olduğu fikrini ortaya çıkarmaktadır. Türkiye sahasında kına gecesinde gelin ağlatma türkülerinin Tatar sahasında, gelini görmeye gidince söylenmesi önemli farklılıktır.

Sonuç olarak Tatar halkının düğün cırlarının bazıları Kazan Tatarcasından Latin harflerine transkripte edilerek Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Tezimiz oluşturulurken 81 cır metni üzerinde çalışılmıştır.

Tatar halkının düğünlerindeki gelinin, güveyin ve ailelerin duygusunu, hislerini yansıtan cırlar, tezimiz ile birlikte Türkiye sahasına kazandırılmıştır. Cırlar; zamanla yayıldığı kültürün etkisine göre değişime uğrayabilir. Yaptığımız bu çalışmanın bizden sonraki çalışmalara kaynaklık edeceğini ümit ediyoruz.

KAYNAKLAR

- Aça M. (2012). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Albayrak, N. (1998), Türkü, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c. 8 Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Arat, R. R. (1991). Eski Türk Şiiri. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Arsunar, F. (1932). Türk Anadolu Halk Türküleri. Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, Ankara.
- Artun, E. (2012). Anonim Türk Halk Edebiyatı Nazmı Edebiyat Tarihi/Metinler. Karahan Kitabevi, Adana.
- Atılgan, H.(2003). Türkülerin İsyanı. Akçağ yayınları. Ankara.
- Aytaç, P. (2003). “Türküler” Türk Dünyası Ortak Edebiyatı/Türk Dünyası Edebiyat Tarihi. C. 3, Ankara.
- Bali, M. (1997). Ağıtlar. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Banarlı, N. S. (2001). Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 40
- Barthold, V. V. (2000). Asyanın Keşfi: Rusya’da ve Avrupa’da Şarkiyatçılığın Tarihi. Kaya Bayraktar, Ayşe Meral (Çev.). Yöneliş Yayınları, İstanbul.
- Bascom, W. (2010). Folklorun Dört İşlevi. Çalış F. (Çev.), Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Geleneksel Yayınları, Ankara.
- Başgöz, İ. (2008). Türkü. Pan Yayıncılık, İstanbul.
- Bekki, S. (2004). Baş Yastıkta Göz Yolda, Sivas Türküleri. Kitabevi Yayını, İstanbul.
- Beyazıtova, F. S. (1992). Gomırının Oç Tuyu. Tataristan Kitap Neşriyatı, Kazan.
- Boratav P. N. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Boratav, P. N. (1982). Folklor ve Edebiyat. Adam Yayınları, İstanbul.

Boratav, P. N.(1972). Türk Halk Türkülerinde Şiirlik Motifler. Türk Dili, S, 251.

Buran, A. Alkaya, E. (2015). Çağdaş Türk Lehçeleri. Akçağ Yayınları, Ankara.

Çetin, Z. Ç. (2009). Tatar Türklerinin Gelenek ve Görenekleri. Karadeniz Dergisi Yayınları, Ankara.

Çobanoğlu, Ö. (2012). Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara.

Devlet, N. Tatarstan Cumhuriyeti. Türkler. C. 20, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Dilçin, C. (2016). Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.11. Baskı. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Dizdaroğlu, H. (1976). “Halk Şiirinde Tür ve Biçim Sorunu”. [Bildiri]. Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, 27-29 Ekim 1975 Konya, Konya Turizm Derneği Yayınları, Konya.

Dizdaroğlu, H. (1969). Halk Şiirinde Türler. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Duymaz A. (2013). Halk Hikâyelerinin Oluşumunda Türkülerin Yeri ve Kerem Türküleri. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Es Ofset Matbaacılık, Sivas.

Eke, G. (1997). Erzincan İl Sınırları İçindeki Kına Ezgilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ekici, M. (2011). Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri. 4. Baskı, Geleneksel Yayıncılık, Ankara.

Ekici, M. (2013). Türkü İncelemelerinin Yöntemi Üzerinde Bir Değerlendirme. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri I, Es Ofset Matbaacılık, Ankara.

Elçin, Ş. (1997). Halk Edebiyatı Araştırmaları 1-2.Akçağ Yayınları, Ankara.

Esen Ahmet Ş.(1999) Anadolu Türküleri. Yayına haz. Pertev Naili Boratav ve Fuat Özdemir. Kültür bakanlığı. Ankara.

Ferris, W. Halk Şarkıları ve Kültür. Charles Seeger, Alan Lomax Gülay Mirzaoğlu. (Çev). Milli Folklor, Sayı. 34.

Feyzioğlu M. (2010). Gelin Ağıtları Üzerine Bir Değerlendirme. A.Ü. TAED, s.43.

Gökçe, E. (1982). Eğin Türküleri, Yaba Yayınları, Ankara.

Görkem, İ. (2001). Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları. Akçağ Yayınları, Ankara.

Gözyayın, N. (2013). “Anonim Halk şiiri Üzerine”, Türk Dili, LVII (445-450), Ocak Haziran 1989, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gültekin, M. (2010). Tataristan Masalları Üzerinde Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Güney, E. C. (1971). Folklor ve Halk Edebiyatı. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Güven, M. (2009). Türküler Dile Geldi. Ötüken Yayınları, İstanbul.

Hakkı S. (1971). Edirne Bölgesi Eski Kına Gecesi Türküleri. Türk Folklor Araştırmaları, S, 268.

Halk Türküleri. (2013). Yeditepe Yayınları.

Ivgin, H. (2013). Türkülerimizin insan hayatındaki yeri ve işlevleri. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II, Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. Sivas,

Karaduman, M. (1973). Kadirli ve Erzin’de Kına Gecesi Ağıtları. Türk Folklor Araştırmaları, S, 283.

Kâşgarî, M. (2007). Dîvânü Lugâti’t Türk, (çev. ve dzl.: Serap Tuba Yurteser ve Seçkin Erdi) Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Kaya, D. (1999). Anonim Halk Şiiri. Ankara: Akçağ Yayınları.

Kurt, B. (2016). Malatya Yöresi Türkü Söyleme Geleneği ve Malatya Türküleri. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Küçükbasmacı, G. (2016).Kültürel Bellek ve Süreklilik: Kına Gecelerinden Mezuniyet Kınalarına. Milli Folklor Dergisi, S 112.

Mirzaoğlu, G. (2015). Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri. Halk Türküleri. Konu-İcra-Yapı-Anlam-İşlev. Akçağ Yayınları, Ankara.

Nadirov, İ. (1980).Tatar Halık İcatı. Yola Hem Oyun Cırları. Tataristan Kitap Neşriyatı, Kazan.

- Nadirov, İ.(1988). Tatar Halık İcatı (Tarihi hem Lirik Cırlar). Kazan.
- Nevzat G. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine. Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III, (Halk Şiiri). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Oğuz, M Ö. (2001). Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Onay, A. T. (1996). Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'î. (haz.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz). Akçağ Yayınları, Ankara.
- Onay, A. T.(1996). Türk Şiirlerinin Vezni. (Haz.: Prof. Dr. Cemal Kurnaz). Akçağ Yayınları, Ankara.
- Onuk, T. (1995). Güney Anadolu (Çukurova Kenzin) Yayla Düğünlerde Kına Gecesi Geleneği.III. Milletler Arası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri, KB yay. Konya.
- Öner, M. (2007). Tatar Türkçesi. Türk Lehçeleri Grameri. Ercilesun, A.B. (Ed), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Öner, M. (2015). Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü. TDK Yayınları, Ankara.
- Özbek, M. (1975). Folklor ve Türkülerimiz. Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Özbek, M. (2009). Türkülerin Dili. Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Öztelli, C. (1956). Halk Türküleri. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Öztelli, C. (1983). Halk Türküleri Evlerinin Önü. Özgür Yayıncılık. İstanbul.
- Pehlivan, F. (1997). Kırıkkale İli'nin Keskin İlçesine Bağlı Olan Mehmetbeyobası'nın Düğün Gelenekleri, Kına Adetleri, Gelin Övme ve Gelin Güldürme Havaları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (1989). Türk Saz Şiiri. Türk Dili Özel Sayısı (Halk Şiiri), S 3.
- Şahin, E. (1999). Yurt Konulu Tatar Cırları. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şahin, V. (2011). Kültürel Bellek Mekâmı Olarak Türküler. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri, Sivas 1000 Temel Eser, Sivas.
- Şerif, M. B. (2013). Özbek Türkülerinin Türleri ve Özellikleri. 4. Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı Bildirileri.

Şimşek, E. (2015).Anonim Halk Şiiri İçerisinde Mânilerin Yeri. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi. S.5.

Taş, H. (1995).Erzurum'da Kına ve Düğün Manileri. Milli Folklor Dergisi, S.26, ss. 95-99.

Tunakan, B. (1997). Ayaş İlçesi Oltan Köyü Gelenekleri Kına Adetleri ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türk Halk Şiirinden Seçmeler.(2005) Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Urmançı, F. (2001). Tatar Halk Edebiyatı. Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Uyguner, M. (1954). Türkü Üzerine. TFAD, 66, Ocak.

Yakıcı, A. (2013). Halk Şiirinde Türkü. Akçağ Yayınları, Ankara.

Yardımcı, M. (2002). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara.

Yardımcı, M. (2011). Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri. Ürün Yayınları, Ankara.

Yarmi, H. (1967). Tatar Halkının Poetik İcatı. Kazan.

Yarmi, H. 1965). Bèzde Süjetlı Cırlar Barmı? Sovet Edebiyatı, S. 5.

Yılmaz, M. (2010). Türkiye'de Kına Yakma Geleneği ve Kına Türküleri. Yüksek Lisans Tezi.

Yolcu, M. A. (2011). Balıkesir'de Mani İcracıları. Karadeniz S. 12.

Zekiyev, M. (2019). Türklerin ve Tatarların Kökeni. Selenge Yayınları, İstanbul.

METİNLER

TATAR TÜRKCESİ

YAVÇI TAKMAKLARI

1. ÉRÉTÉRGE KİLGEN MİN

Yéfek bavlı bılbıl koş
 Bardır sinéñ iléñde,
 Qayış bavlı laçın koş
 Bardır miném ilémde.
 Öyer-öyer ayğırdan
 Caydaq bulıp kilgenmén
 Çaptar atım çaptırıp
 Çınlap siña kilgenmén
 Boğardan iyer alğan min
 Yulım siña yargan min
 Qayış bavlı laçınım bar,
 Bılbılıña kilgen min,
 Timér bulsa, min-kümér
 Érétérge kilgen min.

2. QUYNI QUYĞA QUŞAYÉK

Sinde de bar aqlı quy
 Minde de bar aqlı quy
 Quyını quyğa quşayék
 Sizni yakka cuşayek.

TÜRKIYE TÜRKCESİ

DÜNÜR MANİLERİ

1. ERİTMEYE GELDİM

İpek bağı bülbül kuş,
 Vardır senin ilinde.
 Kemer bağı şahin kuş,
 Vardır benim ilimde.
 Sürü sürü ayğırdan,
 Atlı olur gelirim.
 Alaca atım koşturup,
 Gerçekten sana gelirim.
 Buhara'dan eyer aldım,
 Yolumu sana açtım.
 Kemer bağı şahinim var,
 Bülbülün için geldim.
 Demir olsan, ben kömür,
 Eritmeye geldim.

2. KOYUNUKOYUNLA EŞLEYELİM

Sende de var beyazlı koyun,
 Bende de var beyazlı koyun,
 Koyunu koyuna eşleyelim
 Sizin tarafa yaklaştıralım.

IZ YELATUV CIRLARI, CIQTAVLAR**3. IIIRIIZ MIA “TA UAT”**

Yaşél kéçérkenner éçénde
 Yaşérén ıçıradır yeş uçat
 Torıız, tinerém, torıız
 ıçırıız mia “Ta uçat”.

alemfer, badyan aşayım
 Niçék çeynemiçe taşlayım
 Kebem etékeyné öyénde
 Niçék bu köylerné başlayım?

Tiptém gène, işék açıldı,
 Zıncırları ğına çeçéldé;
 Mia sruk uyıp kiteçekler,
 Tatlı ğına yokım açıldı.

Eydi imenser, imenser
 İmenser başların cil kiser;
 Minémdegéne canım tınmasa,
 Siksen kérfégémné yeş kiser.

Sula boylarında iké ördek:
 Bérsé sélézén, bérsé ana;
 Barça da ğına cemea tşulay
 Yuka yualadır bu bala.
 Aşadıızımı, tinerem,
 Tu bulduızımı, tinerém?
 Eti de kebedné aşdır,
 Yazuvlı tiégéz yaşédér.

IZ ALATMA TRKLER, İNLEMELER**3. HAYKIRIN BANA SABAH FDANI**

Yeşil ısırgan otları içinde,
 Yeşermişhaykırıyor yaş fidan.
 Durun akranlar durun.
 Haykırın bana “Sabah Fidanı”

Karanfil, anason yiyorum,
 Nasıl çiqneyerek bırakayım?
 Canım babamın evinde,
 Nasıl bu düzene başlayayım?

Tekmeledim yine kapı açıldı.
 Zincirlerin biri saçıldı.
 Benisrukyerleştiriidecekler,
 Çok tatlı uykum açıldı.

Söyledi meşe ağacı
 Meşe ağacı başlarınııyel keser,
 Benim bile canım dinmezse;
 Seksen kirpiimi yaş keser.

Su boylarında iki ördek,
 Birisi ata ördek birisi ana.
 Varken bile cemaat şöyle der;
 Boşuna kaybolur bu çocuk.
 Yediniz mi akranım?
 Doydunuz mu akranım?
 Baba da canımın yemeidir,
 Bahtsız denginiz yaşadır

Şomırayǵına yañǵıryavsa idé;
 Östeme tmçı tamsa idér,
 Bélmegen cirlerge bargançı,
 Ğazrail canımını alsa idé.
 Ey, işégégéz, işégégéz
 İşék boyların çişégéz;
 Rıza sorarǵa kilgenñ
 Bebeklerén törtép tişégéz.

Bal da salmağan çekçekke
 Balavız kıayan yabışkan?
 Çüp te bēlmegen yeş başka
 Kıayǵılar kıayan adaşkan?

Sikérép ük mēndém boldırǵa
 Kıullarım tidé işékke
 Yazu ğınam yazǵandır bötige,
 Yeş olan çakta bişekte.
 Kicélé çarşay tukıdım
 Nindi örlékke kıorırımın?
 Kıayınışém kıırıs mine.
 Niçék ul öylerde torırımın?
 Meskevlerden alǵan aq
 Tétvénnen avır sütüv;
 Etékéy kebmeneñ öyénnen
 Ecellerden avıp kitüv.

Etékey, abzarın tügerek,
 Oçıp kıına yöri kübelek;
 Kübelekkey bolıp kıunarımın
 Can ğına tınmasa, ělarımın

Şapır şapır yağmur yağsaydı,
 Üstüme damla damlasaydı,
 Bilmediğimyeregitmektense
 Azrail canımı alsaydı.
 Ey kapılar kapılar,
 Kıapı boylarını açınız.
 Rıza istemeye gelenin,
 Gözlerini dürtterek deşiniz

Balda koymamış şekşeğe,
 Balmumu nasıl yapımış?
 Çöptebilmeyen yaş başka,
 Kederler nasıl kıarımış?

Atlayarak çıktım basamaǵa,
 Kıollarım deǵdı kıapıya.
 Muskayasadeceyazı yazılmış,
 Genç evlat o zaman beşikte.
 İpek çarşaf dokudum,
 Hangi kırişe sereyim?
 Kıayınbiraderimhoyrat
 Nasıl o evlerde dururum?
 Moskovadan almış beyaz ip
 Dikmekten zor sökmek.
 Babacığım canımın evinden,
 Ecellerden dönüp gitmek.

Babam avlusunun etrafında,
 Yanında uçup gez kelebek.
 Kelebek gibi olur konarım,
 Gönül dinmezse asarım.

Artıbizda bëznëñ aq kuvak
 Aq kuvakka kunğan aq buvak
 Etékey kebmneñ öyende
 Soñğı könem indë kunak.

Etékey, yortıñ salamdır
 Salam bulsa da saraydır
 Kayınışëm yortı kabıktır
 Èçëne kërsem temuğtır.

Bazarlardın alğan vinéklék
 Sındırmasmı iken örlëknë?
 Bérer él birmi torsañ, eti,
 Bétërmes le idëm térlëknë.

İRte de géne torıp tışka çıktım
 Moñlı tavış kile koqıdan
 Biresëñ etékey, yat kulna,
 Uyatırlap tatlı yokıdan

Ana ürdek kile inëşten,
 Balaları bëlen yörmëşten
 Etékeyëm, minë bilresëz,
 Soraştıgızımı avıl-kürëşten.

Şakıl da gına şakıl ni şakıldıy?
 Biyék tay başında cil milçe,
 Uncide yaşëmde birdén, eti,
 Yeş balanıñ kadrén bëlmiçe.

Bér-bér géne atlıy bér basa
 Kërdëm atağayım qarşına,
 Tağın bér él birmi torsañçı,
 Şet, kalmas idëm bit qarşıña

Bizim arkamızda ak çalılık,
 Ak çalıyakonmuş ak buğu.
 Canım babacığımın evinde,
 Son günüm artık; misafirim.

Babacığım evin samandır,
 Saman olsa bile saraydır.
 Kayınbiraderim evi kabuktur,
 İçine girersem cehennemdir.

Pazarlardan almış süpürge,
 Kırmaz mı acaba kirişi?
 Şimdilik tam vermesen baba,
 Bitirmezdım yaşamayı.

Sabahleyin yine dışarı çıktım,
 Hüzünlü ses geliyor kapıdan.
 Veriyorsun baba yabancıya
 Uyandırıp tatlı uykudan.

Ana ördek gelir dereden,
 Yavrularıyla beraber gezerek.
 Babacığım, beni bilirsiniz,
 Sordunuz mu konu komşudan

Tıkırdıyor ve sadece ne tıkırdıyor?
 Uzun tay başında yel, koşar,
 On yedi yaşımda verdin baba,
 Gencin kaderini bilmiyorsun.

Bir bir yine adımlıyor
 Geldim babacığım qarşına.
 Yeniden, tamamen vermesen,
 Tabi ki kalmazsam yanına.

Povozkağa cikken par atnı
Ciber, ağakayım, solığa;
Barıp eytégezçé etiyéme,
Helé citmes miken yolırğa?

Çırşı ğına narat utın,
Çeyge yarar miken küméré?
Miném yeş can ğınam tınmasa ,
Rencérmén, eti, ğoméré.

Colağırma taqqan kolaqça
Yörsem talpınadır bér yaqqa;
Eniyém, bireséñ bik yıraqqa,
Kilép yöri almam kınaqqa.

Etékey, abzarıñ suvırlı
Mitle géne alıp sébérçé;
Etiyém-eniyém birem dise
Ciñgige eytégez söyénçé.

Uramnarğa kilgen satuçı,
Enékeyém, bavlar aladır;
Ciñgekeyém söyli yöridër:
Qayınséñlém başqa qaladır.

Ciñgekeyém, bar kér yuvarğa
Bér qulında kilén belegé;
Şet te eti kebem birmes idé,
Usal ciñgeçeneñ elegé.

Eti de qabamnéñ azbarı
Başqan ğına sayén saz buldı,
Şet te eti kebem birmes idé,
Abzıqayım şulay haz buldı.

At arabasına çeken çift atı,
Gönderağabeyimi anlaşmaya.
Gidip diyin anneme,
Hali yetmez mi kurtarmaya?

Köknar sadece çam odunu.
Çaya olur mu ki kömürü?
Benim genç gönlüm durmazsa,
Üzülürüm baba hayat boyu.

Kulağına takmış küpe,
Yürürken havalanır bir yana.
Anneciğim veriyorsun uzağa
Yürüyüpgelemem misafirliğe.

Babacığım avlun esintili,
Süpürgeni alıp süpürsene.
Babacığım anneciğim verirse
Yengeye söyleyin sevinsin.

Sokaklara gelmiş satıcı,
Anneciğim ipler alır.
Yengeciğim söyleyip durur,
Görümcem bir başkadır.

Yengeciğim çamaşır yıkar,
Bir elinde gelin, küçücük.
Canım babam asla vermezdi,
Acımasız yengesinin isteği.

Babam dahi çıkırığının,
Bastıkça saz oldu.
Canım babam asla vermezdi,
Ağabeyim uygun gördü.

Sandık östënde bizenëk,
 Bizenégëz indé, ciñgider;
 Usal kayınséñélëgëz kitedér,
 Kinenégëz indé, ciñgider.

Ay ğına kulumda kulyavlık
 Uyımnik miken, ağakay?
 Bér stağan kuvaska yallandıñ
 Tuyımnik miken, ağakay?

Vağ-vağ kına buran burıymı,
 Nigëzlerge kitérép sılıymı?
 Çıgıp bağığız tiñnerém
 Taş yöreklé ciñgiyém yılıymı?

Ozın ğına cirneñ oçında
 Urağ kınam kála urıgız,
 Usalıgız kite aylak kála,
 Elë yahşı ğına torıgız.

Siksen géne yéskék éşledém
 Niçék şey génesén béldégëz?
 Usal kızığıznı bireséz,
 Nindi mertebeye indégëz?

Ay da eşledém, enkey, eşledém,
 Bilémnen fartuğım çışmedém;
 Bilémnen fartuğım çışmesem de,
 Bér de yahşı süzler işétmedém.

Çırşıdan çıra yardığız,
 Yaktı la yanmasın didëgëz;
 Usal kayınışlerge birdëgëz,
 Cankay tınmasın didëgëz

Sandık üstünde süslenmek,
 Süslenin artık yengeler.
 Acımasızgörümceniz gidiyor,
 Sevinin artık yengeler.

Ay tek elimde yazma,
 Fikrim sağlam mı ağabey?
 Bir isteyen kuvaska yalandın,
 Düğünüm güzel mi ağabey?

Ufak kar fırtınası mı var?
 Baba ocağına getiriyor mu?
 Çıkıp bakın akranlarım,
 Taş yürekli yengeciğim ağlıyor mu?

Tek başına yerin içinde,
 Sadece orak kalır meydanda.
 Kötünüz gider aylaklık yapar,
 Hala iyi gibi yaşayın.

Seksen sadece çalıştım
 Nasıl şey sadece bildiniz?
 Kötü kızınızı veriyorsunuz
 Hangi mertebeye ereceksiniz?

Ay çok çalıştım, anne, çalıştım.
 Belimin bağı fartuğım çözmedim.
 Belimin fartuğım çözmesem de
 Bir de ben güzel sözler işitmedim.

Köknardan çıra kestiniz.
 Yaktınız yanmasın dediniz.
 Kötü dünüre verdiniz.
 Bazı canlar dinmesin dediniz.

4.ERNĚP KĚNE, SIZLAP YILYIMIN

Biyék kéne tayniñ başında
 Elle yañğır, qar miken?
 ErnĚp kéne sızlap yılıymın,
 Minnen yazlıraq bar miken?

YögérĚp kéne kĚrdĚm öylerge,
 EnĚkeyĚm bĚlĚn péšĚre,
 Nige kĚnĚl sınık minĚm,
 Ūz kardeşĚm tġġĚl tġšġerge.

TiñdeşlerĚm barsa seferge,
 Basıp yörĚr miken vaq taşka?
 Tġšem tuğız kĚşĚlé öyge,
 NićĚk kullar suzarmin aşka.

Yort urtasında koyıbiz
 Kimsek-kismek tora suvıbiz;
 Min Ělasam da ūz yazuvım
 EniyĚm kebemnĚ tıygız.

Qıştım kara şeller alırğa,
 Qayğıdan başıma yabarğa
 Mine yeşley yat kulına birĚp
 TérĚley qıyasız kabĚrge.

İşĚkkeyĚm kinet açıldı
 Zincirleri cirge ćććĚldĚ;
 Söyleşken kġnnerĚm citkećtĚn
 Tatlı yoqıların açıldı.

4. ÇOK ACIYIP, SIZLAYIP AĞLARIM

Uzun tayın başında
 Yoksa yanan kar mıymış?
 Acıyıp, sızlayıp ağılarım
 Benden yazgısız var mıymış?

Koşarak girdim ben yine evlere,
 Anneciğim pilav pişirir.
 Neden kalbim kırık benim?
 Kardeşim değıil emir veren?

Akranlarım varırsa sefere.
 Basıp yürür mü ufak taşa?
 Düşerim dokuz kişili eve
 Nasıl kollarımı açarım aşka?

Evin ortasında kuyumuz,
 Kova kova durur suyumuz,
 Takmasam da kendi yazım
 Anneciğim sözümü duyun.

İstedim kara şallar almayı,
 Üzüntüden başım örtmeyi,
 Beni gençken yad ellere verip
 Canlı koyuyorsunuz kabre.

Kapı aniden açıldı.
 Zincirler yere döküldü.
 Konuştuğum günlerin vakti geldi.
 Tatlı uykularım açıldı.

Çılbırlıkay çapuğ, buy bötü,
Buy tınam üstérép élmedém;
Billerémné yazmıy eşledém,
Bu öyden kiterëm bëlmedëm

Yögérép kéne kerdém öylerge,
Aq patniklar ceygen türlerge,
Aq kanat kınam, eni kebem,
Kunak kına buldım sızlerge.

Etékey, abzarın kıradır,
Anıñ urdıqları kıladır;
Kıla da bulmasın, kömés bulsın,
Barısı da minnen kıladır.

Terezéñ töbëne kış kınsa
Kırkıtmagın, kebem etékeyém;
Minëm de tiñnerém kilseler,
Kıçkırmagız, kebem etékeyém.

Yögérép kerdém, yöz kürdém,
Terezekeylerge büz kırdım;
Eyttéñ söymegenge birem dip,
Eytken süzlerénde nık tordıñ.

Açı ğına ballar, töcé ballar
Etiyéme kımız kürégen;
Yatқан da ğına urınım, torğan urınım,
Etiyéme tıgız küréngen.

Bazarlardan alğan kıara şelné,
Kıaygılı könémde beyledém;
Rencém küp, etékem sina,
Söymeğen késhege beyledén.

Zincirli kesmek boy bütün,
Boyumu uzatıp asmadım;
Bildigimi yazmadan işledim,
Evden gideceğimi bilemedim.

Koşarak yine ben girdim evlere,
Ak patniklar sermiş ev önüne;
Sadece al kanat canım annem
Sadece misafir oldum sizlere.

Babacığım avlun kurudur,
Onun dövmesi kolaydır;
Kolay da olmasın gümüş olsun
Hepsi de benden hariçtir.

Pencere tepesine kış kónsa,
Korkutma benim canım babacığım.
Benim akranlarım gelirse;
Haykırmayın canım babacığım.

Koşarak girdim, yüz gördüm.
Pencerelere bez kırdım.
Söyledinsevmeyene vereceğim diye
Sözünde neden durdun?

Yalnızca aç çocuklar,
Babacığıma kımız körüğünü,
Yatarken dahi yatağım, kalkarken yatağım
Babacığıma dolu görünmüş.

Pazarlardan alınmış kıara şalı,
Kıaygılı günümde bağladım.
Çok kırgınım babacığım sana,
Sevmeyen adama verdin.

Agıydélkeylerněň aryağında
 At aşamıy torğan ülen bar;
 Biresən enékey, yat ulına,
 Yat ulında t rl  h ner bar.

Bazarlarga bardım, ayış aldım,
 Alma da ğına uvar at  ç n;
 Asıradıñ en key, sin  st rd n
 Kad r m b lmegen yat  ç n.

ın ınayaklarga eyler saldım,
 Babaylarnıñ s ygen aşı şul;
 Ey, anat ınam, anaayım,
 Ayırılıvkarnıñ başı şul.

İş k k ne niden şığırday,
 Elle arasında tuzmı bar?
 Ciñgekey m niden s z kuşmıy,
 Elle arabızda s zme bar?

Ağakayım, k rd m  y nde,
 A atlaslar ceyd m t r ne;
 Penc mis nm  ağakay,
 Tiñner mn  cıydım  y ne?

Ciñgekey m bara k r yuvarğa,
 Ayağına kigen styupna?
 Usal ciñgi eyte bar avılğa:
 ızını tizrek bir  şhodna.

uvşın ğına uvşın aı bal
 Aıttıñ ciñgekey, toz b len;
 Aıttıñ ciñgekey toz b len,
 Renc tt n usal s z b len.

Agıydelkeylernelkarşısında,
 At yemiyor, ot olsa da.
 Veriyorsun baba yad ellere,
 Yad ellerde t rl  h ner var.

Pazarlara vardım kemer aldım.
 Almadı daha alaca at  c n ,
 Baktın babacığım b y tt n
 Kaderim bilmemiş  c n .

Fincanlara ben aylar koydum.
 Babanın sevdiği yemeği
 Ey kanat geren anacığım,
 Ayırılıkların başı ne de olsa.

Kapı yine neden şığırdıyor.
 Yoksa arasında tuz mu var?
 Yengeciğim neden s z s ylemiyor?
 Yoksa aramızda s z m  var?

Ağabeyim, girdim evine,
 Ak ipekler serdim k şelere,
 Pencemisenme ağabey;
 Denklerimi yığdım evine.

Yengeciğim gider amaşır yıkamaya,
 Ayağına giymiş styupna.
 K t  yenge s yler d n k ye,
 Kızı abuka versin shodna.

Kovuğun ii bile bal,
 Acıttın yengeciğim tuz ile,
 Acıttın yengeciğim tuz ile,
 Rencide ettin k t  s z ile.

Çeç kénélerémneñ bödresëne
 Manmalı ténkeler ürermén;
 Miném can ğınayım tınmasa,
 Ciñgekeyém, sinnen kürermén.

Ciñgiyém kérgen kaznağa
 Eniyém anda sötlaş kuyırta ;
 Yareşken heberëmné işetkeç,
 Ciñgi yantıkka heber yöğérte.

Abzıkayém bara tégé açka
 Çalgı suktırırğa kılıçka
 Usalığız kite aylak qala
 Elé de yaşerséz tınıçta.

Östellige kıy an nigmetné,
 Ey, qap disegéz de qapmamın;
 Qapkağızdan çığıp kitkende,
 Qayt disegéz de kaytmamın.

Atımnı ciberdém tabırğa
 Tabırğa ğına tüğél, tabırğa;
 Miné de ğéne şulay bireséz,
 Téréley kıyasız qabérge.

İşégégéz tüben, kére almam
 Başkıçığız biyék, méne almam,
 Usal qayénişlerge bireséz,
 Çağırsağız da kile almam.

Etékey işéklerden kérgende
 Cilkesénen tunın kém salır?
 Enékeyém quna kilgende,
 Qarşı ğına çığıp kém alır?

Çöz saçlarımın kıvırcığını,
 Suya banılmış canlar örerim.
 Benim canımın yanması dinmezse;
 Yengeciğim senden görürüm.

Yengeciğim girmiş hazineye,
 Anacığım sütlaç pişiriyor.
 Yaraşmış haberimi duyunca,
 Yenge acele haber götürür.

Ağabeyim gider diğér aça
 Çalgı vurdurur kılıca.
 Kötülükler gider aylak kalır,
 Hala da yaşarsınız rahatça.

Sofralara koyun nimeti,
 Ey, ye deseniz de yemeyeceğim.
 Kapınızdangittikten sonra,
 Dön deseniz de dönmem.

Atımı gönderdim sürüye,
 Tek sürüye değıl tapınmaya.
 Beni de böyle vereceksiniz,
 Canlı koyacaksınız kabre.

Kapınızın önügeri gelmem.
 Merdiveniniz yüksek bini almam.
 Kötü dünüre vereceksiniz,
 Çağırsanız da geri gelmem.

Babam kapıdan girdiğinde,
 Sırtından ceketini kim alır?
 Anacığım misafir geldiğinde,
 Karşılamaya çıkıp kim alır?

5. ETÉKEYÈM, MİNÈ BİRESÈÑ

Saylarmı séz abıstakaylar,
 Kızını élatırğa kildék béz,
 Èlatırğa tügél élarğa,
 Béрге elaşırğa kildék béz.

Çıbıldıkkayım çup-çuvar,
 Çébén gëne kınsa, kém kıvar?
 Etékeyèm, miné biresén,
 Kıra kërlerèñne kém yuvar?

Uram aşalıy üzganda,
 Tulu aynı bolıt klapadı,
 Can ğınam minëm tartmadı,
 Abzıkay şul utka taşladı.

Ceynén gëne ceyu könénde,
 Tiñdeşlerém yörër uraqqá;
 Aq kınat kınam abzıkayım,
 Olaqtırdıñ miné éraqqa.

Karşıdağı ap-aq şamırttın,
 Çeçeklerën yuqqá özdégéz;
 Aq kınatkaylarım –sèñéllerém-
 Ahır, tetegéden bizdégéz.

Östémdegé kicé külmekneñ
 Kéştegeñe kımaç yuledém;
 Belki bu hëllerné kürmes idém,
 Yuqqá olan çakta ülmedém.

5.BABACIĞIM BENİ VERECEKSİN

Seçilir misiniz abıstakay
 Kız getirmeye geldik biz.
 Getirmeye değıl istemeye,
 Beraber ağılamaya geldik biz.

Perdelerim alaca
 Sinek falan konsa acaba kim kovar?
 Babacığım beni vereceksin,
 Kara çamaşırlarını kim yıkar?

Sokak ötesinden geçtiğimde,
 Dolunayı bulut kapladı.
 Benim canım çekmedi
 Ağabeyim zaten ateşe attı.

Yazın yine sıcak gününde,
 Dindeşlerim yürür hasada.
 Ak kanatlı ağabeyim,
 Yok ettin beni uzağa.

Karşıda bembeyaz şamırttın,
 Çiçeklerden boşuna yetiştiniz.
 Ak kanatlılarım kız kardeşlerim
 Son dedenizden bezdiniz.

Üstümdeki keçe gömleğın,
 Subrasını kırmızıya yamadım.
 Belki bu durumları görmezdim
 Nazik yüreğım ölmedi.

Östémdegé kicé külmekneñ
 Kéştegeñe qomaç yuledém;
 Elamıysıñ anay kebekey,
 Taştanmı yaralğan yöregeñ.

Östémdegé aqqülmekneñ
 Ciñnerene çuple saldıñ min;
 Etékey, sineñ sémyańda,
 Añrı, artık bulıp kaldıñ min.

Çirem buylap çişme suvına
 Öç kat bata idém köñene,
 Suğa yörgen yaşél köyantemnė,
 Sağınmalık birdém séñléme.

Cıyınarda kızlar uynağanda,
 Aq kayınnar yafrak yarganda,
 Tiñdeşlerém, miné sağınıgız,
 Çirem buylap suğa barganda.

Minnen kalğan kindér urınımnı
 Eti qunaçağa çıgarsın;
 Aq qanatım Eñmet tuğanım,
 Vedegéme basıp şul barsın.

Tambur kirgélérém bögémlé,
 Bögelmeden kilgen tügélme;
 Uzğanda, barganda kérégez,
 Yazulıgız ülgén tügélme?

Başımdağı mercen qalfaqnı
 Abzıy Maqariyaden kitérgen;
 Orıntıqlap, kiñeş-uñaşsız,
 Mıştım gına süzné bétérgen

Üstümdeki keçe gömleğın,
 Subrasını kırmızıya boyadım;
 Aqlamıyorsun canım anneciğım,
 Taştan mı yaratıldı yüreğın.

Üstümdeki ak gömleğın,
 Yenlerine çöp koydum ben.
 Babacığım senin ailende,
 Artık gibi kaldım ben?

Çimenlik sarmış çeşmeyi
 Üç kat batardım günlük.
 Suya götürdüğüm yeşil saka sırığımı.
 Özleyerek verdim kardeşime.

Düğünde kızlar oynadığında,
 Ak ağaç yaprak açtığında
 Akranlarım beni özleyin;
 Çim boyunca suya gittiğında

Benden kalan kendir yatağımı,
 Babam tünek yapsın.
 Ak kanadım Eñmet akrabam,
 Öğüdüme basıp devam etsin.

Tambur kirgélérım bükümlü
 Bükülmeden gelmiş değıl mi?
 Geçip giderken giriniz,
 Yazılıñız ölmüş değıl mi?

Başımda ki mercan kalpağı
 Ağabey Makariye'dengetirdi.
 Takılırken uygunsuz öğütlere,
 Sakince yine sözü bitirdi.

Egét baylıǵına aldandıǵız,
Tuǵan kızılıǵını sattıǵız;
Qalımına küpme mal aldıǵız
Aviya temuǵına attıǵız.

6. QIZ BALA- KILGEN QUNAQTIR

Etékemneñ géne qapqasın
Vata ğına tiptém taqtasın;
Saqladıñ, etékey, saqladıñ,
Biresé le cirén tapmadı.

Tügerék le külneñ urtasında
Avçılarnıñ tora qazıǵı,
Söymegen yarǵa dimlep quyǵan,
Sayçılarga bulsın yazıǵı.

Ayaqlarım miném atulı,
Başkınayım minëm satulı;
Köndézgé yörüyém kötülé,
Töngé yoqıların bétülé.

Kéçkéne géne turçay balası,
Sikérép le ménmeñ, bilé avırır,
Qız balalar kilgen qunaqtır,
Qatı süzler eytmen yané avırır.

7. RIZKIM QALA ENKEYEM

Qoyı suǵa taş atsañ,
Batar kiter, enkeyém;
Çit cirlerge kız satsañ,
Yat iterler etkeyém.

Yiğit zenginliǵına aldandınız.
Doǵan kızınıızı sattınız.
Karşılıǵımda çok mal aldınız.
Aviya cehennemine attınız.

6.KIZ ÇOCUĞU-GELEN MİSAFİRDİR

Sadece eteğimden tutmuşsun,
Parçasıya teptim tahtasın.
Bekledin babacıǵım bekledin;
Birisi ile yerini bulmadın.

Yuvarlakça gölün ortasında,
Durur avcılarnın kazıǵı.
Beni sevmeyen yara razı ediverdi;
Sıǵ olanlara olsun günahı.

Ayaqlarım atılmış.
Tek başımayım satılmış.
Gündüze yürürüm kalabalıklı;
Dünkü uykularım bitiyor.

Küçücük serçe yavrusu
Seke seke bin bin beli de aǵrır.
Kız çocuklar gelen misafirdir;
Sert sözler söylemeyin kalbi

7.RIZKIM KALIR ANACIĞIM

Koyu suya taş atarsan,
Batar gider anacıǵım.
Kenar yerlere kız atarsan
Yad ederler babacıǵım

Miném kiter yulıma
 Balan utırt, enkeyém;
 Balan bérken korısa,
 Balam, digén, etkeyém.

Miném kitep yulıma
 Çağan utırt enkeyém,
 Çağan berken qorısa,
 Çaldım, digén keyém.

Tuğan yortım- bişekte,
 Rizkım qala, enkeyém,
 Qaynap torğan qazanğa
 Qızın salañ, etkeyém.

Dus qızlarım sorasa
 Ülde, digén, enkeyém;
 Ağam-siñgem sorasa,
 Gürde, digén, etkeyém.

8. AĞ, KEBEM, ANAQAY

Çıbıldıq qınam çup-çuvar,
 Çébéñ qunsa kém qıvar?
 Böreçe tügel tañda kiç
 Miném qunaçamda kém qunar?
 Ağ, kebem anaqay,
 Miném qunaçamda kém qunar?

Çıbıldığımni qordıqız,
 Çeçegé sayın tordıqız,
 Ni gayebemne toydıqız,
 Yeşli muyınımnı bardıqız?
 Ağ, kebem anaqay,
 Yeşli muyınımnı bardıqız?

Benim gideceğim yola,
 Kart topu çiçeği at anacığım.
 Çiçek veren kurursa,
 Evladım diyen babacığım.

Benim gittiğim yola,
 Akçaağaç koy anacığım.
 Akçaağaç berken kurursa,
 Kurban kestim diyen babam.

Beşikte doğduğum evim,
 Rızkım kalır anacığım.
 Kaynayıp duran kazana,
 Kızını koyan babacığım.

Yakın dostlarım sorarsa,
 Öldü dersin anacığım.
 Ağabeyim ablam sorarsa,
 Mezarda dersin babacığım.

8.AH CANIM ANACIĞIM

Perdelerim ap-alaca,
 Sinek konsa kim kovar?
 Gonca değil tan da geç,
 Benim tüneğimde acaba kim yatar.
 Ah canım anacığım,
 Benim tüneğimde acaba kim yatar?

Perdemi kurdunuz.
 Çiçeğe göre durdunuz.
 Ne ayıbımı duydunuz?
 Yaşlı boynumu büktünüz.
 Ah canım anacığım
 Genç boynumu büktünüz.

Etékemnéñ türende
 Utırıp ğına urınım bér takta;
 Uynağan ğınam, kölgen génem,
 Kala tudıkaylar bu yakta.
 Ah kebem anakay,
 Kala tudıkaylar bu yakta.

Tastımal ğınam kiñ tüél,
 Yabınır ğına idém, iñ tügél,
 Uynar ğına idém, köler idém,
 Yuldaş bulır kěşem tiñ tügél,
 Ah, kebem anaqay,
 Yuldaş bulır kěşem tiñ tügél.

Yörérséñ, anaqay yörérséñ,
 Buş kınaçağa kéréséñ
 Buş kınaçada min bulmam,
 Sarı may kebek érésén,
 Ah, kebem anaqay,
 Sarı may kebek érésén.

İşék aldında bér kiske
 Batıp ber anaqay bér miçke,
 Çırıp ta sora şul yatlardan,
 Kaldırmaslarmı bér kikçe?
 Ah, kebem anaqay,
 Kaldırmaslarmı bér kikçe?

Östel östénde qatlama,
 Qap disegéz de qapmamın;
 Qabaktan çıǵıp kitkeçten,
 Qayt disegez de qaytmamın.
 Ah, kebem anaqay,
 Qayt disegez de qaytmamın

Babacıǵımın dibinde,
 Durur yataǵım bir tahta.
 Oynar gibi yaparım güler gibi yaparım.
 Kalır akrabalar bu tarafta.
 Ah canım anacıǵım,
 Kalır akrabalar bu tarafta.

Kuşaǵımı geniş deǵil.
 Sadece örtünürdüm çok deǵil.
 Oynardım sadece, gülerdim.
 Yoldaş olacaǵım denk deǵil.
 Ah canım anacıǵım,
 Yoldaş olacaǵım denk deǵil.

Yürürsün anacıǵım yürürsün
 Boş tüneǵe girersin.
 Boş tünekte ben olmam,
 Tereyaǵı gibi erirsin.
 Ah canım anacıǵım,
 Tereyaǵı gibi erirsin.

Kapı önünde bir kütük,
 Atıver anacıǵım bir fırına.
 Çıkıp da sor şu yabancılardan
 Bırakmazlar mı bir gece?
 Ah canım anacıǵım
 Bırakmazlar mı bir gece?

Sofranın üzerinde katlama,
 Ye deseniz de yemeyeceǵım.
 Gözden çıkıp gittikten sonra
 Dön deseniz de dönmem.
 Ah canım anacıǵım
 Dön deseniz de dönmem.

9. AY-HAY, BAŞIM, YEŞ BAŞIM

azannan kilgen alpak
 Mamıqlıraq bulsa id ;
 Min m yuldaş bulasım,
 Añlı başı bulsa id ,
 Añlı başı bulmasa,
 Gom r  ısqıa bulsa id .

Altmış olaç ıl aran
 At muynına sıysa la,
 Baş barmaqtay b r başım
 Eti  y ne sıymıy la.

Kiç k ck ne  lgadan
 Sik r p kiç p bulmadı,
 Can s ymegen malaydan
 açıp otılıp bulmadı.

ara bolıt kile de,
 Yavmıy kitse yaşşı id ,
 Min  alırğa kileder,
 Almıy kitse yaşşı id .

Narat tata -buy tata
 Yararmı olı yaa;
 Ay-hay, başım, yeş başım,
 Yararmı cid  yata.

Ey, k k bolıt, k k bolıt
 ara bolıt astında;
 Ay-hay, başım, yeş başım,
 A b rkenç k astında.

9.AY-HAY BAŞIM GENÇ BAŞIM

Kazandan gelen kalpak,
 Daha pamuklu olsaydı.
 Benim yoldaş olacağım,
 Aklı başında olsaydı.
 Aklı başında değilse;
  mr  kısa olsaydı.

Altmış kulaç kıl urgan,
 At boynuna sığsa ya.
 Baş parmak kadar bir başım,
 Baba evine sığmıy ya.

Geç k c c k elgadan,
 Sekerek geçince olmadı.
 Can sevmeyen oğlandan
 Kaçıp kurtulmak olmadı.

Kara bulut geliyor,
 Yağmadan gitse iyiydi.
 Beni almaya geliyor,
 Almadan gitse iyiydi.

am ağacı tahta boyu tahta.
 Olur mu o tarafa.
 Ay-hay başım, genç başım
 Olur mu yedi yabancıya?

Ey mavi bulut, mavi bulut,
 Kara bulut ardında.
 Ay-hay başım, genç başım
 Beyaz  rt  altında.

İrten irtük torırsıñ,
Tayanırsıñ kirtege;
Ay-hay, başım, yeş başım,
Monda bulmas irtege.

İmen taқта –buy taқта,
Buyı kısqıa bulsa idé;
Kitken cirëm uñmasa,
Gomérém kısqıa bulsa idé.

10.KİTESÈLER KİLMİ LE

Biyék tayğa méne idém,
Kara bolıt küre idém,
Eti géne eniyëmnë
Canan artık küre idém

Ürélép – ürélép yatuçı
Borçaq kamılı tügëlmé?
Èçék basıp élayçı
Béznëñ eni tügëlmé?

Baqça tulı mek idé de,
Urtasında min idém,
Eti bëlen eninëñ
Söygen kıızı min idém.

Sendérede kiyéz başmaq,
Kiyeséler kilmi le;
Eti-eni öyënnen,
Kiteséler kimli le.

Sabah erkenden kalkarsın.
Dayanırsın kenara.
Ay-hay başım, genç başım,
Böyle olmaz sabaha.

Meşe ağacı tahta boyu tahta.
Boyu kısa olsaydı.
Gittiğim yer iyi olmazsa,
Ömrüm kısa olsaydı.

10.GİDENLER GELMEZ

Yüksek taya binerdim.
Kara bulut görürdüm.
Babamla anamı,
Candan artık görürdüm.

Örüle örüle giden girdap.
Bezelye anızı değıl mi?
Bağırsak basıp asan,
Bizim anne değıl mi?

Bahçe dolu haşhaştı.
Ortasında ben vardım.
Baba ile ananın,
Sevilen kıızı bendim.

Sedir de keçe potin.
Giyesim gelmiyor.
Baba-ana evinden,
Gidesim gelmiyor.

Tiren yılğa başında
 Cilegé küp ciré ez;
 Eti-eni öyënde
 Reheté küp, köné ez,
 Cidé yatnıñ öyënde
 Reheté ez, köné küp.

11. ENİ, MİNĖ NİK TAPTIÑ

Eni, miné nik taptıñ?
 Eti, miné nik sattıñ?
 Eti, miné nik sattıñ
 Yançık tulı mal öçen.
 Yançık telı mal bélen
 Çırşı ızba salırsıñ.

Çırşı ızbañ éçene
 Çırşı östeléñ kuyarsıñ,
 Çırşı östeléñ ötsene
 Aq samovar kuyarsıñ,
 Kızıñ iséne töşkeçen,
 Çeyéné éçmi tuyarsıñ.

12. BİKLEDĖĞĖZ TİMĖR YOZAQKA

Ay, bu çıbıldıgım çaçağı,
 Çaçağıkay sayın munçağı;
 Yeş başımnı sorap kildéler,
 Elé akılımnıñ yuq çağı.

Üzé géne ayaz, üzé cil,
 Ernédér miném bitémné,
 Ernép kéne ernép min élasam,
 Kém, cellesén bézdey yatimné?

Derin ırmak başında
 Kova büyük yeri az.
 Baba-ana evinde,
 Rahat çok imkânlar az.
 Yedi yabancının evinde,
 Rahat az imkânlar çok.

11.ANA BENİ NEDEN DOĞURDUN?

Ana, beni neden doğurdun?
 Baba beni neden sattın?
 Baba beni neden sattın?
 Kese dolusu mal için
 Kese dolusu mal ile
 Köknardan ev yaparsın

Köknar evin içine
 Köknar sofrasını koyarsın.
 Köknar sofrasının üstüne
 Ak semaver koyarsın.
 Kızın aklına geldiğinde
 Çayını içmeden doyersın

12.KİLİTLEDİNİZ DEMİR KİLİTLE

Ah bu perdemin saçağı,
 Her saçağı kadar hamamı.
 Genç başımı istemeye geldiler,
 Henüz aklımın olmadığı zamanlarda.

Kendisi yine ayaz, yine yel.
 Acıtıyor benim yüzümü.
 Acıya acıya ben ağlasam,
 Kim yellesin bizim gibi yetimi?

Tégé oçqaylardan is kile,
Küzniçlar yandıra kümérné;
Miné şuşı yortlarğa birdégéz,
Hisap itmedégéz gomérgé.

Cıyılığız, ciñgeler, cıyılığız,
Cıyılıp ta karşıma kilégéz;
Cıyılıp ta karşıma kilégéz,
Üz etiyéme iltégéz.

Qara urmannarda tötén çığa,
Kémner yandıralar kümérné?
Miné şul öylerge birdégéz,
Élap ütsén diyép goméré.

Birdégéz, eti, éraqqa,
Bikledégéz timér yozaqqa,
Timér yozaklarını özelmam,
Sézné kürmi, eti, tüzelmam.

Östelém östénde tutıy қоş,
Qurqıtma, enkey, aşasın;
Citer, citer diyép séz eytmegéz,
Yılıyım, tulğan éçém buşasın.

Yaraştırıp kuyğan miltıqnı
Uramğa çığarıp atıgız;
Barıgız, ağaylar, eytégéz,
Rıza bulmıy diyép qayıtız.

Rıza bulırday bu eş tügél,
Yeş canım tınarday töş tügél

Öbür uçanlardan is gelir.
Küzniçlar yakıyor kömürü.
Beni adı geçen yere verdiniz.
Hesap etmediniz ömre.

Toplanın yengeler toplanın.
Toplanıp da karşıma gelin.
Toplanıp da karşıma gelin.
Öz babama alıp gidin.

Kara ormanlarda tüten ağaç.
Kimileri yakar kömürü.
Beni şöyle evlere verdiniz;
Böyle geçsin diye ömrü.

Verdiniz baba ırağa,
Kilitlediniz demir kilitle.
Demir kilitleri kıramam,
Görmemeye baba dayanmam.

Soframın üstünde tuti kuşu.
Korkutma anacığım yesin.
Gider gider diye siz söylemeyin,
Ağlarım, dolan içim boşalır.

Yakıştırdığınız tüfekte
Dışarı çıkıp ateş edin.
Gidin ağabeylerim söyleyin,
Rıza vermiyor diyip dönün.

Rıza olurda bu iş değil
Canım dinmek üzere değil.

Azançılar bara azanğa,
Mullalar töşeler namazğa,
Miné şul öylerge birgençé,
Salır idégéz qaynağan qazanğa.

13. ATAQAYIM MİNÉ YEŞTEY BİRDÉ

Arttan kilgen kodalarınñ,
Éşliyekeyleré yaşél çuq;
Aldan la kilgen yeş qodanı
İlahım qadir, yaşen suq.

Uraq ta urdim sızğanıp,
Néçen de çaptım sızğanıp,
Ataqayım miné yaştey birdé,
Qara ikmekkeyleren qızğanıp.

Qoda da bulğan Tahirniñ külmegë,
Sandıqta yatıp qabıqqan;
Kiyev de bulğan Loqman-Hekim
Pivnoyda yatıp yabıqqan

Arğı yaqta da aq tana,
Birgé yaqta da aq tana,
Qodağıy da bulğan Latifa,
Késé bürkën kiyép maqtana
Tügerek te külné öç eylendém,
Aq qarmaqqay yata yaltırap;
Qayné qarşına barıp töşkeç,
Küpmé torım iken qaltırap.

Téptér de téptér toyagım,
Téptérdep qala şuşı ilde;
Qıñğıray kébék tavışım,
Şıltırap qala şuşı ilde.

Ezancılar varır ezana,
Hocalar iner namaza,
Beni bu vlere vermektense;
Koyaydınız kaynar kazana.

13.BABACIĞIM BENİ GENÇKEN VERDİ

Arkadan gelen dünürlerin,
İşlemeleri yeşil püskül.
Tabiönce gelmiş genç dünürü
İlahım Kadir yıldırım düşsün.

Ekinde biçtim kolları sıvayıp.
Kestim kolları sıvayıp.
Babacığım beni genç verdi;
Kara ekmeklerini kıskanıp.

Dünür dahi olmuş Tahir'in gömleği.
Sandıkta yatar elbise.
Kiyev'de olmuş Lokman Hekim.
Pivnoy'da durur örtülü.

Arka tarafta da ak dana.
Ön tarafta da ak dana.
Dünür bile olmuş Latife.
Başkasının beresini giyip övünür.
Gölün etrafında üç kere dolandım.
Beyaz oltayı parlattım;
Kaynanam düştüğünde
Hep tutup kaldırım.

Tepinir de tepinir atım.
Tepitireyim adı geçen yerde.
Çıngırak gibi sesim,
Kaçıp giderim o yerden.

14. YATQA YARABI KIYIN

Égetlér: Aq şarf ta beyledéñ
 Kük şarf ta beyledéñ,
 Etkeñ-eni kullarında
 Aqtıq ceyley ceyledéñ.

Béznéñ uram kirtleç- kirtleç
 Kirtleç béter yaz citkeç,
 İrler kayta hézmet itkeç,
 Kızlar kaytmıy bér kitleç.

Kızlar: Samovarnı tiz kaynata
 Yeş kayınnıñ küméré;
 Ata-anada kız balanıñ,
 Ünsigéz él goméré.

Kitese Kız: Ağaç başı kük tiyén,
 Atıp alyı kıyın;
 Yatqa baru berni tügél,
 Yatqa yaravı kıyın.

15. NİÇÉK YAT ÖYLERDE TORIRMIN

Atnıñ ayağında dağalar,
 Dağalarını nige tağalar?
 Yat öylerge töşkeç şunısı yaman,
 Atna da ğına uzımıy kağalar.

Çıbıldığım ğına çup-çuvar,
 Çebën ğene kınsa kém kuvar?
 Yat öylerge töşkeç éçém poşar,
 Miném öçen ğene kém yılar?

14. YABANCIYA YARANMAK ZOR

Erkekler: Ak eşarp bağladın,
 Mavi eşarpta bağladın.
 Babanın-ananın kollarında,
 Son yazlarımı da gezdin.

Bizim sokağımız çentik çentik,
 Çentikler biter bahar yaklaşıp.
 Erkekler nereye hizmet eder.
 Kızlar dönmez gittikten sonra.

Kızlar: Semaveri tez kaynatır,
 Genç kayının kömürü.
 Baba-anada kız çocuğunun,
 On sekiz yıl ömrü.

Gidici Kız: Ağaç başı göğe değer,
 Atıp da alması zor.
 Yabancıya varmak değil;
 Yabancıya yaranmak zor.

115. YABANCI ELLERDE NASIL DURURUM

Atın ayağında nallar,
 Nallar neden takarlar?
 Yad ellere düşmenin şu yönü zordur;
 Hafta geçmiyor itip kakılma.

Perdelerim ap-alaca.
 Sinek falan konarsa kim kovar?
 Yad ellere düşünce içim boşalır,
 Benim için yine kim ağlar?

Üzem tuķıǵan çuvar çarşaynı,
Niçek yat öylerde qorırım?
Eni kebem, birçe bér aqıl,
Niçek yat öylerde torırım?

Qaramalar üse qarşıda,
Kön de şunda kuna qarçıǵa;
Éraqlarǵa miné birgençe
Birégéz üzébéznéñ yalçıǵa.

Yulǵa çıqtım qoyaş başqa
Yularlı la töşté qamışqa;
Ni le hëller itép tüzerséñ,
Töşseñ ajdahaday qayınışke?

Yomǵak bélen cép kénem,
Ölgére almadım cıyarǵa,
Öyde kürgen ardaq hörmetné
Qala indé saǵınıp élarǵa.

16. AQ KANAT QINAM QINAM ATAQAY

Ciñekey piçler yaqķanda
Sündérér sémné kümérén
Niçek yılamıyım tiñnerem,
Biteder kızlık gómérém

İşekten kerdém-atladım,
Atlaǵan taqtam böğeldé;
Eni kebemneñ yuqlıǵı
Bügingé könné belende.

Dokuduǵum alaca çarşafı,
Nasıl yad ellere kurarım?
Anam canım, versene bir aqıl,
Nasıl yad ellerde dururum?

Karaaǵaçlar yetişir qarşıda,
Her gün yine konar atmaca.
Uzaklara beni vermektense;
Verin kendi hizmetçimize.

Yola çıqtım güneş başqa,
Tabi ki düştü sazlıǵa.
Ne hallere girip katlanırsın,
Düşersen ejderha kaynanaya.

Yumak ile yine ip canım,
Vaktinde saklaadım.
Evdeki deǵer ve hürmeti,
Özleyeceǵım artık aǵlayarak.

16.AK KANAT SADECE VE BABACIĞIM

Yengem piçler yaktıǵında,
Söndürür müsün kömürünü?
Nasıl ağlamayım akranlarım,
Bitiyor kızlık ömrü

Kapıdan girdim-varđım.
Atladıǵım tahta büküldü.
Canım anacıǵımın yokluǵu,
Bugün bilindi

Atnada beyrem kiledér,
Asıl kiyémém yuk miném;
Kil kúnak, kıZım eytégrë
Üzeni kebem yuk minem.

İşekten kerdém-atladım,
Ağ atlas ciydëm türëñe;
Ağ kanat kınam, atağay,
Kúnak kına buldum öyëñe.

Kúnak ta bulmıy ni buldım,
Tura yat bélen tiñ buldım;
Ayrıldıp çıgıp kitkeçtën,
Kayıp kilmes dip kúnakka.

İşekten kirdém- atladım,
Atlan, kına méndém pulatka;
Bireséz minë yırakka,
Uzak kilmes dip kúnakka.

Edres bişmet bil tirek,
Bildén tübenge kiñ kirek;
Goméré yeşegen öyeme
Elé kilermen bik sirek.

Östel östénde yumırka,
Aşaçı, etiyëm, suvıtma;
Ağ kanat kınam, atağay,
İzge doğañnan unıtma.

Abzıkay ağ yuğa külmegëñ
Üteli küréné bélegëñ.
Élatıp ta nige élamıysñ
Taştanmı yaralğan yöregëñ?

Haftaya bayram gelir,
Asıl giyimim yok benim.
Gel misafir ol kıZım diyecek,
Kendi canım yok benim.

Kapıdan girdim-vardım,
Ak ipek serdim köşeye.
Ak kanat canım babacığım,
Misafir oldum sadece evine.

Misafir olmazsam ne oldum?
Yatıp kalkmayla denk oldum.
Ayrılıp çıkıp gitmeden,
Dönmediyim diye misafirlige.

Kapıdan girdim-vardım.
Ata biner gibi bindim eve.
Verirsiniz beni uzağa.
Uzak değil diye misafirlige.

Edres bişmet var belimde.
Belden aşağıya en gerek.
Ömrümce yaşadığım evime,
Artık gelirim daha seyrek.

Sofra üstünde yumurta,
Yesene babacığım soğutma.
Ak kanatlı babacığım
İlahi duanda unıtma

Ağabeyimin ince ak gömleğini,
Boydan boya görünür bileği.
Ağlatıp neden ağlamıyorsun?
Taştan mı yapıldı yüregin?

Üsteme kigen külmekneñ,
 Ciñé kilésemé, ciñekey;
 Min yatlar bélen kilgende,
 Qarşı alırsıñmı abzıqay

Çitlerde kitep yörüçem,
 Yağulı iték kiyuçem
 Aq kanat qınam abzıqay;
 Kérép hélémné belüçem,

Ciñekey, işék şıgırdıy
 Elle arasında tuzmı bar?
 Ciñekey, nige deşmiseñ,
 Elle arasında tuzmı bar?

Busağası biyék-méne almam,
 Buldırı biyék – töşe almam,
 Minëm bilğenëm bik néçke,
 Qaynişke hëzmétni almam.

İrtésen piçler yaqtıgız,
 Yaqtı yanmasın eyttëğëz,
 Ni ğayebémné taptıgız,
 Usal qaynişke sattıgız.

İkë gëne turı at ciktëm
 Yannarına iké tay ciktëm
 Taylarınıñ kadrëni at bëlmes,
 Qızlarınıñ qadreñi yat bëlmes.

Qaynanam quyğan bülekler
 Komaçtan, yunan tüğëlme;
 Qaynişneñ télé bik ütken,
 Yılannar çakan.

Üstüme giydiğim gömlek,
 Yeni uyar mı sana kardeşim?
 Ben yabancılarla geldiğimde,
 Alır mısın ağabeyim?

Uzaklara gidip yürüyeceğim.
 Yakılı çizme giyeceğim.
 Ak kanatlı canım babam;
 Uğrayıp halini soracağım.

Kız kardeşim kapı tıkırdıyor,
 Yoksa arasında toz mu var?
 Kardeşim konuşmuyorsun?
 Yoksa arasında toz mu var?

Eşiği yüksek yoksa almam.
 Buldırıgöğsümealmam
 Benim bilginim pek zayıf,
 Kaynana hizmetini almam.

Sabahtan piçler yaktınız.
 Yakıp da yanmasın dediniz.
 Ne ayıbımı gördünüz?
 Kötü kaynanaya sattınız.

İki atı arabaya koştum.
 Yanlarına iki tay koştum.
 Tayların kaderini at bilmez,
 Kızların kaderini el bilmez.

Kaynanam koydu hediyeler,
 Kumaştan yunan değil mi?
 Kaynıbiraderin dili keskin,
 Yılanlar sokmuş.

Etiyém bazar barsañçı,
Yuğa yéfekler alsañçı;
Usal qaynişke birgençe,
Taş beylep suğa salsañçı.

Yurt urtasında bazığız,
Saratavdan alğan tuzığız;
Ak kanat kınam, ataşay,
Buldım behétséz kızığız.

Çırşı bélen narat utını,
Çeyge yarar niken küméré;
Minem can ğınam tınmasa,
Sězně kargarın gomiri.

Minden géne aqlğan çarşavnı,
Ciñekey, qarşığa kurığız;
Usalığız kite, tınığız
Elé yağşı ğına torığız.

17. BEHİL DE BULIĞIZ HERBARÇAĞIZ

Enékeyém géne, yılaşıyık
Sanduğaçlar kébék sayraştık,
Sanduğaçlar kébék sayraştık,
Bılbıl kuşlar kébék adaştık.

Anay kébém, kuşe korgansıñ.
Anda bögelep iyer tuqırsıñ?
Sav bul anay kébém, kitemén,
Niçék minen başqa turırsıñ?

Babacığım pazara varmalısın.
İnce yefekler almalısın.
Kötü dünüre vereceğine;
Taş bağlayıp suya atmalısın.

Evin ortasında kalkışınız,
İsteyerek aldığınız tozunuz.
Ak kanatlı canım babacığım,
Oldum bahtsız kızınız.

Köknar ile çam ağacı odunu,
Çaya olur mu ki kömürü?
Benim canım rahatlamazsa.
Ömrünüze beddua ederim.

Benden kalan çarşafı,
Kardeşim karşıya kurun.
Kötünüz gidiyor rahatlayın,
Hala iyi gibi kalın.

17.AFFEDİN HER BİRİNİZ

Anneciğim ağlaşalım.
Bülbüller gibi şarkı söyledik.
Bülbüller gibi şarkı söyledik.
Bülbül kuşları gibi karıştık.

Annem canımın köşesi
Orada kumaş dokursun.
Sağ ol anam gideceğim.
Nasıl bensiz durursun.

Sandugaçlar uça cil könde,
Cil könde le tügel, irkende,
Kitem anay kébém çalasıñ
Siña kéréñ baqmas bérkém.

Tereze töbende yumırça
Küçer, anay kébém unıtma,
Çarşımda balalar qaldı dip,
Mine de anay kébém, unıtma.

Altın seğatı birim qalıña
Çılbrıların ilim muyınıña;
Altın seğatlernéñ yatkısı
Yaltırap tursın bargan urınında.

Mamık şeñ kızım, cılımı?
Cılı bulsa, qatlap urama
Bulası ğına iş bulmıy qalmas
Küz yaşéññe tügép yılama.

Etékeyém, birne birnëm,
Uñ kul bélen ğene alsana,
Etékeyém kitép baramıñ,
Heyér- dugañ bélen qalsana.

Kömés ğine ğenem cép kénem,
Sandık töplerende qaladır;
Uynağanım ğına kölgeném,
Etiyém sinéñ öyde qaladır.

Arı da ğına ilme biré il,
Etékeyém qamıt-dugañnı
Eti kebem, kitep baramın
Biremséñ heyér-dugañnı?

Bülbüller uçuyor, rüzgârda
Rüzgâr günde değıl erkende.
Gideceğim anam, kalacaksın,
Senin kirine bakmaz kimse.

Pencerenin dibinde yumurta,
Göçerim anam unıtma.
Çarşımda çocuklar kaldı diye,
Beni anam, canım, unıtma.

Altın saati vereyim koluna,
Zincirleri asayım boynuna,
Altın saatlerin parlakları;
Parlaya dursun gittiğın yatakta.

Pamuk yeleğın sıcak mı?
Eğer sıcaksa katlayıp, sarma.
Olacağı varsa zaten olur,
Gözyaşını döküp ağılama.

Babacığım birne,
Sağ elinle da olsa alsana.
Babacığım gitmek üzereyim,
Hayır duası edip kalsana.

Gümüş iğnem ve ipim.
Sandık diplerinde kaldı.
Oynadığım kadar güldüğüm,
Babacığım sende kalacak.

Çok uzakta il mi burası il.
Babacığım hamutunu
Babam gitmek üzereyim,
Verir misin hayır duanı?

İşék aldındağı karlarını,
Köri turırmısız, tuğannar?
Tuğankayıgızniñ hëllerën
Sorıy torırmısız, tuğannar?

Ulı agakayém –ağ yağa
Tarélkada qalğan bal siña;
Miné bik hõrmetlep uzatasıñ,
Öç ucmahta urın bar siña.

Kéçé tuğankayém-ağ itek
Basıp pıçratma balçıqqa
Kil yanıma, kullar bireşik
Küréşe almabız tansıqqa.

Sıluv séñlem bélép qayt elé,
Talniñ tamırları bar miken?
Talniñ tamırları taralğan,
Béz taralır öçek yaralğan.

İké de géne kélet yaneşe,
Bastırıqlar saldım yul aşa,
Barıp ta gına yulım uñmasa
Kilép yıllarım la kön aşa.

Alaçalı çarşav, ey, komaş,
Qor disegéz le qormamın
Kiter bakıtlarım citte inde,
Tor disegéz de turmamın.
İdenebéz sarı balavız,
İkevü bër taqtadan barabız;
Behil de bulıgız herbarçağız,
Ayrılıp kite balagız!

Bahçendeki karları
Kürür münüz akrabalar?
Akrabanızın hallerini,
Sorar mısınız akrabalar?

Ağabeyimin oğlu ak yağa,
Tabakta kalan bal sana,
Bana pek hürmetlisin.
Üç cennette yer var sana.

Küçük akrabalara ak kucak,
Basıp bulama çamura.
Gel yanıma tokalaşalım,
Görüşemeyiz belki değışikte.

Güzel kardeşim bilip dön hele
Sögütün dalları varmış.
Sögütün dalları saçılmış,
Saçılıız öçek yararlı olmuş.

Sadece iki kiler tehdit eder.
Ağırlıklar koydum uçtan uca.
Varıp yine yolum yaramazsa,
Gelir ağlarım gün boyunca.

Alaçalı çarşaf ey kumaş ip,
Kur deseniz de kurmam.
Gideceğim vakitler bitti artık,
Dur deseniz de durmam.
Yerlerimiz sarı bal mumu,
İkisi bir tahtadan gidiyoruz.
Razı olunuz her biriniz,
Ayrılıp gidiyor evladınız.

18. AH TİNDEŞLER, TİNDEŞLER

Tuğan ğına etevém
 Tuğan ğına enevém,
 Cide bala içende
 Yat kürëngen min buldım.

İ etevém, enevém,
 Miné satıp ni aldıñ?
 Miné satıp ni aldıñ?
 Yartı tustağan bal içtén!

Qazan tulı söt astıgız
 Qaynap bétsén didégéz
 Mině yaşlı birdegéz
 Goméré yılap ütsen didégéz.

Yuğarı kélet aldında,
 Kinder kilmes didégéz
 Miné bıyıl kitmésé,
 Gomër kitmes, didégéz.

Ay işégém, işégém,
 İşék açar késé idém;
 Asrıy bélgen késége
 Asu iter késé idém.

Yuğarı kélét aldında
 Bitême qoyaş töşe le,
 Hezér iske töşmese le,
 Soñraq iske töşe le!
 İké kiyém başmağım,
 Niçek kiyép tuzdırayım?
 Çit késéler arasında
 Niçel gomër uzdırıyım?

18. AH YAŞITLAR YAŞITLAR

Doğurmuş babacığım,
 Doğurmuş anacığım,
 Yedi çocuk içinde,
 Yad görünen ben oldum.

E babacığım, anacığım,
 Beni satıp ne aldın?
 Beni satıp ne aldın?
 Yarım kepçe bal içtin!

Kazan dolusu süt aldınız.
 Kaynayıp bitsin dediniz.
 Beni çok genç verdiniz.
 Ömürü ağlayarak geçsin dediniz.

Yukarda kilerin önünde,
 Kendir gelmez dediniz.
 Beni, bu yıl gitmezse;
 Ömür bitmez dediniz.

Ay kapım, kapım,
 Kapı açan biriydim.
 Terbiye edip, büyüten kişiye,
 Asu eden biriydim.

Yukarda kilerin önünde,
 Yüzüme güneş vuruyor.
 Şimdi işe koyulmazsam da,
 Sonra işe koyulurum.
 İki giyim, potinim,
 Nasıl giyip kirleteyim?
 Yabancı kimseler arasında
 Nasıl ömür geçireyim?

Arşın-arşın kindérné
Tartırlar da yértırlar;
Bu cide yat diyerler,
Suğarlar da yığırlar.

Tulı azañaskaç ta
Tönséz kilen diyerler.
Yartı azan asaç ta
azan yandıra, diyerler.

Bıyıl ıkmen cülettém,
ıskıa diyip eytmegéz.
arap kürep alasız,
Naçar diyip eytmegéz.

A tindeşler, tindeşler
Cılıy bélmi dimegéz,
Söylep-söylep kölmegéz.
Sézge de kiler bu işler.

İ cingeyém, cingeyém,
Tulı tustığan bireseñ.
Eçesém kilmi nişleyém.
İ etevém-enevém
Kitesém kilmi nişleyém?

İ bak közgé, bak közgé,
Bağar vakıt citté le
Tiñdeşlerém, duslarım
Ayrıılıp vakıt citté le.

Metre metre kineri
Çekerler yırtarlar.
Bu yedi yabancı diyorlar,
Döverler de yıkarlar da.

Kazan dolusu yemeğe,
Gecesiz gelin diyorlar.
Yarım kazan yemeğe,
Kazanı yakıyor diyorlar.

Bu yıl ıkmen diktirdim.
Kısa diye söylemeyin.
Bakıp görüp alıyorsunuz,
Naçar diye söylemeyin.

Ah dostlarım dostlarım.
Sıcaklık bilmez demeyin.
Söyleyip söyleyip gülmeyin.
Sizin de gelir başınıza.

E yengeciğim yengeciğim,
Dolu kepçe veriyorsun.
İçesim gelmiyor ne yapayım.
E babacığım anacığım,
Gidesim yok ne yapayım?

E teneke ayna teneke ayna,
Bahçe zamanı geldi bile.
Akranlarım, dostlarım,
Ayrılık vakti geldi bile.

İké fonar öç fonar
Fonar sayın ut yanar;
Monnan yahşı kurmesem,
Kérfek sayın yaş tamar.

Ak yuğa ağaç suydıgız,
Kabıgın kaya kudiğiz?
Ap-ağ tatar sardıgız
Yavlıgım kaya kuydıgız.

Tiñdeş kéne alaşam,
Mine tartıp kilgende
Kımnaktan ciñel buldımı?
Mine taşlar kitesēñ,
Taştan avır buldımı?

İh alaşam, alaşam,
Tartıp kildēñ,tartıp kit;
Taştan avır min buldım,
Kımnaktan cinél cin buldım.

Ah alaşam, alaşam,
Yahşı küresém bulsa,
Uñ ayağıñ aldan bas,
Naçar küresém bulsa,
Sul ayağıñ aldan bas.

19. BĚZ GĚNE YILAMIY, KĚM YILASIN

Ciñ oçım tulı ciz töyme,
Kaya gına, anağay sibiým
İçkēneyim tulı kaygı-ħesret
Kémge, anağay kabem söyliým.

İki fener üç fener,
Her fenerde ateş yanar.
Bundan iyisini görmezsem,
Her kirpiğimden yaş damlar.

Ak ince ağacı sıyırdınız,
Kabuğunu nereye koydunuz?
Bembeyaz ketene sardınız.
Eşarbımı nereye koydunuz?

Dostum canım aygırım,
Beni taşıyım geldiğimde.
Kımnaktan hafif oldu mu?
Beni bırakıp gideceksin,
Taştan ağır oldu mu?

Eh aygırım aygırım,
Çekip getirdin, çekip git.
Taştan ağır ben oldum.
Kımnaktan hafif cin oldum.

Ah aygırım aygırım,
İyi göresim olsa.
Sağ ayağımy önce bas.
Kötü göresim olsa,
Sol ayağımy önce bas.

19.BİZ AĞLAMAYALIM DA KİM AĞLASIN

Yenimin ucu pirinç düğme,
Nereye anacığım sibiým,
İçim dolu kaygı-hasret,
Kime anacığım sözüm söyleyeyim?

arurmannarınıñ başında
 arıǵa talpına bürėge;
 Aram, anatım ana kebem,
 Elle ni yazgandır kürėrge.
 Yaña urındıqlar buyında
 Yalan ǵına yatlar tızılgen;
 Bėz ğene yılamıy, kėm yılasın,
 Bėznėñ yaş yėrekler ızılgen.

apa ına apa ballarını
 Yalgızınıñ anakay bařladıñ;
 Baldan da tatlı balalarını
 aysısın aya tařladıñ.

Utım ǵına atım, u buldım,
 Ualmanıñ torǵan tőřke töş buldım;
 Nindi ğene yazmışlı min buldım
 Cide yat cirlerge töş buldım.

Altmış ına kėrek gel tufrak,
 Avır ǵına minėm etkeyge;
 şundıy da şesretde kėnnerem
 Meglum ğene miken etkeyge?

Yėregen kėne ıktım, su umırdım,
 şulay da kolaǵınnan tulmadı;
 Sılap ına sıypap birerge
 z ataay ǵınam bulmadı.

apa ına apa balıǵ,
 Tulı ǵına tursın agaay;
 Minė kaderlegen ařıǵız,
 Kaderle de tursın, agaay.

Kara ormanların başında,
 Atmaca ırpınır kurda.
 Arkam,kanadım canım anam,
 Daha ne yazmıştır ğoreceǵız.
 Yeni koltuklar boyunca
 Issız yabancılar dizilmiş.
 Biz aǵlamayalım da kim aǵlasın?
 Bizim geñ yėrekler ızılmış.

Fııdaki sadece ballarını,
 Yalnızlık anacıǵım başladın.
 Baldan tatlı evlatlarını,
 Hangisini nereye bıraktın?

Utum yine atım,u oldum,
 Uamadıǵım bir dışe denk geldim,
 Artık bėyle kaderli ben oldum.
 Yedi yabancı yerlere denk geldim.

Altmış kėrek toprak,
 Aǵır gelir benim babacıǵıma.
 Bėyle hasretli ğunlerim,
 Malum olur babacıǵıma.

Yėreǵımı ıkarım suya daldırdım.
 Bėyle de kulaǵına dolmadı.
 Sevip okşayıp veren,
 Kendi babam bile olmadı.

Fııda ki balın,
 Doluca dursun aǵabeyim.
 Benden ıznce ki aşımız,
 Olduǵu kadar aǵabeyim

20. TUDIĞAYLAR

Ürdek uçar kül tınar,
 Bëz kitkeçten il tınar,
 İl de tınar kül de tınar
 Tudığaylar
 Eti-eni bik yılar.

Alaça çarşav, komaç bav,
 Qor diseñ de kormamın;
 Nefkem bëtkeç, könem citkeç,
 Tudığaylar,
 Tor diseñ de tormamıñ.

Ene bélen cep kénem
 Qaldı sandık töbeñde
 Rehet kénem ardağ knam
 Tudığaylar
 Qaldı etiyém öyende.

Terez tölke kuş kungan
 Taşlama, eti, taş bélen
 Üz tiñnerém kilep citkeç
 Tudığaylar,
 Uzat eni aş bélen.

Tiltem-işek açıldı.
 Teñkelerë çeçélde;
 Yarlı turmuş kıris kayéniş,
 Tudığaylar
 Tatlı yukım açıldı.

20. KEDERLER

Ördek uçar göl diner,
 Biz gidince il diner.
 İl de diner göl de diner,
 Kederler,
 Baba-ana pek ağlar.

Alaça çarşav, komaç bav,
 Qor diseñ de kormamın;
 Nefkem bëtkeç, könem citkeç,
 Tudığaylar,
 Tor diseñ de tormamıñ

İğnem ile ipim,
 Kaldı sandık dibinde.
 Rahat olmak saygı görmek,
 Kederler
 Kaldı babamın evinde.

Pencere tülüne kuş konmuş.
 Taşlama baba taş ile
 Arkadaşlarım gelip gidince,
 Kederler
 Gönder anne aş ile.

Teptim kapı açıldı.
 Paraları saçıldı.
 Fakir görünmüş kayınbirader.
 Kederler
 Tatlı uykum açıldı.

Ördek uçar, kaz kalır,
 Kar irése, buz kalır;
 Anadan atadan tuvıp,
 Tudıķaylar,
 Rızķasız kıız kalır

Biyék tavularnıñ başına
 Ménép sayrıy sanduğaç
 Eni begirem, kitem inde,
 Tudıķaylar,
 Kayéniş ciberérmé sağıngaç?
 Enékeyémnéñ öyé eybet
 Gomëre şulay torsaydıñ;
 Baraçak kıyavémné bélmimén,
 Tudıķaylar,
 Këm ikenen küzem bëlen kürseydëm.
 Ah bu kıızlar, bahtsızlar
 Terezemnéñ kıpusına
 Moñlı koş kilep kıungan;
 Kıyavü yemséz,üze kart,
 Tudıķaylar,
 Şulay da kıatının kıungan.

İreñ siña baş bula,
 Aña kıarşı süz eytme,
 Kıatı-katı kıynasa da
 Tudıķaylar,
 Anı hiç te rencétme.

İreñ bulır baş siña,
 E sin kıatın –muyınsıñ;
 Yaratmasañ da irénde tor
 Tudıķaylar,
 İreñe tik sin buysın.

Ördek uçar kaz kalır,
 Kar erir de buz kalır.
 Anadan babadan doğup,
 Kederler
 Rızıksız kıız kalır.

Yüksek dağların başına,
 Binip şarkı söyler bulbul.
 Anne, iki gözüm, gidiyorum.
 Kederler
 Kayınbirader getiri mi?
 Anacığımın evi güzel,
 Ömür boyu böyle kalsaydım.
 Gideceğim güveyimi bilmiyorum,
 Kederler
 Kim olduğunu gözümle görseydim.
 Ay bu kıızlar, béhétsezler
 Pencereimin üzerine
 Kederli kuş gelip konmuş;
 Kocası çirkin, kendisi yaşlı
 Kederler
 Böyle de kadını kıovalamış.

Erkeğın sana baş ola,
 Ona kıarşı söz söyleme.
 Fazla fazla dövse de
 Kederler,
 Onu hiç rencide etme.

Erkeğın baş olur sana,
 E sen kadın başınasın.
 Sevmezsen dahi kocanda dur.
 Kederler,
 Kocana sadece sen varsın.

21. KİLSENE LE, ENKEY, KARŞIMA

Tañ-tañ miken, ey yuk miken?
 Tañniñ yıldızları bar miken?
 Tañ-tañ atmas burın min yıgılıyım,
 Mine ayavçılar bar miken?

Havalarda uçkan kuşniñ,
 Avızında cimner bar miken?
 İçé-tışı sagış utı tulğan
 Miném kébék bar miken?

Balda salmağan kismeklerge,
 Qaydan iken ballar yabışkan?
 Canım da tarmağın yat cirlerge,
 Etékeyém min éyareşken.

Östelergen ceygen isketérim
 Uymar ğına uymar uyélğan
 Niçek eğılamıysan, ipteslerém
 Vagdele köném kuyélğan.

Biyék biyék morcalardan
 Tötén gene çığa kébék;
 Yat qulları bigrek avır diler,
 Bér könneré bulıp el kébék.

Yeşél ülennerde ni çepçene,
 Yumırqadan çıkan qaz bala;
 İdenëne basmıy tétrep tora,
 Qayniş qullarında qız bala.

21. GELSENE BE ANACIĞIM KARŞIMA

Değerli miymiş yoksa yok muymuş?
 Sabahın yıldızları var mı?
 Sabah olmaz geçen gün ben ağlıyorum
 Beni sakınanlar var mı?

Havalarda uçan asıl kuşun
 Ağzında yem var mı?
 İçi dışı keder otu dolmuş
 Benim gibi var mı?

Ballarda salmayın kovana
 Nerede yavruları sarılmış?
 Canımın istemediği yad yerlere
 Babacığım beni verivermiş.

Sofrada çaydanlık eskitirim,
 Uymar üstüne yığılmış.
 Nasıl ağlamayım dostlar,
 Söz verilmiş günüm gelmiş.

Yüksek, yüksek bacalardan,
 Çıkar kıl gibi duman.
 Yad elleri pek ağır derler,
 Bir günleri olur gibi

Yeşil otlarda ne çepçene,
 Yumurtadan kaz yavrusu.
 Yere basmadan titrer durur,
 Dünür ellerinde kız çocuğu.

Kitem, tindeşlerém, бүгэн таңда
 Аyrıлам туған illerden;
 Һellerémné miném sorarsız
 Қыblalardan isken cillerden.

Bizekle bişekte mamık ménder,
 Elmesene, enkey karşıma
 Altmış tamırlı aқ sөteñné
 Beһilleçé enkey, karşımda.

Kilsene le, enkey karşıma
 Kalem bélen sızıyım қаşıña;
 Akrın basıp, pış-pış sөylep,
 Cittégéz le miném başıma.

İşék töplerende yomiçқа,
 Cıyarsıñmı, balaқayém kitte diyөp
 Sөymes balaқayém kitte diyөp
 Қalırsıñmı enkey tıñçta?

Biyék tav başına méngen çакта
 Қuvvet-қudret kirek atlarға,
 Mañgayéñnan tirlер ağılsa da,
 Yaravları қıyén yatlарға.

Etkey, abzarlarıñ saz ğına,
 Ürdek bélen tulı қаз ğına;
 Yat қulına mine cibereséz,
 Belki gomérém de az ğına.

Gideceğim dostlarım, bugün şafakta da
 Аyrıлаcađım doğduğum ilden
 Hallerimi benim sorarsınız,
 Kiblelerden eser yellерden.

Süslü beşikte pamuk mindер var,
 Asmasana anne karşıma.
 Altmış damarlı ak sütünü,
 Helal et anne karşımda.

Gelsene anacığım karşıma,
 Kalem ile çiziyim қаşıна.
 Yavaş diyip, pış-pış sөyleyip,
 Geldiniz benim başıma.

Kapı önlerinde kıymık,
 Çizer misin yavrucuğum gitti diye?
 Sevmediğim evladım gitti diye,
 Kalır mısın anne rahatta?

Yüksek dağ başına bindiğimde,
 Kuvvet kudret lazım atlara.
 Alnında terler aksa da,
 Yaranmak zordur yabancıya.

Babacığım avlun bataklık,
 Ördek ile kaz dolu.
 Yabancıya göndereceksiniz,
 Belki ömürüm de az olur.

Terezemné açıp kıçkırsam da
 Etkey küzem nige kaytmadın?
 Yat cirlerdenyavçı kılgen çaқта,
 Balam yaş dip nige eytmedén.

Sav bul inde, sav bul indé, etkey,
 Kınak kına itteñ öyende;
 İké ay da tutmadıñ öyēnde,
 Üsep këne citkey buyēma.

Östel öslerende aq katlama,
 İl mullası kilmi başlama
 Kuñel üténécém şuldır, etkey,
 Ni bunsu da miné taşlama.

Katlama kazanın ildégéz,
 Kaynamasmı diyēp beldégéz;
 Bigrek te yaşlı birdégéz,
 Ahır, kitmesmé dip bédégéz?

Uçıp bara tofğan asıl қоşnıñ,
 Baş tübesinde géne bikre bar
 Asrap üstergen etkey-enkey
 Utқа-suğa salsa irké bar.

Kara yéfek minem çeç kënem,
 Hörme ciméşe idé aş kınam;
 Kuşlar uçıp citmes yat cigre
 Adaşırımı gazız baş kınam?

Pencereyi açıp haykırsam,
 Babacığım canım neden dönmedin?
 Yabancı yerlerden dünür geldiğinde,
 Evladım genç diye neden demedin?

Sağol artık, sağol benim babacığım,
 Sadece misafir ettin evinde.
 İki ay daha tutmadın evinde,
 Uzayıp yine yetse boyuma.

Sofra üstünde ak katlama,
 İl mullası gelmiyor başlama.
 Gönül isteğim şu babacığım,
 Ne olursa olsun beni bırakma.

Katlama kazanını astınız,
 Kaynamaz mı diye bildiniz?
 Pek de yaşlı verdiniz.
 Sanki gitmez mi diye bildiniz

Uçup varan kuşun,
 Baş tepesinde mühür var
 Büyütmüş baba, anneciğim
 Ateşe suya salsa erkenden.

Kara ipek gibi benim saçlarım,
 Hurma yemezdi aş sadece.
 Kuşlar gitmez yabancı yere
 Kaybolur mu aziz başım.

22. TAĞI BÉR-İKÉ TUTMADIGIZ

Katlamaşay kazan, ay astıgız,
 Elle pëshmes diyëp bëldegëz;
 Talı bër-iké el tutmadıgız,
 Elle kitmes diyëp bëldégëz.

Enkey şiker vatadır,
 Buharadan alğan tuz kébék
 Talın bër-iké el tutmadıgız
 Asravğa alğan kız kébék.

Mıskallarğa salıp, ay ülçiler,
 Aşka sala tofğan toznı da;
 Tağı bër-iké el ay, tutalar,
 Asramağa alğan kızını da.

İRte géne moroz, kiçte-salkın,
 Şıtır da gına şıtır iteder;
 İrkelenep üsken irke başım,
 İrékséz cirlerge kitedér.

Çıktım asıl kuşlar ay atarğa
 Asıl kuşlar kitkey dalağa;
 Miné séz, ay niçek bireséz,
 Kéşé anasına balağa.

23. DÖBÉR-DÖBÉR TUYLAR KİLE

Şıbir-şıbir yangır yava
 Çırşı kélet başına;
 Döbér-döbér tuylar kile
 Kız bélen égét başına.
 Ap-aş ap-aş yomıçka
 Uçaqlarda köl bula;
 Bike kébék tiñdeşébéz

22. DALI BİR İKİ TUTMADINIZ

Katlama kazanını ay astınız.
 Pişmez mi diyip durdunuz?
 Dalı bir iki kez tutmadınız.
 Gitmez mi diyip durdunuz?

Annem şeker kırıyor,
 Buharadan aldığı tuz gibi.
 Dalı bir iki el tutmadınız,
 Hizmetçi kız gibi.

Mıskallara verdiniz
 Yemeğe koyar uçan tozu da.
 Bir iki ay daha tutmadınız,
 Hizmetçi kızını gibi.

Sabah yine geç kaldı horoz.
 Çıtır çıtır eder durur.
 Nazlı büyümüş nazlı başım,
 Özgürlüksüz yere gidecek.

Çıktım kuşları ay vurmaya
 Asıl kuşlar gider tarlaya.
 Beni siz nasıl verirsiniz ha?
 Başka anneye evlat olmaya.

23. GÜMBÜR GÜMBÜR DÜĞÜNLER GELİR

Şapır şapır yağmur yağar,
 Köknar kiler başına.
 Gümbür gümbür düğün gelir,
 Kız ile yiğit başına.
 Beyaz beyaz kıymıklar,
 Ocaklarda göl olur.
 Hanımefendi akranımız

Yatqa kitel hır bula.

İké kiyém başmağım bar,
Niçek kiyëp tuzdırıyım;
Can söymegen kēşége kitep
Niçek gomër uzdırıyım?

Yéfek yançık töbende,
Altın teñke bar miken?
Bézneñ yétiler kébék,
İrékséz birüçe bar miken?

Almağaçnıñ töplegése,
Tarı tişélér miken?
Miném uf dip sulagannı
Tuğannan işétér miken?

Kötüden kaytқан sıyırnıñ,
Sötén sav da şiker it;
Ey enékem, enékem,
Kükrek söteñ behil it.

Ey alandır alandır, alandır,
Alanda üsken balandır;
Ay etékem etékem
İtégeñde üsken balañdır.

24. ÉLAMAÇI, ENİYÉM, ÉLAMA

İRte de salqın, kiç salqın,
Şıtır da şıtır iteder;
İrkelékte üsken başqınam,
İnde iréksézge kiteder.

Yada gider hor olur.

İki giyim, potinim var.
Nasıl giyip kirleteyim?
Can sevmeyen adama gidip,
Nasıl ömür geçireyim?

İpek kese dibinde,
Altın para var mıymış?
Bizim yetimler gibi,
Zoraki veren var mıymış?

Elma ağacığının diplerine,
Darı delebilir mi ki?
Benim of diye suladığımı,
Akrabadan duyabilir mi ki?

Sürüden dönen ineğın
Sütünü sağ da şeker yap.
Ey anacığım anacığım,
Göğsünün sütünü helal e

Ey düzlükler düzlükler.
Düzlükte yetişen çocuktur.
Ay babacığım babacığım,
Çizmende yetişen çocuğın

24. AĞLAMA LÜTFEN ANNEM AĞLAMA

Sabah soğuk akşam da soğuk,
Çıtır çıtır ediyor.
Nazlılıkla yetişen başım,
Artık bağımsızlığa gidiyor.

Börlenér ağaç, börleněér,
Cey başı citkeç törlener;
Buy ğına kızın kıtkeçten
Aq yaqañ etiyěm kerleně.

Etiyém azbarıñ tügerek,
Oça yöri sarı kübelek;
Barıp ta behtém bulmasa,
Yıların siña pinele

Uramğa kilgen satuçı,
Yalan kıçkıradır vinograd;
Yılatıp ta eti, élamıysın
Elle kitçeme sin rad?

Etkey, artıñ alandır,
Çeçmi géne üsken balandır;
Min yélağanda yılarıñ,
Qulıñda asrağan balañdır.

Etékey, atqa méngende,
Qulıñda kaçmıñ min idem;
Etékey, işke çıkqanda
Sruksız yalçmıñ min idem.

Ölgele başmağım kimedém,
Ölgesen tartıp ilmedém;
Kürgençe bu hělné tuğannar,
Bilevéçte niğe ülmedém.

Tomurcuklanır dal tomurcuk,
Yaz başı yaklaşır çeşitlenir.
Yetişkin kızın giderken,
Ak yakan babacığım kirlenir.

Babacığım avlun yuvarlak,
Uçar gezer sarı kelebek.
Gidip de bahtım olmazsa,
Ağlarım seni düşünüp.

Sokağa gelen satıcı,
Yalın bağılıyor üzüm.
Ağlattın baba ağlamıyorsun,
Gideceğim için rahat mısın?

Babacığım önün düzlüktür,
Saç gibi büyüyen çocuğın;
Ben ağladığım için ağlarsın,
Elinle beslediğın çocuğundur.

Babacığım ata bindiğimde,
Elinde kaçmın bendim.
Babacığım işe gittiğimde,
Sruksız hizmetçin bendim.

Örnek potini giymedim.
Örneğini çekip yıpratmadım.
Görün bu hali akrabalar,
Bildiğim yerde neden ölmedim.

Eněkeyém, urnım tüşerseñ
 Menderén örel kıuyarsıñ;
 Min géne kitemén kıalasıñ,
 Min kitkeç yalgızıñ tuyarsıñ.

Etékey kitérgen şikern
 Vatmaçı, eniyém tuz kébék
 Asradıñ eniyém üsterdeñ,
 Asravda üstergen kıız kébék.

Mekerceden aldım bér kıover,
 Almadıkay çuvar at öçen;
 Asradıñ eniyém üstérdén,
 Kıadérémné bélmés yat öçen.

Tereze töbéndegé ççekné,
 Kıpmes kéne diyép béldégéz;
 Uncide yaşémnen birdégéz
 Kıtmes kéne diyép beldégéz.

Aşamam digen almanı,
 Aşadıñ tatlım, etékey;
 Taşlamam digen balañnı,
 Taşladıñ tatlım, etékey.

Bak büreden kéletěñ
 Şulmı idé,etékey, télegěñ;
 Etékey, télegén tutmadıñ,
 Üse töşkenemně kötmedeñ.

Yatı astındağı seberkeñ
 Sındırmas idé örlegeñ;
 Tağın bër-ikě el tursam da,
 Bétérmes idém térlégén.

Anacığım yerimi döşersin,
 Minderini kabartıp koyarsın,
 Ben gideceğim, kalacaksın.
 Gidince yalnızlığa doyarsın.

Babacığım getirmiş şekeri,
 Kırmasana ana toz gibi.
 Baktın anneciğim büyüttün.
 Hizmet için kıız gibi.

Mekerce'den aldım bir kıover
 Almadıya alaca at için.
 Bktın anacığım büyüttün,
 Kıaderimi bilmez yad için.

Pencere kenarındaki çiçeği,
 Kıurumaz zannettiniz.
 On yedi yaşımnda verdiniz,
 Kıitmez zannettiniz.

Yemem dediğın elmayı,
 Yedin tatlı babacığım.
 Bırakmam dediğın evladını,
 Bıraktın tatlı babacığım.

Hazne büreden kilidin,
 İyi miydi baba dileğın.
 Babacığım sözünü tutmadın,
 Büyüdüğüm yerde bakmadın.

Yatar arkanda süpürgen,
 Kıırmazdı kırişini.
 Tekrar bir iki kere dursam da,
 Kıbitirmezdım mallarını.

Tereze töbéne kuş kónsa,
 urkıtmassıñmı enékey
 Minem tiy génem kız kilse
 ıkırmissıñmı, enékey.

Arpa ına saldım a ata,
 K rpe g ne saldım k k ata,
 Allanıñ tekdire buyéna ,
 Piza ına buldım ul yata.

Ay-hay, allagolnıñ alanı,
 Nı aıdır anıñ balanı,
 Eg tke soklanıp mala aldanıp,
 Yugalttıız, eni balanı.

ılbırlıay tayar yasattım,
 Biy k tav baına m ngen ;
 Eti, asradıñ  sken ,
 Talamaın taın  lgen .

Alma uvar ına at ciktem,
  k  eylend m saran alasıñ;
 Yılamaı eniy m yılama,
 Nie y lasañ da alasıñ.

Yılamaı eniy m yılama,
 Yılasañ da s zden kitemen;
  rtegesse seat unberlerde
 el b l nge s zn  k term n

Yılamaı eniy m, yılama,
 Pu yastııña tayanı;
 Pu yastık ınañ a bulsıñ
 Miña k nel g neñ pa bulsın.

Pencere kenarına kuş kónsa,
 Korkutmaz mısın anacıım?
 Benim d  n m geldiinde,
 Haykırmaz mısın anacıım?

Sadece arpa verdim ak ata,
 Kepek verdim mavi ata,
 Allah'ın takdiri buymu,
 Pizaoldum bu yabancıya.

Ay-hay allagolnınd z l  ,
 Ne acıdır kar topu iei.
 Yiide vurulup ve mala aldanıp,
 Kaybettiniz ana ocuu.

Zincirlerden sopa yaptırdım,
 Y ksek daa ıkmak iin.
 Baba b y t nceye kadar,
 Bırakmadın geri,  lene kadar.

Alaca atıma koum taktım,
  ki alıtım cimri kalacaksın.
 Alama l tfen anacıım,
 Nasıl alasan da kalacaksın.

Alama anacıım alama,
 Alasan da sizden gideceim.
 Sabaha kadar saat on birlerde
 Hal bilirim sizi beklerim.

Alama anacıım alama,
 Pu yastıına dayan l tfen.
 Pu yastıın beyaz olsun,
 Bana g nl n temiz olsun.

Etiyém asradıñ ardaқта,
Méngérdën biyék çardaққа,
Cıyén ğına yatlar bér bulğaç,
Niçek yıların avlaқта.

Izba aşalıy uzğanda,
Niçek tulerge uzarım;
Cıyén ğına yatlar bér bulğaç,
Niçek қullarım suzarım.

Ağıydélnéñ argı yağında,
Ciñgiler yuvalar қара бүз,
Yatlar ğına eytér yaman süз,
Yılama ğına түgel ül de түз.

Uram aşaldıy ni uza,
Kük күзде қуян түгelmé?
Uzğanda-barğanda қарағыз,
Garibégéz ülgen түгelmě?

25. ECEL İTĖP YILAVU

Қавın бeлeн қарбız ашayém
Қабıққayén kayа таşlayém,
Тesbih түgel, tehliл түgel,
Niçek kéne cırını başlayém?

Бақла ішеккеyém ашayém,
Түbeséне göller çeşeyém,
İhtiyar birégéz, yıglayém
Tulğan dert kénemné çeçeyém.

Babacığım besledin sayğıyla,
Bindirdin yüksek mezara.
Toplanın yabancılar bir olun,
Nasıl aғларım tenhada.

Evi boydan boya geçerken,
Nasıl dolarda geçерim.
Toplanın yabancılar bir olun,
Nasıl kollarımı ачарım.

Ağıydelenen arka tarafında,
Yengeler yıkarlar kara bez.
Yabancılar söyler kötü söz,
Aғlamak olmaz öl ki dayan.

Sokak boydan boya geçilir,
Mavi gözlü ürkek değıл mi?
Geçip giderken bakınız
Garibiniz ölü değıл mi?

25. ECEL EDİP AĞLAMAK

Kavun ile karpuz yerim,
Kabık ile kaya atarım.
Tesbih değıл tehliл değıл
Nasıl türküye başlayayım?

Бақла қapımı ашayım,
Tepesine güller dizeyim,
İhtiyar verin, düşeyim.
Dolmuş dertlerimi kime saçayım.

Péşedér le cilek péşedér,
 Peşep sabağınnan töşeder;
 Muñayén üsken yetim başım,
 Tağı muñayerğa töşeder.

Kütken fereşteler inséçe,
 Herberse salavat eytseçe;
 Uşbuv hesretne min qurgençe,
 Ğazrail canım alsanı.

Mezinner teahet aladır,
 İrte namazlarğ barırğa,
 Gazrail niyet ite iken,
 Min fekıyrneñ canım alırğa.

Terezemné açıp qarasam,
 Kile etékeyëm şatlanıp,
 Sıymas balaqayëm kite diyép,
 Yöri enékeyëm şatlanıp.

Abzar gınayëmda yaşél ülen,
 Aşatma, enkiyém atlarğa
 Qul ğına aranman çığa diyép,
 Taşlama, enkiyém yatlarğa.

Abzar ğınayemda saz ğına
 Ayak basar töşe az ğına;
 Yıqlama, eni minem öçen,
 Belki gömérémm de ğına.

Qıybladan taba bulıt kile,
 Salavatlar eyttem kaytsın dip;
 Söz tütékeyëmnë kökte idém,

Pişıyor çilek pişıyor.
 Pişip de saplarından düşüyor.
 Şimdiye varmış yetim başım,
 Tekrar böyle yere düşüyor.

Gökten melekler inseydi,
 Her biri salavat söyleseydi,
 Uşbuvhasretini ben görünceye dek
 Azrail canımı alsaydı.

Müezzinler abdest alıyor,
 Sabah namazına gitmek için.
 Azrail niyet edeymiş,
 Ben fakirin canını almaya.

Penceremi açıp baksam,
 Gelir babacığım sevinerek.
 Evladım gidiyor diye,
 Gez anacığım sevinerek.

Ahırın kenarında yeşil otlar,
 Yedirme anacığım atlara.
 Kol yine aranla çıkar diye
 Bırakma anne yabancılara.

Ahırın yakınlarında sazlar,
 Basılan yerin yakınına düşer,
 Ağlama anacığım benim için,
 Belki ömrüm de bitmiştir.

Kıbleden bulut gelir,
 Salavat çekerim dönsün diye.
 Beni nazlayanı görseydim,

Merhemetlë bër süz eytsen dip.

Başıma kigen ƙalfakƙayém,
Buharalardan kilgen tügélmé?
İşékkeyden kérép muñayép tora,
Minem adaş ƙınam tügelmé?

Başƙınayémdağı yavlıƙƙayém
Küzeme kürene yaşel kük;
Yapmasana tütekey bu perdenë,
Küzeme küréne kefen tik.

Sandık ƙına sandık sarı şel,
Kirek bulsa bulsa çıǵıp al,
Yapmasana bu perdené, ciñgikey,
Ğazrail bulıp canım al.

Şaltır ğına şaltır itte le,
Ƙapƙa töp këneme citte le;
Yıǵlama neyleyém, tiñdeşlerém,
Ciñgi baş ƙınama citte le.

Minem etékey abzarında,
Tevege töyegen mal tura,
Yıǵlama neyleyém tindeşlerém,
Canım alırdayék yav tura.

Burılış burılış başƙıçlardan,
Niçe barsaǵız da ƙaytmamın;
Bimaza bulıp séz turmaǵız,
Niçe sorasaǵız da ƙaytmamın.

Merhametli bir söz söylesin diye

Başıma giydiğim kalpağım,
Buharadan gelmiş deǵil mi?
Kapıdan girip kaygılanıp duran,
Benim adaşım deǵil mi?

Başımda ki eşarbım,
Gözüme görünür yeşil, mavi.
Örtmesene tütekey bu perdeyi,
Gözümekafen görünür.

Sandık sandık sarı şal,
Yine lazım olursa çıkıp al.
Örtmesene perdeyi yengeciğim,
Azrail ol da canım al.

Gürül gürül etti,
Kapı önüme yakınlaştı.
Ağlamadan neyleyim, akranlarım,
Yenge başım ayaklaştı.

Benim babamın avlusunda,
Deveye yüklenmiş mal dolu.
Ağlamadan neyleyim dostlarım,
Canımı alacak düşman durur.

Döne döne merdivenlerden,
Nasıl varsanız dönmem;
Huzursuz olup siz durmayın,
Sorsanız da dönmem.

26. İREKLÉ BAŞIM İREKSÉZ

Ƙara-Ƙarşı ƙuş ğuringa,
Yörémedém min tuyğança,
Kiterémně min bélmedém,
Mulla nikaħ uƙığança.

Ğurinçabız terezese,
Tañ atƙanda yaltırıyır,
Etiyém öyennen kitkende,
Yaş yöregém ƙaltırıyır.

Etiyémneñ min öyende
Urınım ide turénde,
Yat ƙeşelerdeñ öyénde
Bulırmin işék töbende.

Appaƙ uyıƙlar tégerge
Appaƙ tulalar bulsaçı;
Etiyémneñ çılı öyennen
Kitmes yolalar bulsançı.

Ƙabak başına ƙuş ƙungan,
Atma eniyém taş berle
Tideşlerém kilgen çapta
Uzat eniyém aş berle.

Ƙaşımır şel yavlıgını
Biténe töşér eniyém
Tindeşlerem kürgen sayěén
İseñe töşér, eniyém.

Baƙçağızda üsken ülen
Gülep torğan ƙamış ƙebék,
Etiyémneñ birgen cire,

26. DERTSİZ BAŞIM DERTLİ

Kara ƙarışı kat hamuruna,
Yürümedim doyana kadar.
Gideceğimi ben bilemedim,
Mulla nikaħ ƙıyıncaya kadar.

Ğurinçabız penceresi,
Ğün doğarken parlıyor.
Babamın evinden giderken,
Yaş yüregim titriyor.

Babacığım evinde,
Yatağımı köşede,
Yabancı kimselerin evinde,
Bulurum kapı önünde.

Bembeyaz oyuklar tégerge
Bembeyaz yün ipler olsaydı.
Babacığımın sıcak evinden,
Gitmemenin yolu olsaydı.

Kabak başına ƙuş konmuş,
Atma anacığım taşla.
Dostlarım gelmişken,
Yemek ver anacığım.

Ƙaşımır şal eşarbin,
Yüzüne düşer anacığım.
Dostlarım gördükçe,
Aklına gelir anacığım.

Bahçenizde yetişen otlar,
Gülüp duran ƙamış gibi.
Babacığımın verdiği ye

Dörlep yangan temug kébék

Her yeri cehennem gibi.

Öy türende yalgız qayén,
Niçek qayıp qararmın sun,
Usal qaynişke bireséz,
Niçek aña yarar mın suñ.

Evin köşesinde yalnız kayın,
Nasıl dönüp bakarım sonar?
Kötü kayınbiradere verirsiniz,
Nasıl ona yaranırım sonar?

Biyék uylék batman çilek,
Taldıra diler bëlekné;
Usal qayniş, ey, kırs ip,
Yandıra diler yörekné.

Yüksek uylék dar kova,
Daldırıyorlar bileği.
Kayınbirader hoyrat geçinir,
Yakar dili yüreği.

Tulı çilek kitersem,
İden çéréte, eyterler;
Yartı çilek kitersem
Köçén ayı eyterler.

Dolu kova getirirsem,
Döşemeyi çürütür derler.
Yarım koca getirirsem,
Gücüne acıyor derler.

Etiyémneñ birgen cire
Canıma salkın tuyéla;
İréklé başım irékséz,
Küzémnen qan-yaş quyéla.

Babamın verdiği yer,
Canım duygusuzluktan bıkar.
Dertsiz başım dertli,
Gözümde kan-yaş dökülür.

27. YETİM ÜSKEN KIZ YILAVI

Argı uçlardan kötü kiledér,
Kıçkıra kiledér tanabız;
Nige yılamıyım , tiñnerëm
Yuqtır uzatırğa anabız.

Kükte kük kügergen uynıdır,
Başına kiyegre bürke yuk;
Etekeyém tuylar uynıdır,
Enékeyden başka kürge yuk.min.

27. YETİM BÜYÜYEN KIZIN AĞLAMASI

Şu karşı uçlardan sürü gelir.
Bağırarak geliyor danamız.
Nasıl ağlamayım dostlarım?
Yoktur uğurlamaya anamız.

Gökte mavi göğ oynuyor,
Başına giyecek beresi yok.
Babacığım düğünde oynar,
Annemden başka görmek istemiyorum.

ara da ęina ara arlığan
 Anıñ ın arası uyılęan;
 Minem le künel sınıķķan
 Eni le keremnëñ yuğınan.

Burma-burma ęina basķıętan
 Burılıp la méngen buldım,
 Tuñner arasında tin buldım.
 Anaęa muñayęan min buldım.

Urman içéndege alannıñ,
 Kémner cıya iken balanın?
 Kükrekkeyé dertle küzé yaşlë,
 Anasız la üsken balanıñ.

ulımdağı nezék bélezékné,
 Balavızdan baksan, ul ıskan;
 Minem anam kebem sorasagız,
 Tufraq basķay, gür ıskan.

İrte bélen bardım ineşke
 Tiñnerem cıyëngan ciméşke,
 Bötén ardeşlerëm uzatışa
 Eni kebem yuktır kiñeşke.

Çülmek te çülmek sarı mañ,
 Miç ultığında iridër,
 Eni kebeyemnëé sorasağız,
 Gür ultığında çëridër.

ara çeçlerémneñ tulımnarın
 Bér süttem tağın bér ürdem,
 Ügi ana kilgeç, yannarında

Karadır üzümleler kara,
 Onun karası daha koyudur.
 Benim bu gönlüm kırıktır,
 Anacığımın yokluğundan.

Dönerli dönerli merdivenler,
 Kimler toplarmış evlatlarını.
 Bağrı dertli gözü yaşlı,
 Anasız yetişen çocuğum.

Ormanın içindeki alanın
 İçine çocukları kim toplar?
 Göğsündeki dertle gözü yaşlıdır,
 Anasız büyümüş çocuğun.

Kolumdaki inci bileziği,
 Bal mumundan baksan kolu sıkımış.
 Benim anamı, canımı, sorarsanız,
 Toprak basımış mezar sıkımış.

Sabah vardım dereye,
 Dostum toplanmış meyveye,
 Kardeşlerim uğurlamaya,
 Anam, yoktur danışmaya.

Çömlök çömlök sarı tereyağı,
 Sobanın koltuk altında eriyor.
 Anamı, canımı, sorarsanız?
 Mezar koynunda çürüyor.

Kara saçlarımın tutamlarını,
 Bir açtım bir ördüm.
 Üvey ana gelince, yanında,

Küp turmasam da küp kürdem.

Çok durmasam da çok gördüm

28. KİTEMEN LE İNDE, KİTEMEN

Eguze géne bérle başladım,
Elhem géne bérle taşladım,
Etkem géne bérle enkeme
Üpkelep kéne yılıy başladım.

Yaña gına yavğan yaş karnı,
İrmes kéne kébék kündégéz,
Yaş kar kébék yaş başım,
Kitmes kéne kébék kürdegéz.

Kitemén le inde, kitemén,
Ülmem gëne miken ben fekıyr?
Cide géne yatlar cidésé
Bulmam gına miken ben fekıyr?

Kükte de kügerçén gulyıdır,
Çıgarıp kına buday sibégéz;
Üde enékeyëm yılıdır.
Kérép kéne üget birégéz.

Bizeçle géne sandık östende,
Bizene géne miken cingeçi?
Kayénsénél génem kite diyél
Kinene gëne miken ciñgeçi?

Alaça gına çarşav kumaç bav,
Sin beyledéñ le, ciñgeçi
Urını gına cire yahşı diyép,
Sin dimledeñ le, cingeçi.

28.GİDECEĞİM ARTIK GİDECEĞİM

Bir euzu ile başladım.
Bir Elham ile başladım.
Babam ile anama,
Nazlanıp ağlamaya başladım.

Yeni yağmış yaş karı,
Erimez gibi razı oldunuz.
Genç kar gibi genç başımı,
Gitmez gibi gördünüz.

Gideceğim artık, gideceğim.
Ölmez miyim acaba ben fakir?
Yedi yabancıların yedisi,
Olmaz mıyım acaba ben fakir?

Gökte güvercin uğuldar,
Çıkarıp buğday serpiştirin.
Evde anacığım ağlar
Girip yanına öğüt verin.

Süsler sandık üstünde,
Süslenir miymiş yengesi?
Görümcem gidiyorum diyor,
Kinleniyor muymuş yengesi?

Alaca çarşaf, kumaş ip,
Sen bağladım yengesi.
Gidecek yeri iyi diyip,
Sen inandırdın yengesi.

İtek kéneyéñneñ ükçesé,
Kün ikendeer le, abzıqay;
Küñel gëneyéñneñ katısı
Çın ikender le, abzıqay.

Biyék tav başında alaçık,
Kitéregéz beña tayançık;
Tayançık qnayém tay bulsın,
Yaş te başqınama mal bulsın.

Bazarlardıñ alğan inené
Bağ qına küzde diyerler;
Bëz de töşe tofğan qaynişke
Bağ qına süzde diyerler.

29. ÜZÉM QUNAK SÜZÉM BÜLEK

Küler saldım tar cirge,
Gölçeçekleré bar cirge;
Etékeyém mine sattın,
İt balası turmas car cirge car cirge

Ağıydelkey aşı uklar attım,
Töşermesén anı qamışqa;
Töşse gëne töşsen qamışqa,
Töşermesén usal qaynişke.

İşékkeyém aldı, ay, bütege,
At ayakqayların kütere;
Tuğanqaylarım sav bulıgız,
At cigélgen miña kiterge.

İşék allarım tutıy kuş,
Uçıp kilse- qutıgız,
Üzém qunak, süzém bülek

Çizmenin ökçesi,
Deridenmiş ağabeyciğim.
Gönlümün katısı,
Gerçekmiş ağabeyciğim.

Yüksek dağ başında kulübe,
Getirin bana dayanacak.
Dayanacağım tay olsun,
Genç başıma mal olsun.

Pazarlardan aldığın iğneyi,
Bak sadece gözde diyorlar.
Bizde duran kayınbiradere
Bak sadece sözde diyorlar.

29.KENDİM MİSAFİRİM, SÖZÜM ARMAĞAN

Güller koydum dar yere,
Gülçiçekleri olan yere.
Babacığım beni sattın,
İt yavrusunun durmayacağı yere.

Ağıydelkey aşan oklar attım,
Düşürmesin onu kamışa.
Düşerse düşsün aman, kamışa
Düşmesin kötü kayınbiradere.

Kapımın önü bütege,
At ayaklarını kaldırır.
Akrabalarım sağolun,
Atı koştunuz gideceğim diye?

Avlumda dudi kuşu,
Uçup gelirse qutıgız.
Misafirim, sözüm armağan,

İskeylerégézde tutıgız.

30. AĖAĖ KÉBÉK LE SATIP BİRDÉÑ

AĞ yapmalarğa törgenséñ,
AĖaĖ idémmé, enkeyém?
AĖaĖ kébék le satıp birdéñ,
Artık idémmé etkeyém?

Abıyım, algı yanıysıñ,
Uñ bélekkeyéñ talmıymı?
Yat yakĖa iltép taşlarğa,
Yeş yörekkeyéñ yanmıymı?

Etkeyémnéñ idenneré
Min başkanğa bögele;
Ciñgekeyém yözé Ėara
Min kitkenge söyende.

Miç astında öçlep kükey,
Al apayım anıtma,
İndé apam kitlé diğeç,
Bar, apayım, onıtma.

Etekeyémnéñ öyende,
Biş tasımal idé çöyende,
Söymegen de bala minler buldım,
Söygenneré kaldı öyende

31. EY BUYĖAYIM, BUYĖAYIM...

Ey buyĖayım, buyĖayım,
BuyĖayıña niçék bulayım?
Ėaynanalar min bélmeyém
Ėaynanağa niçék unayım?

Anılarınızdada tutun.

30.AKİK TAŞI GİBİ SATIVERDİN

Ak örtülere sarmışsın,
Akik taşı mıydım babacığım?
Akik taşı gibi satıverdın,
Fazla mıydım babacığım?

Abiciğim algı alarsın,
Sağ bileğın yorulmuyor mu?
Ele ötürüp bırakmaya,
Genç yüreğın yanmıyor mu?

Babacığımın döşemeleri,
Ben basınca bükülür.
Yengeciğımın yüzü kara,
Ben gideceğim diye sevinir.

Soba altında üç yumurta,
Al ağabeycim unutma.
Artık abim, gitti dersin,
Var abicim unutma.

Babacığımın evinde
Beş tasımal idi fırlattı,
Sevmeyen adamı ben buldum,
Sevenler kaldı evinde.

31.EY UZUNUM UZUNUM

Ey uzunum uzunum
Uzununa nasıl olayım?
Ėaynanaların ben bilmem
Ėaynanama nasıl yaranayım?

İnekeyémnéñ öyende,
Utırğan idem, türände,
İne keyémnen çığıp kitkeç,
Yörermən işek töbende.

Qaraltı başı çı taqta
Şıngırdıy la tora cil çaqta,
Apbirégéz kalam, yazarın
Ya fraq kébék sarğayğan çaqta

Ey buyqayım, buyqayım
Ükənërge üsken buyqayım
Qayda derya, qayda çoñıl
Buyqayımın şunda atayım.

32. KÖNDEŞ ÖSTÉNE BİRDÉGÉZ

Çapçak ta çapçak sarı borçak
Bétmes kéne kébék kürdégéz;
Orıştıgız bené çuktıgız
Kitmes kéne kébék küdégéz.

Etëkeyémnéñ idené
Min başkan sayın bögele
Ağakayım belen ciñgekeyém
Min kitkenneréme söyene.

Sarı la töyme qadérlé,
Sapsız la töyme kadérséz,
Analıqay bala kadérlé,
Anasızqay bala kadérséz.

Ağakayın tuğar turatıñnı

Anacığımın evinde,
Otururdum köşesinde.
Anacığımdan çıqtıktan sonra,
Gezerim kapı önlerinde.

Kümes başı tahta,
Şıngırdar durur yer varken.
Alıpveriniz kalem yazarım.
Yaprak gibi sarardığımda.

Ey uzunum uzunum,
Pişman olmak için yetişmiş.
Nerede nehir nerede girdap,
Uzunu mu şuna atayım?

32. KUMA ÜSTÜNE VERDİNİZ

Fıçı fıçı sarı burçak,
Bitmezmiş gibi gördünüz.
Kavga ettiniz bana vurdunuz.
Gitmezmişim gibi gördünüz.

Babacığımın döşemesi,
Ben bastıkça bükülür.
Abiciğim ile yengeciğim,
Ben gideceğim diye sevinir.

Sarı düğme değerli,
Sapsız düğme değersiz.
Anası olan çocuk değerli,
Anasız çocuk değersiz.

Ağabey hayvan kuyruğunu,

Beyle de kıy kıyın töbéne
Unbış yaştan ozatқанçı,
Taşla da kıy sunıñ töbéné.

Çuyın da çülmek birdégéz
Tik kıynasın didégéz
Köndeş ötséne birdégéz
Kön kürmesén didégéz.

33. ÉRAKLARĞA BİRDÉ ATAYIM

Ƙız:

Ay-hay da ğına başım avırıy,
Ƙayda ğına salıp yatıyım,
Yakında birsem, yalkıtır dip,
Éraqlarğa birdé atayım.

Çeñletüçé:

Ey kamış şay kamış,
Şay kamıştan çığa bér tavış,
Bilén de buvıp, ilén taşlap,
Kitép le bara bu bayğış

Ƙız:

Étékeyéññ at kınası
Çıgıp kına kitken kamışka;
Étékeyémññ birgen ciré,
Kiyev de tügél - abışka

Çeñletüçé:

İnekeyéñññ samovarın
Kémner totar iken balkıtıp;
İnekeyéñ kildé nise,
Kémner çıgar iken yalt itép

Bağlayıver başına,
On beş yaşında uğurladığını,
Bırakıver suyun yanına.

Demir çömlék verdiniz.
Sadecce kıynasın dediniz.
Kuma üstüne verdiniz.
Günyüzü görmesin dediniz.

33.UZAKLARA VERDİ BABAM

Ƙız:

Ay-hay da yine başım ağrır,
Nereye koyup da yatayım.
Yakına verirsem yorulur diye,
Uzaklara verdi babam.

Çeñletüçé:

Ey kamış şay kamış,
Şay kamıştan çıkar bir ses.
Belini boğup da ilini bırakıp,
Gitmek üzere bu baykuş.

Ƙız:

Babacığının atı,
Çıkmış gitmiş bile kamışa.
Babacığımın verdiği yer,
Kiyev'de değil ana.

Çeñletüçé:

Anacığının semaverini,
Kimler tutar acaba parlatıp,
Anacığın geldiyse,
Kimler çıkar acaba aniden.

Ƙız:

Aƙlı sitsa ƙülmegémeñ
İñbaşƙayları ƙér bulƙan;
Cingelernéñ eytken süzé,
Yeş yöregéme çir bulƙan.

İşék aldında aƙ ƙayın
Ƙaraştırıp torıƙız;
Uzƙan da bargan ƙéşelerden
Soraştırıp torıƙız.

34. İLLERDEN KİT BİK AVIR

Etékeyémeñ baltası,
Totılmıy yatıp tut bulƙan,
Etékeyémeñ birgen ciré,
Ƙoyaşsız yatıp ut bulƙan.

Beyleme, ciñge bilémeñ,
Bilbavım biléme bata la,
Cılama, ciñge, cılama
Eytken le süzéñ ata la.

Buradağı aşlarımın,
Aşatmadıñ, etékey,
Töymeday le başlarımın,
Yaşetmedéñ, etékey.

İnekeyémeñ miçkeyé,
Yaşél de ƙük bulsaçı,
İnekeyémeñ öyénen,
Kitmestey yola bulsaçı.

Béznén avıllar zur avıl,
Ƙaralıp kile cil-davıl;

Ƙız:

Beyaz kumaştan gömleğimin,
Omuzları kir oldu.
Yengelerin söylediği söz,
Genç yüreğime hastalık oldu.

Avluda ak kayın,
Bakıştırıp durunuz.
Gelip geçen kişilerden,
Soruşturup durunuz.

34. İLLERDEN GİTMEK PEK AĞIR

Babacığımın baltası,
Tutulmuyor pas olmuş.
Babacığımın verdiği yer,
Güneşsiz kalıp ateş olmuş.

Bağlama yenge belimi,
Kemerim belime batıyor.
Ağlama yenge ağlama,
Söylediğin söz atılır.

Buradaki aşlarımı,
Yedirmedin babacığım.
Düğme kadar başlarımı,
Yaşatmadın babacığım.

Anacığımın fırını
Yeşil ya da mavi olsaydı.
Anacığımın evinden,
Gitmediğim gelenek olsaydı.

Bizim köyler büyük köy,
Kararır gelir rüzgâr,

İllerden kit bik avır,
Özélép bara éç-bavır.

35. İSĔÑE TÖŞER, İNEKEM

Ƙız:

Burlat ta çarşay, éfek bay,
Ƙor disén Ƙormam, inekem;
Ƙiter le vakıt citken indé,
Tor, diseñ tormam, inekem.

Ana:

Utırsañ, balam, köyme türëne,
Ƙararsıñ, sular töbéne;
Su töbékeyënde hiç Ƙara yuƘ,
Başına töşkeç kitmey çarañ yuƘ.

Ƙız:

Burlat çarşay şevleleré
Bitéñe töşer, inekem;
Miña tindey Ƙızlar kürseñ,
İsëñe töşer, inekem.

Ana:

Bismillahirrahmanirrahim,
Evveléden iman şart, iméş,
Ata yortınnan çıƒıp kit,
Ecellerden yaman éş, iméş.

Ƙız:

Burlat ta çarşav, Ƙılıç bav
Cin Ƙordırttıñ, inekem,
Ƙilgen de Ƙoda kiter idé;
Cin birdetteñ, inekem.

Ana:

Çü-çü, balam avır eytme,
Cılı süz géne –söt kébék;
Ayırılular miña ciñëlmëni,
Özélem tégercép kébék.

İllerden gitmek pek ağır,
Ölmek üzere iç-baƒır.

35. AKLINA GELİR ANACIĞIM

Ƙız:

Alaca çarşaf ipek ip,
Kur desen kurmam anam.
Gitme vakti geldi artık,
Dur desen de durmam anam.

Ana:

Oturuyorsun evladım kayık köşesinde,
Bakarsın, suların kenarına.
Su kenarlarında hiç kir yok.
Başına düşünce gitmemeye çaren yok,

Ƙız:

Alaca çarşaf gölgeleri,
Yüzüne düşer anacığım.
Benim gibi kızlar görürsen,
Aklına gelir anacığım.

Ana:

Bismillahirrahmanirrahim
Evvela iman şart imiş.
Ata yurdundan çıkıp gitmek,
Ecellerden yaman iş imiş.

Ƙız:

Alaca çarşaf kılıç ip,
Sen kurdurttun anacığım.
Gelen dünür de giderdi,
Sen verdirttin anacığım.

Ana:

Tü-tü, çocuğum deme,
Sıcak söz süt gibidir.
Ayrılıklar bana hafif değil,
Üzülüyorum tēgercép gibi.

36. ENÉKEY DE BARĜAN ETÉKEYGE

Enékey de bargan etékeyge,
Tütékey de bargan cizneyge,
Miné gëne birdégéz yatqayğa,
Ozatasız beylep çitkeyge.

Kütermesé biyëk –méne almam,
İşvkleré kıyık -kére almam,
Enékeyéme öyrenenmén,
Enékeyémsöz hiç tora almam.

Kük ülenkey nige üse iken,
Yanıp-köyep kiter qav öçën,
Kız balaqay nige üse iken,
Satılıp ta kitep mal öçën.

Enékey de bargan etékeyge,
Kitesém le kimli çitkeyge;
Etékeyém qayda çığıp kitken,
Oyattır şul satqaç yatqayğa.

Kil elé tütékeyém, qarşıma,
Tayanayımçı yavrın başıña;
Yavrın başım miném taldı indé,
Behil de gëne bulıp qal indé.

37. FATIYHADAN TAŞLAMAGIZ

Kirtede torğan alakay
Uramğa çığıp aynaqlay,
Mal alağanda yaqşısı idén,
Qaçıp da kittén ataqay.

Mercenner bulıp özélmem,
Teñkeler bulıp tézélmem;

36. ANAMDA EVLENMİŞ BABAMLA

Anam da evlenmiş babamla,
Ablam evlenmiş eniştemle,
Beni verdiniz yabancıya,
Uğurluyorsunuz uzaklara.

Kaldırmazsan yüksek-binemem,
Kapıları oyuk giremem,
Anacığıma zaten alışmışım,
Anacığimsız hiç de duramam.

Mavi otlar neden yetişir ki,
Yana yakına gider kibrit için.
Kız çocuğu neden yetiştirilir
Satılır gider mal için.

Anam da evlendi babamla,
Gitmek istemiyorum uzağa,
Babacığım nereye gitmiş,
Ayıp satmak yabancılar.

Gel hele ablacığım qarşıma,
Dayanayım yavrın başına.
Yavrın başım benim yoruldu artık,
Razı olup da kal artık.

37. DUANIZDA UNUTMAYIN

Çitlerde durur öylece,
Sokağa çıkıp ayılır.
Mal alırken iyiydin,
Kaçıp gittin babacığım.

Mercanlar gibi üzölmem,
Altınlar alıp dizilmem,

Oşamağan da avılğa,
Kilën de bulıp sözölmem.

Utırdım terez töbéne
Égérme çevke oçkançı;
Utırırımın digen idém
Égérme yeşke küçkençé.

Karalı yeş karalı,
Karaları bétép bara la;
Uf alam da uf allam,
Tugannar qalıp bara la.

Aq kéletnéñ aslarına
Ürdek te sıya, qaz sıymıy,
Bu dönyanıñ, éçleréne,
İp bala sıya, qız sıymıy.

Ataqayımniñ öyende,
Yaşél de yastıq tısladım;
Ataqayımniñ öyende,
Aqtıq da qışım qışladım.

Ay, saz üte, saz üte
Ayakqayıma su üte,
Barmastayğa köçledéler,
Üzekkeyéme şul üte.

Mercenner tezdém éfekke,
Taşlap ta kittém tüşekke;
Yat kéşénéñ herbér süzv,
Talap ta kéréz üzekke.

Benzemeyen köye,
Gelin de olup süzölmem.

Oturdum pencere önüne,
Yirmi kez uçuncaya kadar.
Otururum demiştim,
Yirmi yaşa gelinceye kadar.

Karalı yaş karalı,
Karaları bitmek üzere.
Of Tanrım, of Tanrım,
Akrabalar kalmak üzere.

Ak kilerin aslarına,
Ördek sığar da kaz sığmaz.
Bu dünyanın içlerine,
Erkek çocuk sığar kız sığmaz.

Babacığımın evinde,
Yeşil yastık kapladım.
Babacığımın evinde,
Son kışımı geçirdim.

Ay saz çok saz çok.
Ayaklarıma su girer.
Gitmeden tecavüz ettiler,
Karnıma şu girer.

Mercanlar dizdim ipeğe,
Bırakıp gittim döşeğe,
Yad kişinin her bir sözü,
Parçalar girer karına.

Atağayım yortın saldı,
 Kıyığı biyék bulsın dip;
 Atağayım yaşley sattı,
 Küñélé boyık bulsın dip.

Tağtaday tağta balavız;
 Tağta ösleréne alabız;
 Fatıyhadan taşlamağız,
 Kulığızda üsken balağız.

38. KIZ BALAĞAY, KIZ BALAĞAY

Havadağı aqğışniñ,
 tırnağkay yuğ bağırdıñ;
 Bu cılamıy kém cılasın,
 Anağay yuğ bağırniñ.

Zur tereze töbénde
 Ballığay kónfét- bér kisek;
 Kız balağay, kız balağay,
 Goméré barı bér çeçek.

Atağayımniñ öyénde
 Aq tastımalı çöyénde,
 Atağayım nik cılasın,
 Sëbër palası iñénde.

İpten torıp tışka çıksam,
 Ağaç başınnan kön tuğan,
 Élama dip séz eyteséz,
 Ata yortınnan kém tuyğan?

Babam yurdunu yerleştırdı,
 Eğrisi yüksek olsun diye.
 Babacığım gençken sattı,
 Gönlü sıkıntılı olsun diye.

Tahta gibi tahta bal mumu,
 Tahta üstlerine alırız.
 Duanızda unutmayın,
 Büyüttüğünüz çocuğunuzu.

38. KIZ ÇOCUĞU KIZ ÇOCUĞU

Havadaki ak kuşun,
 Tırnağı yok zavallının.
 Bu ağlamasın da kim ağlasın,
 Anası yok zavallının.

Büyük pencere önünde,
 Ballı kónfétbir parça.
 Kız çocuğu kız çocuğu,
 Bütün ömrü bir çiçek.

Babacığımın evinde,
 Ak kuşaklı kamasında.
 Babacığım neden ağlarsın,
 Süpür halıyı eninde.

Sabah kalkıp çıktığımda,
 Ağaç başından gün doğmuş.
 Ağlama diye siz söylersiniz.
 Ata yurdundan kim doymuş?

Öç ayrı çeç baylarım
 Çöyde kaldı, ataşayım,
 Söymegenge birgenéñne
 Sizmey kaldım ataşayım.

Kite kızlar yaşé citkeç
 Rizıgın haç çitke sipkeç;
 İr balalar şayta kitkeç,
 Kızlar şaytmıy bër kitkeç.

Atıña péçen sal, ciñge,
 Avızlıgın al, ciñge;
 Başıma yavlık yapşançı,
 Tatlı canım al, ciñge.

İke le turı par ciktéñ,
 Urtalarına tay cikteñ;
 Taynıñ helën atlar béle,
 Kız balaşay, kız helën këm béle.

Miç aslarında taş sandık
 Taşlasañ da yalmıy;
 Kız balaşay, kız balaşay,
 Sinë bërşem de kızşanmıy.

39. EYTME LE İNDÉ, BALAM DİP

Frantsuz yavlıklar yabınıp,
 Yördém le uram balkıtıp;
 Üz inekeyém bulmaşay,
 Yördém le kéşé yalkıtıp.

Öy başındağı tiréné,
 Cil töşérép, ét aşıy,

Üç ayrı saç bağılarım,
 Kamada kaldı babacığım.
 Sevmeyene verdiğinin,
 Farkına varamadım babam.

Gider kızlar yaşı dolunca,
 Rızkını Hak uzağa serpmiş.
 Erkek çocukları nereye gider,
 Kızlar dönmez bir giderse.

Atına yem ver yenge,
 Gemini al yenge,
 Başıma örtü örtmektense,
 Tatlı canımı al yenge.

İki doru at koştum,
 Ortalarına tay koştun,
 Tayın halini at bilir,
 Kız çocuğı kız, halini kim bilir?

Soba önlerinde taş sandık.
 Atsan bile erimiyor.
 Kız çocuğı kız çocuğı.
 Seni hiç kimse kıskanmıyor.

39. DEME ARTIK EVLADIM DİYE

Fransız eşarplar örtünüp,
 Yürüdüm sokağı parlatıp.
 Öz anacığım olmadığından,
 Yürüdüm insanları coşturup.

Ev başındaki deriyi,
 Yel düşürmüş, it yiyor.

Dimlep te yörgeñ yavçılar,
Sıltav tabıp it aşıy.

Etékeyémnéñ arışı,
Tav sırtına karşı;
Etékeyém kildé nise,
Kém çıgar iken karşı.

Ay-hay la kümeç péşérdén,
Işkıñdıñ da tıqşındın;
Bu ubır kayçan kite dip,
Ciñgem, cin bit poşındıñ.

Etékéyém miña at birdé,
Mangay қаşқа bulsın dip,
Etékéyém miné yaşley birdé,
Bavırı başқа bulsın dip.

Ata la kekkük balasın
Atma la, eti alam dip,
Etékéyém üzéñ yatқа sattıñ,
Eytme le indé balam, dip.

40. ĞAZİZ BAŞIM KİTÉP BARA LA

Cir cilekkeyé péşken қақта,
Cir yarılıp barğanday bula;
Ata inekeyémnen kitken қақта,
Yörek yarılıp barğanday bula.

Altın tabaq aldım la qulıma
Cir cilekkeylerén tirérge,
Üz ilimde yördém çekçe kébék
Çit illerde niçék yörérgе?

Razı eden dünürler,
Fırsat bulup et yiyor.

Babacığımın çavdarı,
Dağ sırtına karşı.
Babacığım geldi ise,
Kim çıkar acaba karşı.

Ay-hay kümeç pişirdin,
Dolandın da girdin.
Bu obur ne zaman gider diye,
Yengem, sen pek usandın.

Babacığım bana at verdi,
Alın teri olsun diye.
Babam beni gençken verdi,
Bağrı uzak olsun diye.

Adverir guguk kuşu evladına,
Söyleme evleneceğim diye.
Babam sen yabancıya sattın,
Deme artık evladım diye.

40. AZİZ BAŞIM GİTMEK ÜZERE

Yer çilekleri piştiğinde,
Yer yarılacakmış gibi olur.
Baba-anamdan ben gittiğimde,
Yürek yarılacakmış gibi olur.

Altın tabak aldım elime,
Yer çileklerini toplamaya.
Öz ilimde yaşadım ben çiçek gibi,
Uzak illerde nasıl yaşarım?

Arşin da arşin aq uğanı
 Arşinlamıy niçék sata iken?
 Buyğa la citken kız balanı,
 Ata kése niçék sata iken?

Qarağaydan biyék urmannardan
 Qarlığaqlar ütep bara la;
 Qanatlı qoş açıp citmes cirge
 Qaziz başım kitép bara la.

Aylı yavlıqlar apbirdégéz,
 Aysız gına yavlıq yuqmını?
 Aylıqlı yaqlarğa birdégéz,
 Üz ilimde kése yukmını?

Kügerép le yatqan kül miken
 Sızılıp la yatqan kül miken?
 Sıqtay da çenley küzém bétte,
 Kiter le könnérém şul miken.

Qapqalarını çıqqın çaqta gına,
 Par atları dulıy başladı;
 Sav bulçı inekyém, digen idém,
 Barısı da cılıy başladı.

41. VURĞINIM YATIP QALDI TUTĞANIY

Ulı ilgénemñeñ başında
 Urağım yatıp qaldı, tuğanıy,
 Urağım öçen qayğırmayém,
 Urınım yatıp qaldı, tuğanıy.

Quşlar la quşlap tağarğa
 Quş töymekey kirek tuğanıy
 Quşlap la quşlap sıqtarğa

Arşın arşın ak şeridi,
 Arşınlamadan nasıl satacak?
 Yaşı gelmiş kız çocuğunu,
 Baba adam nasıl satacak ki?

Çamlardan, yüksek ormanlardan,
 Kırlanıqlar geçmek üzere.
 Kanatlı kuş uçup gitmez yere,
 Aziz başım gitmek üzere.

Aylı eşarplar alıpverdiniz,
 Aysız eşarp yok muydu?
 Aylıqlı yabancılara verdiniz,
 Öz ilimde kimse yok muydu?

Morarıp duran gül müymüş?
 Gözüküp duran gül müymüş?
 Ağlaya sızlaya gözüm bitti.
 Gidecek günlerim böyle mi?

Kapılardan çıktığımda,
 Eş atlar bağırmaya başladı.
 Sağol yeter ki anacığım demiştim.
 Hepsi de ağlamaya başladı.

41. YATAĞIM KALAKALDI KARDEŞİM

Oğlu ilimin başında,
 Orağım kalakaldı kardeşim.
 Orağım için üzölmüyorum,
 Yatağım kalakaldı kardeşim.

Eşlere katılıp tağarğa.
 Eş düğmeler gerek kardeşim.
 Katıla katıla ağlamaya.

Üz inekneñ kirek tuğanıy.

Su töbendegé ıstaķanı
Alıp ķına la bulmıy, tuğanıy
Mal urınına satıl içkey,
Ķalıp ķına la bulmıy tuğanıy.

Frantsuz yavlıklar bizekle
Yabınasım kimli, tuğanıy
Çit-yatlarınñ abrasına
Utırasım kimli, tuğanıy

42. YANAR DA SÜZNER UT TÜGÉL

Aģaçta başım yañğıratkan
Nindi de kekkük balası?
Avıl da arasın yañğıratkan
Kemneñ de gaziz balası?

Avıl arasınnan uzayém,
Yaşel de cėfek süzeyém;
Yaşel de cėfek yaş yörek,
Yılamay da niçek tüzeyém.

Ķarağaynıñ bula tuğayé,
Tuğayénda bula turğayé
Ķarağay da öyneñ içende
Unaltı él buldım tülâyé!

Etékey péçen çabarsıñ,
Çapķan da yulıñ kiñ bulmas;
Etékey, bala asrarsıñ,
Asrağan balañ min bulmas

Etékey birdeñ yaķınğa,

Öz anan gerek kardeşim

Su dibindeki ısırgan otunu,
Alıversen olmuyor kardeşim
Mal uğruna satılmak elbette,
Kalınca olmuyor kardeşim.

Fransız eşarplar bezeli,
Örtünesim gelmez kardeşim.
Uzak yabancıların arasına,
Oturasım gelmiyor kardeşim.

42. YANAR SÖZLER OD DEĞİL

Aģaç başını çınlatan,
Hangi guguk kuşu yavrusu?
Köy arasını çınlatan,
Kimin aziz yavrusu?

Köyün arasından geçiyorum,
Yeşil ipek süzeyim.
Yeşil ipek yaş yürek,
Ağlamadan nasıl dayanayım?

Çamın olur deresi,
Derenin olur toygarı,
Çam da evin içinde,
On altıncı döl oldum.

Babacığım saman biçersin,
Biçerken yolun çok olmaz.
Babacığım çocuk bakarsın,
Baktığın çocuk ben olmam.

Babacığım verdin yakına,

Yaqınga tügel yalkınga
Yanar da süner ut tügel,
Canıqayém tüzer tüt tügel

Yakına değil ateşe.
Yanar da sönecek od değil,
Canım dayanır gibi değil.

43. SÉÑÉLKEYÉM, SULIĞIZ YILAMA

Séñelkeyém, kiteséñ çit-yatqa,
Tamagiña ütmes aşlarıñ?
Yılan téllé usal qaynanañ
Aşar inde sinéñ başlarıñ.

Qayénatañ bulır merħemetséz,
Qayénséñélleréñ tulaslar;
Señelkeyém, sine yetimane,
İrke süz bélen de uyatmaslar.

Señelkeyém sulıǵıp yılama
Yılamaçı, disem, inanma;
Sıqtamasañ ata yurtında,
Qan uqydırır qansız aynana.

Béznéñ etkey suqa iretil,
Saban sörem diyëp bélemé?
Séñelkeyém, saktançaqta,
Hayvan birem diyëp bélemé?

44. QAYÉNANAMA NIÇÉK YARARMIN

Etékeyémneñ cide atı.
Cide atınnan qaldı iké at;
Etékeyémneñ birgen cire
Cide temugtan da qatırak.

Qarlıgannar cıydım kaldırıp,
Uñ bélekkeyémné taldırıp,
Tiñdeşkeylerém qarap qala,

43. KIZ KARDEŞİM, NEFES NEFESE AĞLAMA

Kız kardeşim, gideceksin uzak yerlere,
Boğazından geçmez yemeğın.
Yılan dilli kötü kaynanan,
Yer artık senin başlarını.

Senin kayınatan olur merhametsiz,
Görümcelerin doluşurlar.
Kardeşim sana yetimhane
Güzel söz ile uyandırmazlar.

Kardeşim, böyle ağlama
Ağlama desem de inanma.
Ağlamazsan da ata yurdunda
Kan aktırır kansız kaynana.

Bizim babamız saban sürer,
Saban sürerüm zanneder mi?
Kardeşim seni sattıǵında,
Hayvan veririm zanneder mi?

44. KAYNANAMA NASIL YARANIRIM?

Babamın yedi atı,
Yedi atından kaldı iki at.
Babacıǵımın verdiǵi yer,
Yedi cehennemden daha sert.

Qarlıganday küzleren taldırıp,
Üzümler yıǵdım toplayıp,
Sağ bileğimi daldırıp.

Cide temugtan da atırak.

arlıgannar cıydım kaldırıp,
Uñ b lékkey mn  taldırıp,
Tind şkeyler m arap ala,
arlıganday k zleren taldırıp.

İş k alayları hay b tege,
At ayaklarının k tere;
Tuğankaylarım sav bulıgız
At cigelgen miña kiterge

S rgen cirden bigrek y rgen cir;
Rehet ide sinde ey y rgen cir,
Elle niçek bula t şken cir.

ıltır da ıltır ın ınayak,
ıltıratmıy niçek yuvarmın;
ay nanağa yarav avır diler,
ay nanama niçek yarararmın?

Yeşil kirp c k ne bulsaı
Ey, etkey mn n  y nnen
Kitmes k ne yola bulsaı.
Bazarğa bardıñ etkey, ni aldıñ?

Yafrak etl m açasın aldın;
Yafrak etlem açañ cil kitte,
Gazız balañ b gr n k ş ge
Asuv gına iter k ş  idem

45. T M R YUZAKLARNI  ZELMAM

Turıgız, tiñneremi turuğız
anatlarım min m ay rıldı;

Yedi cehennemden daha sert.

 z mler yıgđım toplayıp
Sağ bileğimi daldırıp
Dostlarım bakakalır
 z mlere g zlerini daldırıp.

Kapı arkaları hay b tege,
At ayaklarını kaldırır.
Hısımlarım sağolun,
At koşulmuş bana gitmeye.

S rg n yerden y ksek y r d ğ m yer.
Rahat et sen de ey y r d ğ m yer,
Artık nasılsa d şt ğ m yer?

Şıpır da şıpır hakiki fincan,
Şıpırdatmadan nasıl yıkarım.
Kaynanaya yaranmak ağırdır.
Kaynanama nasıl yaranırım?

Sadece yeşil kerpiç olsaydı,
Ey babacığımın evinden,
Gitmemeye yolum olsaydı.
Pazara gittin baba, pazardan ne aldın?

Yaprak kadar parasını aldın.
Yaprak kadar paranı yel aldı.
Aziz evladın verdi ellere.
Asuv eden biri ydim.

45. DEMİR KİLİTLERİ KIRAMAM

Kalkın dostlarım kalkın,
Kanatlarım benim kırıldı

Sizesézmé iken, kuresézmé,
 Béznéñ yular inde ayvırdım
 Ayérdılar uzak- uzakça,
 Bikledeler timér yuzakça,
 Timér yuzaklarını özelmam
 Tiñnerémné kurmi tüzelmem.

Hissediyor görüyor musunuz?
 Bizim yollar artık ayrıldı.
 Ayırdılar uzak uzaklara,
 Kilitlediler demir kilitlerle.
 Demir kilitleri kıramam,
 Dostları görmeden yapamam.

46. ETÉKEYÉM KŪŞA KİYĖNERGE

Etékeyém kŷşa kiyĖnerge,
 Céfek tasmañ ur, di, inekey;
 Beyrem tŷgel, nindi kŷnaqlar ul,
 Atlar menep yŷri inekey?
 Nige kirek buldım min sézge,
 Nige kilgen kŷnaqlar bĖzge?
 Çıgardılar sŷzĖme kŷaramıy
 İnekeyém yŷzĖme kŷaramıy
 Kŷulımdağı beş barmağım da
 Tigezlep kixsen ŷŷredey;
 Nik kirektém disem, dimçe tora,
 İrefĖ uçkan ŷurelédey

46. BABACIĞIM GIYİNMEMİ EMREDER

Babam giyinmemi emreder,
 İpek kurdeleni bağla der ana
 Bayram değil, nedir bu misafirler,
 Atlara binip gezen anacığım.
 Neden lazım oldum ben size,
 Neden geldi misafirler bize,
 Çıkardılar sŷzŷme bakmadan,
 Anacığım yŷzŷme bakmadan.
 Elimdeki beş parmağım da,
 Dŷzeltip gelsen ŷŷre gibi,
 Neden lazım oldum dersem, deme dur,
 Erkeği uçan ŷurele gibi.

47. YAR-YAR

(béréncĖ varyant)

Cingeler:

Elhem sure kŷorannıñ
 Başındadır yar-yar
 Piğamberler allanıñ,
 Karşındadır, yar-yar.

Çıbıldığın bavları
 Pilis miken, yar-yar
 Bézge tŷşken kiyeçler,
 Mulla miken, yar-yar.

47. YAR-YAR

(birinci varyant)

Yengeler:

Elham sure Kur'an-ın,
 Başındadır yar yar.
 Peygamberler Allah'ın,
 Karşısındadır yar yar

Potininin bağları,
 Pilis miymiş yar yar.
 Bize dŷşen giyimler,
 Mulla mıymiş yar yar.

Bérén ince, bérén mércen,
 Tézélépséz, yar-yar,
 Béréñ tutıy, bérén bılbıl,
 uşılıpsız, yar-yar;
 Zaman arı bulana
 Ayérılmaız, yar-yar.
 ıltır-ıltır amıta
 Sıram tşte, yar-yar;
 Sınaman yatlara
 Svñlém tşte, yar-yar.
 ara sıyép mögézén

Kiler kiter yolna
 Kindér etem, yar yar;
 Kindér baı pşkené
 Kilép kitél, yar yar.
 Kız: Drt pomaklé yémde
 Urının kaldı, yar yar;
 Drt kolaklı Kazan'da
 lşém kaldı, yar yar.
 Ak üprekke tygelé
 Altınmı idém, yar yar;
 Kük üprekke tygelé
 Kmşmı idém, yar yar.

Aylık cirge birgelé
 Atınmı idém, yar yar;
 Knlék cirge birgelé
 Knénm idém, yar yar.

Tarak tşé snganda
 Talgıy torgan enikem
 Tarak aklı min kittém,
 İndi tngıl, enikem.

Biri ince biri mercan,
 Dizilmişsiniz yar yar.
 Biri dudu kuşu biri blbl
 Yakımıız, yar-yar;
 Yaı atanıñ balasın
 Ayrılmayız, yar-yar.
 ıtır ıtır kamıa,
 Kpem dşt yar yar.
 Sınama, yabancılara,
 Kardeşim dşt yar yar.
 Kara sıan boynuzunu,

Gelir gider yoluna
 Kendir satım, yar yar;
 Kendir baı pişince
 Gelip getir, yar yar.
 Kız: Drt kşeli evimde
 Yataın kaldı, yar yar;
 Drt kulaklı Kazan'da
 lesim geldi, yar yar.
 Beyaz gmlei dümle
 Altın mıydım, yar yar;
 Mavi gmlei dümleyen
 Gmş müydüm, yar yar.

Aylık yere gel
 Atın mıydım, yar yar;
 Gnlük yere gel
 Gnn müydüm, yar yar.

Taraın dişi kırıkta
 Dal gibi durmuş anacıım
 Taraı zorla ben gtrdüm
 Şimdi huzurlu, anacıım.

İne küzé sında
 Ügéldegen enikem,
 İne çaklı min kittém,
 İndi tıngıl, enikem.

48. YAR-YAR

(İkénçé varuant)

Kız eniséne:

Etkeyémnéń öyende
 Ağaç bikleç, yar yar
 Yat kéşénéń öyende
 Timér bikléç, yar yar.
 Ak çüprekke törérge
 Altın mı idém, yar yar?
 Aylaç cirge birerge
 Atınmı idemi yar yar?

Kük çüprekke törérge
 Köméşmé idém, yar yar?
 Çit cirlerge birerge
 Köçékmé idém, yar yar?

Tarak téşé sında
 Talgıy torgan enikém
 Tarak sıman min kittém,
 İndi tıngıl, enikem.

İne küzé sında
 Üneklegen enikem,
 İne çaklı min kittém,
 İndi tıngıl, enikem.

Kara çeçém tolımın
 Sütem indé, yar yar;

İğne gözü kırıkta
 Dövüşmüş anacığım,
 İğneyi zorla ben götürdüm
 Şimdi huzurlu, anacığım.

48. YAR-YAR

(İkinci varyant)

Kız anasına:

Babamın evinde
 Ağaç bekler, yar yar;
 Yad ellerin evinde
 Demir bekler, yar yar.
 Beyaz gömleğe dürmeye
 Altın mıydım, yar yar?
 Dolanbaçlı yere varmaya
 Atın mıydım, yar yar?

Mavi gömleği dürmeye
 Gümüş müydüm, yar yar?
 Kenar yerlere vermeye
 Enik miydım, yar yar?

Tarağın dişi kırıkta
 Dal gibi durmuş anacığım
 Tarağın benzerini götürdüm
 Şimdi huzurlu, anacığım

İğne gözü kırıkta
 Terbiyeli anacığım,
 İğneyi zorla ben götürdüm
 Şimdi huzurlu, anacığım.

Kara saçım dolanmış
 Çözerim şimdi, yar yar;

Sınamagan yat cirge
 Kitem indé, yar yar.
 Enisé kızına:
 Kiler kiter yoluña
 Boday çeçtém, yar yar;
 Boday başı péşkençé
 Kilgél, botam, yar yar.

Kiler kiter yolına
 Kindér çeçtém, yar yar;
 Kindér kiten bulgançı,
 Kilgél, botam, yar yar.

Kiler kiter yolına
 Darı çeçtém, yar yar
 Darı botka bulgançı,
 Kilgél, botam, yar yar.

Cingeleré, kiyevü égétleré:
 Bérégez göl, bérégez bılbıl,
 Bér bulıgız, yar yar;
 Yatkılıkta yeşegende,
 Ayérılmagız, yar yar.

Kızıl kızıl kuraslar
 Komda bulır, yar yar;
 Öylenmegen yeş égétler
 Tuyda bulır, yar yar.

Kızgılt kızgılt vak taşlar
 Komda bulır, yar yar;
 Kızgılt bitlé ciñgiler

Kıramamış yad yeri
 Giderim şimdi, yar yar.
 Anası kızına:
 Gelip gittiğin yoluna
 Buğday saçtım, yar yar;
 Buğday başı pişince
 Gel, söz, yar yar.

Gelip gittiğin yoluna
 Kendir saçtım, yar yar;
 Kendir gelip bulsan,
 Gel, söz, yar yar.

Gelip gittiğin yola
 Darı saçtım, yar yar;
 Darı lapa olunca
 Gel,söz, yar yar.

Yengeleri ve damat:
 Biriniz bir gül, biriniz bülbü
 Bir olunuz, yar yar;
 Yaşlılıkta gençlikte,
 Ayrılmayın, yar yar

Kırmızı kırmızı horozlar
 Kumda olur, yar yar;
 Evlenmeyen genç yiğitler
 Düğünde olur, yar yar.

Kızılca kızılca küçük taşlar
 Kumda olur, yar yar;
 Kızılca bitli yengeler

Tuyda bulır, yar yar.

Kara sıyér mögézén
Kayérdılar, yar yar;
Etkesénnen-enkesénnen
Ayérdılar, yar yar.

Buylı buylı yorganı
Yabınırsın, yar yar;
Enkeñ bélen etkeñné
Sarınırsın, yar yar.

49. YAR-YAR

(Öçénçé varuant)

Pigambereñ bér kızın
Ali aldı, yar yar;
Kız birép tuylar kıluv
Şunnan kaldı, yar yar.

Béren gevher, béren yakut,
Kuşılıpsız, yar yar;
Béren bılbıl, béren tuti,
Yar bulıp, yar yar.

Dört kulaklı Kazan'da
Öléşém kaldı, yar yar;
Dürtpoçmaklı öyemde
Urınım kaldı, yar yar.

Altı tüşek, biş yastık
Az bulmasıñ, yar yar;
Kiyevü başın açıp bağıñ,
Taz bulmasın, yar yar.

Düğünde olur, yar yar

Kara sığır boynuzunu
Süslediler, yar yar;
Babasından-anasından
Ayırdılar, yar yar.

Uzun uzun yorganı
Örtünürsün, yar yar;
Annen ile babanı
Sarınırsın, yar yar.

49. YAR-YAR

(Üçüncü varyant)

Peygamberin bir kızını
Ali aldı, yar yar;
Kız verip düğünler yapmak
Ondan kaldı, yar yar.

Biri cevher biri yakut
Eşleşin, yar yar;
Biri bülbül, biri tuti,
Yar olun, yar yar.

Dört kulaklı Kazan'da
Bölümüm kaldı, yar yar;
Dört köşeli evimde
Yerim kaldı, yar yar.

Altı döşek, beş yastık
Az olmasın, yar yar;
Damat başını açıp bakın
Kel olmasın, yar yar.

Yar-yar eytken duslarım,
Dusımnan küp işlerém;
Séz duslardan ayërılsam,
Yalgız başım nişlermén?

50. YAR-YAR

(Dürténçé varuant)

Etékeyém öyéndé
Köméşém kaldı, yar yar;
Rızkım bétmi min kitem,
Öleşém kaldı, yar yar.

Burlat çarşav, kılıç bayu
Yözène töşer, inekem;
Miña tiñ koşlar körseñ
İsène töşer, inekem.

Tarak téşém sıñdırıp
Nik tariysız, yar yar?
Behétén tapkan bılbıl dip,
Nik aldıysız, yar yar?

Öç ayéri çeçbayularım
Yözde kaldı, ciñgiler
Söymegenge birgennerén
Sizmi kaldı, yar yar?

51. YAR-YAR

(Buşéncé varuant)

Bérégéz égét, bérégéz tutaş,
Kuşıldıgız, yar yar;
Bérégéz éfek, bérégéz uka,
İşéldigiz, yar yar.

Yar yar söylerim dostlarım,
Dostumla hep işlerim;
Siz dostlardan ayrılısam,
Yalnız başıma ne yaparım?

50. YAR-YAR

(Dördüncü varyant)

Babacığımın evinde
Gümüşüm kaldı yar yar;
Rızkım bitti ben gideyim
Parçam kaldı, yar yar.

Ağ çarşaf kılıç bağı,
Yüzüne düşer, anacığım;
Bana denk kuşlar görürsen
Sağ düşür, anacığım.

Tarağın dişini kırıp
Niye tariyorsunuz, yar yar?
Bahtını bulmuş bülbül deyip,
Niye alıyorsunuz, yar yar?

Üç ayrı saç bağlarım
Yüzde kaldı, yar yar;
Sevmediğine veren
Siz mi kaldınız, yar yar?

51. YAR-YAR

(Beşinci varyant)

Biriniz yiğit, biriniz bekâr kız
Eşleştiniz, yar yar;
Biriniz ipek, biriniz sırma,
Sarıldınız, yar yar.

Bérenéz kiyevü,bérenéz kilën,
 Bérléşténvz, yar yar;
 Bérenéz bılbıl, bérenéz al göl,
 Görleşténéz, yar yar!

Yaña tormış kotlı bulsın,
 Kúp yeşegéz, yar yar,
 Bérenéz altın, bérenéz kömés,
 Balkışıgız, yar yar.
 Béré gevüher, béré cevüher,
 Yeş kilénkey, yar yar!
 Bérenéz çeçke, bérenéz teñke,
 Yeş kiyevükey, yar yar.

Kotlı bulsın, gorlep torsın
 Yaña tormış, yar yar!
 Tatu bulsın, tigéz bulsın
 Yaña tormış, yar yar!

TUY MECLÈSÈ VAKTINDA MAKTAVU-MAKTAŞU CİRLARI

55. BÉZ TUGANIYNI SÉZGE BİRDÉK

Dimçé:
 Alay gına itém, bolay gına ittém.
 Arpalar da kuştım bodayga;
 İndé géne şökér bér hodayga,
 Eşlerébéz kitté unayga.
 Kız atası:
 Néçke géne néçke ilekte
 Onnar ilep kérttém kéletten;
 Kilgen kodalarınñ ey, asılları,
 Cırlap ciberérler retten

Biriniz damat, biriniz gelin,
 Birleştiniz yar yar;
 Biribülbül, biri kırmızı gül,
 Gürleştiniz, yar yar!

Yeni ömrünüz kutlu olsun,
 Birlikte yaşlanın, yar yar,
 Biriniz altın, biriniz gümüş,
 Parlarsınız, yar yar, cevüher
 Biriniz gevher biriniz cevher
 Geçn gelinler, yar yar!
 Biriniz ekmek, biriniz para,
 Genç damatlar yar yar.

Kutlu olsun, gururlu tursun
 Yeni ömrünüz, yar yar!
 Huzurlu olsun, dümdüz olsun
 Genç ömrünüz, yar yar!

DÜĞÜN MECLİSİ ZAMANINDA ÖVME- ÖVÜLME TÜRKÜLERİ

55. BİZ KARDEŞİMİ SİZE VERDİK

Görücü:
 Öyle ettim, böyle ettim
 Arpalar kattım buğdaya;
 Artık yine şükür bir Hüda'ya,
 İşlerimiz gitti kolayla.
 Kız babası:
 Narin narin elekten,
 Unlar eleyip izin verdim,
 Gelen görücülerin ey asılları,
 Şarkı söyleyiverirler sıradan

Égét atası:

Çeçrep çıkkán, tomrap üsken
Béznén kırlarda bér boday;
Béznén sézge, sézné bézge
Söyép kuşkan ikey bér hoday.

Kız anası:

Biyékkey géne tayuvda sığıla-sığıla
Bögélép üskey tal iken
Bik zur itmeseñ de, bik hur itme,
Séznéñ öçén üsken bala iken.

İpteş kızları yaş kilénge:

Öy tübekeylerém, ey, drança,
Drança sayén bér akça;
Sinéñ kébék tuganıylardan ayérılgaç,
Yamansurak bulır bérázga.

Ak kindérler ildém çitenge,

Cilbér de le cilbér iterge,

Tuganayém yörü, ey, kiterge,

Hiç bélmiyém ni hel iterge.

Olı yulkaylarnıñ, ey, takırı,

Uz cirkeylernéñ bakırı;

Ayırılmaız bugay, ahırı,

Ey, ipteşkeyém, şul siña,

Sızılıp kitkey yul siña;

Şul yullarga karap küñélém tula,

Tagın bér cey uynasak ni bula?

Kiyeçge:

Sandıkların sandık üstünde,

Bér sandıgıñ tézén üstünde;

Késé kaksa da sin kakma,

Erkek babası:

Sıçrayıp çıkmış, büyümüş,

Bizim kırlarda bir buğday.

Bizim size, sizin bize

Sevip evlenen eker Hüda'ya.

Kız anası:

Yükseğe dayanınca eğilir bükülür,

Bükülerek uzayan dal imiş.

Pek zorlamasan da pek horlama,

Sizin için yetişmiş çocuk.

Dostlar genç geline:

Yığ tepeme, ey, çıtaları,

Çıtalar kadar ver para.

Senin gibi kardeşlerden ayrılmak,

Hüzünlü olur biraz da.

Ak kendirler astım çitlere,

Cilber de cilber.

Kardeşim gitmek üzere.

Bilmiyorum ne haller olur.

Oğul yolların en düzü,

Geçilen yerlerin bakırı,

Ayrılmayacağız hemen şimdi.

Ey kardeşlerim şu sana,

Süzülüp giden yol sana.

Şu yollara bakıp gönlüm dolar.

Bir yaz daha oynasak ne olur.

Kiyeçge:

Sandıkların sandık üstünde,

Bir sandıgın dizinin üstünde.

Başkası vursa bile sen vurma,

Rızıgı sinéñ östéñde.
 Burakay bura buratıgız,
 Tükmi géne çeçmi totıgız;
 Béznéñ tuganıylar séznéñ kulda,-
 Kakmıy gına sukmı totıgız.

İl ture, ipteş, il türe,
 İl kürerge çıkkın bér türe;
 Béz tuganıynı sézge birdek,
 Üzlerégéz yahşıga küre.

Kız etiséne:

Tereze tölkeylereñ töp-timer,
 Etékeyém, tuñdım, tunıñ, bir;
 Tunnarıñnı birmeseñ, un kuliñ bir,
 Behillékleréñné dehi bir.
 Küçteneç kiterüçege:
 Emekey suvı buyénda
 Karmak, sala torgan idem mi
 Séznéñ kébék küçteneç kiterüçege
 Cırlar cırlıy torgan idem min.

Niçekley kildégéz séz bézge,
 Niçek töşmedégéz séz diñgézge?
 Töşer idégéz séz diñgézge
 Sagınıp, söyép kildégéz séz
 bézge.Kodalarga:
 Üyémkey-üyém baltırğan
 Yaña bebekeyge utırğan;
 Üstel başqayların yemile itel
 Yaña qodalar kilep utırğan.
 Kamıt bayuvkaylarıñ, ey, qayéştir,
 Qayérıp, ay cigen bulmıydır;
 Ayérılıp kalıp bulmıydır

Rızkı senin üstünde.
 Kütükleri kestiniz,
 Döküp bütünüle tuttunuz.
 Bizim kardeşimiz sizin elinizde,
 İtip kakmadan tutun.

İl başkanı kardeş il başkanı,
 İl görmeden çıkan bir başkan.
 Biz kardeşimizi size verdik,
 Özleriz görmeyince.

Kız, babasına:

Pencere tilkilerin dibi demir.
 Babam üşüdüm ceketini ver.
 Ceketini vermezsen sağ elini ver,
 Rızalarını da ver.
 İkam getirenlere:
 Anne su kenarında,
 Olta atıyordum ben.
 Sizin gibi böyle ikram getirenlere,
 Şarkı söylüyordum ben.

Nasıl geldiniz siz bize?
 Nasıl düşmediniz ki siz denize?
 Düşseydiniz siz denize,
 Özleyip, severek geldiniz siz bize.
 Dünürlere:
 Yığarım yığar tavşancıl otu,
 Yeni göz bebeği oturur.
 Sofra başlarını güzelleştirir,
 Yeni dünürler gelip oturur.
 Hamut bağların senin ey kayıştır,
 Ayırıp koşsan olmaz.
 Ayrılıp kalmak olmaz.

Kodacaga:

Tüşéne beylengen teñkey
Uklar atsañ da ütese tügel;
Sézněñley kébék bulırğa
Béznéy kuldán kilesé tügel.
Kız hem kiyevüge:
Ağıydéllerge zimner kilgen,
Ağar cirkeyleré tar kilgen;
Qazanda tugen, yuq Meskevüde
Sézněñ le kébék par kilgen.
Qataysıya çıqqanda
Atlarnı ciktem min yaratıp,
Tüben oçkaylarga karatıp;
Tüben oçkaylarnı taşlap kitték,
Yuğarı oçlarğaynı yaratıp.

Uramğa kupétslar tuqtağan,
Kızıllı yavulıq alıgız;
Béz aşığanğa, béz içkenge
Rıza-behil bulıp qalıgız.
Qunaqlar ozatqanda:
Qunaqlar kite, et, ozatıyık,
Basuv qapqalarıñ, çıqqançı;
Qoyaşlar bayér, aylar qalkır,
Béz ayırılıp kitkençe.

Koyaşlar çığar, ey, Martınnan,
Martın tabı artınnan;
Kürep küzkeylerém tuymağaçtın,
Ozata kildem artıñnan.

Yamlé bolıtlar kileder,
Yavusın inde bolın buyéna;
Bérge de bérge yöreşerge

Dünüre:

Göğsüne bağlanan altın,
Oklar atsan bile keskin değıl.
Sizin gibi olmak,
Bizim elimizden gelmez.
Kız damada:
Ağıydellerge zimgelmiş,
Akan yerlere dar gelmiş.
Kazan'da doğan yok Moskova'da,
Sizin gibi eş geldi.
Atla gezmeye çıkıldığında:
Atlarnı koştum ben severek,
Tepende uçanlara baktırıp.
Tepende uçanlarnı bırakıp gittik,
Yukarı uçtakileri severek.

Sokağa tüccarlar durmuş,
Kızıllı eşarp alın.
Biz yerken biz içerken,
Helal ediniz.
Misafirler uğurlarken:
Misafir gidiyor uğurlayalım,
Alan kapılarnı çıkıncaya dek.
Güneşler batar aylar gelir,
Biz ayrılıp gidinceye dek.

Güneşler çıkar ey martıyla birlikte
Martın tam altından,
Görüp de benim gözlerim doymadı,
Uğurlamaya geldim ardından.

Güzel bulut geliyor,
Yağsın artık etrafına.
Beraber de beraber gezmeye

Turı kilsen gömer buyéna

Kalkıp gelsen ömür boyunca.

56. YEMNER KÉRSÉN ODA YORTINA

Égét yağına kilgen:
Kismek kimsek sarı may,
Tutırıp u kıyudım bér mike;
odaalar bulıp kilgen idek,
Urın birégéze bér kike.

Türdegé bisterém üplemlé,
İşék atındagısı igüle;
Urın birmesegéz, béz kiterbéz,
Béznéñ atlarıbız cigüle.
Égét yağınnan:
Bizge odaalar kilgenner,
Barısı da postavu kigenner;
Küplep kilmegenner, ez kilgenner.

Bolan ügézleré cigele diler,
Yulsız ciykeylerge yul salıp;
Séz de kile dige, béz de kötték,
ultıksalarıbıza ul salıp.

Yeşél géne yeşél kürenedér,
İkevü iken séznéñ sadıız;
Kilgennerden birle arap toram,
Asıl iken séznéñ zatıız.
Kilénné kürsetkende:
Bıyél ına eken ucımımınñ
Méne ıar ele yaşélé;
Bézneñ tuanıbız séznéñ kulda,
Yatırmaız elé yaşérép.

Kiü buylarına aıp töşe

56. GÜZELLER GİRSİN DÜNÜR YURDUNA

Erkek tarafına gelen:
Sandık sandık tereyaı,
Doldurup koydum bir fırına.
Dünür olup gelmiştik,
Yer verin küçük bir.

Kenardaki semtlerim süslü,
Kapı tarafındaki işlemeli.
Yer vermezseniz biz gideceiz,
Bizim atlarımız koşulu.
Erkek tarafından:
Bize dünürler gelmişler
Hepsi de uha giymişler
Çok da gelmemişler, az gelmişler

Geyik öküzleri koşulur derler,
Yolsuz yol koyup.
Siz geleceksiniz diye biz bekledik,
Kollarımızı kavuşturup.

Yeşil, sadece yeşil görünür.
İkisiymiş sizin sadınız,
Gelmişlerden ben bir bakayım,
Asılmış sizin zatınız.
Gelini gösterirken:
Bu yıl satıım hasilımın,
Bak hala ıkar hala yeşili.
Bizim kardeşimiz sizin elinizde,
Yatırmanın hadi gizleyip.

Köprü dibinde akıp düşer,

Bézněň iltennerneň yélgası;
Bézněň kızıbızniñ, ey, tamğası.
Kolağında altın sırğası.

Habalarda oçқан, қоşlarnıñ
Abızları tulı balabız;
Nikler tanımabız, ey, béz anı?
Aldıbızda üsken balabız.

Ey, zey bullarında üsken çeçek,
Altın tarak bélén tariybız;
Bézneñ tuğanıbız monda iken,
Ayaklarğa basıp kariybız.

Ey, ağıldı bolıt, ey, ağıldı,
Yulsız cirkeylerge yular tabıldı;
Índe le bulğandır, ay, küñelle,
Yuğalğan tuğanıbız tabıldı.
Égétke:
Sad baқçalarında bérey yöri,
Íké қullarına göl uçlar;
Söygenén – yarlarnıñ bér dégété;
Yeşe yarıñ bélien tınıçlar.

Қызға:
Biyékkey tavularnıñ başında
Çıstay kupétsımnıñ dégété;
Yélama matur kız, yélama,
Ҳур iterlék түгел égété.

Í yavusayé yañğır, yavusayé.
Tübelerden tamçı tamsayé;
Ínfa buylarıñnı kayda üstérdéñ?
Ҳэзметлерén бэзге yazsayé.

Bizim ilden olanların yılı.
Bizim kızımızın ey damğası,
Kulağında altın küpesi.

Havalarda uçan kuşların,
Ağızları dolu yavrudur.
Neden tanımıyoruz biz onu,
Karşımız yavrumuz.

Ey, zey yollarında büyüyen çiçek,
Altın tarak ile tararız.
Bizim kardeşimiz buradayken,
Ayağa kalkıp bakarız.

Ey, yayıldı bulut yayıldı.
Yolsuz yerelere yollar bulundu.
Şimdi bulanlar gönüllü,
Kayıp akrabamız bulundu.
Erkeğe:
Sad bahçelerinde biri geziyor,
İki kolunda da çiçek tutar.
Sevdiğin yarlarnın bir katranı,
Genç yarin bile rahatlar.

Kıza:
Yüksek dağların başında,
Çıstay tüccarın katranı.
Ağlama güzel kız sen ağlama,
Hor edecek değil yiğidi.

Yağdıкça yağmur yağdıкça,
Tepelerden damla damlıyor.
Infa boyunu sen nerede uzattın?
Hizmetlerini bize yazıyor.

Kilén eybérlérén ilgende:
 Kiçü buylarınıñ burasın
 Çutlavuların üzébéz çutlarbız;
 Ƙodalar, ezépek sabır itégéz,
 Ezépek öyégné çuqlarbiz.

Bu da eybérlerné iler idém
 Kilésér le miken çigésé?
 Kilésmeslék tügel, aylar, çigésé,
 Tuğankayıbızınıñ üz işé.

Biisém le kile, biim miken
 Dumbra bélen kubız köyéne?
 Bu da eybérlerné béz ildék,
 Kire eylenép ƙaytmasƙa öyéne.
 Ƙarşı yaƙtan:
 Öy artında üse iké sal,
 Anıñ bérsé béznéñ sadıbiz;
 Şuşı ƙader zatlı eybérlerné
 Niçek tartıp kilde atıgız?

Ey, utırdı, ƙazlar utırdı,
 Oyasına mamık tutırdı;
 Reħmetler yusın, ƙodaçaƙay,
 Öyébné ilép tutırdıñ

Kız anası égét anasına:
 Biyéƙ tavunıñ biyéƙ başınnan
 Sıƙı yaba diler séznéñ kulda,
 Miném éséznén kulda,
 Kéçélérén birsén ul sézge.

Gelin eşyalarını toplarken:
 Geçer boylarının burasını,
 Kendimiz toplarız.
 Dünürler azıcık sabredin,
 Azıcık evinizde uyuruz.

Bu eşyaları elerdim,
 Uygun olur mu nakışı?
 Uygunsuzluk değildir acı çekişi,
 Kardeşimizin öz işi.

Yapmak istiyorum olur mu?
 Dombra ile kopuz sesini?
 Bu eşyaları da biz dizdik,
 Geri dönüp eve varmadan eve.
 Karşı taraftan:
 Ev arkasında durur iki sal,
 Biri bizim salımız.
 İş bu kadar zatlı eşyaları,
 Nasıl çekip geldi atınız?

Ey, oturdu, kazlar oturdu.
 Yuvasına pamuk doldurdu.
 Teşekkürler dünürüm,
 Evimize gelip doldurdun.

Kız anası erkek anasına:
 Yüksek dağın başından,
 Sıƙı örtün derler sizin elde.
 Benim gözbebeğim sizing elde,
 Geceleri versem onu size.

İké yaqniñ qodaları, qodağıy hem
qodaçaları:

Kiçü buylarınnan béz yöribéz
Bağ qınaylar çıbıq sındırıp;
Bağ qınaylar çıbıq-tal çıbıq,
Bézler kötték sézné talçığıp.

Sarı atlar ciktem, ey, satuvğa,
Sarı maylar içtém qatuvğa;
Bik kül ademnerneñ isé kite
Séznéñ bélen béznéñ tatuvğa.

Bala umartalar – yarlı umarta,
Bal kuşiyék anıñ qortına;
Cırlap qına, görlep béz utırıyk,
Yemler kérsén qoda yortına.

Utırdım köymenén turéne,
Qaradım sularniñ töbéne;
Sunıñ tönleré le yaşéldér,
Béznéñ qodalarımız asıldır.

Biyékkey tavuniñ başında
Ozın iken cirneñ mecası;
Séz tuğannar bélen béрге utırğaç,
Onıtıla dönya hucası.

Kiçünéñ buyları küç toman,
Kiçü buylarında küp tormam;
Toman küterélmi kön açılmıy,
Bér cırlamıy yörek basılmıy.

İki tarafın dünürleri, hem erkek hem de
kadın dünürler:

Köprü yakınında yürüyoruz,
Bağ çubuk kırıp,
Bağ çubuk dal çubuk,
Biz baktık sizi yorulup.

Sarı atlar koştum ey satmaya,
Tereyağı içtim katılaşmaya.
Pek göl insanları şaşırır,
Sizinle bizim dostluğumuza.

Bal kovanı beceriksiz kovan,
Bal katalım onun arısına.
Şarkı söyleyip, gürlüyip duralım biz,
Güzelleşsin dünürün yurdu.

Oturdum sandalın kenarına,
Baktım suların dibine.
Suyun dipleri yeşildir,
Bizim dünürümüz asıldır.

Yüksek dağın başında,
Uzunmuş yerin mecası.
Sizin akrabalar ile beraber oturursa,
Unutulur dünya derdi.

Köprüarı sürüsünden sis,
Köprüde çok durmam.
Sis kalkmıyor da gün açılmıyor,
Şarkısız yürek dinmiyor.

Yaña öylerémneñ sekésende
 Al çeçekler atkan göller bar;
 Sézge cırlamıyça kémge cırlıyım,
 Sézden yakın bézge kemner bar.

Sézler kiler di-di, kiler di-di,
 Bézler yördék sıra péşérép;
 Rehmet, tuğannar, kilçégézge,
 Bézné iségézge töşérép.

Atlarga bulıp ciz ñğırçaq,
 Tirbençékkey arba bik, yomşak;
 Bu aşagannarı, bu içkeyné
 Qaytarırbız miken bér-bér çak.

Qombulıtlar aldım cilenge,
 Kömêş ine kirek cöylerge;
 Yaşşı ademner kilgen tınlarga,
 Gıybret cırı kirek cırlarga.

İdellernéñ arı yağında
 Yaltırap yata peké kınsı;
 İnge cırlamaşka bérer cıruv-
 Kilgen qodalarnıñ cınısı.

Atlarını ciktem yaratıp,
 Kiter yollarına qaratıp;
 Bézler kötték sézné can atıp,
 Séz kitersez miken yaratıp?

Allar alışıyék béz ikeç,
 Töller biréşiyék béz ikeç;
 Allar da alışıp, göl biréşép,
 Tatuv yöreşiyék béz ikeç.

Yeni evlerimin sekisinde,
 Al çiçekler açan güller var.
 Size şarkı söylemiyim de kime söyliyim,
 Sizden yakın acaba bize kimler var?

Siz gelip söyle, gelip söyle,
 Biz gezdik bira pişirip.
 Sağolun akrabaları geldiğiniz için,
 Bizi aklınıza getirip.

Atlara sarı bakırdan eyer,
 Sallanan araba pek de yumuşak.
 Bu yediklerimiz,içtiklerimiz,
 Çıkarır mıyız bir bir güç bela?

Kum bulutları aldım gence,
 Gümüş iğne lazım dikiş için.
 İyi insanlar gelmiş dinlemeye,
 İbretlik şarkı lazım

İdillerin arka tarafında,
 Parlayıp durur çakının kını.
 Söylememek için birer türkü
 Gelmiş dünürlerin cınısı.

Atları koştum severek,
 Gidecek yollarına baktırıp.
 Biz baktık size can atıp,
 Siz gider misiniz severek?

Allar alalım biz ikeç,
 Tüller verelim biz ikeç,
 Allar alıp gül verip;
 Dostça yürüyelim biz ikeç.

İRte bélen péşken aşımniñ
 Temé bulmas inde eyrenséz;
 Cıyéliškan çakta cırlaşıyék,
 Küreşép bulmas kıabat beyremséz.

Çeçelme kıayenniñ astında
 Çeç kéneyén tarıy bér matur;
 Çeç te oçlarında sarı altın,
 Bézge bér küreşü méñ altın.

Küpernéñ başları kük çeçek,
 Şular bulır atniñ kıorması;
 Cırlaşıyék elé, görleşiyék,
 Şular bulır tuyniñ forması.

İ alanda inde, i alanda,
 Meknéñ çeçekkeyé bar anda;
 Béрге cıyéliškaç cırlaşıyék,
 Cıyélišıp bulmas bolay yalan

Kük kıapusıların açıla diler,
 Kük içlerén şunda kürérbéz;
 Aralarğa doşman kérmese,
 Ómérlerge béрге yörérbéz.

57. BÉR DAN İTEP KÜÑÉL AÇİYÉK

Kız alırğa kilüçéler:
 İmen saygakları imérék,
 Yuğa saygakları cimérék;
 Kıñğıravular tağıp, yastık salıp,
 Kıız alırğa kildék cimérép.
 Kilgen kıodara:
 Kıodakayém, siña ni imérék,

Sabah ile pişen aşımın,
 Demi olmaz artık ayransız.
 Toplanmışken söyleşelim,
 Görüşemeyiz tekrar bayramsız.

Saçılma kıayının altında,
 Saçlarını tarıyor bir güzel.
 Saç uçlarında sarı altın,
 Bize bir görüşme bin altın.

Köprü başında mavi çiçek,
 Böyle olur atın dengi.
 Şarkı söyleyelim, gürlüşelim,
 Böyle olur düğünün biçimi.

İ düzlükte artık düzlükte,
 Haşhaş çiçeği var orda.
 Beraber türkü söyleyelim,
 Toplanılmaz böyle tenhada.

Göğün kapıları alırır derler,
 Göğün içini böyle görürüz.
 Aralara düşman girmese,
 Ömür boyu beraber oluruz.

57. BİR ÖVÜP GÖNÜL AÇALIM

Kız almaya gelenler:
 Meşe ağacı döşemesi sağlam,
 İnce döşemeleri harap,
 Zilleri takıp, yastıkları koyup,
 Kız almaya geldik.
 Gelen dünürlere:
 Dünürüm sana ne temiz

Kazan'lardan aldığım malım yok.
Canımı yarıp verirdim,
Candınüzge durur halim yok

azannardan alđan malım yuk;
Cannarım yarıp birer idém,
Candınüzge torır elém yuk.

Basmadın basma basıyék,
Éfeklerden tasma yasıyék;
Cıyén odalar cıyélıkaç,
Bér dan itér küñér açıyék.

Basamağa basalım,
İpeklerden kurdele yapalım.
Toplanın dünürler toplantıya,
Bir övüp gönül açalım.

Biyékkey tavuniñ başlarında
avulıdır narat başları;
ikerdin temlé, baldın tatlı
Béznéñ odarıynıñ aları.

Yüksek dağın başlarında,
Uğulduyor çam ağacı başları.
ekerden demli, baldan tatlı,
Bizim dünürün aları.

odağıylar küçteneç ığarganda:
İke le ciren atığız,
Anıñ bérsén bézge satığız;
Bu aderlé küçteneçné
Niçek le tartıp kildé atığız?

Dünürler ikramları ıkardığında:
İki allı at
Onun birini bize satın.
Bu kadar ikramı,
Nasıl çekip geldi atınız?

Küçteneç kiterüçéler:
Yapan cirlerde téđermen
Yalan ğına boday tartadır;
Béznéñ etékeynéñ atları
Niler salsaq, unı tartadır.

İkramları getirenler:
Issız yerlerde değermen
Sadece buğday öğütür.
Bizim babamızın atları,
Ne koyarsak onu çeker.

İrten torıp sıyér saydım,
A bidrelerém tulsın dip;
Sézler aırđaçtın, bézkildék,
Séznéñ küñélégéz bulsın dip.

Sabah kalkıp inek sağdım,
Ak kovalarım dolsun diye.
Siz ağırdınız biz geldik,
Sizin gönlünüz olsun diye.

İék allarında altı miçke,
Anın altısı da bal diler;
Yamlé Melken buylarında

Avlularında altı fırın
Onun altısı da bal derler.
Güzel etrafında,

Sin kodaqaynı bay diler.

.Ay-han, yullarınıñ tigézé,
Mögrép kile boyar ügézé;
Ozaqqay gomér içlerinde
Kirekkey bula yarıñ tigézé

Sen dünürüme zengin derler.

Ay-han yollarının düzlüğü,
Bögürür gelir öküzü.
Uzak ömür içlerinde,
Lazım olur yarın dostça olanı

58. NESÉLÉGÉZ ASIL BULĠANĠA

Egét yağı:

Ey, kıraqlıy tabık, kıraqlıy,
Elle qarçıǵalar kilgenmé?
Yamlé tabışlar işétele,
Elle kodaçalar kilgenmé?

Kız yağı:

Qoymaları biyék üterge,
Qapqaları biyék kérége;
Qaşı la çıǵıp almaǵaç,
Qıyén bit ul kilep kérége

Égét yağı:

Tallardan da talǵa éfek İldem,
Tarta ğına tarta talçıqtık;
Ozaqqay tordıǵız, kodaçalar,
Köt géne zarıqtık

Kız Yağı:

Sunıñ öslerénen kübék kile,
Sarı maylar kébék ez géne;
Kodaçalıy buldıp béz kildék,
Urın birmessézmé ez géne?

Yörégén ük çıqtım uramga,
Tegerep ük kile bér alma;
Sézné bézge, bézné sézge
Söyép kuştı miken bér alla?

58. NESLİNİZ ASİL OLDUĞU İÇİN

Erkek tarafı:

Ey kıraǵlanır tabık kıraǵlanır,
Yoksa atmacalar mı gelmiş?
Güzel sesler duyulur,
Yoksa dünürler mi geldi?

Kız tarafı:

Çitleri yüksek geçmeye,
Kapıları yüksek girmeye,
Karşılıyıp çıkıp almayınca;
Zordur pek gelip girmeye.

Erkek tarafı:

Dallardan dallara ipek astım,
Öğüte öğüte çok yorulduk.
Uzak durdunuz dünürler,
Bekleyerek halsiz düştük.

Kız tarafı:

Suyun üstünden köpük gelir,
Tereyağı gibi azıcık.
Dünür olduk biz geldik,
Yer vermez misiniz azıcık?

Gezmeye çıktım sokağa,
Yuvarlanır gelir bir elma.
Sizi bize, bizi size,
Severek kattı mı yoksa Allah?

Yaznıñ citkennerén şunnan bélem:

Ucımnarı çığa yeşerép;
Bézden alıp kitken asıl kızını
Qaylarda totasız yeşerép?
Ey, utıra ürdek, utıra,
Oyasına mamık tutıra;
Çağırığız elé ey, bebkésén,
Enékesé kötép utıra.

Yaş kilénge:

Miném alyapqıçım ikevü géne,
Bérsé frantsuz, bérsé qolénqor;
Tuğan yortqayéñnan ayérılğaç,
Yamansılar yörme, kölép yör!

Qız yağı égétke:

Bézneñ géney qoyma narat taqta,
Monnan bargan çaqta uñ yaqta;
Bézneñ géney tuğan sinéñ qulda,
Yatlar qaqsalar da, sin qaqma!

Égét yağı:

Terezege qunğan bér tutıy qoş,
Qavuriyénan tartıp totarbiz;
Eytken süzébézné tıñlıy bélse,
Qızızızdan artık totarbiz.

Kilén bülegén kürsetkende:

İşék aldığızğa kérgen çaqta
Qara aygırığız kéşnedé;
Sézneñ égét nesre işlede?

Égét yağı:

Uçak allarında ni cımıldıy?
Niler bulsın-cılkı mayları;
Bézneñ égétebéz şunu işledé,
Sézneñ égét nesre işledé?

Yazın yaklaştığını şurdan bilirim;

Ekinler çıkar yeşererek,
Bizden aldığımız asil kızını,
Tutarsınız saklayarak?
Ey oturur ördek oturur,
Yuvasına pamuk doldurur.
Çağırın hadi ey bebeğini,
Anasının bakıp durduğu.

Genç geline:

Benim önlüğüm sadece iki tane,
Birisi Fransız birisi de qolénqor
Doğduğun yurdundan ayrılacağım diye,
Üzülüp durma, gül.

Kız tarafı erkeğe:

Bizim bahçe çam ağacından tahta,
Burdan giderken sağ tarafta.
Bizim kızımız senin elinde,
Yabancılar vursalar da sen vurma!

Erkek tarafı:

Pencereye konmuş bir dudu kuşu,
Tüylerinden çekip yakalarız.
Bizim Söylediğimiz sözleri dinlerse,
Kızımızdan ayrı tutarız.

Gelin hediye gösterdiğinde:

Avlunuza girdiğimde,
Kara aygırınız kişnedi.
Sizin yiğit ne iş yapar?

Erkek tarafı:

Ocak önünde ne kımıldıyor?
Neler olsun yağları,
Bizim yiğidimiz bunu yapar,
Sizin yiğit ne iş yapar?

Kız yağı:

Binsem le kile, ay, binsem
Skripka, kubız köyéne;
Koda, küñélégéz, ay, buldımı?
Çıkkın malıñ kayttı öyéne.

Égét yağı:

Yögérep ük töştém inéş dip,
Borcalar taptım kömés dip;
İzli géne yörep kuşılıştık,
Hesélégéz asıl, iméş, dip.

Kız yağı:

Terezemné açıp, min sızgırdım,
Bolın péçennerém kipkendér;
Bolın péçenneré, kipkender;
Bézge kaytır baqıt citkender.

Biyék te iken, ey, tabıgız,
Karşı da yaba qarıgız;
Béz kildék kunağ buldık.
İndé üzégéz şulay barıgız.

Kız tarafı:

Binsem istiyorum ay, binsem,
Skripka kopuz ezgisini.
Dünür gönlünüz, ay, oldu mu?
Çıkan malın döndü evine.

Erkek tarafı:

Koşarak düştüm dere diye
Borca buldum gümüş diye,
İzli gezdik katıldık
Hesélégéz asıl imiş diye.

Kız tarafı:

Penceremi açıp ben ıslık çaldım,
Bütün yemlerim kurudu.
Bütün yemlerim kurudu.
Bize gitme vakti gelmiştir.

Yüksekteymiş ey, dağımız,
Karşayı örtmüş karlar.
Biz geldik misafir olduk,
Artık kendiniz böyle kalınız.

59. BÉZNÉÑ BEBÉKEBÉZ SÉZGE BARA

Kız yağı:

Cırlarğa kuşsan, cırlarmı,
Görlerge kuşsan, görlermén;
Kilgen kodalar haqı öçen,
Cırlavu tügel egilip ülermin.

Başkıçıma basmas idégéz,
Başkıçlarım badyan ağacı;
Bu cırları şet cırlamas idem,
Kodalarım dönya bersé.

59. GÖZBEBEĞİMİZ SİZE VARACAK

Kız tarafı:

Şarkılara şarkı söylerim,
Gürleyenlere katılıp gürlerim.
Gelen dünürlerin hatrı için,
Değil söylemek, ölürüm.

Basamağıma basmazdınız,
Basamaklarım anason ağacı.
Bu şarkıları söylemezdim,
Dünürlerim dünya verse.

Kız yağı:

Ɔodalar Ɔodalar kilgenner,
Ösleréne pustavular kigenner;
Pustavular da kimi kisenner,
Bar da bétuğannar kilgenner.

Tüşleréne kigen biş teñkeneñ
Niçek itép çutın alıyém?
Sézneñ kébék çiber Ɔodalarnıñ
Niçek itér küñélén tariyém
Égét yağı:

Kilép te kerdém öyéne,
Ĝarnıturnı ildém çöyêne;
Ĝarnıturdan tamğan tamçı kébék
Küreneséz miném küzême.

Bülme işékkeyén açıp kuy,
Bülmelerge kaçıp Ɔalmasın;
Ɔızıbız matur dip ük mağtanmağız,
Alıp kildék égétneñ almasın

Ɔara sıyırlarının möğézlerén
Ɔayırıp alırğa dip kildék béz;
Enkesénnen tuğan bebékesén
Ayırıp alırğa dip kildék béz.
Ɔız yağı:

Tarak ta tabağ, ay, ağ borçağ,
Çeçmi géne tükmi totıgız;
Bézneñ Ɔzlarıbız sézge bara,
Ɔakmıy ğına sukmıy totıgız.

Biyékkey de tavunıñ başı
Sıķı yara diler diñgézge
Ɔara ğına Ɔaşlı, zifa buylı,

Kız tarafı:

Dünürler dünürler gelmişler,
Üstlerine çuhalar giymişler,
Çuhaların kimini kısaltmışlar,
Bütün bu akrabalar gelmişler.

Göğüslerine giydiği beş altını
Nasıl hesabını alayım?
Sizin gibi çok güzel dünürlerin
Nasıl gönlünü eyleyim?

Erkek tarafı:

Gelip girdim evine,
Ĝarnıturnı getirdim evine,
Ĝarnıturdan damlayan damla gibi
Görünüyorsunuz gözüme.

Oda kapısını sen açık bırak,
Odalara kaçıp gitmesin.
Kızımız güzel diye çok övünmeyin,
Alıp geldik yiğidin elmasını.

Kara ineklerin boynuzlarını,
Koparıp almaya geldik biz.
Anasından doğan bebeği,
Ayırıp almaya geldik biz.
Kız tarafı:

Tarak ve tabak ay, ak burçağ,
Saçmayın dökmeyin.
Bizim kızlarımız size gider,
İtip kakıp vurmayın.

Yüksek dağın başlarında,
Sıķı yarar derler denize.
Kara Ɔaşlı güzel boylu,

Nigélér itsen idé ul sézge.

Ne edersen eder o da size.

Ey, ay batsı ide, ey, batsın,
Aylar batkaç yaqtı tañ atсын;
Béznéñ kızlarıbız sézge bara,
Yort anağız anı yaratsın.

Ey, ay batsaydı ay batsın.
Aylar batarken şafak söksün.
Bizim kızlarımız size gider,
Yurt ananız onu sevsin.

Indır artlarındağı kibenéñnéñ
Ayakların üzéñ quysana;
Béznéñ kızlarıbız sézge kite,
Enkesé le üzéñ bulsana

Bostan harman yığınlarından,
Ayaklarını kendin koysana.
Bizim kızlarımız size gider,
Anası kendin olsana.

Қыз eybérerén elgende:
Badyan da saldım aқmaskа,
Қалемпеелер saldım batmaskа;
Bu eybérlerné béz ilebéz-
Bérsésé de kire қайtmaskа.

Қыз eşyalarını дizerken:
Anason koydum akmasın,
Karanfiller koydum batmasın diye,
Bu eşyaları biz diziyoruz,
Birisi de geri dönmesin diye.

60. BÉZNEÑ İLDE SÉZNE MAQTIYLAR

Dimçe:
Almalar özép aldım min,
Al yavulıqq saldım min;
Küñlém kerdé, һeslém saldım,
Қızıñnı dimlep aldım min.

Aç terezeñ cildek birem
Böylégenneré bélen;
Béz utrabız қodalarnıñ
Bér digenneré bélen.

Östel astım külege
Östel ötsem kénerе;
Sin қodamnı оһшатamn
Қазаннан kilgen tüреge.

60. BİZİM İLDE SİZİ ÖVÜYORLAR

Görücü:
Elmalar koparıp aldım ben,
Al eşarp koydum ben.
Gönlüm girdi һeslém koydum,
Kızını razı edip aldım ben.

Aç penceren anemon vereyim
Böylégenneré ile.
Biz otururuz дүнürlerin,
Bir kez dedikleri ile.

Sofra altı gölgedir,
Sofrayı itsem kenara.
Sen дүнürümü benzетirim,
Kazan'dan gelen başkana.

İşéklerden kerdém ey, kébék,
Sığılıp selam birdém tal kébék,
Séz ҡodalarım kilep kergeç,
Canım irédé may kébék.

Cırlap ta cırlap béz utıryk,
Bal içeler iken disénner;
Balalı ҡazlar kük şavulaşyık,
Bértuvğannar bolar disénner.

İşékler açtım, türler kürdém,
Sanıqlar açtım, göy kürdém;
Séz ҡodalrım kilép kergeç,
Asıl ҡoşlar bélen bér kürdém.

Tüşleréne taққан biş tekeñnéñ
Bérsén özép miña birsene;
İçlerénde yatқан canıñ niçek,
Béznele şulay kürsene.

Ösleréme kigen kiyémémné
İlep kuydım türge çölerge;
Séz le ҡodalar kilep kergeç,
Yemler kerdé béznéñ öylerge.

Arşın da arşın uқа ҡamzul
Billerégézden le artmıymı?
Bér le aşamıysız, bér de içmiséz,
Elle bézné canıgız tarmıymı?

Çıltır, çıltır duğalar,
Kız alırğa kilgen ҡodalar;
Üzégéz türde, atıgız ürde,
Nige cırlaşmıysız, ҡodalar?

Kapılardan girdim ben,
Sıkılıp selam verdim ben dal gibi.
Siz dünürlerim gelip girince,
Canım eridi yağ gibi.

Şarkı söyleyip oturalım,
Bal içiyorlarmış desinler.
Yavrulu kazlar gibi bağırışalım,
Kardeş olur desinler.

Kapıları açtım köşe gördüm,
Sandıkları açtım göy gördüm.
Siz dünürlerim gelip girince,
Asıl kuşları bile bir gördüm

Senin göğsüne taktığın beş altının,
Birini koparıp bana versene.
İçlerinde yatan canın nasılsa,
Bizi de öyle görsene.

Üstlerime giydiğim giyimimi,
Ayrıp koydum kenara.
Siz dünürler gelip girince,
Güzeller girdi bizim evlere.

Arşın arşın şerit ҡamzul.
Bellerinizden artmıyor mu?
Çok yemiyorsunuz, çok da içmiyorsunuz,
Yoksa bizi canınız istemiyor mu?

Şingır şingır koşumlar,
Kız almaya gelen dünürler,
Kendiniz geride atınız önde.
Şarkı söylemiyor dünürler?

Égét yağı:

Olı yullarnıñ la, ay, margı.
aķ yukeğy iken tarğı;
çıgarıǵız elé kıızıǵıznı,
aķsaķ tügélme iken ayaǵı?

Qara urman artlarinnan
Qara la bolıt kilédér;
Qara la bolıt, ay, qar bulmas,
Égété matur, kıızı hur bulmas.

Tüben yaqtan bérevü méne,
Börlégennen kıızıl tün tışı;
Kilgennen birle kırıp toram
Séz ikenséz bézge kul kéşe

Qara urmannarnı üttém-süttém,
Min tapmadım kamçılar saplıǵı;
Küpler izledém, küp soradım,
Min tapmadım sézdén yaǵşını.

Béznéñ kodalarınñ öy kırpıssı
Barısı da imen taqtası;
Bu da aşagannar, içkenner-
Barısı da olılar arqası.

Ay, ildék béz ildék béz,
İdellerné kiçén kildék béz;
İdél kiçén, yulda kunıp,
Bér kıız alırǵa kildék béz.
Kız anası:
Bélezégemnén bilkesé,
Unikédém aniñ sérkesé;

Erkek tarafı:

Oǵlu yolların margı,
Ak yukeğy imiş tarğı,
Çıkarın hele kıızınızı,
Aksak deǵıl miymiş ayaǵı?

Kara orman artlarından,
Kara bulur geliyor.
Kara bulut kar olmaz,
Yiǵidi güzel kıızı huri olmaz.

Tepen taraftan biri bana,
Böğürtlenden kıızıl arka dışı,
Geldiğimden bakıp dururum,
Siz ikiniz bize kul kişi.

Kara ormanları aştım, ben geçtim.
Ben bulmadım kamçılar saplıǵı.
Çok izledim, çok sordum,
Ben bulamadım sizden iyisini.

Bizim dünürlerin evinin kapısı,
Tamamı meşe ağacı tahtası.
Bu yiyenler, bu içenler,
Tamamı da oǵlan arkası.

Ay ildék ildék biz ildék biz,
İdil'leri geçip geldik biz.
İdil geçen yolda kalıp,
Bir kıız almaya geldik biz.
Kız anası:
Bileziğimin ortası,
On ikidir onun tozu.

Índé géne bézden ayérıla,
Séz bulırsız anıñ enkesé.

Tügerék östel östénde
Küterép sukқан aşyavulıq;
Қarderséz üsken bala түгél,
Қaderséz itmegéz baştan uk.
Égét anası:

Habadan oçkan қоşларınıñ
Қoyrığыз böterlep totarmın;
Balağıз оçen қaytırмағыз,
Üzyémnéké күк itér totarmın.

Alyapқıç bavularım çiya çuk,
Çiyelengeç çişer һişer һelém yuқ;
Sin қodağıyém bélen күréşкеç,
Ayérılıp kiter һelém yuқ.
Égétke:

Alyapқıçıñ iñ түгél,
Íké iñ түгél, kiñ түгél;
Ayérılмағыз, lar kilgenséz,
Sézge yatlar tiñ түгél.

Kömés yözékler min қoydırdım
Yalan da kömés aқçadan;
Ízlep aldım, kiyevü, taptım siné
Göl çeçегé üsken бақçadan.
Biyék kéne tavunıñ, başında
Abır iken çana töyebé;
Nikler cırlamıyımın bérer cıruv,
Üz bebkeyémnéñ kiyebé.

Қız iséménen:
Aқlı gına күlmek, қара çalbar

Artık yine bizden ayrılır,
Siz olursunuz onun anası

Yuvarlak sofraların üstünde,
Vurduғumuz sofra örtüsü.
Қadersiz yetişen çocuk деғil,
Kadersiz etmeyin başından.
Erkek anası:

Havadan uçan kuşларın,
Kuyruғundan yakalarım.
Evlat için endişelenmeyin,
Kendimin ki gibi bakarım.

Önlük бағларım püskül,
Düğümlenirse çözecek halim yok.
Sen dünürüm ile ben görüşmeden,
Ayrılıp gidecek halim yok.
Erkege:

Önlüğün geniş деғil,
Íki en деғil enli деғil,
Ayrılmayın sandık geldiniz,
Size yabancılar denk деғil.

Gümüş yüzükler ben döktürdüm,
Tenhada gümüş paradan.
Aradım, damat, ben buldum sana,
Gül çiçekleri olan bahçeden.
Yüksek dağın başında,
Ağırmış kızağın yükü.
Neden söyleyi vermiyorum bir şarkı,
Öz bebeğimin zararı.

Кız isminden:
Aқlı gömlek kara pantolon,

Kiyerséñmé iken, etékey?
Siña h zmetler m bik ez tide,
Be illers ñm  iken, et key?

Etkey, mi a ya el  ana  bir,
 ana  birme, sırlı du a  bir;
 stel ba larına b r utırıp;
Etkey mi a hey r-doga  bir
Kızlar uram eylegende:
 g t bulsa  bul  g t,
K m   koydur  ay   y genge;
 g t g mer  n  erem y genge;
Keb n  oydur canı  s ygenge.

 fekkey yavulı  ba ında,
Ciller aladır la kited r;
Cilb rlep  sken infa buynı
 g t aladır la kited r.

Cilb r cilb r cilb r  uk,
Nik cilb rdi-cil de yu ?
S zn n k b k par kilgen
Abılda t g l, ilde yu .

 k  id l lar kilgen,
A ar cire tar kilgen;
 azanda t g l, yu  Meskev de
S zn n k b k par kilgen.

Olı yulnı  buy nda
Suvırılıp  se bar yua;
Y la ma ız, kızlar cırla ı ız,
Ay rılı a tor an b r yola.

Giyer misin babacı ım?
Sana hizmetlerim az diyor,
Hakkını helal et babacı ım?

Baba bana ye il kıza ını ver.
Kıza ını verme duanı ver.
Sofra ba larına oturup,
Babacı ım hayır duanı ver.
Kızlar sokakta gezerken:
Erkek isen erkek ol,
G m   d kt r sen kemer dizgine.
Erkek  mr n  bo a ge irmektense,
Nikah kıydır sen canın sevdi ine.

 pekten e arp ba ında,
Yeller alır da gider.
Savrulup yeti en infa boyu,
Erkek alıp gider.

Savrulur savrulur p sk l,
Neden savrulur yel de yok.
Sizin gibi e  gelmi ,
K yde de il ilde yok.

 ki nehir sandık gelmi ,
Aktı ı yer dar gelmi .
Kazan'da de il, yok Moskova'da,
Sizin gibi e  gelmi .

O lu yolun kenarında,
So urulup b y r gider yua.
A la mayın  arkılar s yleyin,
Ayrılıktan kurtulu  yok.

İşék aldı şavu narat,
 Nik şavulıy iken bér narat?
 Şavulamas idé ul narat,
 Ayırılıp kite bér kıanat.
 Kıznıñ eybérlerén ilgénde:
 Çuklı gına da söygélerné
 Elép le kuyıyk türlerge;
 Béz kızıbızını sézge birdék,
 Hézmet itsén idé sézlerge.

Aklı gına sölgélerden
 Huş is kéne añkısın;
 Béznéñ tuğanqaynıñ hözleré
 Hurlar kébék balkısın.
 Kıız iséménen:
 Tüşleréme beylegen teñkemné
 Niçék itep çultarın alıyém?
 Enékeyém urınına sin qaldıñ,
 Niçék itep küñélleréñné tabıyém?
 Qunaklarını ozatqanda:
 Kilsén bolıt, yavusın yañgır,
 Kitsén le urman buyéna;
 Béznéñ bolay yöresülér
 Kitsén le gmer buyéna.

İ, aylaştay, aylaştay,
 Tabalarda péşken maylı aştay;
 Séz kitterséz, béz qalırız
 Yafraqların qoyğan ağaçtay.
 Tuy meclésénde:
 Qara urmannarını çıqqan çaқта,
 Oçradı miña Minnehetmet;
 Olı başlarıñnı kéçé itep
 Cırlap birçéne rehetmet.

Kapı altı gürültülü çam ağacı
 Niye gürlüyor çam ağacı
 Gürüldemez idi o çam ağacı
 Ayırıp getir bir dal.
 Kıız eşyalarını topladığında:
 Püsküllü sevgilleri
 Alıp koyalım havlulara
 Biz kızımızı size verdik,
 Hizmet etsin sizleri.

Beyaz havlulardan,
 Hoş koku koksun
 Bizim kardeşin gözleri
 Huriler gibi parlasın.
 Kıız isminden:
 Göğsüme bağladığım altınımı,
 Nasıl olur da çultarın alayım?
 Anacığımın yerine sen kaldın,
 Ne edip de ben gönlünü edeyim?
 Misafirleri uğurlarken:
 Gelsin bulut, yağsın yağmur,
 Gitsin orman tarafına.
 Bizim böyle dostluklar,
 Gitsin ömür boyunca.

Ey aylaştay aylaştay
 Tavalarda pişen kızartma yemeği gibi.
 Siz gidirsiniz, biz kalırız,
 Yapraklarını dökmüş ağaç gibi.
 Düğün meclisinde:
 Kara ormanlardan çıktığımızda,
 Karşılaştık Minnehetmet ile.
 Oğlu başlarını geçer diye,
 Söyleyiverdiğin için teşekkürler.

Miña etékeyém atlar birdé,
Kük alaşa bélen alış dip;
Miña enékeyém şunu eytté:
Üz tuğannarıñ bélen tanış dip.

Başlarıña yapқан yavulıgıñ
Yaña ğına yavğan qar kébék;
Yözlerégéz tulğan ay kébék,
Aklıgız sarı may kébék.

Sézneñ yanga barıp idém,
Aralarda niçék bar;
Séz qodalar bélen utruvlar
Yözlék tügél, méñlék bar.

İşék sıldım yaşél çirem,
Taptıy-taptıy qayırbız;
Bu sıyları, hürmetlerné
Maqtıy-maqtıy qayırbız.

Qara urmannarı çıqqan çaқта
Börlégenner aşadım tuyğançı;
Kitmegéz elé, tuğannar,
Küzkeylerém kürep tuyğançı.

61. ASIL QOŞLAR BÉLEN BÉ QURDÉM

Égét eniséne:
Başındağı Keşmir yavlıgıñ
Külmé qaragam da tügél;
Canım ğına söylen qodağıyğa
Canım birsem, canım tügél.

Qodağıyém rehmet aşña,

Bana babacığım atlar verdi,
Aygır ile al diye.
Bana anacığım şunu söyledi;
Kendi akrabaları ile tanış diye.

Başlarına örttüğün eşarp,
Yeni yağmış qar gibi.
Yüzleriniz doğan ay gibi,
Aklınız tereyağı gibi.

Sizin tarafa giderdim,
Aralarda nasıl var.
Siz dünürlerle oturmalar,
Yüzlük değıl binlik var.

Avlum yeşil çimen,
Ezip-basıp döneriz.
Bu ikramları, hürmetleri,
Öve öve döneriz.

Kara ormandan çıktığımızda,
Böğürtlen yedim doyuncaya,
Gitmeyin daha kardeşler,
Gözlerip görüp doyuncaya.

61. ASIL KUŞLAR İLE GÖRDÜM

Erkek anasına:
Başındaki kaşmir eşarabın,
Gül mü baksam da değıl.
Canım diyen dünüre,
Canımı versem canım değıl.

Dünür teşekkür yemek için,

Ġomér devülrt yusın başıña;
Büdeneler kébék, ay yurgalap,
Riskaldıñ kilsén karşına.

Ġodağıyém, siña cırlar cırlıym,
Bérné géne tügél un bulsın;
Béznéñ tuğanıbiz séznéñ kulda,
Kürkem yortıgızda uñ bulsın

Uramnarğa yamner kértép tora,
Ġodağıyém, séznéñ yortıgız;
Ġızıbızñı sézge béz birebéz,
Ġadrén bélén kéne totıgız.
Égét enisénéñ cababı:
Öy de türlerénde külebéz,
Yağ- yağına çiten totarbiz;
Ġızıgız öçén bér kayğırmağız,
Üzégézden irke totarbiz.
Kiyevüge:
Tügerék kuyaq başı bik bak,
Mek çeçkeséne oğşavulı;
Yözge bérévü, méñge ikévü,
Béznéñ kiyebébzge oğşavulı.

Mamık kına tüşek iké kat,
Yokıñ kilgen çaқта ceyép yat;
Abılda tügél, yuğ şeherde
Béznéñ kiyavıu kébék asıl zat

Bağça artında tora bér balan,
Yanarında üsken mileştér;
Kiyavü séznéñ kulda kızımız,
Ġakmıy gına sukmıy ileştér.

Ömür devülrt terbiyeli başına.
Bildircınlar gibi tıpış tıpış yürüyüp,
Riskaldıñ gelsin karşıma.

Dünürüm sana şarkılar söylerim,
Sadece bir değil on olsun.
Bizim kardeşimiz de sizin elde,
Kozalak yurdunuza yararlı olsun.

Sokaklarda yağmur geçip durur,
Dünürüm sizin yurdunuz.
Kızımızı size biz vereceğiz,
Kıymetini bilip tutunuz.
Erkek anasının cevabı:
Evde köşelerde tutacağız,
Yabancı tarafına çit tutarız.
Kızımız için hiç üzölmeyin,
Kendinizden nazlı tutarız.
Damada:
Kenarı kuyaq başı pek bak,
Haşhaş çiçeğine benzer.
Yüze birisi bine ikisi olur,
Bizim damadımıza da dbenzer.

Pamuk döşeyelim iki kat,
Uykun geldiğinde serip yat.
Köyde değil, yok şehirde,
Bizim damat gibi asıl zat.

Bahçe ardında durur evladım,
Yanlarında yetişen üvez ağacı
Damat sizin elde kızımız,
Kakmadan, vurmadan alıştır.

Ƙızğa:

Sinnéñ çeçelerén le bik sarı,
Altın kayçı bélen kiskenge;
Sinén bulqaylarıñbik infa,
Bağalmasa aşap üskenge.

Sinéñ çeçleréñ le bik bödére,
Bödérege küre cil öre;
Sinéñ buyqaylarıñ bik infa,
Çaqrım yarımından küreñe.

Ƙıyğaq-Ƙıyğaq kaz ƘıçƘıra,
Alannarğa töşken Ƙazdır ul;
Baralmaday matur, bik kükrem;
Sad-baqçada üsken Ƙızdır ul.

Sırğabavularım bildendér,
Altınçılar Ƙoyép birgendér;
Ƙaşlarıñ-küzleréñ kilgendér,
Bér ħodayém söyép birgendér.

Yörégép töştém min inéşke,
Inéş buylap péşken ciméşke;
Sinéñ kébéb bulsa bulır tik
Oħmaħ içendegé féréşte.

İrtelerde torıp yu bitéñné,
Çöyde bisterléñ aħ bulsın;
Ƙıçké yoqılarıñ tatlı bulsın,
İrtege yoqılarıñ saħ bulsın.

Çeçkelerdey idém üz ilémde,
Çeçreler töştém, yat cirge;
Çeçkeleriñ Ƙalsın üz ciréñde,

Ƙıza:

Sizin saçlarımız pek sarı,
Altın makasla kestiğimizden.
Senin çöreklerin pek infa,
Elma yiyerek büyüdüğünden.

Senin saçların pek kıvırcık;
Ƙıvırcıklığımı yel örsün;
Senin boyların pek infa,
Çaqrım yarımından görünür.

Ƙıyğaq-Ƙıyğaq kaz bağırır.
Düzlüklere düşen kazdır o.
Varamadı güzel pek ben göğsüm,
Sad bahçede yetişmiş kızdır.

Küpe bağlarım beldendir,
Altınçılar döküp vermiştir.
Ƙaşların gözlerin gelmiştir,
Bir Allah'ım beni sevip vermiştir.

Koşarak düştüm ben girişe,
Giriş boyu pişen yemişe,
Senin gibi olursa olur sadece,
Cennet içinde ki melek.

Sabahları kalkıp yıka yüzünü,
Yukarı at bisterléñ ak olsun.
Akşam uykuların tatlı olsun,
Sabah uykun güvenli olsun.

Çiçek gibiydim kendi ilimde,
Düşüm yabancı yere.
Çiçek kalsın kendi yerinde,

Hézmeterén idém üz ilémde,

Ay-hay, péçennerné çabuvı,
Çabuvınnan bigrek canabı;
Canamıyça çalgı ütmidér,
Cılamıyça kızlar kitmidér.

Enékeñ le yuğan sekége
Kérlé kılğın bélen tayanma;
Bézde köçlleréñne ayamadıñ,
Tağı da köçleréñné ayama.

Kiyavü bélen kızğa:
Altınnarday idé égetébéz,
Köméşlerdey iken kızığız;
Altınnardañ bulsa, uvalmas,
Köméşlerdéy bulsa, cuvélmas.

Cilfér, cilfér, cilfér çuk,
Nik cilfrdi iken, cil de yuk;
Sézneñ kébék par kilgenner
Abılda ğına tügél, ilde yuk.

Bal salmağan kismeklerge
Balabızlar kayan yabışkan
Béregéz nepis, béré küpéts,
Séz kaylardan bolay tabışkan.

Ak samobarlarını tiz kaynata
Kızıl mileşlernéñ küméré;
Kiyevü bélen nepiç kiléñnéñ
Ozın ğına bulsın goméré.

Hizmetlerini yazsın bu ile

Ay-hay otları kesmesi,
Kesmesinde daha çok.
Tırpan kesmiyor,
Ağlamayınca kızlar gitmiyor.

Ananın yıkadığı sekisi,
Kirli elinle dayanma.
Bizde gücünü esirgemedin,
Tekrardan gücünü esirgeme.

Damat ile kıza:
Altınlar gibiydi yiğidimiz,
Gümüşler gibiymiş kızınız.
Altınlardan olursa ufalanmaz,
Gümüşlerden olursa yıkanmaz.

Sallanır savrulur püsküller,
Neden savrulur rüzgar yok.
Sizin gibi çift gelenler,
Sadece köyde değil ilde yok.

Bal koyulmayan kaplara,
Balmumları ne yapışmış?
Biriniz nefis biriniz küpéts
Siz nerelerden buluştunuz?

Ak semaver çabuk kaynatır,
Kızıl üvezlerin kömürü.
Damat ile nepiç gelinin,
Uzun olsun ömrü.

Ƙaz ıġarġanda:

Ƙıyġak-Ƙıyġak Ƙaz ƘıçƘıra,
Bolınnarġa tüşken Ƙaz buġay;
Bolınnarġa tüşken, sular içken,
Bézge géne yazġan Ƙız buġy.

Pirmenke ıġarġanda:

Atların ciktem, ıġıp kittém,
Barıp Ƙına ciktém tirmenge;
Séz de Ƙodalarım kile diġeç.
Péşérép te Ƙuydım pirmenke.

Kéçé basuvlarınıñ ay, kirtesé

Olı basuvlarġa ciktesé;

Béznéñ Ƙodalarınıñ aşı-sıyé

Ƙazan ölkeleréne citesé.

Beléş ıġarġanda:

Biyék kéne tavunnıñ başınnan

Taş tegerep tüşe, tamaşa;

Aşıyk elé Ƙaynar beléşlerné,

Temlé itép beléş péşérġen

Ƙoda-Ƙodaġıylar üzara:

Yukeçé urmannarın béz uzıyék,

Zeñger éfekkeylerén suzıyék;

Zengér éfekkeyler citmes bulsa,

Bér cırlar cırlap uzıyék.

Ereme de buyé ay, kül buyé,

Eylenp le yördém kön buyé;

Séz Ƙodalarım kilesé bulġaç,

Yoġlamıyça ıġtım tön buyé.

Suv buylarında kürséñ idé

Badyannarın çéçek atƘanın;

Özélér köttém, yaġın Ƙodalararım,

Ƙabıšu tañnarının atƘanın.

Kaz ıkarırken:

Ƙıyġak Ƙıyġak kazlar baġırır,

Çayırılara düştüġünde Ƙız.

Çayırılara düşen kaz sular da içti.

Bize yazdıġında Ƙız.

Çorba ıkarırken:

Atları koştum, çıkıp gittim.

Varıp koştum deġirmene.

Siz dünürler gelecek diye,

Pişirip koydum çorba.

Küçük alanların itleri,

O alanlara koşulması.

Bizim dünürlerin aşı, ikramı

Kazan ölkelerine yeter.

Beléş ıkarırken:

Yüksek daġın başından,

Taş yuvarlanıp düşer temaşa.

Yiyelim kaynar beléşleri,

Lezzetli beléş pişirmiş.

Dünürler kendi aralarında:

Yukeçé ormanlarını biz geçelim.

Mavi ipek hediye edelim.

Mavi ipekler yetmezse de eġer,

Şarkı söyleyip geçelim.

Longoz kenarı, göl kenarı,

Dönüp durdum gün boyu.

Siz dünürler gelecek diye,

Uyumadım gece boyu.

Su kenarlarında görsen idi,

Anasonların içek açtıġını,

Şarkı söyleyerek bekledim dünürlerimi,

Tamamen şafak söktüġünü.

Ak la kélétlernéñ öyaldına
 İler kéne kuydım ak yozak;
 Kóte géne kóte arıp taldım,
 Hişlep kimli tordıgız bik ozak.

Yamlé bulıp bolıp kiledér,
 Yavusın idé bolit buyéna;
 Yaşşı ademnerge katnaştık,
 Yörcek idé gomér buyénça.

Cırlıy gna cırlıy tunnar téktém
 Qandıy gına kızıl daraydan
 Üzégézné kürgeç sikérep töştém
 Baskıçları biyéq saraydan.

Qarıysız la kara küzler bélen,
 Söyleşeséz temle tél bélen;
 Bu qader uq sézné söymes idém,
 Söydéreséz bér-bér hel bélen.

Ayağına kigen oyéğıñnı
 Badyan sularında yugansız;
 Bu qaderle eybet bulmas idégéz,
 Çilek péşken ayda tuğansız.

Ak ta meçétlerge, kerdék béz,
 Téker géne téker yördék béz;
 Séz de qodalarımız kilép kergeç,
 Sarı maylar kébék irédék béz.

Döber-döber döberçek,
 At üstünde ıñırçaq;
 Bu hörmetlerné, bu sıylarnı
 Qaytarırbız bér-bér çaq.

Ak kilitlerin evinin önünde,
 Astım yine ak kilit.
 Bekleye bekleye yoruldum,
 Hişlep gelmediniz de pek uzak.

Güzel bulup olup geliyor,
 Yağsaydı bulut her zaman.
 İyi ademlere biz katıldık,
 Sürseydi ömür boyunca.

Şarkı söyleye söyleye paltolar diktim,
 Qandıy kızıl daraydan
 Sizi görünce birden sıçrayıverdim,
 Basamakları yüksek saraydan.

Bakıyorsunuz kara gözler,
 Konuşuyorsunuz tatlı dil ile,
 Bu kadar çok sizi ben sevmezdim;
 Sevdireyorsunuz bir hal ile.

Ayağına giydiğin ayakkabıyı,
 Anason suda yıkamışsınız.
 Bu kadar da siz iyi olmazdınız,
 Çilek ayda doğmuşsunuz.

Ak camilere girdik biz.
 Tıkır tıkır yürüdük biz.
 Siz dünürlerimiz gelip girince,
 Tereyapı gibi eridik biz.

Gürül gürül gürültücü,
 At üstünde eyeri.
 Bu hürmetleri bu ikramları,
 Geri çeviririz bir bir zar zor.

İRte géne torıp tışka çıksam,
 Bay kızları bara kélevüge;
 Bu da aşagannı, bu içkenné
 Béz birmibéz sézge tülevüge.

Cırlaşıyék, kıdalar, cırlaşıyék,
 Bal içeler iken disénner;
 Cırlaşıp, görleşép béz utıryék,
 Kıdaları kilgen disénner.

İRte géne torıp tışk çıktım,
 Bay kıızları talkı talkıydır;
 Küpler aşadık, küpler i.ték,
 Cıkken atlarıbız zarkıydır.

Kitebéz le disegéz-ozatıyék,
 Çana artlarına yabışıp;
 Séz kiteséz de, béz kalırbız
 Dibanaşaylarga sabışıp.

62. BÉR TUY İTÜLERÉ ELLE Nİ

Şazakı bavularım kük töyme
 Kük töyme le tögél-şaptırma;
 Kıyevü şanatım, siña eytem,
 Üzéñnen bütenge le şaktırma.

Tabaşay-tabaşay, borçak la,
 Çeçmi géne tükmi aşagız;
 Béznén kıızıbız sézge şala,
 Şakımı gına suşımıy asragız.
 Şanat oşına kér tiyérmem,

Şanat oşım alsuğa küre;

Sabah yine dışarı çıktım,
 Zengin kızları varır ibadete.
 Bu yediğini bu içtiğini,
 Biz vermeyiz size dilemeyle.

Şarkı söyleyelim dünürler şarkı,
 Bal içiyorlar desinler
 Şarkılarla gürleyip oturalım
 Dünürleri gelmiş desinler.

Sabah yine dışarı çıktım,
 Zengin kızları talkı eziyor.
 Çokça yedik çok içtik,
 Koştuğumuz at halsiz düştü.

Gideceksiniz uğurlayalım,
 Kızak artlarına yapışıp
 Siz gidersiniz de biz kalırız,
 Dibanakaylarga dönüşüp.

62.BİR DÜĞÜN YAPMALARI KİM BİLİR NE

Başlarım mavi düğme,
 Mavi düğme değil kopça.
 Damat kanadım diyorum,
 Kendinden başka kaktırma.

Tabak tabak burçak,
 Saçmadan dökmeden yişin.
 Bizim kıyımız size kalacak,
 Kakmadan dövmeden bakın
 Kanat ucuna kir değıdirmem,

Kanat ucuna kir değıdirmem.

Béz kıızıbızını sézge birdek,
 Nesélégéz asılğa küre.
 İké ciren atıǵz,
 Anıñ bérsén bézge satıǵız;
 Kiyebébéz oşarlıq bulmasa,
 Kıızınızıbı alıp qayıǵız.
 Açıla kibét, ay, açıla,
 Başıǵızga birne yabıla;
 Kiyevü aqçaları kilép kergeç,
 Birnelere anıñ tabıla.

Ay, kildék béz kildék béz,
 İdellerné kiçép kildék béz;
 İdeller kiçép, yular kunıp,
 Kız ozatırğa kildék béz.

Altın da la miken, kömés te miken
 Béznéñ qodalarnıñ başkıçı?
 Qodaǵıy qanatım, kil qarşıma,
 Şuşımı çémodan açkıçı?

Ay-hay diler, ay-hay diler,
 Çémodannıñ içé tar digel;
 Çémodan içé tar bulsa da,
 Qodalarnıñ malı bar dıger.

Zeñgerle le ıştan, zeñger ıştan,
 Anıñ arasına aq quşkan;
 Bézné géne hoday söyép quşkan,
 Ayérmasın idé le bér doşman.

Biz kızımızı size verdik,
 Nesliniz asile göre
 İki ciren atınız,
 Onun birini bize sattınız,
 Damat benzerlik olmazsa
 Kızımızı alıp döndünüz.
 Açılır dükkan ay açılır,
 Başınıza örtülür,
 Damat paraları gelip gidince,
 Birnelere onun bulunur.

Ay geldik biz geldik
 İdilleri geçip geldik biz
 İdilleri geçip konaklayıp,
 Kız uğurlamaya geldik biz.

Altın mıymış gümüş müymüş,
 Bizim dünürlerin basamaǵı,
 Dünür de kanadım gel qarşıma
 Şu mu valizin anahtarı?

Ay-hay derler, ay-hay derler,
 Valizin içi dar deǵil,
 Valizin içi dar deǵil ise,
 Dünürlerin malı var derler.

Mavili pantolon, mavi pantolon,
 Onun arasına ak katılmış,
 Bizi böyle Allah sevip de katmış,
 Ayırmasaydı bir düşman.

Atların bulsa şundiı bulsın,
Anıñ arasına aq kúşkan;
Bézné hoday sóyep kúşkan,
Ayérmasin idé le bér doşman.

Atlarıñ bulsa şundiı bulsın,
Anıñ art ayakları aq bulsın;
Cırlarını bélép cırlamasaq ta,
Argış buluvıbiz haq bulsın.

Ay-hay, ay, diger, ay, diger,
Béznéñ kodalarını bay diger;
İden aslarında sigéz miçke
Sérkelegen balı bar diler.

Urman da buyları imenlék,
İmenlék buyları igénlék;
Ul da igénnerné brge ignék,
Gómérlerge bézge yornék.

Aq onardan kamır la izdérmem,
İzdersem de kéşége sizdérmem;
Canımnan da yakın tuğannarını
Üzém ülmİYençe bizdérmem.

İşék alarım taslı ülen,
Taslı ülennen kimle, yoldan kil;
İ tuğanqayém, siña eytem:
Sağındırıp kimle, gén de kil.

Béz staqannarınıñ şunısın sóyebéz,
Möldér möldérep torğanın;

Atların olursa şöyle olsun
Onun arasına ak katılmış
Bizi Allah sevip katmış,
Ayırmasaydı bir düşman.

Atların olursa şöyle olsun
Onun arka ayakları ak olsun,
Şarkıları bilip söylemesek de,
Argış olmamız Hak olsun.

Ay-hay ay ay derler
Bizim dünürleri zangin derler,
Döşeme altında sekiz firma
Balı var derler.

Orman tarafları meşelik,
Meşelik tarafları etkinlik,
O ekinleri beraber ektik,
Ömürlere bize yornék.

Ak unlardan hamur ezdirmem,
Ezdirsem de kimeye çaktırmam,
Canım da yakın akrabaları,
Kendim ölmeyince bezdirmem.

Avlularım taslıot,
Taslı otlardan yeterli, yoldan gel.
Ey akrabacığım diyorum,
Özletip kimlegén gel.

Biz bardakların şöylesini severiz,
Pırıl parıl parlayıp duranını;

Béz ҡodaçalarınñ şunısın syabéz,
 Ҙарşıbızда cırlap la torganın.

Bötén cilekkeyler, arasında
 Cır cilekkeylere le ütémle;
 Bötén ҡodaçalar, ay, arasında
 Üz ҡodaçalarıм la söykéle.

Béznéñ le urmannar kirtleç-kirtleç,
 Kirtleçleré béter le ҡar kitkeç;
 Béznéñle uramnar, yamlé idé,
 Ay, yamneré béter letüy ütkeç.

63. KİYEVÜ, ҘANATҘAYÉM EYTEM

Égét yağı:
 Çéltérep kéne aға suvıbız,
 Yaltıran ҡına ҡata bozıbız;
 Aқ arslan kébék égétébéz,
 Niçék iken séznéñ ҡızıǵız?
 Ҙız yağı:
 Billeréne buǵan bilbavularıñ
 Uқalardan ürgen ҡamçı күк;
 Béznéñ ҡızıbızını sorasaǵız,
 Altınnardan tamǵan tamçı күк.

Béznéñ ҡızınıñ çeçé bigrek şoma,
 Altın ҡayçıbélen kiskenge;
 Buy-sınnarı ҡamış kébék infa,
 Bar alması aşap üskenge.
 Yégét yağı:
 Ay-ayǵına, ay-ay, ayarmı?
 Tavu méngende bolan tayarmı?

Biz dünürlerin şöylesini severiz,
 Ҙarşıımızда şarkı söyleyip duranını.

Bütün çilekler arasında
 Yer çilekleri kârlı,
 Bütün dünürler arasında,
 Kendi dünürlerim sevimli.

Bizim ormanlar çıkıntılı
 Çıkıntıları biter kar gitseydi.
 Bizim sokaklar güzel idi.
 Ay güzel biter letüy geçseydi.

63. DAMAT, KANADIM, DERMİM

Erkek tarafı:
 Şarıldayarak akar suyumuz,
 Parlayarak donar buzumuz,
 Ak aslangibi yiğidimiz.
 Nasılmış sizin kızınız?
 Kız tarafı:
 Bele bağladıǵın bel bağlarını
 Sırmadan örülen kamçı gibi.
 Bizim kızımızızı sorarsanız
 Altınlardan damlayan damla gibi.

Bizim kızın saçı gereğinden fazla düz,
 Altın makas ile kesildiği için
 Boyu posu kamış gibi infa
 Elması yiyip büyüdüğü için.
 Erkek tarafı:
 Ay-ay ay şefkar gösterir mi?
 Dağa çıktığında geyik tayar mı?

Bolan k b k matur y g tge.

En kes  kıızın ayar mı?

E kıızımız altın alması.

Y g t yağı:

Biy k k ne tavunıñ başında

B gerlener yata k k teke;

S zn ñ kıızığıznı b lmib z,

B zn ñ y g t b z m ñ teñke.

Kız yağı:

Bağça tulı boğar alması,

aysıların iken satası?

Birmes id k sıluv kıızıbıznı,

K l ineld  y g t atası.

Y g t yağı:

Tereze t lder  g l g ne,

ına g l  nikt r b r g ne;

S zn ñ kıızığızday zifa buylı

Tire-k rs  ilde b r g ne.

Kız yağı:

 stel  sler nde a tustağan,

Balın k mner iken-buşaran;

Kiyev  tiy şl den k z almıybız,

Bigrek aıllığa oğşaran.

Biy k k ne tavunıñ başında

Yaltırap la yata aptırma;

Kiyev  anatay m, siña eytem,

 z ñnen b tenge aktırma.

Kirtelern  tostañ irte tot,

Zey buylarına cite tot;

ızıbıznı siña ışandık,

amıy gına sumıy irke tot.

Geyik gibi g zel yiğitten,

Anası kıızını esirger mi?

E kıızımız altın elmas.

Erkek tarafı:

Y ksek dağın başında

B k l r yatar mavi kei,

Sizin kıızınızı biz bilmiyoruz,

Bizim yiğidimiz bin ake.

Kız tarafı:

Bahe dolu Buhara elması,

Hangilerini satsak ki?

Vermezdik g zel kıızımızı,

ok yalvardı yiğit babası.

Erkek tarafı:

Pencere dibinde g l sadece

G l neden sadece bir tane?

Sizin kıızınız gibi g zel boylu,

Komşular etrafında ilde tek.

Kız tarafı:

Sofra  stlerinde ak kase

Balını kimler imiş,

Damatdan da biz g z almıyorruz

Haddinden fazla akıllıya benziyor.

Y ksek dağın başında,

Parlayıp yatar engel.

Damat kanadım sana diyorum,

Kendinden başka kaktırma.

Engellere kadeh kaldırın,

Zey etrafını yakın tut.

Kızımızı sana g vendik,

Kakmadan,d vmeden nazla

Ak mıç içlerine ni kuvéğan?
 Bak beléşler bélen tutırma
 Asıl yar kuvéni sine köte
 Kıyar ğına kıymas utırma.
 Yégét yağı:
 Allar ğına allar bulsa idé,
 Al bulmasa ballar bulsa idé,
 Mallarımız erem bulmas idé,
 Yat timegen yarlar bulsa idé.

Kükke kük kügerçen, oçırdık,
 Olı ğına yulğa töşérdék;
 İndé géne şökér bér ğodayğa,
 Asıl kızını kulğ töşérdék.

64. SÉZLER BÉLEN GÉNE BÉZ KŪŞILDIK

Kunaklar:
 İšekkey allarıñ almağaç la,
 Kisép bulmıy balta bulmağaç;
 Kér eyde, kér dip eyteséz le,
 Kérép bulmıy kapka açmağaç.

Tatarlar meçétné citkéreler,
 Anıñ başkınayé ay iken;
 Kapkara citkeç, kertmi toralar,
 Bolar nindi ğayyar iken.

Başkıçlarığız byék-ménelmem,
 Terezegéz kıyék-kürelmem;
 Karşılar çığıp almağçtan,
 Öyégézgé kıyép kérelmem.

Tatarlar meçétné citkéreler,
 Anıñ başkınayé haç tügél;

Ak fırın içlerini ne kuvéğan,
 Bak beléşler ile doldurma.
 Asıl yar kuvéni seni bekler
 Çekinerek oturma.
 Erkek tarafı:
 Allar, allar olsaydı,
 Al olmazsa çocuklar olsaydı.
 Mallarımız boşuna olmazdı,
 Yabancı demeyen yarolsaydı.

Göge mavi güvercin uçurduk,
 Sadece o yola düşürdük,
 Artık yine şükür ver Allah'a
 Asıl kızını düşürdük.

64. SİZLER İLE BİZ KAVUŞTUK

Misafirler:
 Avlu önlerin elma ağacı,
 Kesilmiyor balta olmadan.
 Gir diye, gir diyorsunuz,
 Girmek olmaz şimdi kapı açmadan.

Tatarlar camiye yaklaştırır
 Onun başındaki ay imiş.
 Kapkara yetince kert midururlar?
 Bunlar ne cesurmuş.

Basamaklarınız yüksek, çıkamam.
 Pencereniz eğri, göremem.
 Karşılıyıp çıkıp almayınca,
 Evinize cürretkarca giremem.

Tatarlar camiye yaklaştırır,
 Onun başındaki haç değil;

Urın birmesegéz kıayıp kıtebé,
 Béz bit yortıbizda aç tügél.
 Hıucalar:
 Ey ciledér bolan, ciledér,
 Cey buyéna cıyğan mayéna;
 Bézné sarınganga kilgenséz,
 Ni birném ayak yalına.

Kömés baldağ kıoydırdım,
 Barmağkıaylarıma buş buldı;
 Séz kilgençe küñélém yartı idé,
 Séz kilgentén küñélém huş buldı.

Ey, kıodalar bézge kilgenner,
 Barısı da yahşı kilgenner;
 Niçék cıyélışıp kilgenner-
 Barısı da béznéñ sóygenner.

Atlarını da ciktém yaratıp,
 Kııyblara taba karatıp;
 Bézler de kötték cannar atıp,
 Séz kildégéz miken aratıp?

Ey, ciledér bolan, ciledér,
 Mögézlerén cirden almıyça;
 Séz de kıodalarnı béz kötték,
 İké küzné yuldan almıyça.

İşékkeyden kérdém ay diyén
 Sıgılıp selam birdém tal diyén;
 Séz tuğannar kilép kéргеçtén,
 Canım irédé sarı may diyén.

Yer vermezseniz dönüp gideriz,
 Biz tabi yurdumuzda aç değil
 Ev sahipleri:
 Kıoşarak gelir geyik kıoşarak
 Yazın topladığı yağına.
 Bizi özleyip geldiniz
 Ne versem bahşış olarak.

Gümüştén yüzük döktürdüm,
 Parmaklarıma gevşek oldu.
 Siz gelene kadar gönlüm yarımdu,
 Siz gelince gönlüm hoş oldu.

Ey dünürler bize geldiler,
 Hepsi de iyi geldiler,
 Nasıl toplanışıp geldiler?
 Hepsi de bizim sevdiklerimiz.

Atları da kıoştum severek,
 Kııble tarafa baktırıp.
 Bizler bekledik canlar diye,
 Geldiniz mi arayarak?

Ey geliyor geyik kıoşarak,
 Boynuzlarını yerden almadan.
 Siz dünürleri biz bekledik,
 İki gözü yoldan almadan.

Kapıdan girdim ay gibi,
 Sıkılıp selam verdim ben dal gibi,
 Siz akrabalar gelip girince
 Canım eridi tereyağı gibi.

Östel ösleréne bik kiléşe
 Küterép ük suqқан ашыvuluk;
 Nikler ашамысыз, nik içmiséz,
 Ашарларға péşken ашамлық.

Biyékkey tavularniñ başları,
 Yaltırap uq taşları;
 Şikerlerden temlé, baldan tatlı
 Tuğannarniñ péşken ашları.

Asıl ğına kiyém satar,
 Aslamçılar kilgen, alıyék;
 Bu ğómér bézge iké kilmes,
 Aşap қна içép қalıyék.

Indır artındağı bodaydan,
 Қорт анасы тaptıққuraydan;
 Қорт анасы кébék қодағынı
 Тэлеp кене aldıқ һodaydan.

Қара urmannarniñ қақısıн
 Бéz cıyabız anıñ tatlısın;
 Ay-hay, tuğanayém, siña eytem,
 Таşлаşмыék алда һақı öçén.

İşékkey allarniñ tuñ түmér,
 Tuñam, tuğanayém tuniñ bir;
 Tunnariñın da soramıymına,
 Kilçe tuğanayém, қulıñ bir.

Kicě le күlmeк, allar iteк,
 Kicé tuğanayém, tuzғанçı;
 Kéşé tuğannarı бақçı niçék,
 Таşлаşмыék, tuğan, үлгенчé.

Sofra üstü pek güzel
 Götürüp düştü sofra örtüsü;
 Niye yiyip içmiyorsunuz,
 Yemeye pişmiş yemekleri.

Yüksektir dağların başları,
 Parlar tam şu vakitte taşları.
 Şekerden lezzetli, baldan tatlı,
 Akrabalar pişmiş yemekleri.

Asıl giyim satan,
 Seyyar satıcılar gelmiş,
 Bu ömür bize iki gelmez,
 Yiyip, içip kalalım.

Harman sonu buğdaydan,
 Arı анасы bulduk.
 Arı анасы gibi dünürü,
 Dileyip aldık Allah'tan.

Kara ormanların қақısıнı,
 Biz toplarız onun tatlısını,
 Ay-hay akrabam sana diyorum,
 Ayrılmayalım değer için.

Avluların donuk күтүк,
 Dondum kardeş paltonu ver.
 Paltonu da istemiyorum ha,
 Gel hele kardeşim, elini ver.

Geceleri gülelim,
 İplik kardeşim dağılmasın,
 Başkasının kardeşi bak nasıl?
 Ayrılmayalım ölünceye dek.

Méndém géne meçét başına
 Meçét manarasın sırlarğa;
 Yağşı ademner sorıy cır cırlarğ
 Nindi cıruv kirek cırlarğa.

Cilennerén kiyer cileske,
 Képğaların kiyer köyezge;
 Séz qodalar kébék yağşılarnı
 İzlep tabalmabız öyezde.

Urdalı uramı ozın uram,
 Yögerseñ susalar totarsıñ;
 Urdalı buyéniñ qodaçaların
 Susız qaşık bélen yotarsıñ.

Néçke géne néçke iletken
 Onar ilep kérttém kéletten;
 Kilgen qodalarnıñ asılları
 Cırlap içérnek iretten.

Qara urmannarnıñ artlarında
 Ap-aq kıravu töşken igénge;
 Sézler bélen béz quşıldık
 Yéllar kitsén idé iminge.

Ey, oturdum sandal köşesine,
 Baktım suların dibine.
 Suyun dileri yeşiller
 Bizim dünürlerimiz asıldır.

Ap-aqğay qayénnan çañğı yundım
 Tavudan gına tavuğa yörérge;
 Séz tuğannarğa bik kiléşe
 Tuydan gına tuyğa yörérge.

Bindim cami başına,
 Cami minaresini süslemeye.
 İyi insanlar soruyor şarkı söylemeye,
 Artık şarkı lazım söylemeye.

Kıyafetini giyer esintili yerde,
 Kasketlerini giyer süslenir;
 Siz dünürler gibi iyileri,
 Arayıp bulamayız ilçede.

Urdalı sokağı uzun sokak,
 Koşarsan susarsın.
 Urdalı boyunun dünürlerini,
 Susuz qaşık ile yutarsın.

Narin ve narin elenen,
 Unlar eleyip koydum kilerde
 Gelen dünürlerin asılları,
 Şarkı söyleyip içérnek iretten.

Kara ormanların artlarında,
 Beyaz kırığ düşmüş ekine.
 Sizler ile biz katıldık.
 Yıllar bitseydi sağ salım.

Ey, utırdım köyme türéne,
 Qaradım sularnıñ töbéne;
 Sunıñ töllere yaşéllér,
 Béznéñ qodalarımız asıldır.

Bembeyaz kayından kızak yonttum,
 Dağdan dağa gezmeye.
 Siz akrabalara pek uygundur,
 Dügünden düğüne gezmeye.

Yégét yağı:

Ak idélkeylernéñ yarı biyék,
Yabışıp ménü kirek talına;
Çıgarıǵız béznéñ kızbızını,
Ni sorıysız ayak yalına.

Yabarlarga kilgen yañırlarını
Yavumayénça kiter dimegéz;
Alırğa dip kilgen kızbızını
Almayénça kiter dimegéz.

İçlerden postavu béz kidék
Tışlardan postavu béz kidek;
İçlerné-tışlarını bétérép,
Kız alırğa dibük béz kildék.

İşék allarına kémner ilgen
Frantsuz la yavlık-platok;
Yégétébéz maturi üzébéz zadur,
Alabız kızbızını yélatır.

Kömeşler de yözék koydırdım
Unikéler kömêş aqçadan;
İzli géne torǵaç izén taptık
Mek çeçegé atқан baqçadan.

Kük te kügerçenner oçırdık
Kük te alanqayda köşéllék;
İndé géne şökér bér hodayǵa,
Digennerné qulǵa tóşérdék
Kız yağı:
Tereze töplerém tutıy qoş,
Aklı yavulık bélen totıǵız;

Erkek tarafı:

Ak İdillerin kenarı yüksek,
Yabışıp binmek lazım dalına.
Çıkarın bizim kızbızını,
Ne soruyorsunuz yalın ayaǵa.

Yaǵmaya gelen yaǵmurları,
Yaǵmayınca gider demeyin.
Almaya geldiǵımız kızbızını,
Alamayınca gider demeyin.

İçlerden çuhayı biz giydik.
Dışlardan çuhayı biz giydik.
İçleri dışları bitirip,
Kız almaya diye biz geldik.

Avlularına kimler gelmiş?
Fransız eşarp platok.
Yiǵitimiz cesur kendimiz zadur,
Alacaǵız kızbızını aǵlatır.

Gümüşlerden yüzük döktürdüm,
Oniki gümüş akçeden.
İzleyerek izini bulduk,
Haşhaş atılan bahçeden.

Gökte güvercinler uçurduk,
Gök düzlüǵünde bir sürü.
Artık yine şükür bir Allah'a,
Diyenleri ele düşürdük.
Kız tarafı:
Pencere önlerim dudu kuşu,
Beyaz eşarp ile tutun.

Bézněň bebekebéz sézněň ulda,
Bér abıma irke totıız.

Ap-a kuyannarnıñ alan iřlepemneñ
olak ilerendde arası;
Zür itmesegéz de ur itmegéz,
Yaşı atalarnıñ balası.

Yégét bélen ıza:
azannardan alan iřlepemneñ
Bildeme arası tar kilgen;
Yu azannarda, yuk Meskede
Séz ikégéz kébék lar kilgen.

ız eybérlerén elgende:
Yégétler, oymanı oyamsız,
Arasına incé uyamsız;
Basıız, odaalar, ayaka,
Küteneler ıa, toyamsız.

Bolıtları kile kükérep,
Yaırları yaba cıbelep:
Bu da eylérlerné béz ilebéz
Terezeler sayén iberlep.

Sarı atlar ciktem, ııp kittém,
azannardan arı Aravua;
Öyégézge yamner kérgen-
Sandua unan aravua.

Badyannar saldım amaska,
alemnérler saldım batmaska;
Bu eybérlerné béz ilebéz
şuşı yortan kiré aytmaska.

Bizim gözbebeimiz sizin ellerde
Bir para nazlı tutun.

Bembeyaz tavşanlardan aldıım iřlepemneñ
Kulak ilerinde arası
Zür etmeseniz de siz hor etmeyin
İyi babaların evladı.

Erkek ile kıza:
Kazanlardan aldıımıřlepemneñ
Bel kısımları dar geldi.
Yok Kazan'larda, yok Moskova'da
Siz ikiniz iin sandık geldi.

ız eşyalarını aarken:
Yiitler iti saacak mısınız?
Arasına inci dökecek misiniz?
Kalkın dünürler ayaa,
İkramla doycak mısınız?

Bulutlar gelir morarıp,
Yamurlar yaar iseleyip,
Bu eşyaları biz aacaız,
Pencerelerde güzelleşip.

Sarı atlar koştu ıkıp ben gittim.
Kazanlardan uzak Aravua?
Sizin evinize yamur girmiş
Bülbüller de konmuş arafa.

Anasonlar koydum,
Kalemler koydum batmasın diye.
Bu eşyaları biz aacaız,
şu yurttan geri dönmeden

Arı ğına miken ecbiler,
 Biré géne miken ecbiler;
 Öyéğézné ilép tutırır idék,
 Béznéñ yaқта citén çeçmiler.

İké yaқтан da:
 Қара sıyérlarnıñ қаймаğınнан
 Қазан prennigé yasarğa;
 Ey,қодalarım, yazsın idé
 Бér қаşıқтан алар асарға.

Yulnıñ öslerénde bér бүтеке,
 Yulnıñ çitlerénde bér teke;
 Séz tuğannarımnıñ eytken süzé
 Bérsé-bérsé tora méñ teñke.

Aқ yavulıqlarnıñ parçası
 Herbér yavulıqlarda bulsaçı;
 Ey, sézler kébék uñğan késé
 Herbér abıllarda bulsaçı.

Ösleréne kigen külmekleréñ
 Miném külmeklerém tösle iken;
 Ey, kilgennen birle қараp toram,
 Kürep күз tuymaslıқ késé iken.

Miña etékeyém balta birdé:
 Alma aғaçların kis didé;
 Tuğannarıñ cırlap birmeseler,
 Üzéñ cırlap, üzéñiç didé.

Ozın ğına ozın cirlerné
 Tuқtamıyça sörép çığıyék;

Uzak mıymış ecbiler,
 Verir miymış ecbiler,
 Evinize gelip doldururduk,
 Bizim tarafta pamuk yok.

İki taraftan da:
 Kara ineklerin de kaymağından,
 Kazan prennigé yapmaya.
 Ey dünürlerim yazsaydı,
 Bir қаşıқтан onlar yemeye.

Yolun üstlerinde bir бүтеке,
 Yolun kenarlarında bir teke
 Siz akrabalarımın söylediği söz,
 Her hangi birisi olur bin akçe.

Ak eşarpların parçası,
 Her bir eşarpta olsaydı.
 Ey sizler gibi uygun kişiler,
 Her bir köylerde olsaydı.

Üstüne giydikleri gömlekten,
 Benim gömleklerim renkliymiş.
 Ey, geldiğinden beri bakıp duruyorum,
 Görüp göz doymayan kişi imiş.

Bana babam balta verdi,
 Elma aғaçlarını kes diye.
 Akrabaların şarkı söylemezse
 Kendin söyle kendince dedi.

Uzunca uzun yerleri,
 Durmadan sürüp çikalım.

Ay-hay, odalarım, sz kilgensz,
Yoklamıya tnn ıgıyk.

Tuanay, tuanay, digen ata,
Tuladır la minm knlm;
Sz tuanaylarım blen brge
Buladır la minm knlm.

ıme buylarında yri tora,
Altın teke taptım eleli;
Altın teke bzge zur mal tgl,
Br krulre elle ni.

Yazuılar niler yazadır
stel slernde ır blen;
Szler blen eytp anlamasa,
Cırlap biik szge cır blen.

Ey, uy balar ind, uy balar,
Akıllı at balap yul balar;
Yaı atalarını balaları
ıybretle brer sz balar.

A ta idlkeyge basma saldım,
Brs tben, brs yuarı;
Sz odalar kbk uan
Yenee-tirelerde yuk el.

Cirene atlar min daalattım
Tuydan ına tuya yrrge;
Sarayp la yzler toran iken
Sz de tuannarnı krrge.

aralıp la bolit kiledr,

Ay-hay dnrlerim siz geldiniz,
Uyumadım gece boyunca.

Akraba, akraba etrafta darken,
Doludur benim gnlm.
Siz akrabalarım ile beraber,
Yaar benim gnlm.

eme boylarında yrrken
Altın ake buldum eleli,
Altın ake bize hi zor mal deil,
Bir grmeleri kim bilir ne?

Yazıcılar neler yazıyordu?
Sofra stlerinde trk ile,
Szler syleyip de anlaamazsak,
Syleyiverelim size trk ile.

Ey, kaygı balar kaygı balar.
Akıllı at balar yol balar.
yi babaların evlatları,
bretle birer nasihat balar.

Ak dillere de basamak koydum.
Birisi alak, birisi yksek.
Siz dnrler gibi uygun,
Yan yana evrelerde yok henz.

Cirene atlar ben nallattım.
Dne gezmek iin.
Sararıp yzler de duruyormu,
Siz akrabaları greceim iin.

aralıp bulut geliyor,

Yabıp kına kitse çılatır;
Bu uynağannarıbız, kölgenébéz
İsébézge töşse yélatır.

Urmannarğa barsam isém kite
Alandağı kızıl çeçkege;
Ay-hay, qodalar, sézge öleş qıyam
Altın saplı kömés çerkege.
Kitüçe qunaqlar:
İké géne qayén yeneşe,
Borıladı başın cil borsa;
Küréşmebéz dip ök uylamağız,
Küréşmebéz alla boyérsa.

İ asıllar kiyém örlékte,
Örléklerde tügel, şürlékte;
Bu aşaganıbız, içkenébéz
Kilésédér küñél körlékte.

Biyékkey tavularnıñ başında
Şirbet sıpté oçqan qoşlarğa;
Aşadıq ta indé, içték te indé,
Devület yavusın şuşı yortlarğa.

Biyékkey tavularnıñ başlarında
Oça miken béznéñ qortıbız;
Aşap kına içép béz qaytabız,
İsen miken béznéñ yortıbız.

Altınnardan bura burattım,
İçlerinde aşlıq bétmeske;
Sézge piğamberler doğa qılğan-
Başığızdan devület kitmeske.

Yağıverirse ıslatır.
Bu oynadıqlarımız, güldüğümüz,
Aklımıza gelirse aqlatır

Ormanlarda şaşırıyorum,
Düzlükteki kızıl çiçeğe.
Ay hay dünür size pay edeceğim,
Altın saplı gümüş kadehten.
Gidecek misafirler:
Sadece iki kayın yan yana,
Döndürür başını rüzgar;
Görüşmeyiz diye düşünmeyin,
Görüşeceğiz Allah'ın izniyle.

E asıllar giyim kirişte,
Kiriş kalasında değıl rafta.
Bu yediğimiz, içtiğimiz
Uygundur gönül körlékte.

Yüksekçe dağların başında,
Şerbet serpti uçak kuşlara.
Yedik artık içtik artık,
Zenginlik yağsın böyle yurtlara.

Yüksekçe dağların da başlarında,
Uçar mıymış bizim arımız?
Yiyip içip biz döneceğiz,
Esen mi bizim yurdumuz?

Altınlardan buraburattım,
İçlerinde ekin bitmesin.
Size peygamberler de dua etmiş,
Başınızdan zenginlik gitmesin.

Sandıkkay sandığım östénde,
Bér sandığım tézém östénde;
Sézden kürgen sıy-rızıqlarım
Elé de bulsa tübem östénde.

Sandık sandığım üstünde,
Bir sandığım dizim üstünde,
Sizden gördüğüm ikramlarım
Hala da olursa başım üstünde.

65. EYDEGÉZ, QUNAQLAR, CIRLIYK ELÉ

İséménen:

Yaznıñ citkennerén sin şunnan bél;
Ucım yaşnel çıgar közlékten;
Kémnerégéz tuyar kızlıktan.

Tań ata la miken, çulpan miken,
Tań çulpanın kürgen bar miken;
Tugan-üsken ilen taşlap la kitken
Kız baladan moñlı bar miken.

Tań atala miken, tañnar mikem,
Tań çulpanın kürgen bar miken;
Tañnıñ yoqıların, yoklatқан
Enékeyden yahşı bar miken.

Kicélekey külmek, ay, min le téktém,
Kiyarséñ le miken, eykeyém?
Seğat sayın öçer kat imézgen,
Behillerséñ miken, enkeyém.

Enékeyém, yuğan la, sekéñne
Yögérep le ménép éz ittém;
Behillerséñ miken, enékem,
Siña hézmetlerém ez ittém.

Urman éçlerénde, ay, alan bit,
Alan éçlerénde balan bit;
Birçé, etékeyém, behillégéñ,

65. SÖYLEYİN MİSAFİRLER SÖYLEYİN

İsminden:

Yazın geldiğini sen surdan bil,
Hasıl yeşil çıkar güz vaktinde
Kimileriniz doyar kızlıktan.

Şafak söker miymiş, çoban yıldızı mı?
Şafak çoban yıldızını gören var mı?
Doğup büyüdüğü ili bırakıp giden,
Kız çocuktan dertli var mı?

Şafak söker miymiş şafaklar mıymiş?
Şafak çoban yıldızını gören var mı?
Şafağın uykularını uyutan,
Anadan iyisi var mıymiş?

İnce iplikli gömlek ben diktim,
Giyer misin anacığım?
Saat başı üçer kere emziren,
Razı olur musun anacığım?

Anacığımın yıkadığı sekini,
Koşarak basıp iz yaptım.
Bağışlar mısın anacığım?
Sana hizmetlerimi az ettim.

Orman içi düzlük elbette,
Düzlük içi de yavrun elbette,
Versene babacığım rızanı,

Yannarıñda üsken balañ bit
 Ƙodalar üzara:
 İké kéletlernéñ, ay, arası,
 Ƙılbir ciberseñ de yarası;
 Kilgen Ƙodalarnıñ asılları,
 Ƙadérébéz citse le yarası.

Ƙazannardan ƘaytƘan prennikten,
 Tuğankayém, yale avız it;
 Béznéñ hörmetébéz kül le bulmas,
 Bar ğınası bélen Ƙabul it.

Ay, duşamıy ğına, duşamıy la,
 Duşamıy la éşten buşamıy;
 Kökten Ƙodalarım kilüyéne
 Elé de bulsa küñélém yışanmıy.

Ƙara ğına bolıt, ay, kiledér,
 Ƙaruman buyların iteklep;
 Ay, bézné le sézge, sézné bézge
 Bér ğodayım Ƙuştı la citeklep.

UraƘƘaylar urdım la, ay, uçmalap,
 Ƙümeleler kuydım nirgelep;
 Büğén utırabız béрге-bérge,
 Tağı da yörsék idé béргеlep.

Ay, ağaç küp, alma ağaç küp,
 Ƙalaç péşérérge ağaç küp;
 Béznéñ Ƙodalarnıñ ipileré
 Ƙazannarda péşken Ƙalaç kük.

Yaña öylerémnéñ sayğağına
 Kömêşlerden teñke batırdım;

Yanında yetişen yavrun tabı
 Dünürler kendi aralarında:
 İki kilitlerin arası,
 Zincir yollasan da yarası,
 Gelen dünürlerin asılları,
 Kaderimiz yetse de yarasa.

Kazanlardan dönen prennikten,
 Akrabam yale ağız et.
 Bizim hürmetimizde göl olmaz,
 Tamamıyla kabul et.

Ay duşamıyor sadece duşamıyor,
 Duşamıyor işten çıkmıyor
 Kökten dünürlerim gelmesin
 Hala bile gönlüm benim yaşamıyor.

Kara bulut geliyor,
 Kara ormanı kucaklayarak.
 Ay bizi de size sizi bize,
 Bir Allah'ım kattı elimizden tutarak.

Oraklarla biçtim ay tutamlayıp,
 Ekin demetleri koydum;
 Bugün oturacağız beraberce,
 Tekrar gezseydik beraber.

Ay, ağaç çok, elma ağacı çok,
 Ekmek pişirmeye ağaç çok,
 Bizim dünürlerin ekmekleri,
 Kazan'larda pişen ekmek gibi.

Yeni evlerimin döşemesine,
 Gümüşlerden sikke batırdım.

Eydegéz, unaqlar, cırlaşıgız,
Cırlap alıyıkçı bér cıru.

Solılar la saldım min ulaa,
Böderele yallı turı ata;
Aadık écték, serhuş buldık,
Tay itebéz birgen hormetke.

Melekes uramı ozın uram,
itlep-itlep iten bulerbéz;
odalar bézge küpmé mallar birdé,
Tatulıqlar belen bulerbéz.

sleréne kigen kiyéméneñ
Algı itegén ciller aytarsın;
Sézneñ sıylar bézde bulmas indé,
Sıyırızın oday kaytarsın.

şék allarımda yaşél irem,
abıpqaylar saldım berenge;
Bu tustagannarıñ sin éçmeseñ,
Cıruyıbız kite eremge.

Satuılar satu la itedér,
Sarı tasmalarıñ satuyı;
Dnyalarda hezér şunsı kıybat,
Tuğannarıñ belen tatuyı.

oyaş ıgadır ay, Martınnañ,
Martın tavlardıñ artınnan;
Arttırı birsén oday devleténe
Béz aağan, éçken artınnan.

Tuğanay-tuğanay, disen,

Konuklar şarkı söyleyin,
Şarkı söyleyip alalım şarkıcı.

Yulaflar koydum ben olua,
Kıvırcık yeledi düzgün ata.
Yedik de içtik sarhoş olduk,
Teşekkür ederiz verdiin hürmete.

Melekez sokaı uzun sokak.
Sınır koyup kenarını böleriz.
Dnürler bize ne kadar mallar verdi,
Dostluklar ile böleriz.

stlerine giydikleri giyimin,
ndeki etei yeller kaldırsın.
Sizin ikramlar bizde olmaz artık,
kramınızı Allah kaldırsın.

Avlularımda yeşil imen,
Kesip koydum kuzuya.
Bu maşrapalardan sen içmezsen
Şarkımız gider boş.

Satıcılar alış veriş yaparlar,
Sarı kurdelelerini satıyor.
Dnyalardan da şimdi şü pahalı,
Yana tunnarıñnı kisene;

Güneş ıkıyor Mart'ta
Mart dalarının ardından.
Arttırı versin Allah zenginliini,
Biz yiyip, içtikten sonar.

Akraba akraba desin,

Yana tunnariñni üzëñ yabın,
Yana tunnariñni üzën yabın,
Tuğanayım, dibük sin sağın.

Urman buylarının, ay, kaçısın
Béz aşıybız anıñ tatlısın;
Tuğanqaylarım, sézge eytem;
Taşlaşmıyık alla haqı öçën.

Yeni akrabalarını kisene,
Yeni akrabalarını örtün,
Akrabam dibük sen özle.

Orman boylarının kakısını,
Biz yeriz onun tatlısını.
Akrabalar size söylüyorum,
Ayrılmayalım Allah için.

66. BÉRÉGÉZ ALTIN BULSA, BÉRÉGÉZ KÖMÉŞ

Égét yağı:

Ey, ildék béz, ildék béz,
İdeller kiçép kildék béz;
İdél kiçép, ara qunıp,
Qız alırlarğa kildék béz.

Çéltérep aqqan çışmegéz,
Yaltırap katқан bozıgız;
Arıslan kük béznëñ égétébéz,
Niçék iken séznëñ qızıgız?

Yaña öylerémneñ sekésé,
Sekésennen yözlégé kim tügél;
Söyleşken adem tik söyleşsén,
Égétébézden qızı kim tügél.

Qız yağı:

Tereze töplerém göl géne,
Qına gölém niktér bér géne;
Béznëñ qızıbızınıñ buyı zifa,
Tire-kürşv ilde bér géne.

Ağıydél buyları iñselé,
İñselé cirleré qultıqlı;
Qazannarda tügél, yuq Meskevde

66. BİRİNİZ ALTIN BİRİNİZ GÜMÜŞ

Erkek tarafı:

Ey, ildék biz ildék biz,
İdilleri keçip geldik biz.
İdil'i geçip yere konup,
Kız almaya geldik biz.

Sırıldayıp akan çeşmeniz,
Parlayıp donan buzunuz,
Aslan gibi bizim yiğidimiz,
Nasılmış sizin kızınız?

Yeni evlerimin sekisi,
Sekisinin ön tarafı bozuk değil.
Konuşan insan sadece konuşsun,
Yiğidimizin kızı kötü değil.

Kız tarafı:

Pencere önlerim gül,
Gülüm neden sadece bir tane?
Bizim kızın süsü yerinde,
Komşular çevresinde, bir tane.

Ağıydél boyları iñselé,
İñselé yerleri köprülü.
Kazan'larda değil, yok Moskova'da,

Béznén kıızıbızday buldıklı.

Bülme işékleréñ açıp kuy,
Bülmelerge kaçıp almasıñ;
ızıızını ına matamaız,
Alıp kildék éétnéñ almasıñ.

Ay hay ına, ay hay, ayarmı,
Tay méngende bolan tayarmı;
Bolan kébék asıl éétten
Enékesé kızın ayarmı?

Naaybek uramı zür uram,
Bér başında badyan kibété;
Borılmaız, odaız, borlımaız
ur iterlék tügel éété.

Olı kéletlerde altın iyar,
Altın iyar kémnerge tiyar;
Béznéñ nesélébéz altın nesél
Tamalı cannara tiyar.

ız yaı:
Ay, il küre indé, il küre,
l kürérge ıan bér türe;
Béz bebékebézné sézge birdék,
Séz üzééz yaıa küre.

Kitreler de tota alsaız,
ayınlını bülép totıız;
ndé bebékebvz séznéñ ulda,
adérlerén bélép totıız.

Bizim kızımız gibi becerikli.

Oda kapılarını açık bırak,
Odalara kaçıp gitmesin.
Kızınızı övmeyin,
Alıp geldik erkein elmasıñı.

Ay hay ay hay esirger mi?
Tay binerken geyik cayar mı?
Geyik gibi asıl yıitten,
Anası kızını esirger mi?

Naaybek sokaı zor sokak,
Bir başında anason dükkanı
Kayılanmayın dünürüm üzülmeyin,
Hor edecek deil yııdı.

O kilitlerde altın iyar,
Altın iyar kimlere deer.
Bizim neslimiz altın nesil,
Tanınan canlara deer.

ız tarafı:
Ey el göre şimdi el göre,
El görmeye ıkmı başkan;
Biz gözbebeimizi size verdik,
Siz üzüyorsunuz güzele göre.

Kitreler tutup kalsanız
ayınlıı bilip tutunuz
Artık sizin elde,
ıymetini bilip tutunuz.

Kız bélen égetke:

Alma baqçasında bérev yöri
İké qullarına göl uçlap;
Bérégéz altın bulsa, bérégéz kömés,
Yaşegéz gél bérge tınıçlap.

Qodalar qodagıylar üzara:

Aq ta idéllerge küpér saldıım
Baq-baq kına çuyır taş bélen;
Bézné qodagıylar kötép torğan
Temlélerden temlé aş bélen.

Köméshtey de yözék min qoydırdım,
Yöz teñkege töşté bér taşı;
Béznéñ qodalarnı sorasağız,
Yöz késhege tora bér başı.

Tüşéñe taqqan altın teñkeñnéñ,
Niçék itép çutın alayım;
Şul qaderlé asıp qodalarnıñ
Niçék itép künelén tabayım.

Binsém le kile, binsém kile
Skripqa, qubız köyine;
Qodağıy, küñéléñ buldıımı indé,
Kötken malıñ qayttı üzéñe!

Élga buyı baltırğan,
Bebekkeyge yaña utırğan;
Öy écéne nurlı yam kérgen,
Qonaqayım kilép utırğan.

İşékler de açtım, ay, göl kürdüm,
Sandıqlar da açtım, mal kürdüm

Kız ile erkege:

Elma bahçesinde biri geziyor,
İki elinde gül tutuyor,
Biriniz altın ise biriniz gümüş,
Yaşayın her zaman beraber rahatça.

Dünürler kendi aralarında:

Ak İdillere köprü koydum,
Bak bak kayrak taş ile.
Bizim dünürler bakıp bakıp durdu,
Tatlılardan tatlı aş ile.

Gümüştén yüzük ben döktürdüm,
Yüz akçeye denk bir taşı.
Bizim dünürleri sorarsanız,
Yüz kişiye bedel bir başı.

Göğsüne taktığın altın akçenin,
Ne edip de hesabımı yapayım.
Böyle kıymetli dünürlerin,
Ne edip gönlünü eyleyeyim.

Yapasım gelir,
Keman, kopuz ezgisine.
Dünürüm gönlün oldu mu artık?
Beklediğin malın döndü kendine.

Yıl boyunca tavşancıl otu,
Yeni yaş budak yeni oturmuş.
Ev içine nur girmiş
Misafirim gelip oturmuş.

Kapıları ben açtım gül gördüm,
Sandıkları ben açtım mal gördüm.

Séz kónaqlar kilép kérgeç,
Asıl koşlar bélen tiñ kürdém.

Şıgır-şıgır ite duğalar,
Kıydan kilgen yaqın kónalar;
Atıgız ilde, üzégéz türde,
Cırılaşıgız elé, kóдалar.

Avçılar çığa mılık alıp
Utman kıyéklerén atarğa;
Östel östé tulı temlé rizık,
Bélmin kıaysın gına aşarğa.

Bazarlarğa çıgıp satıp aldım
İké métr yarım al sitsa;
Kilgennerdin birlé sınap yörım,
Aş-su birüleréñ bik çısta.

Ay, aylaştay indé, aylaştay,
Tabalarda péşken maylı aştay;
Sézler kitersez de béz kıalırbiz
Yafrakların kıoygan ağaçtay.

Kóдалar da kite, ozatıyık
Basu kıapkasına citkençé;
Kıoyaşlar bayır, aylar kıalkır
Bézler ayrılışıp kitkençé.

Siz dünürler gelip girince,
Asıl kuşlar ile denk gördüm.

Fısır fısır eder dualar,
Nereden gelmiş misafirler?
Atınız ilde kendiniz kóşede,
Şarkı söyleşin hadi dünürler.

Avçılar tüfek alıp kııkar
Elebaşı ormana ateş açar;
Sofra üstü canlı rızık dolu,
Bilmiyor hangisini yese.

Pazarlara kııkıp satın aldım.
İki metre yarım al basma;
Geldiklerinden beri deneyip duruyorum,
Yemek-su vermeleri temiz.

Ay, aylaştay artık aylaştay
Tavalarda pişen tereyağlı aş gibi
Sizler gidirsiniz de biz kalırız
Yapraklarını dökmüş ağaç

Dünürleri uğurlayalım,
Tarla kıapısına varana kadar.
Güneşler batar aylar doğar,
Bizler gidinceye kadar.

67. BEHÉTÉÑ BAR, KÓDA, DEVLETÉÑ BAR

Sinéñ géne, kıoda, atlarıñ
Aldan ciber ciren çaptarın;
Behétéñ bar, kıoda, devletéñ bar,
Rehet kéne yaşer çaklarıñ.

67. BAHTIN VAR ZENGİNLİĞİN VAR

Senin, dünür atların
Önden gönder ciren çaptarın.
Bahtın var dünür, zenginliğin var,
Rahat yaşadığın zamanların.

Kıızıl ğına tölke kırlar kürké,
 Kamçat ğına bürék ip kürké;
 Kamçat bürék ipler kürké
 Séz kodağaylar –tüp kürké.

Kargalıķay buyı tütel tütel,
 Tügelénnen bılbıl koş üter;
 Bu dönyalar bézden üter kiter,
 Tatu yaşevlerge ni citer.

Kikrikük eteç kük eteç,
 Kıçkıırır la vaķıt citté indé;
 Aşadıķ-éçték, serhüş buldıķ,--
 Kiter vaķıtlar da citté indé.

Atlap bariyık ürné méngençé,
 Taşlaşmayık gürge kérgençé;
 Atlıy-yöğere kile kük yurğa,
 Heyérlé gomér birsén küp élğa.

68. BÉZNÉÑ KIZIL ALMABIZ

Kız yağı:

Béznéñ kıızıl almabız,
 Séznéñ kıızıl almağız;
 Béznéñ kıızıl almabıznı
 Sarğaytırğa almağız.

Égét yağı:

Séznéñ kıızıl almağız,
 Béznéñ kıızıl almabız;
 Séznéñ kıızıl almabıznı
 Sarğaytırğa almabız.

Kıızıl tilki tarlalar göre
 Kamçat bere geçim göre
 Kamçat bere geçim göre
 Siz dünürler de posa göre.

Kargalar evlek evlek,
 Tügelénnen bülbül kuş öter.
 Bu dünyalar bizden geçer gider,
 Dostça yaşamaya ne yeter.

Kokoriko öter gibi öter,
 Bağırır vakit bitti artık.
 Yedik -içtik sarhoş olduk,
 Gitme zamanı geldi artık.

Atlara varalım binmeye,
 Ayrılmayalımmezara kadar.
 Atlayıp koşar kük rahvan at
 Yıllar hayırlı ömür versin çok.

68. BİZİM KIZIL ELMAMIZ

Kız tarafı:

Bizim kıızıl elmamız,
 Sizin kıızıl elmanız,
 Bizim kıızıl elmamızı
 Soldurmak için almayın.

Erkek tarafı:

Sizin kıızıl elmanız,
 Bizim kıızıl elmamız,
 Sizin kıızıl elmanızı
 Soldurmak için almayız.

Égét yağı:

Almaları özélgende,
Ağacı kıala tirbelép;
Bağalmaday kıızıgızını
Béz söyərbéz kinenép.

Erkek tarafı:

Elmaları koparıldığında,
Ağacı kalır sallanıp
Bağalma gibi kıızımızı,
Sever misiniz gönenerek?

69. KİYEV ÉGÉTÉN HEM KODAÇANI HURLA

Kız yağı:

Olı kodalarnıñ morcasın
Ap-aq burlar bélen burlağan;
Olı kodanıñ kiyev égété
Altmış biş baş sarıq urlağan,
Urlasa da barbér totılğan,
Altı altın bitép kıotılğan.

Égét yağı:

Tay artınnan aqқан su yulı
Borıla-borıla bargaç taraya;
Kodaçabız bigrek biçara,
Kiyev kürmem diyép sarğaya;
Sarğayu gına citmegen,
Kıaygısınnan köy-tön kıartaya.

70. KODANI HURLA

Koda cigep kilgen kıara atnıñ
Toyak aslarinnan par çığa;
Kıarşıbızda utırğan Hesen kıoda –
Emen havadağı kıarçığa.

Aklı külmegéñne kıyasén,
Kiléşemé diyép béleséñ?
Aqçañnıñ yuklıgın béleséñ,
Nige soñ tuylarğa kıileséñ?

69. DAMAT İLE DÜNÜRÜ HOR GÖR

Kız tarafı:

O dünürlerin bacasını
Beyaz tebeşirler ile boyadı
O dünürün damat yigidi,
Altmış beş kere sardı,
Çalsa bile hepsi bir tutuldu,
Altı altın verip kıutuldu.

Erkek tarafı:

Tay ardından akan su yolu,
Döne döne giderek daralır,
Dünürünüz pek fazla çaresiz
Damat görmem diye sararır,
Sararması da yetmemiş,
Kıaygısından köy-tön yaşlanır.

70.DÜNÜRÜNÜ HOR GÖR

Dünür kıoşup gelmiş atın,
Toynak altları buhar kııkar.
Kıarşıımızda oturan Hesen dünür,
Gibidir havadaki atmaca.

Beyaz gömleğini kııyiyorsun,
Yakışıyor mu zannediyorsun?
Para olmadığını kıılyyorsun,
Neden düğünlere geliyorsun?

71. ODAĞIY, MAYIM, SIA EYTEM

Bérénçé odağıy:
 Ay, iméšten-iméšten,
 Tun töymesé köméšten;
 odağıy, mayım, sia eytem,
 Yahşı birne biréšten.
 İkénçé odağıy:
 Muyınsañnıñ oçlarına
 Nik takmadıñ köméşén?
 Yahşı birne sin sorıysıñ,
 Birérséñmé öleşén?

Tübendegé cırlarını, tuynıñ kaysı yaqtan
 kiléne arap, iké yaqnıñ bérsé eyte:

Külmegéme itek téktém,
 Aqlı sitsa kiseklep;
 Sézge nindi bülek citsén,
 Cıyılğansız distelep.

Artıbızda ağım suda
 A ürdekler yözedér;
 Meher tutırmıyça birdén,
 Niçék bitéñ tüzedér?

odađıynıñ omđanı,
 Nidér tulđan borınına;
 odađıyđa nidér bulđan,
 Tik toralmıy urınında.

Urta tereze töbénde
 Bée tereze uyığız;
 Bit sébérgéç ösleréne
 Bér şelyavlık uyığız.

71. DÜNÜRÜM MAYIM, SANA DIYORUM

Birinci dünür:
 Ay, acaba, acaba,
 Palto düğmesi gümüşten,
 Dünürüm, mayım diyorum.
 İyi çeyiz verdin.
 İkinci dünür:
 Gerdanlığının uçlarına,
 Neden takmadın gümüşünü?
 İyi çeyizi sen istiyorsun
 Verir misin parçasını?

Aşağıdaki şarkıları, düğünün hangi taraftan
 geline bakıp, iki taraftan birisi söyler:

Gömleğime etek diktim,
 Beyaz basma kumaştan kesip.
 Size artık hediye olsun,
 Toplanmışsınız destelenip.

Arkamızda akan suda,
 Ak ördekler yüzüyor.
 Mihir doldurmadan verdin,
 Nasıl yüzün dayanır?

Dünürün ibriği,
 Neden dolmuş burnuna.
 Dünüre neden olmuş,
 Boş duramıyor yerinde.

Orta pencere önünde,
 Pencere düşünceniz.
 Bitsébérgéç üstlerine
 Bir şal eşarp koyunuz.

Uñ ılında biş barmağıñ,
 ayan aldıñ baldağıñ?
 odağıy, mayım, aldadıñ,
 Yaşşı birne salmadıñ.

Sağ elinde beş parmağın,
 Nereden aldın yüzüğünü.
 Dünürüm mayım aldattın.
 İyi çeyiz koymadın.

72. MEHEBBETLÉ YAR BULSIN

Külmek kiseñ aqlını ki,
 Ciñ oçları tar bulsın;
 Küp behetlé, mehebbetlé,
 Meñgelék bér yar bulsın.

arlıgaç ara bula la,
 Muyımı ala bula;
 ara aşlı, ara küzle
 Behétlé bala bula.

İpte bélen ıgıyık tışqa
 A işéklerné açıp;
 Behét télik, gomér télik,
 Mehebbetné de uşıp.

Kiyev égétleré eyde
 Mıltıkların attırsın;
 Hoday séznéñ mehebbetné
 Können-köngé arttırsın.

73. KİYEV TİPSE

Havada bér yoldız bar,
 Nekıyıp yoldız, yoldız;
 Şul yoldız cirge töşse,
 Bulıp köndéz, bulıp köndéz.

Sularğa salsañ batmas
 Yanğan kümér, yanğan.

72. MUHABBETLİ YAR OLSUN

Gömlek giyersen beyazı giy,
 Yen uçları dar olsun.
 Çok bahtlı, muhabbetli,
 Ebedi bir yar olsun.

Kırlangıç siyah olur,
 Boynu ala olur,
 Kara aşlı, kara gözlü;
 Bahtlı çocuk olur.

Düzenlice ıkalım dışarı
 Ak kapıları açıp
 Baht dileyin ömür dileyelim
 Muhabbeti de katarak.

Damat yiğitleri söyler
 Tüfeklerini astırsın
 Allah sizin muhabbeti,
 Günden güne artırsın.

73. DAMAT TEPERSE

Havada bir yıldız var
 Nekıyıp yıldız nekıyıp yıldız
 Şu yıldız yere düşse,
 Olur gündüz olur gündüz.

Sulara koysan batmaz,
 Yanan kömür, yanar kömür

At kuşlap kusañ kaytmas
Uzğan gomér, uzğan gomér.

At eşleyip koşsan dönmez,
Geçen ömür, geçen ömür.

Cil örse, kamaş başı
Şuğırdaşır, şuğırdaşır;
Kız bala buyğa citse,
Kılğıldaşır, kılğıldaşır.

Rüzgar eserse kamaş başı,
Hışırdar, hışırdar.
Kız çocuk büyüdüğünde,
Nazlanır, nazlanır.

Dumbranı çirte-çirte
Buldım baqşıbuldım baqşı;
Şul kızını seve-seve
Buldım yaqşı, buldım yaqşı.

Dombrayı çala çala,
Oldum şaman, oldum şaman.
Şu kızını seve seve,
Oldum iyi, oldum iyi.

Küpérden üte-üte
Kürdém siné, kürdém siné;
Küp halık arasında
Sevdém siné, sevdém siné.

Köprüden geçe geçe,
Gördüm seni, gördüm seni.
Çok halk arasında,
Sevdim seni, sevdim seni.

74. BÉRÉGÉZ BILBIL, BÉRÉGÉZ AQQOŞ 74. BİRİNİZ BÜLBÜL, BİRİNİZ KUĞU

Seké astında sigez miçke
Sérkelegen balıgız;
Eti-eni, kız kitérem,
Qarşı çıgıp alıgız.

Seki altındaki sekiz fırına,
Sakladığınız balınız.
Baba-ana, kız gidiyorum,
Karşı çıkın.

Güzel kızdır bu üzé,
Qaşındin qara küzé;
Ayat-ħediseytken süzé,
Ay kébi nurlı yözé.

Güzel kızdır bu kendisi,
Qaşındın kara göze.
Ayat- hadis denilen söze,
Ay gibi nurlu yüze.

Almaları al buldı,
Péşe-péşe bal buldı;
Égété bulğan, kızını uñğan,
Nasıyp kılğa. Yar buldı.

Elmaları al oldu,
Pişe pişe bal oldu,
Erkeği olmuş, kızını becerikli,
Nasip oldu yar oldu.

Béznéñ turda almağaçta
 Çut-çut sayrıy bılıbıl koş;
 Bérégez bılıbıl, bérégez aqkoş
 Sayraşığız cey de kış.

75. İKÉ YAŞ BEHÉTÉNE

Qıñğıraylar şañ qara
 Uramnarda çañ qala;
 İké yaşnéñ behéténe
 Bötén dönya tañ qala.

Atlarıbız, atlarıbız,
 Qanatlı çaptarıbız;
 Béznéñ de bér bulıp iken
 Kilénlé çaqlarıbız.

Ey, ay batsın, ay batsın,
 Qızarıp tañnar atsın;
 Tulğan ayday yaş kilénné
 Tuğannarığız yaratsın!

76. UCİKEREM

Ucikerem, bucikerem,
 Bolıt tamırlanadır;
 Qız kuyınına kérgen çaқта,
 Yégét şadırlanadır.

Kéletéñnéñ baş kınasın
 Taқта bélen yapqannar;
 Ni gayébéñne tapqannar,
 Qız yanına yapqannar?

Arğı yaqtan birge yaqqa
 Uramnarı, yulları;

Bizim karşıda elma ağacında,
 Cık cık öter bülbül kuş.
 Biriniz bülbül, biriniz kuğu,
 Söyleşiniz yaz ve kış.

75. İKİ GENÇ BAHTINA

Çıngıraklar kara,
 Sokaklarda çan çalar.
 İki gencin bahtına,
 Bütün dünya hayran olur.

Atlarımız, atlarımız,
 Kanatlı çaptarımız.
 Bizim olurmuş demek,
 Gelinli zamanlarımız.

Ey, ay batsın, ay batsın,
 Kızarıp şafaklar söksün,
 Dolunay gibi genç gelini,
 Akralarınız sevsin.

76. UCİKEREM

Ucikerem, ucikerem,
 Bulut damarlanıyor.
 Kız koynuna girdiğinde,
 Yiğit saadet bulur.

Kilerin başını,
 Tahta ile kapatmışlar.
 Ne ayıbını görmüşler,
 Kız yanına kapatmışlar.

Arka taraftan ön tarafa,
 Sokakalrı, yolları;

Ak kélette kémner iken?
Tışka çıkkın nurları.

Qara sıyır kabırğasın
Qayıp alıp kittéler;
Enkeséneñ bér bebesén
Ayırıp alıp kittéler.

Ey, tañ kuçat, tañ kuçat,
Qıçkır qanatıñ qağıp!
Yılama, eti, yılama, eni,
Qalçı artımnın barıp!

Ey, ay batsın, ay batsın,
Aylar batqaç tañ atsın;
Tulğan ay tik yaş kilénne
Yurt anası yaratsın.

77. SEMÇİRAQ

Şemçiraqıñ yanganındin
Yanmağanı yaşıraq;
Bivafa yar bulğanındin
Bulmağanı yaşıraq.

Qarlıqaç qalıyp oçar;
Kanın kayërep oçar;
Küp hodaynıñ yazmışın,
Kémneñ yarın kém qoçar.

Çeçme çeçtém, suyn tüktém,
Töbéne su salmadım;
Sin kiléréñne bélmedém,
Qarşı çığıp almadım.

Ak kilerde kimlermiş,
Dışarı çıkan nurları.

Kara inek kaburgasını,
Kırıp alıp gittiler.
Anasının bir göz bebeğini,
Ayırıp alıp gittiler.

Ey, tañ kuçat, tañ kuçat
Bağır kanadını çırpıp,
Ağlama baba ağlama ana,
Kal arkamdan devam ederek.

Ey ay batsın, ay batsın,
Aylar batınca şafak söksün.
Dolunay gibi genç gelini,
Yurt anası sevsin.

77. YANAN ÇIRA

Yanan çiranın yanmasından,
Yanmaması daha iyi.
Vefasız yar olmasından,
Olmaması daha iyi.

Kırlangıç kanat çırpamaz uçar,
Kanın çıkararak uçar;
Hep Allah'ın yazmışın
Kimin yarını kim kucaklar.

Ağaç diktim, suyunu döktüm.
Yanına su koymadım.
Senin geleceğini bilemedim..
Karşılayıp almadım.

78. AĞ KÜÑÉLDEN ARBA SALAM

İsen géne kildéñmé, balam,
 Ağ küñélden siña arba salam;
 Töklé ayağıñ bélen, talmas ҡılıñ,
 Taymas tabanıñ bélen kil!
 Yurağanıñ yuş bulsın,
 Ҡurıққınıñ buş bulsın;
 Yañğışağıñ yul bulsın,
 Éşéñ, könéñ uñ bulsın,
 Aşıñ, suyıñ mul bulsın;
 Yözéñ ayday,
 Süzéñ balday,
 Küñéléñ mayday bulsın;
 Arslanday altı batırsın,
 Cilektey cidé maturıñ tusın;
 Batırlarıñ mal tapsın,
 Maturlarıñ yar tapsın,
 Altınıñ altınday igélégén,
 Cidénéñ céfektey izgélégén kürép ҡartay!

79. KİTMEŞKE KİLÉRÉÑ BULSIN

Ҡазanıñ örelé bulsın,
 Kitmeske kiléréñ bulsın,
 Çümérgenéñ may bulsın,
 Aşağanıñ bal bulsın;
 Sémyañ işlé, bay bulsın,
 Abzarıñ sérke yotmasın;
 Sıyır-tanañ möñgérdep,
 Ҡоş-қортларыñ көñgérdep
 Күз ачtırsın, kiléném,
 Көн ачtırsın, kiléném;

78.AK GÖNÜLDEN ARABA KOYACAĞIM

Sağ salim geldin mi yavrum?
 Ak gönülden araba alacağım.
 Kılı ayağıyla yorulmaz senin elin,
 Kaymaz tabanın ile gel.
 Yorulduğun gerçek olsun,
 Korktuğun boş olsun,
 Yağmurlu yolun olsun,
 İşin, günün rast gitsin,
 Aşın suyun bol olsun.
 Yüzün ay gibi,
 Sözün bal gibi,
 Gönlün yağ gibi olsun.
 Aslan gibi altı batırsın,
 Çilek gibi yedi güzel doğsun.
 Kahramanların mal bulsun,
 Güzellerin yar bulsun,
 Altının altın gibi iyiliğini,
 Yedisinin ipek gibi iyiliğini görüp yaşlan.

79. GİTMEDEDEN GELENİN OLSUN

Kazanın yağlı-köpüklü olsun,
 Gitmeden gelenin olsun.
 Çömleğin yağ olsun,
 Yediğin bal olsun.
 Ailen kalabalık, zengin olsun,
 Ağabeyin toz yutmasın,
 İnek-danan böğürüp,
 Kuş-arılarinköñgérdep,
 Göz ачtırsın gelinim,
 Gün ачtırsın gelinim;

80. KİLÈN KARŞILA

Ene tora atası,
 Süzende yuğ hatası;
 Kilén kilép töşkende
 Peşette yatası.
 Atasına bir selam.
 Ene tora anası,
 Siné gürge salası;
 Kilén kildé digeçtén,
 Kükke tigen tübesé.
 Anasına bir selam.
 Ene tora kayınağaň,
 Meşekatte kaynağan;
 Kilén kilép töşkende
 Ni birim dip uylağan.
 Kayınağaňa bir selam.
 Ene tora kayınıgeç,
 Yuvan ğına bér bikeç;
 Yortқа қайтмы бér kitкеç,
 Üzé matur, üzé yaş.
 Қайınıgeçке bir selam.

Ene tora séñlésé,
 Aқ қайынның шырпысы;
 Ыñ үткéné, sırlısı,
 Monda түгél tormışı.
 Séñléséне bir selam.

Çömçe itégėň çeñéldep,
 Avızıñ, borınıñ épéldep,
 “Ey”, dip qarşı eréplep,
 Usal eytme, kilénçek.
 Buysınıp tor, kilénçek.

80. GELİN KARŞILAMA

İşte duruyor anası,
 Seni görür köy yeri.
 Gelin olup düştüğünde,
 Bahtlı yatar.
 Babasına ver selam.
 İşte duruyor anası,
 Seni görür köy yeri,
 Gelin geldi diyince,
 Göğе değer tepesi,
 Anasına ver selam.
 İşte duruyor kayınbaba,
 Meşekatte kaynamış,
 Gelin gelip düşünce,
 Ne vereyim diye düşünmüş
 Kayınbabasına ver bir selam.
 İşte duruyor kaynana,
 Büyük bir hanımefendi.
 Yurda dönmez bir gidince,
 Kendisi güzel, kendisi genç,
 Kaynanaya ver selam.

İşte duruyor kız kardeşi,
 Ak kayının çırpısı.
 En zekisi, çizgilisi,
 Burda değil yaşamı.
 Kız kardeşe ver selam.

Çömçe çizmesini çeñéldep,
 Aғzını burnunu épéldep,
 “Ey” diye qarşı eréplep,
 Kötü deme gelin.
 Boyun eğip dur gelin.

Kilgen, kitken baynıķı,
Tor totķarlap, kilénček.
Çölmek avızı açık dip,
May urlama, kilénček.
Urlaşma sin, kilénček.

81. KİLÉN, YALÉ, BİR SELAM

Ey, cemeġat, kürégéz,
Kilénček bu, bélégéz,
Kotlap bülek birégéz,
Sézge selam süzébéz.

Merħemete řikséz kin,
Ġadéllégé tavġa tin,
Aķsaķalıbiz Kalem,
Kilén, aña bir selam!

Mona bulır kayınatañ,
İndé ġezér üz atañ.
Ktatı kullı bulġanda,
Kansız, dime, kayınatam,
Kıayınataña bir selam!

Kıayınanañ uñġan biter,
Kakmas-sukmas, üz iter.
Kakķanda da süz küter,
Kıayınanaña bir selam!

Bu uzun kıamıştay,
Üzé balkır kıoyaştay,
Ĥesen atlı kıayınaġañ,
Kıayınaġaña bir selam!

Çeńçép çapķan kólınday,
şırtıy kólak kıuyanday,

Gelen giden baynıķı,
Rahatsızlık vermeden gelin.
Çömlék aġız açık diye,
Yaġ çalma gelin.
Çalışma sen gelin.

81. KİLÉN, YALÉ, BİR SELAM

Ey, cemeġat, kürégéz,
Kilénček bu, bélégéz,
Kotlap bülek birégéz,
Sézge selam süzébéz.

Merħemete řikséz kin,
Ġadéllégé tavġa tin,
Aķsaķalıbiz Kalem,
Kilén, aña bir selam!

Mona bulır kayınatañ,
İndé ġezér üz atañ.
Ktatı kullı bulġanda,
Kansız, dime, kıayınatam,
Kıayınataña bir selam!

Kaynanan çalışkan epeyce
İtip kakmaz eder kendisini.
Kaktıġında söz kaldır,
Kaynanana ver selam.

Bu uzun kıamış gibi,
Kendisi parlar ġüneř gibi,
Hesen adlı kıayınaġan,
Kıayınaġana ver selam.

Batırıp vurduġun kulun gibi,
şırtıy kulak tavşan gibi,

ayın n ş n epselem,
Epselemge bir selam!

Kayınbiraderin epselem
Epselemge ve selam.

ÖZGEÇMİŞ

Meltem DÖNMEZ 1989 yılında, Kayseri'nin Kocasinan ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Adana'da tamamladı. 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı. 2013 yılında aynı üniversitede Türk Halk Bilimi alanında tezli yüksek lisansa başladı. 2017 yılında Siirt'in Şirvan ilçesi Şirvan Anadolu Lisesi'ne Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. Şirvan Anadolu Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaya devam etmekte.

VİTAE

Meltem Dönmez was born in Kocasinan, Kayseri in 1989. She attended first school, middle school and high school and in Adana. She started faculty of Turkish philology and literature in Gaziantep University in 2010. In 2013, she started master with thesis in the area of Turkish folklore in the same university. She continues working as a teacher at Şirvan Anadolu in Şirvan, Siirt.